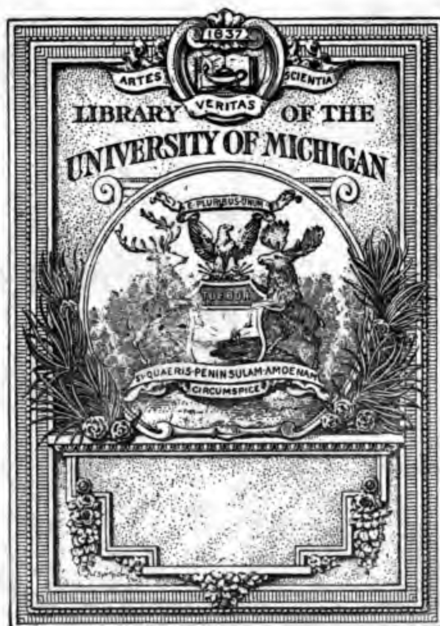

HANS AANRUD

FORTÆLLINGER

1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
E PLURIBUS UNUM
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

HANS AANRUD

FORTÆLLINGER

HANS AANRUD

FORTÆLLINGER

ANDEN FOLKEUDGAVE

BIND II

KRISTIANIA OG KJØBENHAVN
GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG
1906

OMSLAGET TEGNET AF CHR. SKREDSVIG

TRYKT I CENTRALTRYKKERIET, KRISTIANIA

PAPIRET FRA GRANFOS PAPIRFABRIK

En Vinternat.

Maanen stod spids og tynd et stykke over skogkanten i øst, kasted et svagt, gult skjær over det snedækte dalføre. Den naaed kun at frembringe et mat lys over den østlige himmel, mod nord og vest tindred stjernerne paa blaa grund med et skjælvende lys, der glimted og glitred i den kolde sne og i trærnes fjærlette rimdusker. Mod syd kneb dalsiderne sig sammen, saa maanen ikke naaed ned, det var, som man aned, at selve mørket begyndte derudenfor; nordover vided dalen sig ud til en flad mo med granskog, og over den — længst borte, hvor dalsiderne igjen traadte nærmere, flimred et svagt nordlys. Ud af mørket der syd kom landeveien bugtende forbi bakker og berg, skinnende hvid den ogsaa, blot kjendelig ved de blaa skygger, som den høie sneplogkant kasted. Pludselig bøied den langt ud forbi en bakke, der stak længer frem end de andre, med skraaning helt ned til elven, forbi en grind, hvor en endnu smalere sidevei smøg sig paa skraa opover og bugted sig ind i et skogholt, bøied saa ind igjen et langt stykke, tog saa pludselig snorlig retning lige paa moen og forsvandt i et lidt mørkt gab derinde i skogen.

Oppe i gaardene paa begge sider af dalen var der lys, gjærne i to vinduer, saa hver gaard ligesom saa med to øine ud over dalen, oftest usikkert blafrende, rødligt lys, — det kom nok fra baal paa peisen.

Fra den gaard, der laa oppe i bakken ovenfor grinden, længere fremme end de andre, lyste det kun fra et vindu, et stadigt, hvidt lys.

Det var ganske stille, ikke det svageste vindpust, ikke en lyd, kun nu og da et kort knitrende smæld, naar isen slog spræk i den tindrende kulde, eller et dumpt, naar man smældte i en dør paa en af gaardene.

Det knirked næsten umærkelig oppe i skogholtet, hvor den smale vei kom ned, en jevn knirken i takt som af trin; dette gjorde stilheden endnu større, det var, som alt lytted efter denne lyd, det eneste tegn paa liv; den øged, blev stærkere, tydelige fodtrin, det var, som denne lyd, den eneste, fyldte hele dalen.

Ud fra skogholtet kom en svag skygge, bugted sig bortover den skinnende sne. Pludselig stansed den, lyden hørte op, en mand stod et øieblik stille lige i overgangen mellem skogens skygge og det svage maaneskjær. Det var bare et øieblik, og han saa sig om med dukket hoved, — saa satte han foden frem; det var, som det gjøs gjennem ham, idetsamme han hørte knirken af sit eget skridt. Han gik raskt paa, men ikke længer i takt, det var noget vaklende, ubestemt i hans trin, som om det gjorde ondt, hver gang han satte foden ned. Han svev tæt ind til den ene grindstolpe og vendte hovedet raskt til begge sider, idetsamme han tog det sidste, nølende skridt ud paa veien. Han saa igjen med dukket hoved til begge sider, tog derpaa et par skridt ud til den yderste vei-

kant og saa udover. Det var stupbrat ned, bakken stod saa langt frem paa begge sider, at den styrted lige ned i elven, som gik nede i kløften, og det var dunkelt dernede.

Han saa ned. Midt nede var der et stort sort hul. Elven var ikke frosset til i stryget, og dybt nede derfra kom svævende sagte op enkelte graadlignende klunk.

Han stod en stund, satte begge hænder ned i sneen paa den yderste stabbesten og lagde øret til som for at lytte. Han bøied sig mer og mer udover, det var, som noget drog.

Pludselig stødte han fra med begge hænder, saa han med et stod i veiens øvre kant, slog hovedet høit og retted sig, en høi, slank og spænstig mand. Lyset faldt paa det skjægløse, markerede ansigt.

Det var forfærdelig blegt.

Slig stod han et øieblik, saa skvat han til og gjøs, idetsamme han trykked armen til og kjendte noget under frakken. Men saa vendte han ansigtet ret opad som i trods og tog raskt veien nordover.

Maanen var steget høiere, havde dæmpet det ubestemt flimrende stjernelys; nu stod stjernerne som blege, rolige punkter paa den lyse himmel, og nordlyset havde trukket sig helt ned til aaskanten i nord, bare en svag, skjælvende lysrand.

Hans skygge var blit fast, gik først og bugted sig op og ned ad den høie veikant, mens manden bøied ind i svingen; da veien tog retning lige paa moen, gik skyggen ret foran, jevnt med et lidet hop for hvert skridt.

Manden gik fremdeles med løftet hoved, skridtene øgedes, blev hurtigere og hurtigere, det gik næsten i løb bortover den flade vei; hans øie

var fæstet paa det mørke gab, hvor veien gik ind i skogen; det blev større og større, eftersom han gik, og skridtene øgedes uvilkaarlig. Saa med et var han inde i gabet. skyggen foran forsvandt, han dukked sig atter, stansed og lytted fremover.

Ikke en lyd, bare et dybt ljom af en hund, som gjødde langt borte.

Han begyndte igjen at gaa, men der var som en lyttende angst i hans skridt.

Det var en sær blanding af lys og mørke derinde, afvekslende, forvirrende, sorte hul ind under de rimdækte graner, lange, mørke skygger tvers over veien og saa pludselig en glitrende maanestribe, det samme opigjen og opigjen frem gjennem den lange, flade mo, hvor veien skar smal frem og frem, som den ingen ende vilde faa.

Hist og her slap en rimdusk, faldt, rev andre med, saa de dryssed som blinkende, kolde snefnug og bragte det rolige lys i skjælven.

Da stansed han uvilkaarlig med foden i veiret, holdt pusten og saa sig om.

Men der var intet spor at se af liv, bare et fordægtigt far efter en ræv, der ihærdig havde fulgt veien og krydset den flere gange.

Men efter en slig stans satte han foden end varligere ned, som var han ræd, at dens knirken skulde bringe hele skogen til at drysse.

Han gik og gik i det uendelige.

Saa gjorde veien pludselig en sving indad, et lyst gab viste sig, moen var slut.

Han stansed, lytted fremover. Nei.

Han retted sig op og saa sig om. Slig stod han lidt. Pludselig gik der et ryk gjennem ham, han bøied sig helt frem og lytted.

En tynd, forfrossen bjælde sendte stødvis en sprukken lyd frem mod skogen. Lyden kom jevnt stødvis, som fra nogen, der kjørte i skridt.

Han stod lidt og lytted, lyden vokste, stødene blev hurtigere; den kjørende var gaat over til smaat trav.

Han vendte og gik langsomt tilbage bortover moen.

* * *

Ud af svingen og fremover den lille slette foran moen kom en liden, ragget hest, dultende i smaat trav og slang i de vide skjæker; en stor, lurvet top hang den frem i øinene, om mulen og langs de langhaarede sider var den dækket med rim; der stod en sky af damp om den; for hver gang den likesom hinkende satte forbenene ned, gav det nogle magtesløse slag i den lille bjælde, som hang i brystremmen, saa tonløst og forfrossent.

Den var forspændt en langslæde med bylæs paa. Det gnistred og hvined under staalmeierne for hvert ryk.

Fremst paa læsset sad en mand, med et hestedækken tullet om fødderne og luen ned over ørene; han dupped frem og tilbage, saa hovedet slang paa skuldrene, og det rimdækte store, mørke skjæg bredte sig tæt ind til frakken. En kunde tro, han sov, men af og til rykked han i de løst hængende tømmer og stak afvekslende hænderne med grebvaatterne paa ind under frakken.

Det gik smaat fremover sletten, farten sagtned lidt efter lidt, det gik over i skridt, idet veien gik ind i skogen.

Manden saa op, gjorde et greb, som for at rykke til, men betænkte sig, og hovedet sank igjen ned.

Slig gik det længe fremover moen.

Pludselig saa manden op, — hesten var stanset.

Han skubbed luen tilbage, strøg vaatten over de rimede øienhaar og fæsted et par blaa, troskyldige øine paa en mand, som stod trykket tæt op til veikanten.

Hesten stod ogsaa og luded med hovedet over til den side, hvor manden var.

Det var ganske stille et øieblik, ingen rørte sig.

Saa sagde manden paa slæden:

»Er det dig, Even?»

Han svarte ikke.

»Er det ikke dig da, Even?»

»Jo.»

Det kom ligesom saa nølende, dybt indefra.

»Skal du nordover eller sydover?»

»Sydover.»

Manden paa slæden rørte paa sig.

»Du vil vel sidde paa?»

»Aa ja.»

Langsomt satte han sig skrævs over læsset bagenfor. De pusled lidt, før de kom tilrette, og saa rykked det i tømmerne, og hesten dulted afsted igjen.

Det gik en lang stund. Ingen sagde noget. Saa vendte han foran lidt paa hovedet og sagde bagover:

»Det er rigtig rart i sligt maaneskin. Jeg blev saa fælen, idetsamme jeg saa dig. Det saa ud, som du var saa bleg, at du rigtig ligned en dødning.»

Han holdt hovedet vendt lidt, som han vented paa svar. Der kom intet. Han slap hovedet halvt forundret tilbage.

Ingen sagde noget. Det var ganske stille, mens de rusled langsomt frem over den lange, flade mo, afvekslende i maaneskin og skygge.

* * *

Maanen tog til at hælde mod vest, lysene fra gaardenes vinduer paa begge sider dalen døde langsomt hen et for et, sluktes tilslut; det blev saa underlig øde efter dem.

Kun den ene gaard oppe paa bakken, hvor den lille sidevei tog op, saa endnu med sit rolige, hvide øie ud over dalen, saa ensformigt uden et blink.

Dette lys kom fra en lampe, som hang ned fra taget i en lang staaltraad deroppe i stuen og kasted sit skin ud i en rundkreds, men saa svagt, at mørket titted frem fra hver krog. Stærkest lyste den ned paa det tunge, hvidskurede træbord, der stod lige under, og den hvide talskive paa det store slagur, som stod lige mod. Der var ingen ild i stuen, slukket paa peisen og spjældet for. En lun ovnsvarme gled udover fra den store kogeovn, der stod sort med den ene ende op i peisen.

Udover den ene bordende laa hvidt lintøi, og paa hver sin side af bordsnippen sad to kvinder og syed.

Den ene var gammel, lidt fyldig og kort i livet, med bredt ansigt og bestemte, velformede træk. Et par tykke briller med messingstænger og et snøre rundt nakken udenpaa tørklædet sad saa langt fremme paa næsen, at hun af og til maatte løfte hovedet for at se gjennem dem ned paa sømmen; da viste sig et par rolige, blaa øine.

Den anden var ung, men høi og fyldig; der var noget fuldmodent over alle disse former, det grovskaarne ansigt med de forunderlig faste, isblaa øine og den brede, kraftige mund og det store bryst, der var næsten for stort til den smale overkrop. Hendes haar var lyst og stridt, men hun virked ikke nærmest lys, — der begyndte en svag mørkere dun fra halsen, den gik som en svag skygge over hele ansigtet, og den kom ogsaa frem igjen under kjolelinningen paa armene, næsten loddent, helt frem til den lille brune, faste haand, der lidt usikkert arbeided med sømmen.

Det var ganske stilt, ingen af dem talte. Det store ur gav sit jevne, ensformige tik, mens den lille viser nederst paa skiven flytted sig som en svag skygge; af og til kradsed det i det grove lærred, naar de risped med naalen for at faa fald.

Den gamle saa op engang imellem over brillerne bort paa den anden; det var, som hun havde lyst til at tale, men sænked igjen hovedet, naar hun ikke mødte hendes blik.

Og uret tikked, og naalene kradsed igjen.

Endelig sagde den gamle uden at se op:

»Du er saa stille og fortænkt idag, Karine.»

Der kom intet svar.

»Aa ja, ja, det er nu ikke noget rart heller, om der kommer mange underlige tanker, mens en syr paa brudesærken. Det husker jeg endnu saa godt fra mig selv.»

Karine bøied hovedet endnu dybere over sømmen, saa den gamle bare saa det øverste af panden, hvor en dyb rødme gled helt op til haarrødderne. Hun blev ved:

»Aa ja, ja, det er rart at skulle ind til det nye, men du skal se, hvor godt vi skal faa det allesammen; vi to skal nok komme ud af det med

hinanden, og en snillere mand kunde du ikke faa; Niels er saa ligetil og saa troskyldig.»

Karine sagde ingenting, og der blev en pause; saa fortsatte den gamle:

»Og udkommet faar I jo ogsaa; til vaaren skal han faa gaarden.»

Der blev igjen stille en stund.

»Hvor tro, han Even er gaat hen i aften da?» vedblev den gamle. Karine vendte pludselig hovedet, et kort blik mod døren, og bøied det ligesaa hurtig igjen.

»Ja, han Even, ja. Det er ligesom et andet tô i ham end i Niels. Ingen skulde tænke, at de var brødre. Du, Karine?» — der kom noget fortroligt i den gamles stemme. For første gang saa Karine op, og den gamle studsed lidt ved det fremmede, fraværende blik.

»Ja?»

»De sagde, han Even var over hos jer en gang imellem ihøst. Hørte du noget om det?»

»Nei.»

»Han spekulerer vist paa søster din. Hun skal jo ha gaarden, hun. Tror du, hun tar ham?»

Karine saa fraværende ret frem for sig og svarte ikke.

«Hørte du ikke, hvad jeg spurgte om?»

»Aa jo, hvis far vil.»

Karine var igjen bøiet over sømmen. Den gamle saa lidt paa hende, skjød saa underlæben misbilligende frem og bøied sig ogsaa.

En lang stund efter sagde hun:

»Han blir længe paa byreisen, han Niels. Han maa nu være her paa denne side midnat.»

Intet svar. En stund efter:

»Du skal se, han har glemt, at han skal ha

bryllup om tre dage, saa vi maa ha af bylæsset i graalysningen imorgen, skal vi bli færdige.»

Lidt efter:

»Aa nei, det har han ikke likevel, men han er saa undselig han Niels, han vil ikke være ved, at det haster med at komme hjem. Han havde vist ikke kommet sig til at fri til dig heller, havde ikke far din kommet hid, saa jeg kunde hjælpe ham.»

En stund efter:

»Men han blir nok ikke længere saa undselig, naar I blir gift, skal du se.»

Saa blev det stille igjen. Sømmen kradsed, uret tikked, den lille viser sneg sig rundt som en skygge paa den hvide skive.

Pludselig stansed Karines fingre et øieblik, hun bevæged ikke hovedet, men det var, som hun lytted med øinene. Saa arbeided fingrene igjen hurtigere et øieblik, og saa lytted øinene igjen. Læberne kneb sig sammen, hovedet bøiedes dybere, fingrene arbeidede krampagtig.

En stund efter løfted den gamle hovedet, skjøv tørklædet bag øret og lytted. Nu hørtes tydelig knirken af raske, ujevne steg i veien lige udenfor vinduet.

»Der er han Even,» sagde hun.

Stegene blev langsommere op langs huset, blev borte en stund udenfor gangdøren, kom saa tunge ind i gangen.

Klinken blev varsomt løftet.

Begge kvinder saa mod døren, der laa næsten i mørke.

Karines blik fangede underparten af et ansigt — han var likesom saa lav og vendte ansigtet ned, idetsamme han kom ind.

Den gamle fik ikke tid til at se; der kom et

tyndt, skjært skrig fra Karine, som i en blanding af lyst og smærte.

Den gamle skreg ogsaa i:

»Uf i Jøsses navn, saa du skræmte mig, Karine! Hvad er det?»

»Jeg stak mig i fingeren.»

Det var flydt et par draaber blod ud paa det hvide lærred, og hun satte fingeren i munden og suged til.

Even gik tværs over gulvet, lagde vaatterne langsomt fra sig paa komfurens rør og satte sig paa en lav krak i den mørke krog mellem væggen og komfuren, saa han sad ret bag sin mor og havde Karine lige mod.

Om lidt sagde den gamle:

»Har du været ude og gaat, Even?»

»Ja.»

»Vil du ikke ha mad, der staar noget borti skabet?»

»Nei.»

Mellem hvert spørgsmaal og svar gik en liden stund, hvor bare sømmens kradsen og urets tik hørtes.

»Er det koldt ude i aften?»

»Ja.»

»Du saa ikke noget til Niels?»

Hun fik intet svar, og det var ikke, som hun vented noget heller, for hun spurgte ikke op igjen.

Om en lang stund sagde hun:

»Ja, du kan gaa og lægge dig, du Even. Vi sidder og venter, til Niels kommer, vi.»

* * *

Tiden gik saa langsomt, saa langsomt. Der sad de tre efter hinanden, og ingen rørte sig,

ingen sagde et ord. Karines hænder var sunket ned i fanget, det gjorde den gamles ogsaa; lampen brændte saa rolig og jevnt uden et blaf, bare den lille viser listed sig rundt og rundt i det uendelige, stille som en skygge.

Pludselig for der et gys gjennem den gamle, hun rørte sig, trak uvilkaarlig i stolen ligesom for at komme ud af linjen mellem de to, men opgav det, flytted sig bare et par gange nervøst paa stolen, vendte saa hovedet og saa bortover, hvor Even sad, men opgav ogsaa det. Sad saa igjen stille lidt, men flytted sig saa endnu mer nervøst paa stolen og saa sig ubestemt omkring. Saa sagde hun:

»Jeg fik slig angst i mig, da du skreg, Karine, — her er ogsaa saa mørkt.»

Hun reiste sig op og famled op for at skrue paa lampen. Derpaa gik hun hen i skabskuffen efter et lys, som hun satte paa bordet, men tændte det ikke. Hun satte sig igjen.

Om en stund:

»Nei, jeg har aldrig set, slig som jeg er — det blir ligesom saa langt til væggen.»

Der var igjen stille en lang stund. Viserne sneg sig rundt.

»Nei, kommer ikke han Niels snart da?»

Hun sank tilbage, det var, som det hørtes i stuen længe bagefter op igjen og op igjen som et mangfoldigt eko:

»Kommer ikke han Niels snart, kommer ikke han Niels snart.»

Der var, som det svage tik af uret sagde det samme, som det samme laa i den korte bevægelse af Karines bryst, som hæved og sænked sig kort for hvert aandedrag. Det var, som hun hørte

sig selv sige det om igjen, om igjen, bare svagere og svagere.

Pludselig brød hun ud:

»Men i Herrens navn, saa tal til mig da! I sidder jo begge to, som I var døde.»

Der kom intet svar. — En kort, aandeløs stilhed.

Med et skjøv hun stolen midt ud paa gulvet, blev siddende, saa hun kunde se dem begge. Hun saa afvekslende paa dem; begge vendte ansigtet ned. Karine sad med tæt sammenpressede læber og en skarp rødme paa de lidt udstaaende kindben. Borte i mørket skimted hun Evens ansigt, saa forfærdelig blegt.

Hun reiste sig, støtted et øieblik de skjælvende hænder mod stolryggen, bøied overkroppen frem og ligesom gled baglænds over mod væggen. Øinene for fra den ene til den anden af de to, munden trak sig ud, som vilde hun skrige, men der kom intet skrig.

Der var aandeløs stilhed.

Hun gled igjen fremover til bordet.

»Even, kom hid!»

Han reiste sig og kom langsomt over gulvet, saa ikke op.

Hun vendte sig nervøst, det var, som hun var ræd at vende ryggen til Karine og sagde tæt op i hans ansigt, — det kom som en skjærende hvisken:

»Kommer Niels aldrig mer?»

Det var, som han fik et slag i nakken, idetsamme ordet var sagt. Han faldt ned paa knærne, saa han slog panden mod bordpladen.

Den gamle vendte sig mod Karine:

»Og du har vidst det?»

Han løfted hovedet og skreg i angst:

»Nei, mor, Karine har ingenting vidst!»

Karine skalv, saa stolen rysted:

»Jeg har villet det.»

Den gamle sank ned paa stolen. Even laa med panden ned i bordpladen, Karine var gledet ned paa gulvet og støtted sit hoved mod stolens kant.

Det var dødsens stille — bare uret tikked, og den lille viser listed sig rundt som en skygge.

Byreise.

I.

Jens Oppistuen havde gaat og været sur og tvær en tre-fire dage. Ikke saa, at han egentlig bed, men han fôr urolig omkring og fik ikke gjort noget og svarte paa sned, hvergang han skulde sige noget.

Men det blev der ikke saa ofte anledning til, for Jensine, den trediveaarige, voksne datteren hans, vidste saa omtrent, hvad det betydde, hun sagde ikke mer end høist nødvendigt, og saa gik de da og tied fuldstændig et par dage.

Men pludselig en morgen var han saa overmaade blid igjen. Han kom endog bort og vilde bære vand til fjøset for hende, mens hun stelte kreaturerne, og ytred noget om, at det vist blev for tungt for hende med den lange vasveien.

Hun bare retted sin store, sterke krop og sagde, at det gjorde ikke noget, det var ikke flere bøtterne, som skulde til.

Nei, nei, men han kunde nu bære engang imellem likevel — og han gjorde det. Da han var færdig, gik han likesom og vented, at hun skulde sige noget, og prøvde baade med det ene og det andet.

Hun svarte — ikke uvenlig, men bare kort ja og nei. Saa keg han ind i fôrhuset.

Om hun havde for, saa hun bærged sig denne ugen ud, uden at han kjørte hjem mer?

Hun saa op, rolig, midt i hans ansigt og svarte ikke straks.

Hurtig lagde han undskyldende til:

»Ja, for jeg faar nok ikke stunder denne ugen.»

»Jasaa. Jo, jeg berger mig nok.»

Det lød saa kort og uinteresseret, og hun tog fat paa sit igjen.

Han stod uvis og vented, vilde likesom sagt mer, men saa snudde han og gik ud af fjøset.

Han kunde bli saa ædende harm paa hende, — aldrig kunde hun spørge!

Hun gløtted ud efter ham og saa, at han først gik op paa buloftet, derpaa paa staburet og endelig ind i stuen. Nu var det ikke som dagene før, at han løb paa maafaa, nu var det, likesom han havde noget bestemt at gaa efter.

Aa ja, hun vidste nok, det ikke hjalp, men han skulde da i alle fald faa sige fra selv, hun skulde vist ikke hjælpe ham paa glid.

Da hun kom ind i stuen, sad han rolig oppi bænken og læste i en fjorten dage gammel »Tilskuer». Hun begyndte at stelle fremmi peisen.

Han saa op over avisen og fulgte hende med øinene en stund.

Saa sagde han pludselig:

»Snakked du ikke om noget garn, du skulde ha sendt til farveren i byen, du?»

»Det er skikket for længe siden.»

»Hvem med?»

»Han Per Sletten reiser hver maaned han, ved jeg.»

»Hm.»

Det blev stille en lang stund, og han læste i bladet, halvhøit: »Auktion. Tirsdag den 16de april førstkommende atholdes frivillig auktion paa gaarden Opdal søndre over — — —»

»Nu har han git fra sig gaarden Opdalen, du.»

»Jasaa.»

»Aa ja, han var gammel nok.»

Han læste videre:

»Laante sække og dunke maa tilbageleveres snarest muligt. P. Opstad.»

Jensine keg over skulderen. Nu kom det nok. Han kræmted, og saa sagde han:

»Ja, det er rent forgalt ogsaa, nu har jeg beholdt dunken siden jul.»

Sagen var nok den, at Jens Oppistuen havde havt dunken de sidste fire aar, og at han havde gjort mer end én byreise for at levere den tilbage, men havde altid laant den paany; og det var heller ikke første gang, Jensine havde hørt et sligt avertissement læst op som paaskud. Hun saa da ogsaa nu over skulderen, at han lagde avisen sammen og putted den i lommen.

»Aa, det haster vel ikke saa.»

»Du kan vide, han har brug for dunken, naar han aventerer.»

Jensine svarte saa inderlig blidt:

»Da træffer det sig rigtig heldigt, at han Per Sletten skal reise i førstningen af næste uge; jeg skal gaa ned til ham med den, jeg.»

Jens overhørte det.

»Og saa skulde jeg ogsaa ha solgt disse tre kalvskindene, jeg har hængende.»

Jensine svarte ikke.

»Og skal jeg reise, saa maa det bli i denne ugen, for senere faar jeg ikke stunder.»

Lang pause.

»Og føret kan snart gaa op ogsaa —»

Han saa ud af vinduet:

»Men det blir nu klarveir de første dage —»

Han kløddе sig bag øret:

»Aa ja, san, — det er et mas med dette at ligge og skrangle i veiene — — jeg har ret saa liden hug paa det, at — — Jeg faar nu ialfald se paa skindene, om de har godt af at hænge længer.»

Han reiste sig og gik ud. En stund efter kom han trækkende ind med tre kalvskind. Han bredte dem ud og kneb i dem og bøied dem:

»Ja, jeg er nu ikke god for at tro andet, end at Opstaden gir mig halfjerde mark stykket, — naar jeg kommer selv da; skikker jeg dem, saa faar jeg ikke mer end tre.»

Han saa paa Jensine; hun holdt fremdeles paa med sit og lod som ingenting. Han skjød underlæben frem og stod en lang stund, som han tænkte efter:

»Hm! hm! jeg har ikke stunder! Ja, saa er det det garnet ogsaa, som du saa endelig skal ha igjen; — jo det lægs til! — Fanken ogsaa, at det skal haste saa med den filledunken, at han skal ligge og aventere efter den!»

Han gik ud igjen, og Jensine hørte, at han tramped ovenpaa. En stund efter kom han ind igjen med den solide tipotters dunk under armen.

»Ja, her er den.»

Han stod igjen en stund og saa afvekslende paa skindene og paa dunken. Hans ansigt antog et ærgerligt udtryk, og saa sagde han pludselig bestemt:

»Nei, jeg skjønner, det blir ikke anden raad.

Jeg faar ta mig til og reise lel imorgen tidlig. Du faar finde i skræppen, Jensine.»

Han skyndte sig ud saa fort, at Jensine ikke fik tid til at sige noget.

Resten af dagen var han saa umaadelig let og livlig og havde svært meget at bestille. Han trak frem slæden og eftersaa den nøie, og han stræved i kjælderen og fyldte en sæk med de største, vakreste poteter, og han stapped i hø-sække og lagde dunken pent ovenpaa i den ene af dem, og han surred det hele saa ualmindelig godt paa slæden, og da det blev aften, tog han sælen ind og smurte remmene og hængte stald-vække i brystremmen, og alt i et snakked han til Jensine saa overmaade blid.

Men han fik næsten ikke et ord ud af hende; hun fandt i skræppen som sædvanlig og stelte som sædvanlig, men ikke et eneste billigende ord om denne reise, — ikke engang, da han bad om farvesedlen paa garnet, saa han kunde løse det ind for hende.

Om natten sov han saa urolig, og lytted alt i et efter, hvor mange klokken slog; han havde lyst til at staa op, da han hørte den slog tre, men det var kanske bedst, han ikke vækked Jensine endnu, — og saa laa han vaagen en hel time. Men da den slog fire, saa kunde han ikke holde sig længer; han fik da ialfald staa op og gi Blakken.

Han stod op, saa stilt han kunde, tændte lygt og gik i stalden, hvor han sysled længe. Da han kom ind igjen, var Jensine oppe og havde hængt paa kaffekjelen.

»Nei, er du alt oppe?»

»Ja, du skal vel afsted.»

Han prøved paa mange maader, men det var

ikke muligt at faa hende til at sige noget af sig selv. Hun bare saavidt svarte, venlig, men ligegyldig.

Fanken til førkje ogsaa! Havde hun endda gjort sig sint, saa kunde han da faat sagt hende, at han var sin egen herre!

Han spiste i taushed. Saa tog han paa sig frakken, hængte skræppen over skulderen og tog svepen ned af spigeren.

»Ja, saa er jeg vel færdig da, saa jeg kan sætte for.»

Han stod lidt og vented paa svar, og saa gik han ud.

Da han havde spændt for, kom hun ud for at se ham reise af gaarden. Da han var færdig og havde tat ned tømmerne, stod han lidt og tænkte sig om.

»Du, Jensine? Vilde du ha et silkebasttørklæde, du? Dersom jeg fandt et rigtig pent?»

»Det er bedst, du ikke har for meget at hugse paa. Du kunne glemme — at levere dunken.»

Han slog op en tvungen latter.

»Nei, du er god du, Jensine. Det er da derfor jeg reiser, ved jeg!»

II.

Da Jens Oppistuen næste morgen vaagned i et lidet, tapetseret værelse inde i gaarden hos kjøbmand Opstad, havde han det til en begyndelse omtrent som Jeppe i baronens seng. Han maatte rigtig gnide øinene baade en og to gange, før han havde paa det rene, hvor han var.

Jo vist, han var i byen, — han var kommet igaar eftermiddag —! Men det var da besynderligt, saa dunkelt det stod for ham — og slig lei smag, han havde i munden!

Han langed op paa bordet efter vandflasken og drak eftertrykkelig.

Nei, det var da besynderligt med hukommelsen — ja, det kom der ud af at ha saa meget at hugse paa.

Lad se, hvordan var det nu?

Jo, han var kommet ruslende ind i gaarden, han og Blakken, som sædvanlig igaar; han havde hilst paa gaardsgutten og faat anvist værelse, og saa var han gaat ind i butikken med dunken under den ene arm og kalvskindene under den anden. Han sjøl havde som sædvanligt siddet paa den høie krakken inde paa kontoret med døren paa gløt, det ene øie nede i protokollen og det andre ude i butikken. Og Jens var gaat lige ind til ham og havde leveret dunken og faat den strøget ud — Opstaden havde endda spurgt saa lønsk, om han skulde stryge den. Aa ja, han forstod nok, hvad Opstaden mente, — men det skulde han være blaa for — dennegang, slig som han snød ham paa skindene — bare en halv daler stykke og to mark for en tønde poteter! Og saa blanded han vand i brændevinet ogsaa, — det havde den forrige gaardsgutten sagt! Men han var jo god at ha Opstaden likevel, han gav jo paa borg dennegangen ogsaa, men han forhørte sig — han trodde nok ikke, Jens mærked det — om han havde lige mange kjør som før.

Han reiste sig op i sengen og begyndte at klæ paa sig. Æsch, trodde han ikke, han havde vondt i hovedet ogsaa!

Ja, hvordan var det nu videre? Han havde jo gjort sig reisefærdig igaarkvæld og læsset. Lad se, — han havde faat ud en tønde sild — et bismerpund kaffe og en top sukker — ja, og hundred firtomsspiger, — men hvad var det mer —? Jo, tre skaalpund hvedemel og en gang hestsko — ja, ogsaa et pund grønsaape. Jo, saa var det. Saa var han gaat til farveren og havde hented garnet til Jensine — det var pine død sandt, han havde glemt silkebasttørklædet til hende, det fik han hugse idag —; saa havde han været inde paa kontoret igjen og faat en dram, og saa var det, han var gaat paa apotheket efter krokpulveret, som Blakken skulde ha mod hoste. Ja, det var rigtig, det var da, han mødte ham Simen Harstad, som han bad med sig ind til madam Svenstad paa en dokter. Jaha, saa sad de der, til den var tømt, og saa tog ogsaa Harstaden i en.

Jens var nu kommet i bukserne og blev staaende med skoerne i haanden.

Hvad pokker var det for en krop, som var kommet til! Jovist var der kommet en krop til, de havde endda drukket øl da; — men hvem Fanken det kunde være —?!

Han satte skoerne ned og fik den ene fod nedi, men stansed igjen:

Den kroppen og Harstaden, de havde da vist handlet ogsaa — det maatte være rigtig en strid krop — for det havde været svare til akkedas, det kunde han hugse — jo vist havde de handlet, for der blev drukket kjøbskaal.

Han satte den anden fod nedi skoen og stansed igjen.

Hm — det var da, likesom det svæved ham for, at de havde været ude og kjørt ogsaa — men hvordan han var kommet hjem til losementet — det var da besynderligt, han ikke skulde hugse det!

Fuld —? Pøt — hørt sligt tul! — fuld —? hæ, det var da ikke noget at bli fuld af det vesle, han havde drukket!

Men montro han havde git Blakken fôr til natten —? Nei sandelig, om han kunde hugse det heller.

Han greb luen og gik ud. Hu, det kulsed saa i ham, og lyset skar saa ondt i øinene.

Jo, der stod lasset ganske rigtig i fuld stand — han saa efter, jo han havde da al ting — ja, ja, saa fik han gi Blakken og se til at komme afsted saa snart som muligt.

Han tog en høsæk og rusled bortover mod det spiltaug, hvor han havde sat Blakken. Han saa ikke op, før han var lige bortved der.

Da blev han staaende med stive øine og vidt aaben mund. Blakken var blit rød!

Han blev staaende længe.

Hesten, som hørte, det knased i høsækken, vendte hovedet mod ham og homred.

Nei — trodde han ikke, det var Rauen til Harstaden!

Han slap sækken og kløddе sig bag øret:

Han skulde da vel aldrig tro, at de havde byttet — at det var ham selv, som havde akkederet med Harstaden!

Han blev staaende længe.

Nei, hvad tro det kunde være for en krop, som havde været med? Eller kanske det ikke havde været nogen —?— Han blev likesom mer og mer borte, jo længer han tænkte paa ham! Jo, det var nok fare for, at de havde byttet likevel.

Ja, ja — han kunde ikke si, han var saa svært mistjent med det —; bare han kunde hugse, om de havde byttet likt? — eller om han havde git noget imellem?

Hm, — det vilde forresten bli rart ikke at ha Blakken mer, og hvad vilde Jensine synes? Hun vilde naturligvis tro — hvad der slet ikke var sandt —, át han havde gaat og vævet og handlet i fyllen —! — Nei, det var Harstaden, som havde været fuld!

Hm, det bedste vilde det nu været likevel, om han kunde faat gjort det om. — — Det kunde jo hænde, at Harstaden var ligeglad ogsaa —? — Han havde havt Rauen længe, og kjærringen hans skulde ikke være saa grei —? — Kvindfolkene havde idetheletaget imod al slig handel ude i veiene.

Han tog en rask beslutning:

Jo, han vilde gaa bort i losementet til Harstaden!

Han gav Rauen baade hø og vand, og saa gik han ud af porten og bortover gaden.

Det var tidlig og faa folk ude.

Der saa han en mand komme borti gaden. Jo, saa sandelig var det ikke Harstaden, som alt var ude. Han saa ret urven ud, han ogsaa. Aa ja, det var ikke saa rart, saa fuld som han havde været igaar!

De mødtes og stansed. Det gik sent med at komme tilorde.

»Er du alt ude du ogsaa?» — det var Harstaden, som begyndte.

»Ja, jeg er det.»

»Skal du nogetsteds hen?»

»Nei, jeg er omtrent reisefærdig, — jeg vilde bare rusle lidt bortover gaden. End du — skal du nogetsteds hen?»

»Nei, ikke egentlig det heller.»

Deres øine mødtes, men de tog dem hurtig hver til sig.

»Du er reisefærdig du ogsaa da?»

»Ja, jeg er omtrent det.»

De stod en stund. Saa henkasted Jens ligegyldig:

»Jeg undres, hvor han loserer den fremmede kroppen jeg?»

»Hvad for en krop?»

»Aa, det var bare en, som kjørte forbi mig paa veien igaar.»

»Jasaa. Jeg saa ingen fremmed igaar, jeg.»

»Nei, han bor vel paa hotellet, kan jeg tro.»

De blev staaende en lang stund. Saa sagde Jens:

»Du kommer vel hjem tilkvælds du?»

»Ja, jeg tænker da det.»

»Hvad siger kjærringen, naar hun ser, du har handlet?»

»Aa, kvindfolkene er rare, ved du, — men det er jo ikke saa værst handel, jeg har gjort — dennegangen.»

Jens skjeled bort til ham og sagde forsigtig:

»Nei, du ved, det er mellemlaget, som gjør det.»

»Mellemlaget? Jeg lovte ikke at gi noget imellem, — det gav du dig paa.»

»Nei, nei, jeg siger heller ikke det. Angrer du paa byttet kanske?»

»Aa nei, jeg kan ikke sige det. End du?»

»Aa nei, — men det er det samme — vi er jo gamle busser, — du skal faa bytte om igjen lel, dersom du tar i en dokter.»

Nu blev Harstaden opmerksom:

»Nei, det synes jeg nok tilkommer dig!»

»Synes du?»

»Ja, det synes jeg rigtig.»

»Ja, ja lad gaa da. Det er koldt her paa gaden, og netop nu lukked madam Svenstad op.»

De var saa lette begge to, da de smat ind i sjappen hos madam Svenstad.

* * *

Jens var allerede paa en liden pisk igjen, da han langt ude paa formiddagen stod inde i Opstads butik for at faa fyldt reiseflasken.

Opstaden stod i kontordøren. Da flasken var fyldt, blev Jens staaende lidt.

»Ja, saa faar jeg vel se at komme afsted, jeg da.»

»Skal du alt drage?»

»Ja, jeg skal nok det. Ja, farvel da og tak for denne gang.»

»Du faar komme ind og ta en reisedram.»

»Aa tak, jeg skulde vel ikke det heller.»

Han blev med ind paa kontoret og fik sin dram.

Han blev staaende tvivlraadig i døren.

»Ja, nu er det vel ikke noget, jeg har glemt da? Ja, farvel!»

»Farvel, lykkelig hjemtur!»

Han gik.

En stund efter stod han igjen inde i butikken:

»Det er pine død sandt, jeg skulde ha et vakkert silkebasttørklæde til Jensine.»

Opstaden var saa særlig forekommende. Han kom selv ud i butikken og hjalp at finde ud et.

Da det vel var gjort, stod han igjen lidt:

»Du faar vel ta en dram paa denne handel ogsaa,» sagde Opstaden.

»Bare det ikke blir for meget.»

»Aa pyt, naar du skal reise hele dagen —!»

Han tog drammen, og nu tog det endnu længere tid med at komme afsted. Da han havde

sagt farvel og var blit ønsket lyksom reise, stod han igjen en stund, likesom han vented paa noget, men saa fik han det pludselig travelt:

»Ja, saa faar jeg sætte for hesten da.»

Han gik ud i gaarden og pusled baade længe og vel, før han fik Blakken forspændt.

Da det var gjort, iled han gjen ind i butikken. Opstaden blinked ind gjennem kontordøren i det samme, han kom.

»Det er pine død sandt, jeg maa ha med pebbermynte for seks skilling til hende Jensine.»

Han fik det og gik mod døren igjen. Der stansed han pludselig og knibsed i fingrene.

»Ja var det ikke det, jeg kjendte paa mig, at det var noget, jeg havde glemt. Jeg skylder ham Per Sletten en pot brændevin siden Jul, og den maatte han endelig ha igjen.»

»Ja — ha,» sagde betjenten — »har du noget at ha i?»

»Nei, det er det, jeg ikke har. Har du ikke noget, jeg kunde faa laane?»

Nu var Opstaden ogsaa kommet ind.

»Hvad er det?»

»Aa, jeg skulde havt en pot brændevin, som jeg skylder ham Per Sletten, men jeg har ikke noget at ha i. Du har ikke en liden enpotsdunk at laane mig?»

»Er der nogen slig?» — Opstaden blinked til betjenten.

»Nei desværre, ingen ledig.»

»Nei, jeg kunde tænke det, — nei desværre.»

Jens klødde sig bag øret.

»Neigu om jeg da ved, hvad jeg skal gjøre.»

Opstaden var meget tjenstvillig.

»Jeg skal se efter.»

Han gjorde en svip ud og kom straks igjen.

»Nei, vi har ingen anden dunk ledig end den, du leverte igaar. Den staar indpaa kontoret endnu»

»Ja —?»

»Men den kan jeg ikke laane ud, uden den tages fyldt, — det er saa mange, som vil ha.»

»Ja, det er vel det.»

»Ja da.»

»Det er ingen raad da?»

»Nei, det er nok ikke det.»

Jens kløde sig bag øret.

»Det er harmeligt at la det staa hen ogsaa!»

»Ja, det er vel det.»

»Men det faar vel være likevel — til en anden gang.»

»Ja, det maa vel det da.»

»Ja, farvel da, og tak for nu.»

»Farvel, farvel og lyksom reise!»

Jens gik langsomt ud af døren. Opstaden stod og vented og keg gjennem ruden.

Jo, saa sandelig tog ikke Jens tømmerne. Nu kjørte han ud paa gaden. Nei, der stansed han!

Opstaden gav sig noget at bestille.

Straks efter var Jens inde i butikken:

»Du faar nok laane mig dunken igjen dennegang ogsaa. Det gaar ikke an, at han Per Sletten venter!»

III.

Det kunde vel være saadan henimod midnat, — fuldmaanen skinned rolig og klart ud over dalen, som laa under en eneste uhyre sneflade, frosset tæt og fast efter lindveiret for nogle dage siden.

Gjennem alt det hvide slynged de smaa, smale veie sig som mørkere striber opover mod gaardene, smøg sig efter lange bugtninger indom hver og en, krøb ud igjen endnu smalere paa den anden side og fortsatte opover, opover til den sidste husmandsplads, ja endnu videre som en tynd stoppe, der endte oppi skogen ved en vedhaug eller oppi engene ved en liden mørk, gabende laavedør.

Det var saa lyst og saa lydt og saa stille. En kunde la øiet følge alle disse veie dalen over, ikke et eneste liv, som rørte sig — før end øiet naaed til den bratte bakken lige nedenfor Neristuen. Der stod en gamp og saa sig bagmed siden paa det tunge lasset og keg efter, om manden, som hang bagerst paa slæden, ikke vilde gaa af i den tunge bakken.

Det var Jens Oppistuen og Blakken, som var paa hjemveien.

Jens hang bagerst paa lasset og holdt sig godt fast i rebet, hvormed sildtønden var surret fast paa slæden.

Han keg ogsaa fremover mod Blakken, da denne santsed og saa sig tilbage.

»Nei, se paa skjelmen du! Hvad mener du, Blakken!
Aa hei aa haa, aa hei aa haa,
bakken den er saa tung aa gaa,
han Jens vil gjerne faa sidde paa.»

Jens smaalo ved sig selv og nikked skøieragtig til Blakken, mens han gjentog sangen:

»Aa hei aa haa, aa hei aa haa!
Aa Blakken har nu saa let for aa staa.
Men bakken den er nu saa tung aa gaa,
aa'n Jens er vant til at sidde paa —
men har du noget paa flasken naa,
saa tar vi os en dram.»

Blakken var ikke tilfreds med det, han saa; den lagde ørene bagover og stod og napped utaalmodig i tømmerne og saa sig alt i et tilbage, — den kjendte Jens, naar han var kommet til det, at alting gik paa rim for ham.

»Aa har du noget paa flasken naa,
saa skal vi ta os en dram,
ja, det skal vi det, Blakken,
saa greier vi bakken,
aa hei, aa haa!»

Han begyndte at famle efter lommerne paa ytterfrakken, men kunde ikke finde dem i den ubekvemme stilling, han havde paa lasset.

Han slap taget i rebet og lod sig glide ned. Han blev liggende paa alle fire og kravle en stund, før han fik snud sig til slig, at han kunde prøve at reise sig.

»Aa hei aa hop,
aa vil du op,
din lade krop!»

Han tog i ordentlig, og endelig stod han da paa benene, men havde nær tat en overhaling med det samme.

Ptro, ptro, Jens, vil du staa! Stille naa!»

Det var dette øieblik, Blakken stod og vented paa. Ikke før var Jens kommet op, saa tog den spændtag, saa det knaged i lasset og drog afsted op gjennem bakken.

»Ptro! Ptro! Vil du staa, din rakker!»

Jens tog nogle skridt efter i sprang og var saa nær, at han syntes, han kunde hage sig fast i lasset. Han greb ogsaa efter det med begge hænder, men Blakken gik for fort, og der laa

Jens saa lang han var med næsen nede i veien, mens Blakken skyndte sig videre.

»Ptro! Ptro! Fola Blakken, fola, fola!»

Han kom sig op paa fire igjen, og saa opover. Jo, der var Blakken stanset midt oppe i bakken og stod og saa sig tilbage. Jens kom sig endelig op og begyndte at korse opover bakken.

»Naa, naa, forsigtig naa, saa ikke i veien for hinanden — saa, saa — det gaar bra. Ja, fola Blakken, du er en snil gut, vil staa du, ja, du vil ikke, han Jens skal kravle i bakken — ja, fola gutten, staa du, til jeg naar dig igjen.»

Han greb igjen efter lasset, men Blakken havde fulgt godt med, den passed sit snit, og der laa Jens igjen.

Han saa op:

»Aa hyp san, aa hei san, der deisa'n. Skøier, storskøier, tjuv og kjæltring! Jeg kjender dig nok jeg, skjelmen. Du stanser af dig selv, naar du kommer op bakken; jeg skal vist ikke protte paa dig. Ja se, om han ikke staar. Aa, du behøver ikke at se dig tilbage; her er jeg.»

Blakken havde virkelig stanset, da den var kommet op bakken, og stod rigtig og hvilte sig ud, mens Jens brugte baade god og lang tid med at krydse efter. Da han var fremme, krydsed han helt frem til Blakken og klapped den paa halsen. Blakken spidsed ørene og saa noksaa fornøiet ud.

»Ja, Blakken, du har ret. Hører du, jeg siger, du har ret. Du vil, at den, som skal ha en dram, ogsaa skal ha fortjent den. Og nu har jeg fortjent den, men du har ingen fortjent, og derfor faar du heller ingen. Nu skal du faa staa og se paa du, mens jeg drikker.»

Han støtted sig paa Blakken og begyndte at famle i lommerne. Endelig fandt han flasken. Den var uden kork og tom, enten han nu havde tømt den eller glemt at sætte korken i, saa den havde tømt sig selv.

Han mærked det ikke straks.

»Ha ha ha, ser du den, du?»

Han satte den for munden.

»Hæ, ler du ad mig, Blakken? Tror du ikke jeg har mer?

»Flasken er tom,
men dunken er fuld,
kom, ven min, kom!»

Han kom sig bagover paa lasset igjen og tog paa at løse op rebene. Endelig efter meget stræv kom han saa langt, at han fik fat paa sækken med dunken i. Men at finde aabningen paa sækken, det var værre. Han snudde og vendte den og rysted.

»Aa hei, vil du ud
du digre stud,
jeg ved, du er fuld, og flasken er tom.
Kom, ven min, kom!»

Og saa kom dunken — han havde endelig faa fat i den gale ende paa sækken og rystet den ud. Men den kom paa en anden maade, end Jens havde ventet, — den faldt saavidt udenfor veikanten paa den haarde skare, og der fôr den som en stribe ret nedover Neristuageren, gjorde et vældigt hop over veien langt nede og fôr som et vildt dyr ind i smaaskogen paa sletten nedenfor.

Jens sad en stund. Saa nikked han efter den:

»Farvel, min ven,
kom snart igjen!»

* * *

En stund efter var det svært til rabalder inde i tjøset paa Neristuen. Det var Jens, som trods alle hindringer famled sig frem i mørket for at finde Fredrik, tjenestegutten, og faa ham til at løbe efter dunken.

Vilde han bringe den hjem paa stuegulvet til Jens, saa skulde der staa et lag, som han ikke havde kjendt mage til, ja kanske han skulde faa lov til at fri paa datter hans ogsaa.

Ja, Fredrik var ikke sen til at komme i bukserne, han vidste, der var ikke stans hos Jens, før dunken vendte bunden i veiret, og det vilde han gjerne være med paa, — han lagde paa sprang nedover skaren.

Jens vælted sig paa lasset og skulde rusle saa smaat videre, — han glemte at snøre lasset til igjen.

Det gik saa godt, som det kunde opover bakkerne. Da Fredrik kom efter med dunken i en sæk, fandt han først en gang hestesko i veien, derpaa en madskræppe og endelig tæt opunder husene til Per Sletten fandt han en stor sukkertop. Han samled alt op i sækken og skyndte paa. Da han kom forbi stuehjørnet paa Sletten, saa han saa vidt i snærten paa lasset bortved fjøshjørnet og vilde netop raabe, at Jens skulde stanse og passe sig, da han hørte et stærkt brag. Han skyndte sig efter. Der laa sildtønden og Jens begge nede paa gjødselhaugen til Per Slet-

ten, — Per havde kjørt gjødsel, og veien var skjæv.

Jens slog i tønden med knytnæven:

»Nei, jagu kom jeg ovenpaa lel.»

»Hvordan gik det?» raabte Fredrik.

»Det gik lynende fort, aa hei, gut!»

Fredrik hjalp ham op igjen.

»Ja, hvad skal vi nu gjøre? Vi kan da ikke la tønden ligge der?»

»Skal vi ikke la den ligge der? Ligger'n ikke godt der kanske? Er ikke jeg saa god mand i bygden, at jeg kan være betrod losemente til en tønde sild?»

»Ja, men var det ikke bedst, vi vækked han Per, og fik ham til at hjælpe os?»

»Den sleikomtranten! Nei, vi har vennen vor med; hei, nu kjører vi som storkarer! Sæt dig paa!»

Det var ikke anden raad, Fredrik begyndte at pusle med at faa snørt paa det lille, som var igjen.

Men Per Sletten havde ogsaa ligget paa otte, som han altid gjorde, naar Jens var paa bytur, han vilde gjerne være med paa kalaset bagefter, — og ret som det var stod han da der fuldt paaklædt med begge hænder i bukselommerne:

»Hvad er det dere bestiller da, karer?» Han fik øie paa tønden. »Nei, jagu blir det frugtbart paa Sletten nu, naar det tar til at vokse sildtønder paa gjødselhaugen.»

Det endte med, at tønden blev liggende, og at de alle tre kom kjørende ind i gaarden paa Oppistuen.

Da de var kommet ind i gaarden, blev Jens noget spagere; han vilde slet ikke gaa ind, før de andre var færdige med at sætte ind Blakken,

og han vilde ikke bære dunken heller, — han gav Fredrik ordre til at bære den lige ud i kammerset.

Han fik baade Fredrik og Per ud i kammerset, og selv blev han igjen inde i stuen, hvor Jensine laa:

»Er du vaagen, Jensine?»

»Ja.»

»Jeg glemte ikke silkebasttørklæde til dig —, men jeg ved ikke, hvor jeg har det.»

»Det haster ikke.»

»Ja, det var noget, som trilled bort for mig, — og saa har jeg lovt ham Fredrik en doktor — du vilde vel ikke varme lidt vand til os?»

Jensine bed sig i læben; saa reiste hun sig pludselig op i sengen:

»Aa jo. Des før blir det slut!»

»Ja jeg ved, du ikke liker dette, Jensine. Men jeg kunde ikke undgaa det. Det var Opstadens og Per Slettens skyld; men nu skal det være sidste gang.»

»Jeg kjender det, ja.»

Han var ganske slukøret Jens, da han kom ud i kammerset til sine gjæster.

Jensine varmed vand og bragte ud til dem. Det var allerede langt ud paa morgensiden, hun syntes ikke, det var noget at lægge sig igjen efter, hængte paa kaffekjelen og blev siddende i peisen; hun vidste jo ogsaa, at der ikke vilde bli stor ro at faa.

I førstningen var de noksaa stille ude i kammerset, — de hyssed endog paa hinanden en gang imellem. Men lidt efter lidt blev de mer høirøstet, og der hørtes ogsaa af og til slag i bordet.

Jensine sad og hørte, hvorledes de tog paa at tale om hende, og hun hørte ogsaa saa tydelig

paa stemmen, at Per Sletten var oplagt til at ærte Jens.

Per slog i bordet:

»Ja, jeg siger, som jeg altid har sagt, at saa græpa jente som datter din finds ikke i hver gaard.»

Nei, det fordømte ogsaa Jens sig paa, at magen fandtes ikke der i bygden.

»Ja, det er ikke godt at skjønne, hvem hun ligner paa. Det er andet tô i hende end i dig.»

»End i mig? Nei, kom ikke der!»

»Jo, det er hun, som styrer. Du tør ikke kny.»

»Tør ikke jeg kny? Jo, jeg er herre i mit hus, det skal jeg syne baade dig og Jensine!»

»Syne ja, du tør ikke saa meget som kjøbe en pot brændevin uden at spørge hende om lov.»

»Tør ikke jeg? Og det siger du! Tør ikke jeg? Jeg skal kaste hende ud i denne stund, om du vil.»

»Nei, nei, snak ikke slig. Det var bare noget, jeg sagde. Jeg ved jo, at Jensine er snil og føielig og gjør alt, som du vil, er blid, hvad du saa gjør.»

»Er blid, siger du! Neigu er hun ikke blid! Hun ærter mig op, — hun gaar og ikke snakker; hun kan ærgre en sten paa sig! Hun gaar og lader som ingenting, og endda faar hun det til, som hun vil.»

»Ja, det nytter ikke at snakke om det, Jens; naar en først som du har begyndt at ligge under for kvindfolkene, saa er det forbi. Det er ikke noget at gjøre ved den ting.»

»Ikke noget at gjøre! Sa du, ikke noget at gjøre? Hun skal ud, skal hun, ud paa timen ogsaa.»

»Aa det tør du ikke!»

»Hun skal ud, siger jeg, — i denne stund; kom skal I se!»

Han reiste sig og stormed ind i stuen.

Det gik et sæt i ham —, der stod Jensine, høi og sikker midt paa gulvet og saa paa ham — han stansed, kom ikke af flækken.

I det samme slog det store stueuret 6.

»Vil du tie, filla? Ja, nu skal du ud!»

Han tog det store uret i favnen, bar det ud og kasted det ud for trappen, saa stumperne sprang. De andre to var kommet efter og saa.

I samme øieblik kom ogsaa Jensine ud med dunken under armen:

»Nu vil ogsaa jeg more mig. Kom hid skal I se!»

De tøfled alle efter hende, som de ikke turde andet, og sagde ingenting. Hun førte dem ud paa bakken udenfor stalden. Der kasted hun dunken paa skaren.

De saa alle, hvorledes den fløi nedover, til den fôr mod en birkelæg og sprang i mange stykker.

»Nu har jeg da vel set den for sidste gang! Gaa ind og læg dig, far, og dere andre ser at komme afsted lidt fortere end almindeligt!»

Alle tøfled af ligesaa stille, som de var kommet. Der blev ikke sagt et ord.

Fuglefangere.

En julaftens morgen, gnistrende kold med et stort, rødt soløie langt inde i frosttaagen mod syd.

Nede i dalbunden er det graat, mørkt og rimet med en brandgul taage over. Opefter de bratte, snedække lier kommer en jevnt tiltagende lysning, eftersom taagen svinder, øverst oppe er luften klar, — over de øverste grantopper lige mod himmelbrynet ligger et svagt gyldent solstreif.

Nede i taagen færdes dalens mennesker i den sidste travlhed før festen. Paa alle stier er der folk, som løber de sidste ærender, bortover alle gaarde smælder det fra huggestabben eller skaalen, hvor juleveden skal lages til, store høkurver vandrer fra laave til fjøs, og kornbaand tages ud, de bedste, som findes. Nede ved kirken gaar graveren og skuffer bredere vei frem til hoveddøren, og henover veien klinger en enslig dombjælde fra en doktorskyds.

Ud fra husmandsstuen, som ligger bent op for kirken tæt opunder skogen, lav og nedsned med lysning fra tørkvistbaalet helt opgjennem den brede pipe og lavende rimskjæg langs alle vægge, kom-

mer to gutter i trettenaarsalderen, tykke og tætte karer med topluerne lige ned i øienbrynene, vaatterne paa og snesokkerne knappet stramt udenpaa bukserne.

Det er de to uadskillelige vældige jægere, Per nede fra gaarden og Kristian, som har hjemme i husmandsstuen.

De stanser og ser begge opover skogsveien, som kryber og bugter sig paa skraa langs gjærdet, til den forsvinder i et sort gab i skogen.

»Det er nok ikke rart fugleveir nu,» siger Per, »det er blankt i høiden.»

»Det kan ogsaa være det samme,» siger Kristian.

»Ja, det kan det.»

De gaar bortmod væggen, tar hver sit par ski, som staar der med store tjærebrædde brætter, lægger dem paa akslen og lægger skistaven paa skraa indunder.

»Det er vel bedst, vi tar rypegardene først!»

»Ja, og haresnuruerne; vi gaar op gjennem Lienget.»

* * *

De fanged fugl sammen, Per og Kristian, og fuglefangere har ogsaa noget at gjøre lige indunder jul. Det var ikke et almindeligt besøg til sine snarer, de skulde gjøre idag. Det var ikke den sædvanlige spænding over den. Ellers vented de altid at finde fugl; det traf nu ikke ind saa ofte forresten, de havde hidtil bare faat en aarhane og en rype; men det kom af, at der var saa urimelig lidet fugl; for der var nu ikke mange fuglefangere, som satte op saa pene fuglegarder som de; rypegardene var saa tætte saa tætte, af det fineste birkeris, og snar i snar hele maalsvæg-

gen; foran storfuglegardene var der feiet som paa et stuegulv og strødd frisk ener langt bortover sneen; haresnuruerne var saa blankpudset, at haren mindst maatte ha briller paa, hvis han skulde se dem. Og da var det saa rimeligt, at de de almindelige dage vented at finde en tiur eller ialfald en røi, straks de begyndte turen, og ikke misted haabet om, at der ialfald maatte findes en aarhøne eller en hjerpe, før de havde været ved det sidste suar. Fuglen maatte da komme ned i skogen engang!

Men idag var det anderledes. Idag skulde de tages ned, baade storfuglesnarerne og de andre. I julen skal der ogsaa være fred i skogen; julen skal bringe fred baade til fugl og løbende dyr, da skal ikke et snar være oppe; de vidste, at da staar selv de blanke, gnistrende rævesakser og bider om en stok istedetfor om rævefoden. Og det skulde vare — ja, til anden nytaarsdag, — de vidste nok, at der var dem, som ikke satte op igjen før over trettenhelgen, men der maatte være mening i alt, efter nytaar var julen slut, det var bare papistisk overtro dette med, at Trettenkari var ude og kjørte julekût om trettenkvælden, — det havde skolemesteren sagt.

Og saa rusled Per og Kristian op over skogsveien mod Lienget. Det var brat og gik smaat.

Hm, enten maatte den topluen være fælt varm, eller ogsaa maatte der være omslag i veiret.

Oppe under skogen stansed Per, trak topluen op og saa sig tilbage:

»Jeg synes her begynder at lugte lindt.»

Kristian fik den blaafrosne næsen op af skjærfet.

»Han lugter lindt støt denne bakken, synes jeg. Men jeg synes nu ikke, en har brug for vaatterne længer.»

Han trak grebvaatterne af og putted dem i lommen.

De blev staaende en stund og se ud over dalen. Dernede laa frosttaagen lige tyk, det var bare saavidt, de skimted det mørke, skiferklædte kirketaarn, der stak op saa forunderlig langt og spidst. Opover baglien blev det jevnt lysere og lysere, gik over til uldent graat, den gyldne stribe oppe paa likanten blegned langsomt, himlen misted sin blaa farve og sænked sig tung ned til grantoppene, der ligesom stak helt op i den.

Jo, der blev nok omslag i veiret.

»Skal se, der blir fugleveir, likevel.»

»Ja, det vilde være ligt sig, nu vi skal ta snarerne ned.»

»Men det er der ikke noget at gjøre ved.»

»Nei, det er der ikke. Lægger fuglen sig ned, saa blir der vel gaaende igjen en eller anden i skogen til over jul ogsaa; men det er harmeligt.»

De snudde og forsvandt ind i det mørke gab i skogen.

Det var saa forunderlig stilt og mørkt og uddød derinde. Ikke et liv at se, ikke et spor efter liv. Selv ekornene laa nok nu stille i sine moseforede reder, og markmusene var dybt nede i sine huler. Ingen susning i trærne, som stod der stivnede under den frosne sne, ingen lyd uden den jevne, forsigtige knirken under deres fødder. Og de traadte uvilkaarlig forsigtigere og skotted varsomt ind i de mørke gab under trærne.

Slig var det længe, det var, som skogen ikke vilde tage ende. Det formelig letted, da der kom en lysning ovenfor dem, skogen aabned sig, de var oppe under Lienget.

Her spændte de skierne paa og gik ind gjennem leddet.

Her havde været liv — for en uge eller fjorten dage siden, — stærke harestopper, hvor haren havde løbet mange gange med afstikkere rundt hver busk. Men nu var de næsten rimet til igjen, intet nyt spor, selv haren laa nok og frøs under de tætteste busker.

Ja, da var det ikke harmeligt at tage snuruerne ned.

Og de gik først til laaven, i hvis dør de havde en dobbeltsnuru, fæsted den forsigtig op, saa hullet blev frit. Nu kunde den krybe ud og ind, saa meget den vilde. Siden gik de langs gjærdet, — de havde en snuru i hvert skigardshul, — og gjorde det samme.

Fri vei i julen!

Derpaa satte de bent bort gjennem Lienget og ud paa kanten af den vidjevoksede myr. Der stod rypegardene, næsten usynlige, — hver eneste kvist var belagt med tykt, lavende rim. Det var ikke umagen værd at ryste dem op nu, bare et puf med skistaven til hver snar, saa faldt det ned og trak sig sammen, saa et rypehoved ikke kunde komme ind. De gik langs rypegardene to gange, vilde se nøie, at intet snar var glemt. Det var det ikke, og saa tog de kursen nedover bent ned i skogen igjen.

Der skulde de besøge storfuglegardene.

Nu var det ikke længere uhyggeligt, nu var de vant med stilheden, det kvak ikke mer i dem, om sneen rutsched af en gran, naar de drog forbi.

Himlen var blit mørkere, jevnt ulden, et og andet stort løst sneflag tog paa at seile langsomt ned gjennem luften, men taagen var borte, — der blev nok omslag i veiret. Men de mærked det ikke. Det gik raskt paa kryds og paa tvers

ind mellem granerne helt ind til granlæggen, hvor snarerne stod, de havde ikke mer tanke for andet, end at nu skulde snarerne ned. De talte høit og lo og satte ud over de bratteste steder, saa de rulled og blev borte i sneen; det var bare op igjen, ryste lidt af topluen og saa fare videre som snemænd gjennem skogen. Ikke tanke paa, at de skulde fare stilt idag.

Saa havde de bare en gard igjen, den store lige ud paa berghammeren, hvorfra de saa ned i dalen.

De gik ikke omvei som sædvanlig, de satte bent ned.

Da lød der med ét et vældigt sus i skogen. En stor, sort fugl med vældigt vingefang letted, slog lidt ud fra berghammeren, ud i den graa luft, svinged rasket og slog ind i skogen, saa der blev mørk vei efter, idet sneen føg af trærne.

Begge gutterne var stanset, næsten paa hug, ansigterne var blege og spændte, øinene stod stive, fulgte susen af den forsvindende fugl, holdtes længe fæstet paa det punkt i skogen, hvor den forsvandt. Saa var det, som de vaagned og saa paa hinanden; men de sagde ikke noget straks, øinene droges igjen hen paa den mørke stribe ind i skogen.

Da Per skulde til, trak han pusten baglængs, saa han hiksted:

»Det var djæken!»

»Det kar vist en tiur.»

»Havde vi kommet lidt senere, saa havde vi havt den.»

»Kanske han har slidt snaren?»

De listed sig frem. Nu var al skogens varsomme spænding kommet over dem igjen, de gik saa forsigtig, som om der skulde være fugl under

hver en busk. Der saa de sporene, vældige labber i sneen; der havde den slaat ned, gaat frem lige ved snaren; der havde den letted, var blit skræmt, netop som den skulde indi. Snaren stod rund og pen, de kunde sikkert havt den.

Det var med harme, de saa op i luften, nu først mærked de, at det var begyndt at sne.

Ja, nu kom fugleveiret, nu begyndte storfuglen at lægge sig ned i skogen.

»Nei, noget saa harmeligt skulde en vel aldrig ha set —» Per dirred i stemmen.

»Den karen kommer nok igjen, naar han først har faat smag paa enerkjærret,» mente Kristian.

»Ja, det gjør han sikkert, imorgen den dag ogsaa.»

»Det finds nu heller ikke lugomere sted i hele skogen.»

De talte frem og tilbage, gik og saa bedre paa sporene, slog som tilfældig sneen af de nærmeste graner med skistaven, rysted enerkjærret og barkvistene i fuglegarden, saa de stod der friske og mørkegrønne, risped ogsaa som i harme et par næver ener af kjærret og kasted dem likesom i sinne hen efter veien til snaren. Eneren blev liggende saa frisk og indbydende paa den hvide sne.

Da de havde holdt paa med dette en stund, stansed de, blev staaende og se nedover dalen, hvor den tæt faldende sne seiled ned i lette, svævende stimer. De blev tause, det var, som den ene vented paa, at den anden skulde sige noget.

Endelig sagde Per:

»Nei, vi faar vel se at komme nedover?»

Kristian saa uvist paa ham:

»Ja—a, vi faar vel det. Vil du age først?»

»Nei, du kan age først.»

Kristian dvæled lidt, som han endnu vented paa noget, men saa med et satte han skistaven i sneen og føg nedover.

Per blev staaende lidt, saa paa skraa bagover til fuglegarden.

Nei, Kristian var alt borte, han fik se at komme efter.

Denne snaren glemte de at tage med.

* * *

»Det er svært saa stille, han Per er idag,» sagde mor hans ud paa eftermiddagen. »Er der noget, som feiler dig?»

Nei, det var det da ikke.

Per gik omkring saa bleg og fattigslig, var alt i et ude og saa paa veiret og kunde ikke tage sig noget til.

Det var lidt mildere, snedde tæt og jevnt. Alt i et var han borte og tog i skierne, men stilled dem ind til væggen igjen.

Endelig da de andre var inde og spiste middag, var det, som han tog en rask beslutning, tog dem stilt ned, spændte dem paa og skyndte sig bort over jordet. Da han var kommet bagom gjærdet, saa han ikke kunde sees fra gaarden, bøied han opover. Det var saa brat, at han ikke kunde komme frem paa skierne, saa steg han af, tog en i hver haand og satte dem ned i sneen, og slig krabbed han opover, saa der blev en dyb rende efter ham i den løse sne. Da han var kommen i høide med husmandspladsen, stansed han og keg over gjærdet.

Montro, han Kristian var borte? Skierne stod ikke ved væggen, hvor de pleied. Kanske han

var i ærende nede hos kræmmeren? Ja, da havde han ikke behøvd at gaa denne omvei. Nei, Kristian havde vel bare taget dem ind og sat dem i brætte. Det var nok bedst, han holdt sig, saa de ikke kunde se ham fra vinduet.

Og Per krabbed videre langs gjærdet, til han langt ovenfor pladsen kom ind paa skogsveien.

Pokker, havde her faret folk nu! Der var spor i veien efter en, som havde trukket skierne efter sig. Ja, det var vel han Even Stubsveen, som var oppe og tog ned haresnuruerne sine, for han havde sat op til haren, det vidste Per, om han end ikke vilde være ved det.

Jo, dette maatte bære opover mod Lienget. Ja, det kom ikke ham ved, han fik se at komme did, han skulde, skulde han finde frem, før det blev mørkt. Saa urimelig som det snedde ogsaa, rigtig gamle kjærringer!

Han spændte skierne paa, tog bent bort gjennem skogen, saa fort han kunde i den nyfaldne sne, ret bort paa berget, hvor de havde set tiuren.

Det var allerede temmelig mørkt, da han kom saa langt, at han saa frem til fuglegarden.

Han stansed med aanden i halsen: — der var noget sort, som rørte sig. Han blev ræd med det samme, men saa fik han se en skistav, som stod ret op og ned i sneen.

Han gik sagte frem. Der laa Kristen paa knæ i sneen, havde lagt vaatterne fra sig ved siden og holdt paa at tage snaret ned.

»Er det dig, Kristian?»

Kristian skvat op og stirred:

»He —! Nei er det dig, Per! Huf saa du skræmte mig!»

De blev staaende lidt forlegne. Endelig sagde Kristian:

»Jeg kom til at tænke paa, at vi nok glemte at ta ned dette snaret.»

»Ja, det var det, jeg hugsed paa ogsaa. Men nu er det alt gjort, ser jeg.»

»Ja, det er nok det.»

Kristian spændte skierne paa:

»Det er svært, saa det sner.»

»Ja, og mørkt blir det ogsaa. Vi faar se at komme nedover.»

De stod færdige til at drage afsted.

Idetsamme føltes en svag dirren i luften. Det var, som der dannedes en bred vei i den tæt faldende sne, det var, som der kom en lysning opover denne vei, og i følge med den kom nogle fjærne, dumpe klokkeslag i jevn stigen og falden.

De tog luerne af:

»Nu ringer de høitiden ind,» sagde Kristian.

»Ja,» sagde Per, »jeg tænker, vi lar snarerne være nede til over trettenhelgen.»

Saa føg de nedover.

Sau-laug.

Solen, en rigtig hvid, skarp morgensol, stod Morten lige i fjæset, mens han stod borte paa den lille agerflæk og skulde grave. Han gren mod den og retted alt i et ryggen, — det hasted da ikke s a a med denne gravingen, — faren kunde gjøre lidt af det ogsaa.

Han saa anderledes ud, Morten, end syttenaars bondegutter i almindelighed. Han var stor, men saa blød og fin og hvid i skindet, og han var langsom nok, men med kattens bevægelser, — der var ingen tyngde i dem; naar han stod der og løfted hakken, som var svært liden og let, var det, som om han kun rørte armene fra albuerne.

Han retted sig op, saa mod solen: det blev vist ustyggelig varmt idag —! og ned paa hakken: rigtig hestearbeide sligt —! — og derpaa med et kjælende blik bort til husmandsstuen: tro, han skulde gaa frem og se, om hun mor havde igjen en liden skvæt kaffe og var i det lunet? Nei — han havde vist ikke været en halv time ude endnu, — han maatte ialfald ha ærend.

Men sætte sig lidt vilde han, han vilde ikke arbeide sig sved, det var saa klisset og ækkelt.

Han satte sig paa en sten og skjød ryg mod solen, kjælende som en kat, en kunde næsten synes, en hørte ham male.

Det var en sprættende vaarmorgen. I alle sydbakkeheld var det deiligt grønt, træknopperne holdt paa at briste. Paa akrene var der overalt en mørk stribe nedenfra og opover, ovenfor graat — akkurat did var de kommet med pløiingen; men kun etsteds saa en et plogbeite paa akeren, det var en, som havde forsovet sig idag; alle andresteds var de inde til føredugers. Jorden damped under den varme sol, og der var en brusen af liv gjennem luften.

En klar, klingende latter kom svingende op over bakken. Morten lytted: Hvad tro, de tog sig til nede paa gaarden idag, siden kvindfolkene var ude alt nu?

Han reiste sig og smøg sig dovent frem mod bakkekammen, saavidt hovedet naadde op, og han kunde se paa skraa ret ned paa gaarden:

Piskadød skulde de ikke lauge sauen i dag! Der stod det digre karret bag saufjøset og damped med varmt vand i. Der stod Rønnog og Ingeborg med bare arme og kun en stak, som naadde tilknæs; de skulde ta imod. Der kom alt gjætergutten med de første sauer efter luggen. Piskadød trodde han ikke, de stod uden strømper ogsaa! Nei, det kunde han ikke se, men det saa saa hvidt ud nedenunder stakken. Der tog Rønnog den første sauen og løfted den opi karret, saa spruten stod.

Al ladheden var som strøget af ham, det var bare den katteagtige kraft igjen, da han skotted bort til vinduet, om nogen saa. Nei, moren var vel i fjøset. Piskadød han kunde komme dem ganske nær uden at bli set!

Han saa sig forsigtig omkring, gled saa bortover mod gjærdet og sneg sig nedover langs det. Et stykke maatte han huke sig helt ned for ikke at bli set, om der skulde staa nogen i vinduerne nede paa gaarden. Da han var kommet lige bag ildhuset nede paa gaarden, retted han sig hurtig op og speided. Derpaa et langt hop over, saa besynderlig mygt, at det ikke gav mindste døn i marken, da han kom ned. Og saa gled han frem til ildhushjørnet og keg frem.

Knapt ti skridt fra dem!

Der stod de, Rønnog og Ingeborg, unge og friske, ved hver sin side af karret og saapegned sauen, saa vandspruten stod om dem med blank glans og regnbuens farver i rask veksling. De lagde hænderne over dens ører, mens de dukked den og vasked den i hovedet. Derpaa tog de den med et kraftigt tag i ulden og løfted den ud. Den rysted sig, saa der stod en regnbueglorie omkring. Og saa leverte gjærergutten to nye sauer og slap de vaskede gjennem grinden.

Piskadød saa rund og lubben hun Rønnog var paa armene. Ærgerligt, at han kun kunde se hende fra siden og ikke lige mod!

Hans øine gled nedover det unge frodige legeme, der viste sig omtrent i sin naturlige skikkelse. Han næsten hiksted, da han naadde nedenfor stakken:

Saa sandelig, om de havde andet end sko paa, og stakken naadde ikke rigtig til knæet engang. Aa nei saa rundt og lubbent — akkurat som skindet paa en nyfødt grisunge!

Han greb fat i laftet og klemte sig indtil væggen; det var, som om noget vilde tvinge ham til at springe frem og lægge kindet indtil dette knæ.

Slig blev han staaende blikkende stille en lang

stund. Jenterne mærked ingenting; de lo og snakked og drev paa, saa vandspruten stod om dem.

Under et ophold saa de paa hinanden:

»Nu skulde rigtig nogen komme og se os!»

»Aa de blir inde en stund endnu. Forresten fik de ikke se mer, end Vorherre har skabt.» — Rønnog slog hænderne sammen nede i vandet, saa en vandstraale skjød op i hendes ansigt og viltre haar og blev hængende som glinsende dugperler i haaret, paa næsen og de runde, røde kinder.

»Her er den sidste!» — Det var gjætergutten, som sagde det.

»Den tar vi sammen.»

De tog den i hver sin ende og løfted den op i karret.

»Ja du skal bli ren, du.» De dukked den mange gange, gned den og kjæled for den.

Endelig var de færdige, den sidste sau var løftet ud af karret.

Hvad piske tro, de skulde nu? De havde saa travelt med at faa gjætergutten væk. De skjændte paa ham og bad ham skynde sig at jage sauen, saa den ikke fik lægge sig og søle sig til igjen.

Da gjætergutten var gaat, saa de sig forsigtig speidende omkring som svaner, idetsamme de stikker hovedet op a vandet. Og saa sagde Rønnog:

»Tør vi?»

»De blir inde en stund endnu.»

Piskadød, de vilde vist oppi selv!

Morten klemte sig endnu tættere ind til væggen og aanded kort.

Der løste Rønnog staklinningen; stakken slap hun lidt ned, men holdt i den paa den ene side, som vendte fra ham. Han saa som gjennem taage en hvid, rund hofte, — hans hode kom helt frem forbi laftet, uden at han vidste det.

Rønnog speided igjen. Saa vendte hun sig ligegyldig mod Ingeborg, trak stakken op og bandt linningen, idet hun blunked.

»Bare vi nu havde havt nogen til at hjælpe os at vælte karret og faa det tømt!»

Hun tog et par skridt til siden, saa hun saa helt bag laftet.

»Nei, der staar jo han Morten. Kom hid da, gut, og hjælp os at vælte karret!»

Morten sank med et sammen i sin ladhed igjen, og temmelig slukøret kom han frem.

»Døk har sau-laug idag?»

»Ja, det set du vel. Kom nu hid, skal du faa brug for kræfterne dine! Træd paa fjælen der, saa blir du ikke vaad!»

Han gjorde, som hun sa.

»Ja, hvorledes skal vi nu faa tag?»

Hun bøied sig ned, som for at se, men greb i det samme Mortens ben, der stod løst paa den af grønsaapen glatte fjæl, og saa rykked hun til.

Kanten paa karret var akkurat passelig høi til, at Morten vipped over og faldt oppi med et vældigt plask.

Det stod de to unge jenter og lo med sine skinnende hvide tænder.

»Nu lærer du at staa paa lur til en anden gang!»

Morten kom sig op og la paa sprang opover.

Rønnog raabte efter ham:

»Kom igjen, naar du er blit tør, saa skal vi klippe dig ogsaa!»

Naar graagaasen farer.

Under den store, enslige rogn oppaa bakken straks søndenfor gaarden stod Ivar med begge hænder dybt nede i bukselommerne og saa ud over dalen og op paa himlen i syd.

Det var hel vaar i luften. Sneen var krøbet bort bagom hver liden hælding mod nord og langt op mod likanten, paa hver sydhælding og bortover de lange akre var det bart, og jorden damped under den milde sol. Skjærerne skvatred endnu vinterkoldt oppi det lille granholt, men bort efter akrene gik kraakerne alvorlige, løfted vingerne, som det var for varmt, og fraadsed i alt det kryb, som solen narred frem; langs plogfurerne — Per Madslien prøvde allerede at sætte plogen i Sørbakken — gik linerlerne, da ægte vaarfugle, og kvidred og vipped med halen. Træerne stod med uldne knopper, som endnu ikke var brustne, og langs akerreinerne stak en og anden liden gul, lubben blomst op; nede fra haugerne nederst i jordet lød en grov kobjelde med blanding af den rappe, fine klang af smaakreaturernes bjelder, og gjennem det hele skar en enkelt, lang, melankolsk tone af en siljefløite — gjætergutten havde nok alt fundet en silje, som slap barken.

Luften var fuld af alslags lyd, som blanded sig til en eneste stor vaarstemning, — farverne var fattige og vinterlige med skarpe grænser, til de tabte sig i hvidt ovenfor granlinjen helt oppe paa likanten. Det var stille i luften og fugtiglunt i stilheden, men kom der et vindgufs, var det isnende koldt og vinterligt.

Ivar hauked nedover, gjætergutten svarte og tog idetsamme en lang, dragende tone paa sin fløite. Det var saa lokkende, slig uro i al ting, umuligt at staa stille og holde sig hjemme ved husene. Ivar løfted foden for at sætte paa sprang nedover; men idetsamme løfted han igjen øinene op did, hvor dalsiderne tørned sammen i syd.

Han trak foden tilbage, blev staaende med aaben mund, rev hænderne op af bukselommerne og skygged for øinene.

Jo, der var den!

Lige over skardet kom en liden mørk stribe seilende, jevnt og taugt, høit oppe, altid fremover.

Det var den første flok graagjæs, som Ivar nu i mange dage havde gaat og ventet paa.

Idetsamme blussed hans kind, han vendte sig ligesom for at løbe ind, men betænkte sig; det var morsomt at staa og se, at de drog forbi.

Flokken kom fremover, bøied lidt over mod den vestre dalside, det saa ud, som den steg, alt eftersom den kom nærmere. Snart kunde han skjelne de enkelte, en stor, stærk basked et par alen foran som veiviser, og efter kom den store flok i to linjer, der løb sammen i en spids foran. De fløi saa jevnt og sikkert med taktfaste vingeslag.

Da de var midt foran, blev han grebet af en vild lyst til at forstyrre denne regelmæssighed. Baade mor og bedstemor havde sagt, at han aldrig

maatte gjøre det, men før han vidste ordet af, stod han med den ene haand fremrakt og pegte paa flokken.

I samme øieblik vakled en af de forreste i flokken og faldt ud af rækken, saa en til, en til, de faldt fra hinanden, daled, sagtned, det var, som de med en gang misted sin kraft og kom i den største forvirring.

Lange, hjælpeløse skrig kom ned fra luften, fjernt fra daled de, og det var saa rart, ligesom de kom fra alle kanter.

Ligesaa pludselig blev Ivar grebet af en stærk angst, som om han havde gjort noget rigtig galt, — han vidste jo, at der var synd at pege paa graagaasen. Han gav sig til at læse fadervor, — det havde han hørt, var den eneste maade at hjælpe paa.

Veiviseren tog nogle kraftige tag og kom foran, bøied lidt østligere; en efter en arbeided de sig igjen op i række bagover, snat tog den sidste nogle kraftige tag og slutted sig til, flokken gled videre med vingeslag i takt ret mod nord.

Ivar stod og vendte hovedet langsomt, eftersom flokken fór frem, blev færdig med sit fadervor, saa han nikked amen efter, idet den gled ind over granskogen, som blaaned langt der mod nord, og blev borte.

Det var, som glæden ved det var borte, men han fik nu gaa ind til bedstemor allikevel.

* * *

Inde i fødraadskammerset sad hans bedstemor, gamle Beret Madslien, i sin armstol og smaaskjændte. Hun var liden og sammenkrøbet, sad borti krogen mellem kakkelovnen og sengen vel

indpakket i strikketørklæder og med store, strikkede sokker paa føddeme og et mørkrudet tørklæde over den strikkede ørevarmer. Døren ind til stuen stod paa gløt, og der hørtes stemmer derindefra. Beret mumled noget, fik med besvær trukket ørevarmeren tilside og lytted:

Hm! Hm! Aa nei, de passed nok paa at snakke saa lavt, at ikke hun skulde høre! Hvad tro det var for noget hemmeligt, de havde for sig nu igjen? Aa nei, de maatte ikke indbilde sig, at de skulde slippe!

»Oline!»

Intet svar. Hun tog sin krogstav, som stod borti krogen ved ovnen, og banked i gulvet.

»Oline!»

»Ja — her er jeg da, mor! Hvad er det du vil?»

En ferm, middelaldrene kone kom tilsyne i døren.

»Har aldrig set, slig som du er, Oline! Ikke komme, naar jeg roper paa dig heller.»

»Jeg kom jo, straks jeg kunde, mor! Og saa er det da vel ikke noget, som staar paa heller?»

»Nei, naar du kan faa skravle selv, du, saa er du lige glad, om jeg sidder alene hele dagen! Hvem er det, som er inde!»

»Er der nogen inde da?»

»Aa ja, jeg hørte det nok! Hvem er det, som er inde? Jeg vil vide det paa timen, hører du?»

»Ja, ja da, det er ingen anden end Marthe Moen.»

»Hvad vil hun?»

Oline begyndte at pusle med noget borti skabet og svarte ikke.

»Hører du ikke da, Oline! Har aldrig set slig, som du er blit heller! Hvad vil hun, siger jeg?»

»Aa, hun vil ingenting! Hun vil bare høre efter, om hun kan faa en gris, naar vi faar.»

»Hm, hm! hørt sligt! Du kan ikke love bort flere griser, du nu!»

Hun sad lidt stille og saa ret frem for sig. Saa havde hun glemt det hele og spurgte pludselig:

»Er der noget fremmedfolk inde?»

Oline saa bort paa hende og rysted svagt paa hovedet og blev straks mildere i maalet.

»Jeg sagde dig jo, at Marthe Moen er inde!»

»Nei, er hun det? Hende maa jeg endelig snakke med. Bed hende komme ud til mig, før hun gaar.»

»Ja, det skal jeg nok gjøre,» og Oline gik ind igjen.

Lidt efter kom Ivar ud i kammerset.

Det lyste op i hendes ansigt, straks hun saa ham:

»Nei, er du der, Ivar!»

»Ja, bestemor; jeg kan hilse dig fra graagaasen, — nu fór hun!»

»Hys,» — hun vinked med haanden mod døren — »slaa døren til, Ivar, saa de ikke kan høre os.»

* * *

De havde nok hemmeligheder sammen disse to, og det var gaat saaledes til:

Det var meget længe siden, gamle Beret Madslien havde været udenfor det vesle fødraadskammerset sit. Hun var nu saa gammel, at hun sad der vel indpakket og frøs bestandig. Hun var frisk i hænderne, men naar hun var kommet i sin stol, saa sad hun der, kunde ikke reise sig alene. Syn og hørelse havde hun saa nogenlunde

bevaret, men med de andre sanser var det bare saa som saa; især havde hun mistet al hukommelse og dømmekraft. Som alle gamle folk var hun blit amper og nysgjerrig og umulig at gjøre tilpas; det, som hun bad om det ene øieblik, det var hun misfornøiet med, at de gav hende det næste.

Mest gik dette ud over Oline, hendes egen datter og guttens mor, fordi hun var mest om hende. For hun indbildte sig nu, at hun havde saa urimelig meget at snakke om. I virkeligheden var det intet med sammenhæng i, det var bare en og anden ting fra lang, lang tid tilbage, dengang da manden leved, ting, som hun bare huksed i de groveste træk og ofte blanded sammen. Af og til hørte jo Oline paa hende, men hun mærked godt, at voksne folk ikke hørte paa med opmærksomhed, ofte med et smil, og det gjorde hende harm. Saaledes var det gaat til, at hun havde valgt Ivar til sin fortrolige. Han hørte paa, og det smigred ham, at bedstemoren altid var saa forsigtig og hvisked, saa ingen andre skulde høre det.

Det var især en ting, bedstemoren havde maset svært med denne vinter. Hun vilde ud. Det turde de ikke gi hende lov til. En gang om vinteren havde de føiet hende tilsyneladende, ført hende ind i stuen og mod døren, men da hun kom saa langt, havde hun pludselig slaat sig sint, »fordi det saa saa ud i stuen», og vilde ud i kammerset igjen.

Og siden — hun havde vel forstaat, at det var bare paa skrømt, de havde git efter den gang — talte hun aldrig til de voksne om at komme ud; men med Ivar talte hun saa meget mer om det: Hun var syg bare af længsel, hun var sik-

ker paa, hun skulde blive frisk igjen, bare hun fik se dalen og aaserne omkring og kjende solen. Og det skulde være den dag, graagaasen fór; for da var vaaren kommet.

Det var aftale mellem dem to, at Ivar skulde hjælpe hende ud, saa ingen vidste det den dag, — derfor var det, han havde staat og speidet efter graagaasen borte paa bakken idag og mange dage før.

* * *

Bedstemor var meget ivrig, inden Ivar fik lukket døren. Saa saa hun langt hen til vinduet, bøied sig mod ham og hvisked:

»Fløi de pent i række? Det er et godt tegn.»

Han skvat til, blev blussende rød og svarte ikke straks. Hun spurgte heller ikke op igjen, bare holdt øinene spørgende paa ham. Saa sagde han:

»Ja, bedstemor, de fløi rigtig pent som sneplog.»

»Se saa til at faa mor din ud, saa vi kan komme gjennem stuen.»

Han gik mod døren.

»Nei, bi lidt, Ivar, træk op den øverste komodeskuffen min, der finder du et stykke brunsukker.»

»Du ved jeg fik det sidste igaar, bedstemor.»

»Nei, gjorde du det; jeg skulde rigtig havt noget, at gi dig. Se efter, om du ikke finder noget, du vil ha.»

Han gik hen, trak skuffen op, og hans fingre famled efter et sølvhjærte med svamp i. Hun saa det.

»Ja, ja, det skal du faa, Ivar!»

Han blev med et saa hoppende glad, men saa

kom han idetsamme til at se paa bestemoren og husked, at han ikke havde sagt sandt.

»Nei, bedstemor, jeg kan heller faa det siden,» sagde han stilfærdig, lagde det ned i skuffen igjen og gik ud. Lidt efter kom han fort ind igjen og tog en stol og gik med. Saa kom han ind igjen:

»Mor er med Marthe Moen borti grishuset.»

»Er hun det, du!»

»Ja, og nu har jeg sat stol bag den søndre væggen. Kom saa, bedstemor!»

Han rakte hende krogstaven og satte piggen vel til rette i gulvet, saa den skulde staa fast, og satte saa akselen under hendes anden arm og løfted. Hun kom op. Hun var meget ivrig, og spændingen gav hende kræfter; det gik lettere, end en kunde ventet. Over dørstokken ind til stuen gik det bra, for den var saa lav, men da de havde kravlet sig over gulvet i stuen, blev det værre. Hun maatte støtte sig op mod dørkarmen paa den ene side, mens han bøied sig ned og løfted den ene fod over dørstokken, — hun kunde ikke løfte den saa høit. Saa maatte hun flytte sig lidt, for at han ogsaa kunde løfte den andre over.

Det gjøs i hende, og hun blev ligesom endnu mindre, idetsamme hun kom ud gjennem døren og den friske luft slog ind paa hende. Men saa manded hun sig op og prøvde at le:

»For noget tul, at ikke jeg skal komme ud, jeg er jo frisk som en ungdom!»

De fortsatte ivrigere langs væggen, snart var de ved hjørnet. Da begyndte hun at blive træt. Det første, hun saa efter, var stolen. Den stod endnu et stykke borte, mellem begge vinduer. De kravled videre. Et par skridt fra stolen var

det, som hun ikke kunde mer, slap staven, strakte haanden hjælpeløst længselsfuldt mod stolryggen, vakled et skridt til og fik saavidt fat i stolen, idet hun holdt paa at falde og rive Ivar med sig. Hun sank tungt ned paa den, Ivar satte hende tilrette.

Solen skinned varmt ind i solvæggen, bække-susen kom i stigende og faldende bølger, fugle kvidred, insekter summed, — der var vaar i luften.

Ivar stod og saa paa hende. Hun havde vanskelig for at bære hovedet opreist, løfted det sagte, begyndte ved den ene side og lod blikket langsomt gaa rundt hele synskredsen; men det var saa mat og ligegyldigt, og saa sank hovedet igjen, og hun saa ned for sig. Der kom angst og skuffelse over Ivar:

»Er det ikke godt, bedstemor?»

Hun kvak til, gjøs, da hun hørte hans stemme, — idetsamme kom der ogsaa et koldt gufs om hjørnet.

»Hm! Alting blir ødelagt! Aasen er ikke slig som i gamle dage.»

Ivar gjorde store øine:

»Hvordan var den da, bedstemor?»

»Den var meget vakrere. Og solen er ikke varm længer heller! Slig som de steller med alting! Jeg vil ind igjen, jeg fryser! Hu!»

Ivar skalv i stemmen, og han havde taarer i øinene:

»Ja, ja, bedstemor, vi skal ind igjen! Kom.»

»Hu, saa koldt! Nei jeg kan ikke! Du faar faa hid mor din!»

* * *

Dagen efter var der mange folk ude i det vesle fødraadskammerset. I sengen laa bedstemor og fantaserte. Doktoren var netop reist og havde

sagt, at der var lungebetændelse, og at det ikke var rimeligt, at bedstemor, som var saa gammel, stod den over. De andre var stille og snakked lavt, men de græd ikke noget videre. Oline maatte dog en og anden gang, naar bedstemor i vildelse sagde noget rigtig rart, bruge forklæsnippen. Bare Ivar stod borti krogen ved skabet og græd saa inderligt saart. Ingen kunde skjønne det, for børn pleier ikke ta det saa alvorlig. Han havde grædt i hele gaar ogsaa, og derfor havde de ikke skjændt noget videre paa ham for det med bedstemor, og de havde nu slet ikke sagt ham, at doktoren havde sagt, at hun havde forkjølet sig igaar, og at det saaledes paa en maade var hans skyld.

Det var ganske stille i fødraadskammerset, bare bedstemor, som snakked, og Ivar, som hulked.

Saa pludselig blev bedstemor stille. Lidt efter ynked hun sig sagte og saa sig omkring. Saa sagde hun saa underlig mildt i stemmen, alle hørte, at hun nu var ved samling:

»Er det han Ivar, som græder saa?»

»Ja,» sagde Oline. »Ivar, bedstemor spør efter dig.»

Han gik bort, kasted sig paa knæ foran sengen og hvisked:

»Det var ikke sandt, bedstemor; for jeg pegte paa graagaasen igaar!»

»Ja, men saa læste du fadervor, for det har jeg sagt dig.»

Saa sagde hun let med et smil:

»Nei, det er sandt, Oline, det havde jeg nær glæmt:»

»Han Ivar skal ha sølvhjærtet mit.»

Det var det sidste, bedstemor sagde.

Doktoren hjalp.

Han Paal Berget havde det rigtig travelt idag, han havde ikke ro paa nogen plet. Snart stod han ved det ene glasset, snart ved det andre, snart var han borte paa laavebroen, snart paa bakken udenfor fjøset, og allesteds satte han haand-den over øinene, gjorde skût og stirred saa langt fremover veien dernede, som han kunde se, — stir-red, saa øinene næsten stod ud af hausen paa ham. Frem og tilbage tripped han, frem og tilbage, og for hver gang han saa et menneske, lød det:

»Nei Gud faa lod i mig, om jeg skjønner, hvor det blir af ham Simen med doktoren! Jeg dør vist, før de kommer!»

Han Paal Berget var ligesom paa føderaad, han, han var yngre broder til Simen, brugeren, som idag var reist efter doktoren til ham.

Det kunde vel være saa omtrent et halvt aar siden, saadan tidlig paa høsten, at Paal en kvæld blev saa urimelig syg, at han laa og vred sig og skreg. Da blev gamledoktoren hentet.

Paal havde spist melkegryn tilkvælds, og den havde nok ikke været rigtig velkogt, men sligt spurgte nu ikke gamledoktoren om, han søgte ikke efter aarsager og sligt, han tog enhver syg-

dom paa alvor, undersøgte ikke, spurgte bare efter, hvor man havde ondt, og gav sig saa til at drive ondet ud.

Paa Paal brugte han da ogsaa varme tallerkener og bagefter noget ustyggelig vond medicin, som overbeviste Paal end mer om, at dette var en farlig sygdom; og ganske rigtig, det gik over dengang.

Men gamledoktoren var heller ikke af dem, som vilde forringe en heldig kur, og han lod sig mærke med, at dette var en temmelig sjelden og farlig sygdom, — havde de ikke hentet ham i tide saa —, Paal burde være meget varsom.

Om de skulde hente doktoren en gang til —?

Ja — nei — ja, hvis der nogengang gik saa meget som to dage — og — og det ikke blev til noget, — ja, noget saadant naturligt, saa var det paa høie tid.

Siden da havde Paal faat skræk i livet; han havde ikke gjort andet hele vinteren udover end at gaa og passe sig selv og sin helse. Ja, det var ikke frit for, at han havde sin egen almanak med blyant i stropperne, som ingen fik se, og ingen fik røre ved, og folk lagde ogsaa mærke til, at nu bar han altid paa sig det fine urværket, som han ellers aldrig brugte til hverdags.

Han var aldrig rolig og tilfreds, sov ikke trygt om natten engang, og ingenting turde han ta sig til; thi han maatte være forsigtig, — kom dette igjen, saa kunde han falde bort, før han vidste ordet af det, han havde skjønt noget saadant paa gamledoktoren.

Den sidste natten havde det været rent galt; de hørte ham tøfle om i dørene hele tiden, han havde nok slet ikke sovet, og da klokken var fem om morgenen, saa gik det ikke længer, han maatte hen og vække Simen:

»Ja, nu faar du staa op og reise efter doktoren, Simen!»

»Er du blit syg, Paal?»

»Jeg kjender ikke noget endnu, men det kommer, det kommer!»

»Det er mørkt endnu, var det ikke bedst at bie, til du faar ondt?»

Bie? Vil du, at jeg skal dø paa flekken da, Simen, — nu er det to dage — og doktoren sa — for Guds skyld, skynd dig, Simen! Bare det ikke alt er for sent!»

»Ja, jeg faar vel det da. Men kjender du slet ingenting? Gamledoktoren er istand til at bli sint, hvis han er i det lunet, og det ikke feiler dig noget.»

»Aa, det er vist ikke fare for andet, end at jeg blir syg nok! Bare jeg lever, til du kommer igjen!»

Ja, saa maatte da Simen op i flyvende hast og afsted, og det blev sagt ham, hvad han skulde sige til doktoren, og det var omtrent, at nu stod det om livet.

Nu var det paa den tid, de kunde være ventendes, og derfor var det, at Paal ikke havde ro paa nogen flek, tripped fra det ene sted til det andet, og saa fremover veien, saa øinene stod ud af hausen paa ham.

Endelig fik han se en liden prik der langt fremme i veien, en prik, som kom hidover.

Naa, det var de da endelig! Bare det nu ogsaa var dem! Hm, en slædeskyds var det, men montro den gampen ikke var lidt for mørk?

Han blev staaende med hovedet langt fremstrakt, og fulgte den prik, han saa, som om han vilde suge den til sig.

De kjørte fort — jo, det var en spidsslæde, hm, jo, nu saa han det, det kunde ikke være

andet end gamledoktoren; saa bredt et læs saa en ikke i slæde ellers paa veien, selv om der sad mange paa hinanden. Jo, nu var han sikker — Gud ske lov!

Han gik ud i kammerset, hvor det var pudset og strød ener paa gulvet, og hvor det spraged i ovnen og var hedt som i en badstue.

Han klædte sig af, vasked sig, lytted, og saa blev han siddende i underbukserne paa kanten af den store omhængsseng.

* * *

Imidlertid havde Simen og doktoren kjørt raskt henad den flade vei. Det var lindt i veiret, og meien gled let, endda gamledoktoren var læs nok for Blakken.

Naar gamledoktoren kom kjørende henad veien, saa var det kar, som fyldte for sig, det var omtrent det samme at møde ham som at møde sneplogen. En kunde se et stort stykke af ham paa begge sider af hesten. For det første var han nu saa tyk i sig selv, at han ialfald aldrig kunde ride, fordi der ikke fandtes hesteryg som bar ham, og for det andet saa klædte han sig godt ved vintertid. Først havde han støvler, saa raggesokker, og udenpaa dem igjen sauskindsforede reisestøvler, som rak til skrævet. Oventil havde han først yderfrak, saa tullup, og der udenpaa ulvskindspels med et rødt skjærf omkring, saa langt, at det var en hel spadsertur for den, som skulde gaa rundt og rulle det af og paa.

Slig var han ogsaa klædt idag, endda det var saa lindt i veiret, at det klabbed under hestehoven, og saa kan en skjønne, at det var læs nok for Blakken.

Da de kom til grinden, hvor veien tog op i jordet, stansed de.

Simen klødde sig bag øret og spytted til den ene side.

Blakken saa sig tilbage langs siden flere gange, han var vant til, at skikkelige folk gik ud af slæden her, hvor det blev brat.

Simen klødde sig engang til. Det blev jagu haardt baade for ham og Blakken dette, — men det var ingen anden maade, der fandtes ikke levende skabt raad at faa doktoren op anderledes end ved at kjøre ham. Ja, ja, saa fik de begynde da, — hyp, Blakken!

Veien op til gaarden havde ikke været nogen kongsvei før heller, og bedre var den ikke blevet i dette lindveiret, — ret som det var traadte Blakken igjennem.

Det var nu ikke saa farligt, for Blakken var forsigtig og var vant til noget af hvert. Men værre var det, at meien alt i et skar igjennem, snart paa den ene, snart paa den anden side. Da maatte Simen være vaagen, hænge i styrehornene, som var det en plog han kjørte, og slæden slængte ham hid og did, saa sveden drev af ham.

Det gik i smaa ryk opover med hvil i hvil, hurtig de faa skridt, Blakken tog mellem hver gang, den stansed. For hver gang saa den sig tilbage langs siden og pusted: Det var da noget til vetløst folk ogsaa, som ikke gik udaf her!

Endelig var de ved den tverbratte bakkekneik ved nylaaven, hvor veien gjorde en liden sving, før den blev jevnere.

Under denne kneik hvilte de en lang stund. Da Simen vilde ha Blakken ivei igjen, var den uvillig, saa sig tilbage mange gange, laged sig til

at ta i, men lod det være; det var, ligesom den grued for denne bakken.

Men da den endelig skjønte, at det ikke var anden raad, saa tog den spændtag, rykked til og tog bakken i trav, saa Simen slang mellem styrehornene og næsten ikke kunde følge med. Men i det samme de var oppe, sagtned farten, slæden faldt ned paa veien med hele sin tyngde, den ydre mei skar dybt nedi, og — bums der laa slæden overende og gamledoktoren paa ryggen langt nede i bakken, klemt godt ned mellem bakken og en diger bjørk.

Det gav et søk i ham, saa han sagde »øff«, idetsamme han lagde sig tilrette.

* * *

Paal sad fremdeles paa sengkanten ude i kammerset. Pludselig hørte han, at det gik udenfor huset, og at nogen kom ind i stuen.

Ja, nu var det bedst at lægge sig syg, og han vælted sig bagover op i den store omhængsseng og trak den langhaarede skindfælden over sig op til ørene.

Lidt efter stak Simen hovedet ind ad døren og sagde med aanden i halsen:

»Er du i live, Paal?»

»Ja; men det er ret daarligt.» Han sagde det med klagende stemme, men saa gik det pludselig op for ham, at han ikke hørte noget til doktoren:

»Er ikke doktoren med?»

»Nei, han ligger nede i bakken; jeg vælted ham og kan ikke faa ham op, og ikke finds der kar hjemme paa gaarden. Enten du er dødsens eller ei, faar du staa op og bli med —! Vi kan ikke la doktoren ligge og omkommes!»

Paal blev ogsaa ivrig:

»Ja, værre er jeg ikke likevel;» og i en fart rev han klæderne paa sig, og straks efter drog han og Simen i fuldt firsprang nedover med hver sin digre haandspake paa nakken.

Der laa doktoren endnu, god og varm og sprutrød i ansigtet og forbandte den elendige filleveien, og oppaa bakken stod Blakken noksaa fornøiet og saa paa.

Det var ikke nogen let sag at faa doktoren op, — jo mer han og Simen havde arbeidet, desto fastere var den kramme sne klemt ned omkring ham.

De forsøgte at reise ham, men det gik ikke. Det blev ikke anden raad, de maatte trampe sneen rigtig fast i bakken ovenfor, lægge sine haandspaker ned som ruller og forsøge at trille ham op. Det var vanskeligt at faa ham løs, men da det vel var gjort, gik det bedre. De tog godt spændtag, stemmed skuldrene imod, og saa gik det i smaa nap med hyp og hyp, men de maatte passe godt paa, at ikke taget glap, saa han kunde rulle ned igjen.

Efter et kvarters strengt arbeide havde de ham endelig oppe paa veien. Der snudde de ham forsigtig, den ene tog under armene saa godt det lod sig gjøre, den anden satte haandspaken under bagen paa ham, og se, der stod han endelig paa sin ende.

Først da doktoren var kommet op, blev han rigtig sint, saa sint, at han ikke engang saa, at det var Paal, som havde hjulpet ham, og Paal holdt sig da ogsaa lidt tilside, det var kanske bedst at ta en benvei og se at komme frem, før doktoren kom op. Men det var ugjørligt i dette føre, han fik holde sig tæt bagefter, — det mente

baade han og Simen, — og se at komme ind i kammerset og i seng, før doktoren fik af sig pelsene.

Men doktoren bandte og svor paa, at nu vilde han snu, vilde de ha doktor, saa fik de ogsaa holde vei. Havde de ikke sligt at gjøre som at holde skikkelig vei tilgaards kanske?

»Snu gampen!»

Men da tog ogsaa Simen i:

»Nei, er du nu kommet saa langt, saa jagu skal du op, om jeg saa skal ta dig i to vendinger!»

Da maatte gamledoktoren se paa sig selv og smile, og dermed var ogsaa sinnet over. Han satte sig rolig i slæden:

»Ja, ja, det faar gaa for denne gang ogsaa, men det siger jeg dig Simen Berget, at vælter du mig engang til, saa sætter jeg alverdens syv plager paa dig!»

»Da ved jeg ogsaa, hvad jeg gjør.»

»Naa, hvad gjør du da, Simen?»

»Vælter jeg doktoren engang til, saa er det vist raadeligst for mig, at jeg lar ham ligge.»

Dermed drog de opover igjen.

Nu var veien bedre, nu gik det baade fort og godt, for nu var ogsaa Blakken udhvilt. Det gik saa raskt, at Simen rent havde glemt at se efter Paal, før de var lige oppe ved gaarden.

Nei, saa langt han var blevet tilbage! Nu blev det ingen raad at faa ham ud i kammerset, før doktoren fik pelsene af. Og ikke skyndte han sig heller! Nu først kom nok det rigtige spektakel. For var det noget, gamledoktoren forlangte, saa var det, at de syge skulde holde sengen.

Men det var ikke noget at gjøre ved det, ind maatte de. Simen søgte at hale det ud, det

store, røde skjerfet havde han saa besynderlig vanskelig for at greie, men doktoren var rask i vendingen, naar han først var kommet i hus, snart var baade pelsen og tuluppen og støvlerne af.

»Naa, patienten er vel i kammerset?»

Han vilde gaa did ud.

»Ja, nei — han — han er nok ikke kommen op igjen endnu. Ja, han kommer vist straks.»

»Hvad Fan, er han ikke liggende?»

»Nei, jo — han havde lagt sig, men — saa var der ingen kar hjemme — og vi kunde ikke la doktoren ligge og omkommes!»

I det samme kom Paal luskende ind saa inderlig blid.

Doktoren satte begge hænder i siderne og gik lige paa ham.

»Hvad Fan er dette for maner, sende bud, at du ligger for døden, — hvordan synes du, du har det nu?»

Paal blev meget forlegen.

»Jo — jo tak, det er likesom over nu —» og saa lagde han hurtig til:

»Det hjalp saa mærkværdigt, at jeg løfted paa doktoren.»

Frieren.

Det fineste, blankeste høstveir laa over dalen med luft saa fin, at de saa lige ind i dørene til hverandre hele fjerdingveien. Det var saa besynderlig søndagsstilt, skjønt hverdag, kornstaurerne stod i række bortover agrene og soled sig i det stille veir, — lokjøringen var ikke begyndt endnu, og folk havde et par dage uden noget videre at bestille, — bare ordne lidt paa laaven og sætte slæderne istand og saa gaa ind igjen, karve i piben og faa en kop kaffe, som røgen ret op fra peispiberne længe havde lovet.

Og røg gjorde det i dem allesammen, men mest oppe i Kleiven, — en slig tung, fed røg, som de saa lige mod himlen, fordi Kleiven laa saa høit. Og folk snudde sig og sagde:

»Nu koger de nok skurgrøden oppi Kleiven.»

Ja, rømmegrød kogte de, det var sikkert, men det kan nok hænde, at det havde en anden grund end den, at Peder Klev havde faat skaaret de stakkars blandkornstratterne sine og faat dem paa stør.

Det var en fin familie, som bodde oppi Kleiven. Han hed ikke Per Kleiven, men Peder Klev, for han havde i sin ungdom været i byen og havde

endnu igjen en blaa klædesfrak efter bager Hansen, og kjærringen hed ikke Marthe, men Martha, for hun var af skrædderslægt, og der er altid noget aparte fint ved dem paa landet. Naar disse var saa fine hver for sig, saa kan en begribe, hvilken adel det blev, naar de kom sammen, og denne adelsfrugt, deres eneste datter, hed da heller ikke Kari, som hun lovligen skulde hedt efter bedstemor sin, hun hed Karolinea og var skrædderjente med enkelttraads maskine.

Som skrædderjenter flest, havde hun blaa aarer paa hænder og pande, var kuldskjær og skvætten, havde vanskeligt for at tygge fladbrød, gik med snørliv og skvatred og skvat unda for mandfolk, første gang de tog efter hende.

Det kan nok være, det var hendes skyld, at de kogte rømmegrød oppi Kleiven, paa en maade da, men det hører nu til de ting, som ikke skulde siges.

De sagde i bygden, at Karolinea havde svært ondt for at faa frier. De sagde ogsaa med et utækkeligt udtryk fra fjøset, at hun begyndte at faa ringer paa hornene, hvilket skulde sige saa meget som, at aarene begyndte at sætte mærker. Sikkert var det ialfald, at hun var i den tid, da det gjælder. Og de havde saa sine grunde til at sige dette i bygden.

Før i tiden havde det hændt, at Peder Klev havde klaget sig og var enig med dem, som syntes, det maatte være vanskeligt at klare sig oppi Kleiven. Men for hvert aar, som gik, blev Kleiven gjildere og gjildere, der var ikke maade paa til avling, baade hø og korn; og saa letbrugt, — man skulde ikke tro, sligt som det var, der fandtes ikke smaabrug, som var letvindtere at berge sig paa i hele bygden, — ja, han skrød slig af

Kleiven, at folk sagde, at tyttebærtuerne rødmed bortover engen hans, og havre-raaerne stod og gliste.

Og saa lagde Martha ud:

Ja, de kunde havt det rigtig, som de vilde, ogsaa de; men det skal nu altid være noget her i verden; gid de havde været vel af med denne jenten, for dette kunde ikke Martha staa i længer, sligt rend som der var paa dørene af friere om lørdagskvælden! Døren stod ikke, det var ikke fred at faa, saa lang natten var, hun maatte, ret som det var, ud og jage hele flokken. Galt var det, naar ingen vilde ha en, men værre var det, naar hele dusinet bød sig til! Hun havde tidt sagt til Karolinea, at hun fik vælge sig ud en skikkelig krop, saa fik de faa Kleiven med det samme, men Karolinea var nu saa blyg hun, hun kunde slet ikke taale mandfolk, hun vilde helst bli hjemme hos mor.

Hvordan det nu var eller ikke var med dette, saa havde ingen hørt andet, end at mandfolk blev svært vel modtaget og trakteret, naar de kom til Kleiven om dagen; om natten havde vist ingen været der uden han Simen, den tutlete tjenestegutten i Nordlien, han, som havde rendt til alle jenterne i vid omkreds, og som ingen vilde vide af, — og at døren var blit stængt for ham, det var nu ikke mer end rimeligt. Sikkert var det ialfald, at de oppi Kleiven lagde sig svært efter ham Jens Perstuen. Han var deres nabo og en af de fineste og sprækeste løskarler i bygden. Han var der nu ogsaa ofte, men ikke saa folk trodde, han mente noget med det, den skøieren gik vist bare og lod sig traktere.

Men det var nu allikevel til hans ære, at røgen af rømmegrøden stod tyk og fed op fra piben i

Kleiven idag. Han havde endda sendt bud igaar, at han vilde komme, han havde noget vigtigt at snakke med Peder om.

Aa jo, det var gut, som vidste, hvordan det skulde være! Han vidste, at de ikke likte nattefrieriet, det passed sig nu heller ikke for en jente som Karolinea, — og saa kom han om dagen!

Peder havde iført sig den blaa klædesfrak, tat ind langpiben og kardusen og sad ved vinduet. Karolinea var i hvidt forklæde, med bart haar, og sad ved det lille bord med maskinen foran sig og sydde paa noget urimelig fint, hvidt noget. Rømmegrødgryden var tat af og stod paa peishellen saa tæt ind til ilden, at den kunde holde sig varm, kaffekjedlen stod fremme paa gløderne, og i den aabne stuedør stod Martha i søndagspuds i solen, skygged med haanden for øinene og saa bortover stien til Perstuen.

Og nede i bygden, baade i Nordlien og andensteds, hvor de havde set paa den fede røgen, som steg op fra piben i Kleiven, havde de ogsaa øinene med sig, og da de saa en helgeklædt kar komme bortover fra Perstuen, saa vidste de ligesaavel som Martha, at det var Jens, og meldte ind ligesaa fort som hun, at nu kom Jens Perstuen for at æde rømmegrød i Kleiven.

Saasnart Martha havde meldt det, tog Peder en gammel avis, holdt den langt ud for sig med en grundig mine og damped dygtig paa piben. Karolinea satte maskinen igang og holdt tøiet, saaledes at lillefingeren spriked langt ud i luften, Martha tog selv nogle blaablomstrede tallerkener og begyndte at sætte dem ud over bordet.

Aa jo, de vidste nok, hvordan en frier skulde modtages i Kleiven!

Ja, saa kom Jens Perstuen, den gjæve løskar,

nyt rødtoghvidt skjærf, to knapper oppe midt nede paa vesten, saa det vistes der ogsaa, vandkjæmmet haar, med hatten lidt paa snur, bonjourfrak og blankt uhrkjæde, kalveskinds helstøvler udenpaa bukserne, støvler med lange stropper og overlag fin riks i.

Jo, sandelig var han ude i et vigtigt ærende idag, han skræved ikke over dørstokken heller, han satte begge ben op paa den, saa det riksed saa fornemt, idetsamme han steg ned, og med et stort og alvorligt kniks tog han til hatten og hilste »Goddag!»

Per saa fremover avisen, som han blev overrasket:

»Aa goddag, goddag!»

Han skulde sige mer, men idetsamme tog Jens et skridt frem. Jomen vilde han vist nævehilse ogsaa, og saa maatte Peder reise sig, og han reiste sig:

»Goddag!»

Jens gik til Martha. Hun slap tallerkenen, strøg bagen af haanden paa stakken og rakte ham:

»Goddag!»

Saa gik han til Karolinea. Hun reiste sig halvt op, neied og rakte ham haanden over den enkelttraads maskine uden at se op, satte sig saa igjen, idet hun tog i begge sider af det hvide forklæde og bredte det ud, saa det seiled sagte ned paa hendes skjød, baaret af luften.

»Du faar se til at sidde.»

Martha tog en stol, feied over sædet med haanden og satte den frem midt paa gulvet.

»Aa tak, jeg faar nok sidde.»

Han satte sig, og der blev ikke sagt noget paa en stund.

Endelig sagde Peder:

»Saa du er ude og maserer idag?»

»Ja, det er likesom saa lækkert veir nu.»

»Ja, det er det.»

»Og du studerer bladene?»

»Ja,» — Peder knoted mer end sædvanlig — »den, som har været ude, vil jo gjærne se, hvordan det staar til i fremmede lande.»

»Aa ja, der hænder vel altid et eller andet etsteds i verden. Det har vel været ulykker med stort mandefald et eller andet steds nu ogsaa?»

»Aa ja, Gud bedre, vi ved nok ikke, hvor godt vi har det, vi, som bor oppi disse fredelige dale og er fri baade for havsnød og vilde dyr. Her i bladet staar det om en stor ulykke, som er hændt etsteds, som heder Columbia. Der har det strøget med mange baade skib og folk.»

»Hvordan er det gaat til da?»

»Ja, neimen om jeg ved det. Det staar, at det er en cyklon. Saavidt jeg kan skjønne, maa det være et stort dyr, som lever baade paa sjøen og paa landet. Det begyndte ude paa sjøen og vælted skiber. De skjød endda paa det med kanoner, men det gjorde ingenting, og det skulde de vist ikke gjort, for da satte det paa land og rev husene ned og kasted dem høit op i luften.»

»Det er vel i Ameriken dette ogsaa; det er jo derfra, vi hører om de meste ulykker?»

»Nei, det er da gudskelov længere borte. Det er et sted, som heder — ja, det er ganske besynderligt, men det heder Karolina.»

»Hi, hi, hi, uf da, far, som du snakker. Du gjør mig rent ræd» — kom det borte fra symaskinen.

»Hø, hø, hø, din jaale! Kommer nogen og tar dig, saa blir det nok ingen cyklon. Forresten saa hed det ikke Karolinea, men Karolina. Det første er jo et folkenavn.»

Martha var borte og puffed i Karolinea.

»Hvad skal jeg gjøre med denne førkjen, du Jens? Hun vil bare hænge over symaskinen hele dagen og har ikke nogen stunder til at hjælpe mig.»

»Du da, mor! Det er jo du selv, som vil, at jeg skal sy mig op endel.»

»Aa ja, naar en har raad til det, saa jamen er det rart at have lidt i skufferne ogsaa. Men se her, Jens. Hvad skal hun med sligt da?»

»Hi, hi, nei, du er da rigtig tullet, du mor.»

Jens kom og vilde se.

»Nei, nei, hi, hi, nei, du kan ikke faa se.»

»Aa jomen er det saa lækkert, at han gjerne kan se,» paastod Martha.

»Nei, mor da, du er saa lei at —»

»Se bare, du Jens» — og hun viste ham en særk med blonder baade om halsen og armhulerne. »Er den ikke lækker?»

»Jo, det var sandelig fine sager,» indrømmed Jens.

»Aa ja, det er nu ikke det eneste, hun har heller da; hun har nu et par kommodeskuffer fulde af slige ting, som er af det fineste linlærred. Du kan jamen vise Jens ud i kammerset dit.»

»Nei, mor da, nei, hi, hi, hi! nei, det vil jeg ret ikke!»

»Du er en jaale. Det er ikke noget at skamme sig over, om en har noget, som er lækkert. Vil ikke du, saa jamen skal jeg. Kom nu, Jens, skal du faa se.»

»Aa, det er galt at gjøre bryderi.»

»Aa nei da, det er ikke noget bryderi det.»

»Hø, hø, hø,» sa Peder; »kvindfolkene tænker nu paa sig og sit og stasen de, vi faar føie dem, vi Jens, og være med og se paa kramet deres.»

»Ja, kom nu!»

Martha gik foran, saa kom Jens og Peder, og i døren, som blev staaende aaben, stod Karolinea og skvatred.

Martha trak ud den øverste kommodeskuffen.

»Her har hun smaasagerne sine. Her kan du se øredobberne hendes, — ja, jeg synes nu, disse er penere end de, hun har paa. Og her er en sølvring, som hun aldrig har villet sige, hvor hun har faat. Ja, jeg har nu mine egne tanker, jeg. Og her har hun —»

»Nei, mor da, hi, hi, hi, — nei, nu faar han ret ikke se mer —» og Karolinea kom og slog skuffen igjen.

»Ja, saa kan vi gaa nedi her ogsaa vi,» og Martha trak op den næste skuffe med lintøi. Hun tog op stykke for stykke og viste frem og talte og snakked med Karolinea, om der ikke skulde være to til. Da de var færdig med den, gik de til den næste. Karolinea stod paa lur, og idetsamme skuffen blev aabnet, napped hun et par stykker og holdt dem paa ryggen.

»Nei, hvad var det, du stjal unda?»

»Nei, er du tullet da, mor. Jamen blir jeg ret saa sint paa dig, at hi, hi, —»

»Saa frem med dem nu.»

»Nei, hi, hi!»

»Saa lad os faa se dem nu, Karolinea,» sagde Peder alvorlig.

»Ja, ja, naar jeg ikke kan slippe, saa —»

Og saa holdt Karolinea frem to ting med baand og blonder paa.

»Hæ, hæ,» »ho, ho,» »hi, hi, hi,» — de lo i kor.

Saa blev Karolinea pludselig ivrig.

»Gaa væk med dere nu! Dere roder ret saa i

komoden min, at jeg kan ikke faa orden igjen paa en hel dag.»

Hun fik dem væk og begyndte at lægge sammen.

»Aa, hun har ret noget af hvert,» sagde Martha; »det er ikke alle jenter, som er saapas forsynt som hun. Her ser du sengen hendes. Den er hendes i fuld opredt stand baade med dyne og skindfæld. Ja, hun ligger her om natten, skjønner du.»

»Ja,» sagde Peder, »hun ligger her, for jeg vil ikke ha noget rend af frier, ser du. Der kommer saa mangeslags af dem. Jeg skjønner ikke, hvad de tænker paa; selv han jafsen, han Simen Nordlien, kom her en kvæld. Men jamen fik jeg da fødder under fyren. Saa ser du, her er en lem i væggen. Mener du ikke, at de fandt paa at komme ind den veien. Men det satte jeg da en stopper for, du ser, jeg har sat paa en krog indvendig.»

»Jeg ser det,» sagde Jens.

Martha tog ham til side og hvisked:

»Jeg kan sagtens sige det til dig, Jens; men du maa ikke lade dig mærke med noget til Peder. Det er ingen sag at ta af den krogen med en pinde udenfra.»

»Du Martha,» sa Peder, «nu har vi havt nok af dette tullet. Jeg syntes, du havde noget rundt frem i peisen, var det ikke saa, at vi skulde ta den, mens den var varm?»

»Jo, det er rigtig sandt. Jeg glæmmer alting. Kom Karolinea og hjælp mig at øse op.»

Saa gik de ind i stuen igjen, og snart stod rømmegrøden paa bordet og flød i sit fedt, og de rundt om.

Peder syntes det, at en fik æde lidt godt engang imellem, naar en havde raad til det.

Raad, mente Marthe, det var ikke tale om raad; de havde saa megen rømme, at de vidste ikke, hvor de skulde gjøre af den. De saa ikke ud til at være saa rar havn, men koen melked af den, saa det var rent utroligt.

Ja, mente Peder, det var nok bedre brug, end nogen vidste, Kleiven, for det skulde en ikke tro, men jamen avled han ogsaa korn saa vægtigt som midt nedi tykkeste storbygden. Enten Jens vilde tro det eller ei, saa var melet i denne grød avlet her.

Hvor det nu var avlet eller ei, saa lod det ikke til at smage Jens. De havde nok lagt mærke til, at han var saa høitidelig og saa faamælt hele tiden, men det var ikke saa rart, det var vel altid lidt vanskeligt at komme frem med et sligt ærende. De var ialfald ikke kommet halveis ind i grødfadet, før han lagde skeen bort og tørred sig om munden. Efterat de havde bedt ham endel, gjorde da alle ligesaa, og der blev ganske stille en stund.

Saa sagde Jens:

»Hm, — hm! Jeg faar vel se til at komme frem med mit ærende. Vi er nu grander, Peder, saa syntes jeg, det var bedst, at henvende mig til dig.»

Peder saa ret ud i luften, Karolinea ned i sit fang, og Martha fik travlt med at stryge af med forklædet en flæk paa tallerkenen.

»Jeg vilde høre, om du vilde gjøre vel og følge mig til præsten som kaveringsmand imorgen.»

Martha slap tallerkenen i gulvet, saa den gik i stykker. Peder bed tænderne sammen, saa hovedet dirred paa skuldrene og blev siddende slig en stund, men saa brast han pludselig ud i paatagen lystighed:

»Jasaa, saa du skal afsted nu, ja det er det, jeg har sagt hele tiden, jeg, at nu smælder han Jens snart til, har jeg sagt. Det er vel hun Tonetta Nymoen, du skal danse afsted med?»

»Ja, det er nok det.»

»Ja, det er ikke saa værst jente det!»

»Aa, hun kan ikke være saa stormvakker, men hun er altid bra nok til mig, og saa er hun flink, saa jeg tror nok, jeg kan være tjent med hende.»

Det var ikke maade paa lystighed, der blev, baade Peder og Martha og Karolinea talte pludselig saa høit og interesseret og var saa smørblide og talte om det lystige bryllup. Men da Jens straks efter sagde, at nu maatte han ogsaa gaa til Ola Nordlien og faa ham med, saa bad de ham slet ikke at bli længer, det var aldeles, som de havde glæmt, at kaffekjedlen stod færdig og vented.

* * *

Da Jens kom nedover til Nordlien, stod Ola allerede ude og vented paa ham, for han havde set, hvor han kom fra. Og da Jens vel havde forrettet sit ærende, var det ikke længe, før Ola havde faat ud af ham, alt som var hændt, og vidste, at halvparten af rømmegrøden var tilovers, og at kaffekjedlen stod paa hæld fremme i peisen i Kleiven.

Da raabte han paa tjenestegutten, Simen.

»Nu faar du ta paa dig stasklæderne og gaa en tur op i Kleiven, Simen.»

Simen satte de dumme, blaa øine paa ham.

»Vil du drive ap med mig, Ola Nordlien?»

»Nei, du skal faa ærende. Du kan spørge, om jeg kan faa han Per til at være med og kjøre lo et par dage i næste uge.»

»Det ved du, han ikke gjør likevel.»

»Det er da ikke farligere at spørge. Og du har sligt at gjøre idag. Det haster ikke med at komme igjen. Men saa maa du fiffe dig op; du skal faa laane skaftestøvlerne mine.» Han puffed Simen i siden og hvisked:

»Det er en fin jente.»

Simen saa lidt uvis ud først, men saa blinked han igjen:

»Hi, hi, hi! — du da!»

Det var ikke længe, før Simen tøfled afsted, i skjærf og skaftestøvler han ogsaa, og halvdalerspiben med kjærnespids-mundstykket stikkende op af vestelommen, og det kan nok være, at de stod i vinduet i Kleiven og undredes paa, hvad det var for en fin kar, som kom.

Ud paa aftenen kom Simen igjen, han var meget mer brat og kontant end sædvanlig, og det var med et høitideligt opsyn, han tog Ola Nordlien tilside:

»Jeg skulde hilse og sige, at du ikke kan faa han Per udi ugen.»

»Nei, det var vel rimeligt det. Blev du vel modtaget forresten da?»

»Aa ja, jeg skulde mene det! Nu har jeg ret set saa meget fint, som jeg aldrig har trod, jeg skulde faa se!»

»Jasaa.»

Simen stod og vred paa sig lidt. Saa sagde han alvorlig:

»Jeg maa nok høre, om jeg kan faa beholde støvlerne dine til imorgen.»

»Hvad skal du med dem nu da?»

»Hm! Det blev til det, at de vilde, jeg skulde komme igjen ikvæld.»

Naar man blir gammel.

Skodden laa og trykked over den brede fjeldslette, helt ned paa det tætte enerkrat, regnen siled igjennem som fint, fint graat støv. Den stængte for lyden, og den stængte for lyset, det var saa stilt derinde, — alting viste sig som i graalysningen.

Efter den brede, stenede kløvvei, der nu stod med dam ved dam, kom to skikkelser, som saa troldagtig store ud inde i taagen; først naar man kom dem nær, saa en, at det var ganske almindelige mennesker, Per Oppistuen og hans trettenaarige søn Kristian. De gik med fiskeskrukker ved siden og paa skuldrene lange fiskestænger, som vipped med toppene, eftersom de hopped fra sten til sten eller plumped ned i hullerne ved siden.

De sa ikke noget, men skyndte sig afsted, Per foran med lange, lange skridt og Kristian en fiskestangslængde bagefter; begge saa ret ned i kløvveien; det gjaldt at gaa varligt, og i slig skodde var det ikke noget at se op efter.

Slig gik de i det uendelige, flere timer.

Pludselig gjorde veien en sving ned en bakke, nogle forkrøblede grantrær var krøbet op under

den; saa gjorde den en sving til, endnu udover en bakke, den de tog næsten i løb, — og saa stansed Per.

Alting var forandret: de var ligesom faldt ned af skodden, midt ned i skogen, og en bred, dønnende sus mødte dem, en sus, der fyldte hele dalen, som laa foran dem. Dalen var klædt af mørke granskoger paa begge sider; nederst nede mod syd gik de ikke helt ud til elvkanten, men levned plads for smale, grønne volde; der nede laa ogsaa en sæter. Nordover gik skogen helt til elvkanten, og dalen steg hurtig; længst i nord strypte den sig sammen til et trangt skar, hvorigjennem elven kom fossende hvidtoppet frem og fortsatte nedover, voldsom og bred; bag skaret, indklemt mellem tjelde, laa de store fiskevand, hvorfra den havde sit udspring.

Begge blev de staaende og se udover. Endelig sa Per, dirrende i mælet:

»Aa jau, hun er lik sig selv, Dokka; her kjender jeg mig igjen!»

Det var mindst de fyrretyve aar, siden Per havde været her. Han havde dengang været gjætergut paa sætren der nede ved broen. Men straks han var konfirmeret, kom han til at faa tjeneste i nabobygden søndenfor; senere blev han saa gift og fæsted plads der, og derfor var det aldrig faldt sig saa, at han havde ærende paa disse kanter mer, og altfor langt var det jo ogsaa til en lysttur.

Det var vist ikke en af de tredive sidste somre, uden at Per havde snakket om, at han vilde ta sig en tur borti Dokka og fiske. Det meste, han havde at fortælle om, det var den tid, han var gjætergut her:

Der fandtes ikke slige fiskevand i hele det

østenfjeldske som Dokvandene; der var anderledes fisk end alle andre steds, saa urimelig stor; ja, det kunde nok hænde, den ikke saa større ud end andensteds, men det var kar, som først rigtig gjorde sig, naar han kom paa vægten; han var jevntyk hele sporden bagover, den spidsed ikke af som en gulerod, og hovedet var saa naudende lidet og fint, den var at ligne med en velfød gris. At det var aparte fisk, kunde de nu ogsaa skjønne paa Furudølerne. Endda der laa nok af fiskevand i deres egne distrikter, saa skulde de altid komme den lange vei helt over i Dokka og stjæle fisk. Og det havde de ikke lov til. Han kunde godt hukse, mens han var gjætergut, at han havde været med og gjort jagt paa Furudøler, som endog havde bygget sig køie oppe i lien paa den andre siden af elven. Dengang havde Furudølerne maattet lade donskaben i stikken og en hel kløv fisk, som var nedlagt til rakefisk, og køien var blit revet ned; men endda saa havde de nok været der igjen senhøstes og gaat elven med lyster.

Jo, en kunde tro, det var underligt i de mørke høstkvælder, naar en pludselig fra sætrene fik se baal derover i skogen; da gjaldt det om at samle, saamange paa sæteren var, og sætte afsted over broen, for da kunde en være sikker paa, at Furudølerne var paafærde. I graalysningen trak de saa sine rever oppe i oset og fisked med stang i elven, og pokker skulde tro, om de ikke kunde fiskebønnen, for et par af dem var istand til at faa hele kløven en slig morgenstund. Jo, Furudøler var et folkeslag, som skulde udryddes!

Aa, det var vakkert borti Dokdalen, gjilde havner og fede kreaturer! Det viste nu ogsaa

bjørnen, for jamen gjaldt det at ha god naut-hund til at passe paa, skulde en holde den nogenlunde borte fra buskapen!

Hidtil var det blit med disse fortællinger, men nu da Kristian var vokset til, var det en anden sag; den gutungen gnog saa paa at komme af-sted, og saa maatte da Per ta sig stunder. Jo, det var bare for at føie gutungen!

De stod længe og saa udover.

Jo, elven var stor, nu gik fisken ud. Her skulde bli fisk, naar den tog paa at minke ned igjen! — Nei, de fik nok skynde sig ned paa sæteren, før det blev mørkt, — det kunde være saa forunderlig mørkt om kveldene selv tidlig i august hernede i dalen.

De satte afsted nedover lien. Taagen laa og lukked som et laag over dalen, elvesusen bruste mellem lierne og kom ikke over, det mørkned hurtig. Da de om en time var nede ved sæteren, var det ganske mørkt.

Hvad pokkern var dette, — her skulde da grinden være? Hm, — de maatte ha flyttet den. De fik holde sig langs skigarden. Hm! Han trodde saa sandelig, hele sæteren var borte. Nei, der stod fjøset! Ja, da skulde sæterstuen være her. Nei, alt dette nymodens filleri med at flytte paa alting! De kunde da ikke finde bedre tomt end den gamle, men jamen havde de flyttet sæterstuen over paa den andre siden af fjøset!

Det var, likesom noget af glæden ved det hele blev borte for Per. Endelig fandt de da døren og traadte ind i en rummelig stue med store vinduer. Han havde tænkt, han skulde være som kjendt og hjemme her, men det blev det ikke noget af: det klang saa høitidelig, da han hilste godkvæld.

Inde i stuen var bare budeien, en ung jente, som hilste igjen og sagde:

»Er der fremmed folk ude og gaar i sligt veir!»

Jo, det var da det; de havde hug til at friste fisken; de kunde vel faa være der inat?

Jo, det blev vel en raad med det.

Ja, Per hørte jo likesom hjemme her; — men hvorfor havde de flyttet sæterhuset da?

Jenten saa forundret paa ham:

Flyttet? Nei, det havde da staat paa samme flekken al sin dag, saavidt hun vidste.

Neigu havde det ei! Var hun tullet? Han havde da selv været gjæter her.

Ja, var det flyttet, saa maatte det være over tredive aar siden.

Per blev alvorlig: Nei Herregud, var det saalænge, siden han havde været her!

De blev imidlertid snart gode venner, og de fik baade kaffe og mad, Per fulgte med baade i fjøs og bu og spurgte og fik vide. Men hvor var gjætergutten henne, — og nauthunden?

Hun havde ingen af delene.

Laa hun der ganske alene?

Ja, det var da ingen fare.

Men bjørnen da?

Aa, der har ikke været bjørn her paa aldrig saalænge.

Ikke bjørn heller? Nei, saa det gik tilbage med alting! Forsyne ham, om der var noget ved verden mer; nei, da var der andre greier i gamle dage!

Per var ganske modfalden og sturen, da de om kvelden, efterat budeien var færdig i fjøset, sad paa krakken ved peisen, hvor et stort baal var tændt. Det var det samme, hvad han søgte

tilbage til, saa var det ændret; der var ikke engang minder igjen om det, som havde været. Han sad urolig og flytted sig paa krakken, tændte snadden gang paa gang. Det var saa besynderligt, ligesom noget, han havde glemt.

Samtalen var gaat i staa. Han reiste sig og slog et slag bortover gulvet, stansed uvis, slog et slag til og saa aldeles uden at vide det gjennem vinduet og over i lien paa den anden side af elven. Han stod et øieblik og maabed, før han rigtig sansed sig.

Gjennem mørket, som laa knugende tæt derude, saa han et rødt, flammende baal midt oppe i lien. Det var, som om hele skikkelsen med én gang blev spændt. Han knapped trøien og bed tænderne sammen:

»Nei, se der er de forhakkendes Furudølerne igjen! Kom, Kristian!»

Han snudde sig raskt og gik med lange skridt mod døren, Kristian efter. Budeien sad igjen og glodde efter dem.

Per og Kristian satte afsted nedover veien til broen. Det var saa mørkt, at de ikke kunde se en fod for sig; de snubled og stubte og traadte ned i vanddammene tilknæs. Men de sansed det ikke; det var, som om det kun gjaldt en ting i verden: at naa frem til det flammende skin der borte i baglien.

Det gik godt nedover til broen, saalænge de havde vei. Men da de kom over broen, delte veien sig i en mængde stier, som blev borte til alle kanter bortigjennem skogen. Mørket mødte dem og likesom trykked imod ovenfra, elvesusen holdt igjen.

De stansed lidt og lytted. Ingenting at høre og ingenting at se. De fik ta retning bent

paa, og saa stævned de lige mod bakken bent ind i skogen.

Det var et fortærende, intenst mørke derinde; en saa ikke granlæggen, før en stødte skolten imod, og elvesusen fyldte alting, saa det var umuligt at lytte sig frem. Brattere og brattere blev det; de maatte lægge sig paa alle fire og krybe, føle sig frem med hænderne. Men spændingen slap dem ikke. Af og til stansed de, holdt pusten lyttende, skjønt de vidste, det ikke nytted til noget; og de talte ikke, bare hvisked en og anden kort sætning til hinanden, som om skogen havde øren, og saa kravled de igjen febrilsk afsted, — kjendte ikke træthed. Saaledes holdt de vist paa sine to timer.

Endelig var der som en knæk i bakken. Per stak hovedet over den, og der paa en liden slette flammed baalet og kasted et flimrende skjær ind i de mørke huller mellem granerne.

Per gav sig ikke tid til at se. Han var saa inde i stemningen fra gamle dage, at han med et skreg, saa det ljomed i skogen:

»Hei!»

Han havde ventet at se mennesker springe op og sætte afsted som jagede skogdyr, — slig var det i gamle dage — og efterlade alt.

Han gned sig i øinene. To mand, som havde siddet paa hug ved baalet, bare reiste sig halvt op og lytted, to unge, kjække karer. De saa paa hinanden, sa noget, lytted igjen.

Det var, som om spændingen med engang slap Per; han havde reist sig halvt op, nu vilde ikke knærne længer bære ham, og han sank ned, raabte ikke mer.

De to ved baalet havde reist sig, lytted igjen,

og tog saa hver sin store brand fra varmen. Derpaa raabte de:

»Hei!» — De stod og lytted igjen. Intet svar.

Saa talte de lidt sammen, pegte paa forskjellige kanter og stevned saa ret paa der, hvor Per og Kristian laa.

»Hei! er det folk her?» raabte den ene. Intet svar. Han gik nogle skridt og lyste omkring, til han snubled lige i Per, som stønned.

Han raabte tilbage:

»Jo, her ligger en mand. — Og her er en til ogsaa — en gutunge! Men i Jøsses navn, hvordan er I kommet her, midt paa svarte natten?»

Per saa skjælvende op.

»Ja, enten I er Furudøler eller ei, saa faar I skaane en gammel mand. Jeg skal ikke melde jer for fisketyveri.»

»Jo, vi er da Furudøler, — men har I gaat vild?»

»Ja, vi skulde til sæteren derover.»

»Aa, og saa har I ikke fundet broen og er gaat træt?»

»Det er nok saa ja.»

»Ja, da faar I ta tiltakke hos os til imorgen. Det er raadløst at finde broen i dette mørke. Kom saa op med jer. Vi har baade mad og drikke.»

En stund efter sad de alle godt om baalet og snakked baade om løst og fast. Men Per fik ikke rigtig munden paa glid. Det var noget, han ikke var sikker paa. Endelig vaaged han sig forsigtig til:

»I skal vel slænge ud paa oset en liden vadstump imorgen tidlig vel?»

»Fiske mener du? Nei, vi gaar da ikke saa

langt for at fiske. Vi har bedre fiskevand nærmere. Nei, vi gaar og leder efter hester.»

Da mumled Per mellem tænderne:

»Stjæler ikke Furudølerne fisk længer heller! Aa nei, det er forbi med alting!»

Mari Smehaugen.

Mari Smehaugen, som ellers ikke var nogen forknyt kjærring, skalv rigtig idag, da hun mer stilfærdig end ellers kom ind og satte sig bort til peisen i kjøkkenet paa Opsal.

Manden hendes var død ivaar og havde bare efterladt hende tre unger og en høstbær ko.

Men, Gud bære, — koen havde ikke kastet noget af sig isommer, saa det havde været at ty til andres hjælp, og Opsalen havde været mer end snil, — det meste, hun havde levet af, det havde hun ret og rigtig faat af ham, hun kunde ikke sige andet, og han havde git hende henstand med det altsammen, saa det var løbet op — ja, hun vidste ret selv ikke rigtig, hvormeget det var, — og ikke havde han krævet hende heller og aldrig sagt nei, naar hun bad om et mjølpund eller to, hun kunde ikke sige det, naar hun skulde sige sandt, — og han gjorde det vist ikke herefter heller. Men hun havde nu faat skjælven i sig, for det var noget andet, som var meget værre.

For otte dage siden var Opsalen kommet ruslende forbi Smehaugen — hun holdt endda paa og karred sammen lidt haa udenfor fjøset —, og

Bliros stod tjoret, tyk og god og mæt lige ved gjærdet.

Han havde stansed, sagt gudag, lagt begge armene over gjærdet og var blit staaende en stund uden at si noget mer og se saa rart paa Bliros, som løfted hovedet og saa paa ham igjen, stakkar, og saa havde han pludselig sagt:

»Du faar sende koen din paa udstillingen nu om fjorten dage, Mari, saa faar den præmie.»

Hun havde rigtig faat en styng under bringen med det samme; vel havde hun aldrig været paa udstilling, men saa meget vidste hun da, at præmie i og for sig var noget ilt, som de aldrig skulde faa lov at gjøre med Bliros, og at det betydde saa meget som, at de vilde ta Bliros fra hende, naar de vilde ha hende paa udstilling.

Hun sa da ogsaa tvert: nei, det skulde de være blaa for; hun havde havt Bliros, fra den var kalv, og før de fik gjøre den noget ilt, før fik det gaa, som det kunde baade med hende og ungerne. Hun vidste nok, at Opsalen havde magt til at ta den fra hende, om han vilde, men de behøvde ikke at indbilde sig, at den kom til at trives noget andet sted end paa Smehaugen, slig den var, — selv om de ikke var leie mod den og gav den præmie.

Men Opsalen havde noget bag øret, for han gav sig ikke, — han søgte at indbilde hende baade det ene og det andet; han sagde, at præmie var noget gjildt, og snakked saa længe, til hun næsten trodde det, jaale som hun var, men saa lagde han ogsaa til, at hun kanske fik penge atpaa, og da skjønte hun da gudskelov, at det hele enten var noget juks eller noget tøis, for saa meget vidste da hun ogsaa, at ingen fik penge for ingenting.

Men Opsalen blev ved med sit, og da blev hun jamen tilslut saa antereret, at hun begyndte at stortute og be ham for Guds skyld være barmhjertig! Men da blev han næsten sint — hun havde aldrig set ham slig før —, og da han gik, saa mumled han noget om galne kvindfolk, som skulde ha juling, til de lærte.

En hel uge havde hun ikke været paa Opsal — hun havde ret prøvet paa at faa noget andre steder; men det var der ikke blevet noget af; Opsalen var nu den likeste likevel i slige ting, og saa var der ikke blit anden raad, hun maatte gaa til Opsal igjen, saa ræd hun end var, at Opsalen ikke skulde ha glæmt det, men begynde paa dette med udstillingen igjen.

Derfor var det, at hun idag var lidt skjælven baade paa hænderne og i mælet, da hun havde sat sig ved peisen.

Hun var ualmindelig fattigslig og lavmælt, da hun endelig spurgte, om Opsalen var hjemme.

Jo, han var da det, — og kjærringen snakked ud i kammersdøren.

Lidt efter kom han ind:

»Nei, er det ikke hun Mari, som er ude og gaar, det er længe, siden jeg saa noget til dig!»

Gudskelov, han var akkurat som sædvanlig!

Aa ja, en fik nok helst se til ikke at gaa for ofte den, som kom i sligt ærende som hun. Men hun havde ingen anden at ty til end Opsalen; det var vel ikke ventendes, men jamen havde hun tænkt at be ham, om han ikke vilde betro hende et par mjølpund og en gjedost eller to endnu, for det var smaat med maden oppaa Smehaugen; ja, hun skjønte ret ikke selv, naar hun skulde faa

betalt ham, men hun skulde da friste, det hun kunde —?

Aa jo, det fik vel bli en raad med det, dennegangen ogsaa.

Ja, hun skulde nu friste at ta op et maal poteter for ham ihøst.

Aa, det var ikke saa farligt, de skulde nok se at komme ud af regnskaben paa en maade.

Akkurat som før gav han tjenestejenten ordre til at gaa ned i kjælderen efter to gjedoster, og selv tog han melposen fra hende, tog vægten ned af væggen og gik paa staburet og veied i den.

Da han kom ind, fik Mari hastværk. Hun knytted ostene med skjælvende fingre ind i tærklædet, sagde mange tak, greb melposen i mulen og drog til dørs.

Da sagde Opsalen:

»Ja, det er sandt, Mari, saa møder du med Bliros paa udstillingen tirsdag klokken 9 da.»

Mari slap melposen ende ned i gulvet, saa det gjøv:

»Nei, det gjør jeg da vel ikke?»

»Jo, du er nok nødt til det. Jeg har meldt den ind; dei var sidste dagen igaar.»

Mari bævred i mundvigerne:

»Skal den ikke slippe præmie likevel?»

»Nei, vi faar haabe det.»

»Er der ingen, ingen raad for at slippe?»

»Nei, det er forsent nu, da.»

»Aa — aa, men jeg møder ikke!»

»Ja, saa kommer lensmanden og tar den, og da ved du, at du aldrig ser den mer.»

»Aa nei — aa nei — jeg arme kræk, — hvad skal jeg gjøre?»

Det glimted i øinene til Opsalen:

»Ja, vil du lyde mig, saa skal du stelle den og pudse den, saa godt du kan, og møde op i

rigtig tid, saa — kan det hænde, den slipper præmie likevel.»

Han snudde sig fort og gik ud i kammerset.

* * *

Det var ikke faa taarer, som fløb den ugen oppe paa Smehaugen, alt mens Bliros blev madet og vasket og kjæmmet og kjælet paa alle kanter, — kunde det hjælpe mod præmie, saa skulde Mari vist ikke spare sig, — og saa længe havde hun holdt paa med dette, til hun kom i spænding, og spændingen blev til haab, saa hun rent glemte at græde udstillingsmorgenen, mens hun tog paa sig sin bedste stas. Det var først, da hun skulde til at løse Bliros og drage afsted, at det brød løs værre end før; da stortuded de i række, baade hun og ungerne, fordi Bliros, stakkar, ikke skjønte, at den skulde ha præmie.

* * *

Da Mari kom paa udstillingspladsen med Bliros, blev hun svært ræd, da der kom en og sagde, at den skulde staa akkurat i den bestemte baasen, men hun kom sig lidt, da hun frygtsomt havde spurgt, om hun fik være med, og der blev sagt, at det netop var hende selv, som skulde passe den; da hun vel havde faat den paa baasen, var det saa meget at se, at hun næsten et øieblik glemte, hvor galt det var; saa meget folk og fæ havde hun aldrig seet paa en gang. Folkene drev i lange rækker mellem baasene. Der kom Opsalen ogsaa. Han sagde bare: »Gudag, Mari, det var ret,» — og gik forbi.

Pludselig spiled hun øinene op. Hun blev var tre mænd, som var baade finere og tykkere end

alle de andre, og de gik sammen, stansed ved hver ko og tog i den, sagde noget, og saa skrev den ene i en notisbog.

Dette var vist de farlige! Tro det var futen en af dem! De saa saa morske ud og gik saa fort, nu var de lige ved Mari.

De stansed bag Bliros, og den tykkeste saa ud, som han blev overrasket. Han saa ogsaa straks paa Mari, og saa sagde han, rigtig som om det gjaldt at faa vide det:

»Er det d i n ku?»

Mari blev vek i knærne, og hun svarte:

»Ja, Gudbære!»

Manden smilte, da han saa paa de andre, og sa:

»Aa, jeg synes ikke, det er noget at sørge over just, — ja, i udvalg med den.»

De gik.

Gudskelov, han sagde, det ikke var noget at sørge over! Hvad tro, han mente med det? Montro hun og Bliros skulde slippe?

Hun vaaged sig til og spurgte en af de nærmeste, om de var færdige nu.

Ja, han trodde det.

Vidste han, om hun kunde gaa?

Ja, det kunde hun sikkert. Smaafolk havde ikke noget her at gjøre, — det var kakserne, som skulde ha det.

Mari blev saa hoppende glad, at hun ikke vidste, hvad hun gjorde; hun løste Bliros og rusled afsted.

Men da kom der straks en løbende og befalte hende at binde koen paa pladsen igjen, — ingen fik gaa, før præmierne var uddelt.

Mari blev saa liden og skutrygget, da hun havde bundet Bliros igjen; hun blev staaende oppi baasen og se ende ned, — hun fik gi sig over.

Der var de igjen de tre. Hun havde ikke lagt mærke til dem, før de var ganske i nærheden. Nu gik de forbi mange kjør og lige paa hendes. De stansed og snakked sammen og sagde noget, som hun ikke skjønte, og de tog Bliros i yvret og kneb hende i skindet og saa paa hornene. Mari fik saa ondt, at hun maatte vende sig bort, — hun orked ret ikke at se paa dette, saa fælt var det.

Endelig gik de da; de havde endda spurgt hende ud baade om det ene og det andet, men hun var saa sanseslθs, at hun ikke vidste, hvad hun havde svaret.

* * *

Det led ud henimod middag. Endnu var intet hændt, og Mari svæved fremdeles i angst.

Saa kom der endelig en mand og sagde, at nu fik de alle gaa bort til talerstolen paa pladsen, for nu skulde det begynde; der skulde bli ført opsyn med kjørne saalænge.

Da begyndte Mari at græde stille og tog en brødleiv frem af tullen; den var gjemt til skilsmissen, — for nu fik hun vist aldrig se Bliros mer!

Borte ved talerstolen var der fuldt af folk, og der stod en mand og gjorde tale, som hun ikke skjønte noget af. Endelig gik han ned, og der kom den tykke op. Han snakked ogsaa en stund, men Mari hørte det ikke, før han sagde:

»Og saa skal vi gaa over til uddeling af præmierne!»

Da blev der bevægelse blandt folk, — det var nok fler end hun, som blev rædde! Og nu var der ogsaa kommet flere op paa talerstolen. Der var sandelig Opsalen ogsaa!

Den tykke fortsatte:

»Af første præmie for kjør blev kun uddelt en. Den tilfaldt Mari Smehaugen for »Bliros». Femti kroner.»

Hun hørte bare, at mængden omkring hende sagde »Aa!» idet det sortned for øinene paa hende.

Saa blev der saa besynderlig stilt en stund, og saa hørte hun igjen:

»Er ikke Mari Smehaugen der?»

»Jo,» hørte hun nogen svare.

»Ja, vil hun saa komme frem og modtage præmien.»

Hun vidste ikke, enten hun blev puffet frem eller gik, men pludselig stod hun lige foran den tykke.

»Jeg ved ikke, om du forstod det, jeg læste op. Men skal du faa penge, saa maa du forpligte dig til at beholde koen mindst tre aar.»

Mari bare gabte op:

»Jeg er lige glad med pengene, faar jeg beholde koen!»

»Aa, de kan vel være gode at ta med. Værsgod! Ja, nu kan du ta koen din og gaa hjem og stelle pent med den.»

Hun blev som tullet; hun snudde sig raskt og gik nogle skridt, men kom saa igjen:

»Er du den høieste her?»

»Ja!»

»Er det ikke noget juks med dette?»

Opsalen havde imidlertid hvisked med den tykke.

»Nei, vær du ganske tryg!»

* * *

Om kvælden kom Mari ind i kjøkkenet paa Opsal, hun var saa besynderlig skjæv i munden,

som om den ikke vidste, paa hvilken kant den skulde smile, og hun havde saa vanskelig for at se Opsalen i øinene, — han saa saa skøieragtig ud. Endelig fik hun da frem:

»Jeg vilde rigtig ned og betale dig, det jeg skylder dig.»

»Haster det saa med det, da? Kan du ikke ha brug for pengene til noget andet?»

»Aa, du ved det, men —»

»Vil du som jeg, Mari, saa gjør vi en handel. Den blir nok dyr, men jeg kvitter med dig likevel, dersom jeg faar kalven unda Bliros i høst.»

Mari holdt paa at falde af stolen af bare forundring; hun trodde, at alle folk var gale! Først gav de hende mange penge bare for at faa knibe Bliros i skindet, og nu vilde Opsalen betale kopris for en ufødt kalv! Nei, dette blev næsten morsomt — hun blev jo rig, før hun vidste ordet af det, — der kom en tanke saa morsom, at hun maatte sige den:

»Holder det paa slig, saa tror jeg, at jeg kjøber gaarden af dig til vaaren, Per Opsal!»

De lo begge.

Den gale tiden.

Det var en søndag aften ude paa forsommeren. Aarets første lune luft har gydt sig opover dalen. Gjennem skaret i nord, hvor elven kommer fossende frem, ses endnu høit oppe i sletfjeldets skraaning en lang stribe sne, som skinner saa underlig varmt og vemodig under den synkende sol. Øiet begynder uvilkaarlig deroppe og glider saa langsomt nedover. Først møder det, lige under snestriben, berghamre og svaberg, som glitrer og blinker, idet de overrisles af vand fra snesmeltningen, glider saa ned i birkeskogen, som lys og let strækker sig i tunger opefter fjeldet, glider videre og naar netop ned i den mørke gran- og furuskog, idet udsigten skjæres af den fremspringende skogli paa den anden side af dalen. Langs denne tar saa øiet fart helt ned til bunden, hvor der ligesom blir et skar, gjennem hvilket den hvidt fossende elv kommer skummende frem.

Og saa har ikke øiet mer nogen fast linje, thi saa ligger skogen som et blødt bølgende teppe over det hele, paa begge sider, helt ned til dalbunden, — først i bratte lier, kun hist og her brudt af en tømmerløipe, der gaar lodret

ned i elven, eller af et blinkende bækkefar, som kommer oppe fra høifjeldet og gaar med sus ned gjennem den tætte granli, — senere i jevnere skraaninger, der trækker sig mer og mer tilbage i det endeløse udover, saa langt øiet kan naa, indtil det ret i syd glider blødt over i de blaanende skoge fra et tilstødende dalføre.

Kun et steds oppe i den bratte li paa solsiden er der et større brud i skogen med grøn spirende eng og med tilsaaet ager. Det har ædt sig som en halvkreds op fra elven, og lige oppe i dens krumning med skog paa de tre kanter ligger en gammel gaard.

Det er Solberget, en af de største eiendomme i vid omkreds, har saa at sige været et kongssæde, der har eiet hele den lille bygd, som ligger længer oppe i dalen paa grænsen mellem skogen og fjeldet, men hvoraf kun en plads, Libakken, ses oppe paa en knaus.

Den gamle gaard er ikke synderlig rar at se paa; set oppe fra veien, der slynger sig frem gjennem skogen ovenfor, ser den nærmest ud som et skjærerede med sine mange smaa huse, der baade er skjæve og sadelryggede. De fleste er torvtække; paa den allerældste føderaadsbygning — der er to — staar endog et frodigt, halvvoksent birketræ. Kun nybygningen — den er i barnealderen, bare femti aar gammel — er tækket med skifer og spidser til i mønet, som den vilde danne taarn. Den staar yderst ude paa bakken i række med udhusene. Ovenfor den, næsten gravet ind i bakken, ligger den egentlige stue, en korsdannet østerdalsstue, bred og lav med tre peispiber; der skulde ingen se paa den, at den er tohundrede aar gammel. Og henslængt paa maafaa hist og her mellem de andre

huse ligger fem smaa stabur med udbygninger og svalegange, — ja, der er endog glemt et midt paa den bratte gaardsplads lige i indkjørselen med en høi stentrap. Alt er gammelt og ser skralt ud; men ser en nøiere efter, saa er det gamle velgjort i hver en fuge, og der er tømmer i de huse, som man ikke bruger det nutildags. Det ser en da ogsaa straks; thi ovenfor en uhyre grundmur til fjøs ligger en haug hustømmer, smaat og smalt, kun en eneste stor stok øverst; det skal vel være tøftstokken.

Det er stille og fredeligt paa gaarden, aftensolen gjør det lunt mellem de gamle huse, alle døre staar aabne, og fra de to peispiber stiger en lyseblaa røg ret i veiret.

Ude paa den bratte gaardsplads staar nogle mænd. Først en alvorlig, skjegget tømmermand over fra Gudbrandsdalen med sin gut, han, som »er med«; dernæst Solbergets bestyrer, en middelaldrende mand med tyk knebel og et lunt glimt i de skarpe, forstandige øine, og endelig Jon Libakken, husmand paa gaarden, med en bred mund og et par graa, listige øine, der tyder paa, at han er baade flabbet og lur. Et stykke fra disse, lige under den høie staburstrap, staar en gammel, tør, spidsnæset mand, lidt foroverbøiet, med hænderne bag paa ryggen under skjøderne paa den gammeldagse, blaa spælvest med blanke knapper. Han har skjøvet den gammeldagse skyggelue bag i nakken og stikker næsen frem, mens han ser forventningsfuldt op paa staburstrappen.

Thi deroppe, med den ene haand i lommen paa sin tætknappede pjækkert, den anden støttet til en sølvknappet stok, staar en høi og bred mand med graat kindskjeg og ser overlegent ud over de andre.

Jon Libakken gaar hen til tømmerhaugen, tar en bile, som staar der, og slaar paa den store stok, saa det gnældrer mellem husene:

»Der finds stokker endnu i Solbergets skog, gut.»

Tømmermanden ser langsomt rundt udover dalens uendelige skogstrækninger:

»Ja, skulde det finds nogensteds, saa maatte det vel være her.»

»Aa, det kunde nok være snaut nok det; husk paa den gale tiden.»

Bestyreren bare smiler bekræftende, — det er jo ikke værd at gjøre dem regnskab for, at stokken er fra statens skog, kjøbt og betalt.

Idetsamme kræmter han med den sølvknappede stok høit, og alle vender sig did.

»Hr. tømmermand!»

Tømmermanden ser forundret op.

»De har set paa grundmuren, hr. tømmermand?»

»Ja—a—»

»De har formodentlig faat besked om, at fjøset blot skal bygges over den halve mur, og at den anden halve skal rives ned, — jo, jeg ser det paa tømmeret. Dette kan jeg ikke tilstede. Efter grossererens ønske er jeg for tiden tjenestefri; men da jeg ser, at den nuværende bestyrer gjør alt for at formindske og ødelægge de planer til gaardens restauration, som jeg i sin tid har lagt, agter jeg fra imorgen af at gjenindtræde i tjenesten, gjenoptage mit kassekontor og bogholderi i nybygningens søndre ende, hvorefter saavel De som hr. bestyreren og alle andre sig haver at rette.»

Han slog værdig ud med haanden, idet han endte sin tale.

Den gamle mand nærmed sig, knipsed med fingrene og hvisked:

»Det er rigtigt, slig skal de ha det. Kom, jeg har vist en dram borte paa kammerset.»

Og saa gik de to afsted, den ene med smaa, trippende skridt, den anden med stram, militær holdning, bort i den gamle føderaadsbygning, uden at værdige de andre et blik.

Tømmermanden saa spørgende efter dem.

Bestyreren smilte til dem og sagde:

»Ja, det er mine to føderaadsmænd, den ene er fra den gamle tiden, og den anden fra den gale tiden.»

Saa satte de to sig ned paa bakken, — Jon Libakken listed sig efter de andre bort paa kammerset for at se, om han ikke kunde slide i sig en dram. Bestyreren gav sig til at fortælle, og hans fortælling var omtrent af følgende indhold.

* * *

Manden med den sølvknappede stok er forhenværende sergeant Lars Pedersen Myhrvold, senere Solbergets bestyrer, dengang det eiedes af grossereren i Fredrikstad. Han er et af de mange ofre for den gale tiden, men paa en anden maade end de fleste andre.

Den gale tiden ja, det er en bestemt tid, hvis begyndelses- og slutningsaarstal kunde nævnes, en tid, som væsentlig har været af betydning for vort lands østlige dalføre. Dette tog den op til en hvirvlende springdans, hvis rus det endnu ikke har forvundet. Den kom som en bølge, begyndte i dalens sydlige ende og vælted sig i løbet af nogle faa aar opover til dens nordligste

sidedale, førte uanede rigdomme og ukjendt luksus med sig. Paladser reistes, silkekjoler kom lige fra Paris og fik være med paa en »blaapluk» eller en »sveis», hundestalde med de fineste racer kom istedenfor det lille hundehus, hvor den stridhaarede og stridøiede elghund før stod bunden, og ved sanktehanstider knalded champagnen lystig inde i byen. Men dengang gav champagnens knald kun et enkelt fast ekko i de tause skoge, blinkerøksens fald mod det store mastetræ, som baade skulde og kunde betale det.

Den gale tiden er forlængst forbi, men den har gjort menneskene gale.

Naar vi nu ved sanktehanstider ser den tids ætlinger, velfødde gutter fra seksten til tyve, knalde champagnen med de umyndige hænder, saa gir blinkerøksen et tolvstemmigt ekko, til næste aar vil dette igjen være fordoblet, og det kan ikke være anderledes, — man er odelsmand, ætling af sin far og af den gale tiden. Stilt blir det vel ikke i de store skoge, saalænge smaatømmeret betaler driften.

Kun enkelte steder er det stilnet af, — der hvor gaarden er kommet ud af ætten, og til disse gaarde hører Solberget, skjønt det har været hvirvlet værre med end de fleste andre.

Det fortælles, og gamle mænd siger, at der findes papirer, som godtgjør, at engang i fordums tider — de ved ikke, om det er halvandet eller tre hundrede aar siden — reiste den danske konges eller lensmands foged op gjennem disse dale og søgte at faa bønderne til at løfte paa kistelaaget og se efter paa kistebunden. Nu, kongens foged havde ikke noget at byde; men kongen vilde man ikke negte en villighed, man

tog frem en tredive eller femti blanke sølvdalere, og saa fik man brev paa, at man eied en halv kvadratmil mer af sit fædrelands jordbund; det var ikke noget værd naturligvis, man havde mere end nok af hustømmer og ved og havn til overflod; men man kunde jo ta brevet likevel, eftersom det var fra kongen.

Dengang var det, grunden blev lagt til dalens rigdom eller ruin, eftersom man tar det, og dengang fik Solbergets bonde næsten hele kvadratmilen for tresindstyve daler. Ingen trodde, han var blit rigere for det, men heller ikke synderlig fattigere. Der kom søn efter søn som smaa bygdekonger i velstand og magt, og den holdt sig helt langt ned i dette aarhundrede, saa ættens sidste, han, som har bygget nybygningen, og hvis navn staar indstøbt i malm paa peisheller og kakkelovne, Paal Johnsen Solberget, endog i vid omkreds bar navnet »Solbergkongen».

Han opleved den gale tids begyndelse. Den rased allerede i dalens sydligere distrikter, rev skoge overende som en orkan, hvirvled formuer sammen og spredte dem igjen som vissent løv. Den begyndte at slaa sine smaabølger helt hid nord; men gamle Per Solberget rysted bare paa hovedet. Han hørte, at der undertiden gik fremmede folk og snused i hans store skoge, han fik besøg søndenfra, og man slog paa et og andet; men han havde klaret sig uden at ty til skogen, — for lang fragt og for dyr drift, der kunde ikke bli noget videre ud af det likevel, — han vidste ikke engang, om der var noget videre tømmerskog.

Han vidste, at han var en velstaaende mand, Paal Solberget, som havde alles agt ogsaa; men han blev allikevel lidt forbauset, engang han

var nede i hovedbygden paa tinget, da en præsenterede ham for en fremmedkar som en af dalens mægtigste mænd. Ja, i sin egen lille bygd vidste han nok, at han var det —.

Men ingen vidste nu allikevel, hvilke rigdomme der gjemtes i Solbergets skoge.

Det var netop, da den gale tidens bølge slog allerhøiest, at Paal Solberget gav gaarden fra sig. Han var barnløs. Nærmeste arving var en bror — ja, han med spælvesten og sølvknapperne, som tømmermanden netop havde set. Han havde gaat der og ruslet og tullet al sin dag, — ham kunde der ikke være tale om, han fik gaa slig til sin dødedag, — og slig gaar han da ogsaa.

Nogle fjerne slegtninger fik gaarden for seks tusen daler, — røverkjøb, det skjønte alle; men hverken Paal eller andre havde tænkt, at den kunde være værd mer end sine tolv tusen. Pengene skulde bli staaende i gaarden, men skulde kunne opsiges til betaling paa dagen; som mundtlig betingelse satte han, at den ikke maatte sælges til fremmede; kom der noget i den retning, saa kunde han bare tvinge dem ved at opsige pengene, og hvor skulde de tage seks tusen daler fra? Man gik ikke altid med dem mellem hænderne.

Men det gik, som det maatte gaa; den yngre slegt var smittet af tiden. De begyndte at handle indbyrdes, løste hinanden ud og ind igjen, hugged tømmer, fik penge mellem hænder, begyndte at skjønne, at det hele var mere værd, end de havde tænkt, og da de fik det, som de syntes, svimlende tilbud af fem og tyve tusen daler, maatte de være gale, om de tog hensyn til gamlens taabeligheder, — de betalte ham de

seks tusen, og da Paal Solberget døde, laa han i proces med fremmede folk, som holdt paa at drive ud hans store skoger.

Da først var Solberget frit for alle ættehensyn, den gamle tidsaand var faren heden, — netop som den gale tiden slog sin allerhøieste bølge, sin fortvilede kjæmpebølge før det dybe fald.

I dens hvirvel kom Solberget ind. I mindre end et aar gik det gjennem en fire fem hænder; man bød over hinanden som paa en auktion, det var, som man trodde, der ikke var grænse for dets værdi. Først da den uhyre sum af hundred tusen daler var naaet, først da stansed det. Da skulde tømmeret begynde at drives ud, og det kunde nok trænges.

Da var det, at grossereren i Fredriksstad, den ene af eierne, paa en gammel kapteins anbefaling antog Lars Pedersen Myhrvold til overbestyrer og kasserer med en forhenværende tømmerhugger Olsen som underbestyrer for tømmerdriftens vedkommende. Selve gaardens drift skulde staa under Myhrvolds personlige kommando.

* * *

Der blev et liv paa Solberget, som det vist aldrig har været før, og som det vel heller aldrig blir mer, saalænge verden staar.

Bestyreren husked godt den septemberaften, da disse to kom. Det havde været saa stille og fredeligt den ganske sommer, blot en fire fem mennesker, — han havde selv været som et slags husbondskar der, mens gaarden gik fra haand til haand.

Det var bekjendtgjort i bladene, at nu skulde det gaa løs, og der var vist over de hundrede mennesker samlet, huggere og blinkere og alle slags folk, som vilde have arbeide, — de stod

spredt over gaarden og saa forventningsfuldt henad veien.

Og saa kom de, Myhrvold i en karjol i spidsen med et stort jernbeslaat skrin, »kassen», bag paa, efter ham Olsen, ligeledes i karjol, saa et læs med blinkerøkser, et med andre økser, og saa læs i læs med alleslags ting, det var vist et tog paa de tyve hester.

De kjørte stolte ind paa gaarden og steg ud blandt den gloende mængde. Myhrvold rakte bestyreren et papir; denne læste det og gik saa ind efter alle nøglerne, som han høitidelig overrakte. Derefter gjorde de alle tre en kort visit ind i de tre beboelsesbygninger.

Da de kom ud igjen, steg Myhrvold op paa den høie staburstrappe, et sted, som han altid siden staar paa ved høitidelige anledninger.

Der blev en forventningsfuld stilhed:

»Hr. Olsen vil behage at tage sit kontor i den øvre bygnings øverste værelse, straks begive sig did og leie ti mand til at hjælpe os med ordningen.»

Olsen tog med en mands hjælp en kuffert af karjolen og bar den ind.

»De, som maatte ønske ansættelse for i aften, gaar efter Olsen. Efter anvisning fra ham vil betaling erholdes hos mig; jeg har mit kassekontor i nybygningens søndre ende.»

Alle strømmed til, saa de blev siddende fast i gamlebygningens dør. En stund efter kom Olsen ud med ti mand.

»Vil hr. Olsen afgive to mand til at bære »kassen» ind paa mit kontor!»

Det blev udført.

»Vil hr. Olsen dernæst med sit mandskab besørge alt aflæsset og bragt ind i føderaadsbygningen i det nordre værelse, hvor butikken bliver,

dernæst tage en fortegnelse over de forskjellige gjenstande, en fortegnelse, som afleveres paa mit kontor, og endelig udstede anvisninger til kjørere og arbeidsfolk, som betales paa kontoret fra 7 til 1/28.»

Myhrvold steg ned af trappen, gik høitidelig gjennem mængden og begav sig ned paa sit kontor.

Alle stod og glante uvisse efter denne mand, hvis mage de ikke havde set.

Alt blev læsset af i en fart og bragt ind i butikken, undtagen en stor tønde, som Olsen lod bringe op i gangen udenfor sit kontor — vandtønden, som før havde staat der, blev flyttet. Det var en brændevinstønde.

Saa gik Olsen ind paa sit kontor og skrev anvisninger, og saa rendte folkene tversover gaarden med disse, men de, som ikke havde havt ansættelse, stod og keg og satte store øine, da de saa, at der stod 1 mark og 6 skilling paa sedlerne. Jo, her blev nok penge at tjene!

Saa blev der stille paa gaarden. Alle stod og hang og vidste ikke noget at tage sig til, men de havde likesom ikke hug til at gaa heller. Det var, som de vented noget.

Og det kom.

Da Myhrvold nøiagtig havde ført ind i bøgerne og skrevet sin journal — der foretoges ikke den mindste ting i al den tid, Myhrvold var her, som ikke blev skrevet op — kom han ud i gangdøren. Han stod lidt, men betænkte sig og steg igjen op paa staburstrappen, satte sin sølvknappede stok — den samme, som han har endnu — fast ned og talte:

»I alt, som angaar tømmerdriften, har arbeiderne at henvende sig til Olsen, som rimeligvis allerede imorgen — er det ikke saa, hr. Olsen?

Olsen svared ja — som altsaa allerede imorgen vil begynde. Selv trænger jeg seks mand, hvorblandt en butikbestyrer og en arbeidsformand til min personlige assistence paa gaarden. De, som maatte ønske disse stillinger, kan melde sig paa mir kontor imorgen kl. 10. Og saa, idet jeg ønsker godt samarbeide under den store drift, som her skal begynde, skal jeg bede hr. Olsen om at traktere folkene.»

Der gik en bifaldsmumlen gjennem hele mængden.

Og der blev traktement. Brændevinstønden blev boret, og der blev ikke øvet kontrol. Ud paa morgensiden laa Olsen selv fuldt paaklædt paa sengen inde paa sit kontor, og ud over gaarden bag alle husvægge laa de vordende tømmerhuggere som døde fluer, og midt oppe i en stor stenrøs laa Jon Libakken og sov, som om han laa paa edderdun.

Den kvæld blev der drukket halvtresindstyve potter brændevin. Paa den maade holdt den gale tid sit indtog paa Solberget.

Men der var allikevel fremfærd i disse to karerne. Allerede dagen efter var arbeiderne antaget. Den nuværende bestyrer fik butikken. Jon Libakken blev arbeidsformand paa gaarden, og blinkerlagene var alt istand. Næste dag smaldt allerede økserne rundt om i Solbergets skoge, mens man fældte trær og bygged sine køier; om et par dage røg det allerede gjennem deres ljorehuller, mens kaffekjedlen stod og damped, og saa spredte blinkerne sig som smaa hære udover de store skoge, og der blev raab og skrig og et tusenstemmigt ekko af blinkerøksenes fald mod de store trær, saa de gamle, graa elgokser vetskræmte kom styrtende i store drifter helt ned paa veien.

Og penge østes ud, — Olsen skrev, og Myhrvold betalte, — der spurgtes ikke om, hvad det kosted, naar bare driften gik.

Og driften gik, — der blev vinter, og der blev vaar, hele hære af huggere, lunnere, kjørere, dragere gjennemkrydsed skogene paa de seks ugedage, og hver lørdag kom de ned; saa blev en ny brændevinstønde boret inde i gangen udenfor Olsens kontor, og da hændte det nok, at de lureste fik mer end gode akkorder af Olsen, — der var dem, som tjente sine to daler om dagen.

Og vaaren kom med turing og mærkere; der var tusenvis af tylvter drevet frem, stort, deiligt tømmer af det, som endnu stod i pris, saa der spurgtes ikke om, hvad driften havde kostet.

Og der var herlighed og glæde. Vel var smaatømmeret faldt, men det var umuligt, at det kunde vare i disse tider; det steg nok til næste vaar, — gik man langt ned, kunde man endnu finde det dobbelte i Solbergets skoge. Og saa tured man hele ugen tilende, mens mærkingen stod paa.

Efter mærkingen kom Olsens ferier, og han laa hele sommeren og drak.

Men da kom Myhrvolds tid. Om vinteren havde han ikke havt stort andet at bestille end at betale og føre bøgerne. Forresten havde han tændt sin cigar og staat paa staburstrappen og set udover.

En dag ud paa vaaren, da han stod der, fik han pludselig den idé, at gaarden maatte bygges om. Man fandt siden nøiagtig i journalen, baade naar idéen kom, og hvorledes den skred frem. Da stængte han sig inde paa sit kontor i otte dage og udarbeided planen, en plan, som findes vedlagt journalen. Alle huse skulde jevnes med

jorden, ude i bakken skulde reises en uhyre mur, og lige ude paa den skulde samtlige huse bygges, hovedbygning med tyve værelser i midten, to ligedanne stabur, er paa hver side af den; som fløi skulde der saa paa den ene side reises fjøs og stald, paa den anden laave og redskabshus under ét tag; ovenfor skulde der planeres en stor gaardsplads, og ovenfor den igjen lægges have.

Det eiendommelige ved hele denne plan er, at det øiensynlig ikke faldt Myhrvold ind at tænke paa, hvad det vilde koste. I førstningen havde han tænkt at rive samtlige huse ned med engang, men heldigvis opgav han dette for en »jevnt fremadskridende arbeidsplan», som der staar i journalen. Og saa begyndte han paa begge fløie. Laaven lod han rive ned pludselig en dag, og saa leied han murere og gav sig til paa vaarføret at kjøre sten med fem gamper og reiste den grundmur til fjøs, som staar her endnu. Han drev med en arbeidsstok paa tyve mand, men kom ikke længer end til at faa muren færdig, — det viste sig, at han havde glemt at tænke paa, at tømmeret kun kunde faaes frem paa vinterføret. Saa kom slaataannen over ham, og da han endnu ikke var kommet saa langt som til at begynde paa grundmuren til den nye laave, maatte han en vakker dag tage hele sin arbeidsstok og lægge laaven op igjen, som den før var, og den staar da der endnu.

Og saa kom slaataannen.

Bestyreren kunde godt huske den blanke morgen, da de skulde begynde. Seksten mand stod opstillet i geled paa gaarden straks ovenfor nybygningen og Jon Libakken paa fløien.

Myhrvold kom ud med et papir i haanden, gik

langs rækken og talte dem. Saa stilled han sig midt foran fronten:

»Vil Jon Libakken tage otte mand med og hente ljaaerne og de øvrige rekvisiter.»

Jon marscherte afsted bort paa loftet i føderaadsbygningen og kom tilbage med det forlangte.

»Læg det altsammen bag mig og træd ind paa plads igjen.»

Det skete.

»Vil nu alle enkeltvis marschere forbi for at faa sine sager leveret.»

Han læste paa sin liste:

»To og tredive ljaaer, to til mands.»

De gik i gaasegang forbi ham og fik hver sine to, gik tilbage til plads og stod med dem over skulderen som et gevær.

Han læste videre:

»Seksten bælter med ring, et til mands.»

De gik den samme tur og fik hver sit bælte.

»Stil ljaaerne op mod væggen og spænd bælterne paa.»

Det blev gjort.

»Tag ljaaerne igjen.»

Ligesaa.

»Seksten brynkopper, en til mands.»

De marscherte atter, fik sin brynkop og hængte den i ringen.

»Seksten bryner, et til mands.»

Jon Libakken var allerede paa marschen.

»Men her er jo ikke mer end et?»

»Nei,» sagde Jon, »der var ikke fler.»

»Godt, vent et øieblik, mens jeg ser efter i bøgerne, om de ikke er bestilt.»

Han gik ind og fandt i bøgerne, at de baade var bestilt og modtaget. Han kom ud igjen.

»Seksten bryner!» sagde han.

»Ja, men det er ikke mere end et,» paastod Jon.

»De er i bøgerne.»

»Ja, saa ved jo bestyreren, hvor de er da.»

»Sludder. De maa findes. Led!»

Og Jon ledte baade længe og vel; men saa synderlig grundig gjorde han det nok ikke, skøieren, for det var ham selv, som havde gjemt dem; de blev fundet aaret efter under et af staburerne. Han kom tilbage og meldte, at de ikke kunde findes.

»Men jeg skal sige bestyreren en ting, — vi kan saa godt greie os med et.»

»Ja, lar det sig gjøre?» Det var første gang, Myhrvold saa lidt betænkelig ud.

»Jøs, jada. Ser vi efter, saa kanske det er vel saa godt. Den, som gaar forrest i skaargangen, begynder, og saa sender vi brynet bagover gjennem hele rækken, saa en staar og bryner bestandig.»

Han blinked til de andre:

»Det blir vel saa strengt, for paa den maaden kommer den ene til at jage paa den anden, men det faar ikke hjælpe, bestyreren glemmer nok ikke det ved opgjøret.»

»Nei,» sagde Myhrvold, »kan I klare jer med et bryne, saa kan vi sige tolv skilling mer om dagen. Marsch afsted!»

De seksten mand drog bort i jordet med sit ene bryne, og Myhrvold gik ind for at føre de femtens forsvinden ind i bøgerne.

Det var vist den rareste slaataann, som nogengang har været holdt paa Solberget.

Jon Libakken drev, og alt, hvad han fandt paa, snakked han Myhrvold fuld med, saa han syntes, det var det bedste, som kunde gjøres.

Han var aldrig selv borte i jordet og saa paa, og saa laa karerne halve skiftet i laaverne og spilled kort. Han tændte bare en cigar og stod ude paa bakken og saa nedover. Men endelig en dag, da han ikke saa nogen af dem, gik han nedover og ledte. Nei, de var intetsteds at se; han fandt dem i laaven, hvor de laa og spilled sveis.

Jon reiste sig:

»Nei, vil bestyreren se ned til os engang ogsaa da? Ja, havde det nu ikke været en saa skjønsom mand som bestyreren, saa havde han gjerne fundet, at det var rart at sidde og spille kort midt i skiftet. Men han skjønner, hvad det vil sige at have bare ét bryne, han.»

»Ja vel, det er strængt, Jon?»

»Ja, jeg har ikke spurgt om bestyrerens tilladelse; men jeg har fundet det bedst at udtage en mand for hvert skift, som ikke har andet at gjøre end at bære brynet frem og tilbage.»

»Den indre arbeidsordning befatter jeg mig ikke med. Du er kun ansvarlig for, at aannen er færdig paa en maaned.»

»Selvfølgelig,» sagde Jon, og han vendte sig til karerne: »Siden bestyreren har gjort os den ære at besøge os, saa tænker jeg, vi hviler resten af dette skift, saa arbeider vi saa meget bedre det næste.»

Og saaledes blev det, — de rusled alle med bestyreren op; Myhrvold var i det bedste humør, og da han kom op, strakte han sig og sagde: »Det var en deilig tur.»

De blev færdige med slaatten paa to dage mindre end en maaned, og da de skulde have regnskab, syntes Jon, at de ogsaa burde have betaling for disse to dage, og det fandt Myhrvold var bare rimeligt.

Dengang kosted slaataannen paa Solberget atten hundrede kroner, meget mer, end den hele høavling var værd.

Paa lignende maade dreves gaarden udover høsten. Jon Libakken var Myhrvolds høire haand, og han sørged for, at alt blev dyrt nok og galt nok.

Og saa kom høsten med blinking og tømmerdrift igjen, i dobbelt saa stor maalestok som før, — nu skulde der drives ud til sidste pinde.

Der blev en svær snevinter, og huggerne forlangte mer, og kjørerne forlangte mer, og Olsen gav akkorder og skrev anvisninger, Myhrvold betalte, — tømmeret skulde frem, om det saa skulde midt gjennem bjergvæggen. Det var kommet som en feber over alle, som om noget laa i luften; der var kommet rygter søndenfra om store eiendomsbesiddere, som ramled længer nede i dalen, og om haabløst faldende priser paa tømmeret. Arbeiderne blev rent ublu i sine forlangender, det var, som de havde følelsen af, at snart var det slut. Olsen var ogsaa nervøs, det var, som hnn kun havde den eneste tanke, at driften skulde gaa, koste hvad det koste vilde, og anvisningerne blev større, og drikkelagene om lørdagskvældene værre. Olsen var fuld ret ofte.

Myhrvold var den eneste, som ingenting mærked. Han drev paa med sine planer om gaardens ombygning, og da vaaren kom, og tømmerdriften var færdig, satte han en dag ivei igjen med sin grundmur.

Da grossereren fra Fredrikstad pludselig kom en dag, for første gang, aldeles uventet, fandt han Olsen fuld, Myhrvold paa sit kontor og ti gamper ifærd med at kjøre graasten. Og hvad som værre var, — han fandt kassen tom og tusenvis

tylvter smaatømmer, som knapt nok kunde betale driften med de priser, som nu var.

Det var, som grossereren med engang faldt sammen; han havde lidt store tab andetsteds, det var Solberget, han havde sat sin lid til; dette betød, at naar mærkingen var over, var han fallit.

Den eneste kraftanstrængelse, han gjorde, var at give Olsen og Myhrvold afsked. Det gjorde han paa den maade, at han sagde:

»Ja, saa er det bedst, at I to faar fri indtil videre.»

Olsen forstod øieblikkelig, og allerede dagen efter var han forsvunden. Men Myhrvold forstod ingenting, han takked grossereren meget for, at han fik tjenestefri en tid, saa fik han bedre stunder til at ordne de planer, som han havde udarbeidet til gaardens ombygning, og som han skulde have den fornøielse at forelægge grossereren til approbation. Om grossereren vilde se hans bøger og journal? Han haabed, at det hele skulde være til grossererens tilfredshed.

Hvordan det var eller ikke var, fra det øieblik af havde grossereren godhed for Myhrvold. Ialfald forlangte han, da han kort tid efter solgte eiendommen, at Myhrvold skulde faa bli der og faa hus og føde, saalænge han vilde, og han sagde endda:

»Stakkars Myhrvold, han og jeg har været ude for samme ulykke; men jeg er ræd, det er mig, som har gjort ham gal ved at sætte ham paa en slig post.»

* * *

Saa reiste bestyreren sig og slutted sin fortælling:

»Ja, slig gik det her paa Solberget: Det blev plyndret tilgavns, — værre har den gale tiden ikke huseret nogensteds; enten du tror det eller ei, saa er ikke denne stokken fundet i Solbergets skoge.»

Men der blir vel skog igjen. Nn smælder ingen blinkerøks mer inden dens grænser, nu er det saa forunderlig stilt i disse uhyre skoge. Om høsten vil du kunde møde en enkelt jæger med sin stridøiede elghund, og saa forhenværende sergeant Lars Pedersen Myhrvold, som gaar og noterer trær og fører dem ind i bøgerne for den forlængst afdøde grosserer i Fredriksstad.

Den gamle spillemand.

Den før—ste tørste—g—r—u—n—d, tørstegrund —? t—r—ø—s—t siger trøst e siger e trøstegrund, — den første trøstegrund.

Her — maa — nu — det, som — i — i fo — f—o—r siger for — e siger e fore—gaa—ende k—a siger ka—p—i—t tip ka—tip—el katipel —?

Hm, hm, det var da svært saa dunkle brillerne var idag, eller ogsaa var de veirsjuke, — og han lagde bogen fra sig, løste brillerne forsigtig fra ørerne og begyndte at pudse dem med haandbagen.

Det var Ole Smed, som sad i sit lille kammers indenfor stuen og staved i Jersins: »Troens kamp og seier».

Det var ikke saa rart igjen af ham nu. Det var greit at se, at han havde været en velvoksen kar, baade stor og grovlemmet, men nu var det, ligesom han blev borte i klæderne. Den brede ryg havde slaat krog paa sig, saa det lille hoved med den skarpe næse og de smaa, graa øine var sunket ned mellem skuldrene, benene var blit uforholdsmæssig lange og tynde; de nægted ogsaa sin tjeneste, saa han brugte to staver,

naar han skulde kræke over gulvet, og øinene vilde ikke mer greie ud det, som var nær ved. Paa hans høire haand var fingrene krogede og stive, men den venstre haand var endnu velformet og bevægelig, — det var den, han havde brugt til strængene.

Thi foruden at være smed, havde Ole ogsaa været bygdespillemand.

Det var længe siden nu — vel en tyve aar, siden han havde fele. Sidste gang han spilled til dans og gik hjem paa haalken en høstmorgen med en liden sving paa hatten faldt han, brak felen, slog ogsaa hoften fordærvet, og da han kom hjem, putted han felestumperne i ovnen.

Siden havde han ikke spillet, og da smedjen hans brandt for tre aar siden, saa lagde han ogsaa op baade hammer og tang, brugte bare filen eller lodbolten inde i peisen en gang imellem.

Forresten havde han nu overladt stuen til den raske, langbente kjærringen sin, som vel var de tyve aar yngre end han, og var selv flyttet ud i kammerset, for der var hverken saamegen støi eller træk; ryggen og den høire haand var lidt slemme i træk.

Der sad han nu som oftest, og med ensomheden var det kommet, at han havde begyndt saa smaat at lure paa døden.

Ja ikke saa, at han trodde, den var kommet indenfor stuevæggen, endsige ind i kroppen endnu, men længer borte end i næste sogn kunde den nu heller ikke være, for han havde ikke saa langt igjen til de firs. I hvert fald var det nu ikke ganske af veien at begynde og berede sig lidt, — især for en, som havde været saapas verdslig som han, ja endog spillet til dans, om det end var længe siden.

For at gjøre sin skyldighed havde han da ogsaa for tre uger siden kjøbt »Troens kamp og seier» af en reisende lægprædikant og ærlig betalt 3 mark og 6 skilling for den. Og en mageløs bog var det, det havde lægprædikanten sagt, — han behøvde ikke mer, naar han læste den fra perm til perm.

Og det drev han da ogsaa flittig paa med, det var, som han ikke havde ro, før han var kommet den igjennem.

Han satte brillerne paa igjen, tog den store, sort indbundne bog og prøvde længe frem og tilbage, før han fik den rigtige afstand fra øinene:

»Den første tørstegrund. Her — maa — nu — det — som i —for —»

Hans tanker var ikke med, uvilkaarlig kom han til at løfte øinene baade over bogen og over brillerne, saa blikket gik ud gjennem vinduet.

Der laa hele skraaningen bortover i blank, rødlig høstsol.

Det var søndag eftermiddag og saa stille, saa stille. Der var ingen bevægelse, ingen susen i trærne; de var forlængst afbladet og stak de nøgne grene op i den skjære luft, kun rogntrærne havde endnu en krans af metalgule blade om de blussende, frosne bærklaser. Bortover marker og agre laa strimer af sølvblank haalke, og mellem dem stak tuer med gult, vissent græs frem — og over det hele gjød den matte høstsol et varmt, guldrødt skjær, der blinked og glitred i vinduerne paa nabopladsen, Bækkemellem, der laa oppe paa bakken paa den anden side af bækkedalen.

Hm, det var rigtig en vakker dag, et velsignet veir. Men retnu var det nok ogsaa slut, himlen

var saa hvidblaa der over aasen, nu blev det nok ikke mange nætter, før sneen kom. Ja, ja, san.

Det var svært saa blankt, det glitred i glaset borti Bækkemellem! Og slig fin røg, der steg op fra piben! Ja, det var sandt, der havde været dans der inat, — han havde rent glæmt at spørge, hvordan det havde været. Montro, de havde holdt paa til om morgenen? Ja, ja san, en slig dag var det ogsaa, at han skamferte hoften sin. —

— — — Hm, — det skulde været artigt at se det. Det var vel ikke rart ved en slig dans nutildags. Det var dette evindelige bælgespillet, det, som alle kunde sage paa! De kunde sige, hvad de vilde, saa blev der aldrig slig lifligheld i et bælgespil som i en fele! Ja, til denne reilænderen og mazurka'n, eller hvad de hed, var det altid godt nok, men til en skotsk eller firetur eller feier — føi fanken skind —! ikke at tale om en springdans eller en halling!

Aa ja, der fandtes vel forresten ingen i hele bygden, som kunde gaa hallingen mer. Jamen maatte han le, naar han hugsed dengang, han Mads Monsen — Monsegutten, som de kaldte ham — tog bjælken, saa Perhusen graat; ja, Perhusen var fuld, han lagde da ogsaa en daler i felen.

Bogen var sunket ned paa hans knær.

Han blev siddende med blikket ude i den fine høstsol; og minderne fra hans yngre dage kom først et for et, siden i følge, og de hvirvled med muntert liv, med felelaat og hallingkast, han blev ung igjen, reves med, knytted haanden og mumled for sig selv de bedste ting, som han eller andre havde sagt.

Med et brød han af, skjøv brillerne opi panden og lagde ansigtet helt ind til ruden:

Der kom en sortklædt krop ud borti Bække-mellem. Hm, det var vel en, som havde ligget igjen der, og sovet ud.

Han kom hidover?

Men hvad var det, han bar tro? Langt og smalt — i en hank. Det saa ud som — nei, tro de havde havt felemusik!

Ja, han havde nok hørt, at unggutten borti Perhus havde skaffet sig fele, men at han kunde spille — ja saapas, at det gik an at danse efter det —? Aa ja, føi de var ikke saa nøie med tonen nu tildags, naar en bare sangred i takt!

Javist var det Perhusgutten, nu kjendte han ham, og det var et felehus, han bar; ja stort skal det være, — han selv havde aldrig eiet et felehus, altid baaret felen i et tørklæde, — ja, det var jo derfor, det gik saa galt sidste gangen ogsaa.

Montro — nei — jo der tog han af veien! Ja saa sandelig kom han ikke ned!

Aa Herregud, det skulde være artigt at faa se fele igjen!

Hans ansigt lyste op, han begyndte at skjælve baade paa hænderne og i knærne; tro Perhusgutten vilde be ham —? Han leed uvilkaarlig paa venstre haands fingre, som om han fingred paa strængene.

Bogen faldt fra knærne ned paa gulvet.

Nei, hvad var det, han gjorde — nei — nei — dette var saa sin sag!

Han tog raskt bogen op, flytted brillerne ned paa næsen, tilpassed afstanden og tog paa at mumle:

»*Den første tørstegrund.* — — Nu var han kommen ind, nu satte kjærringen stol for ham —*her* — *maa* — *nu det, som i* — *fo—for—e—gaa—en—de ka—katip kapitel er om—talt, at*

— *fri—stel—ser—ne ram—ram—e al—e—ne* — — — nu spurgte han, om Ole var hjemme, og om, hvorledes det stod til med ham — — *al — ene de gud—fryg—tige* — —»

Hvad var det, han sagde nu? Det var saa lavt, at han ikke kunde høre, — og der svarte kjærringen; men det var ogsaa saa lavt? Hvad skulde det nu ogsaa være til at snakke saa lavt —?

Hans øren formelig leed sig henimod døren, men bogen holdt ham fast og øinene stivt fæstet i den.

Der lød et klunk bortover alle fire strængene, og saa et fint et paa kvinten alene tilslut.

Aa herregud, hvor lifligt det lød — *»med rette ansees før—for—før»* — — nei, her blev saa mørkt, at det var uraad at læse mer.

Klunkene kom tættere og tættere, men altid paa de løse strænge, det lokked og drog; saa kom et stærkt, der ligesom raabte paa ham!

Uvilkaarlig bytted han bogen over i høire haand og greb efter staven med den skjælvende venstre.

Han reiste sig og krøb bort til døren. Han maatte støtte sig til dørkarmen, mens han lagde albuen ned paa vrideren og fik dreiet den ned.

Døren gik op, raskt paa vid væg af sig selv. Han retted sig op og stod høi i døraabningen med et bredt barnesmil, bogen i den ene haand og staven i den anden.

Kjærringen stansed op der, hvor hun stod, Perhusgutten, som sad bøiet over felehuset, netop færdig til at gjøre en ny klunk, dreied hovedet op. Slig stod de et øieblik og saa paa hinanden.

Saa sagde Perhusgutten dæmped og alvorlig: »Gudag!»

»Aa, gudag! Jeg syntes, jeg hørte, — — og

saa maatte jeg — —» — han saa bort paa kjærringen og sagde unskyldende i en anden tone:

»Det blev saa mørkt derinde, at jeg ikke kunde se at læse længer; undres paa, om det ikke skulde være bedre her?»

Der kom er umærkeligt smil i hendes ansigt:

»Ja, det kan nok hænde det.»

Hun gik bort til ham og tog ham under armen: Nu, skal jeg hjælpe dig.»

De gik henover gulvet; han havde øinene stivt fæstet paa felehuset, og de glæmte begge, at de skulde bort til vinduet; hun satte ham paa bordkrakken lige ved felen.

Han sad lidt og skotted ned i felehuset:

»Nei, hvad er det, du har der da?»

»Hm —» Perhusgutten smilte — »ja, gjæt paa det, kanske du kunde raake det rette.»

»Ja, du siger noget. Jeg synes nok, likesom jeg har set noget sligt før.»

»Det var det, jeg trodde ogsaa, ellers havde jeg vel ikke tat den med.»

Ole sad og kjælte den med øinene:

»Er den god?»

»Ja, det var nu det, jeg egentlig vilde spørge dig om.»

»Hm. Jeg kan nok ikke vide noget om det, jeg.»

»Skulde nogen her i bygden skjønne det, saa maatte det vel være du. Kunde du ikke gjøre vel og klunke lidt paa den?»

»Nei, nei, — det er artigt at se, men — jeg skal ikke røre —, jeg har andre ting at tænke paa, — her er min fele nu —» og han holdt bogen høit op i haanden. »Det er en mærkelig fin bog, jeg har ogsaa git 3 mark og 6 skilling for den.»

»Ja, men felen er vist morsommere.»

»Aa —» han sukked — «jeg er ikke i den alder, at jeg maa tænke paa morroen mer, jeg — kanske, dersom du kom igjen, naar jeg faar læst den ud.»

Han lagde allikevel bogen fra sig paa bordet. Der blev en pause.

Endelig bøied Perhusgutten sig ned og gjorde en klunk hen over strængerne.

Ole skjeled ned:

»Den er ikke rigtig godt stemt, hører jeg.»

»Nei, den er ikke det.»

Pause.

»Jeg kunde kanske prøve at stemme den for dig.»

Perhusgutten tog den op og rakte ham. Øinene lyste, og han skalv paa hænderne, mens han tog og snudde den og strøg den kjælent hen over halsen og under den glatte, polerede bund.

»Aa, Herregud, hvor den ligner Marit! Ja, Marit, det var felen min, jeg kaldte den Marit efter den første kjærringen.»

Han klunked paa strængene, og de krogede fingre famled efter skruerne. Han skrued og stemte og lagde øret nedtil, det blev aldrig fint nok.

»Kanske det var bedre, hvis du tog buen?»

Han fik buen og havde meget stræv med at faa den fast mellem de krogede fingre. Saa satte han felen op til hagen, lagde kinden kjælende nedtil og begyndte at stryge, først paa løse strænge, mens han stemte. Endelig var den stemt, og saa slap han en finger ned paa strængen.

Der kom en tynd tone, men saa lokkende fin, at han maatte sætte en anden finger nedpaa ogsaa. Saa faldt de en efter en bortover alle strængene; de havde likesom ondt for at komme af veien for hinanden i førstningen, men lidt efter

lidt blev de livligere, haanden kom i sin gamle vane og runded sig smukt efter gribbrættet.

Endelig en lang vedholdende tone, stærkere end de andre, saa et lidet løb, den første takt til en springdans. Den stopped pludselig, den første tone kom igjen, og saa kom den i faste toner, men famlende, den smukke melodi til: »Paa Gud alene, jeg sætter al min lid».

Alt eftersom han skred frem i melodien, lagde kinden sig tættere ned til felens sangbund, øinene stirred ud i det fjærne, og store taarer trilled ned paa hans kinder.

* * *

Der var blevet aften og mørkt. Lyset var forlængst tændt, og endnu sad Ole med felen. Han havde famlet frem baade skotsk og feier og halling og springdans, — han tramped takten med foden, og Perhusgutten lytted, og Ole fortalte om dengang og dengang, alt som knytted sig til de raske toner. Men »Valdershvælven» kunde han ikke komme paa; han famled og famled, lytted ud i rummet, der kom som en slap angst over ham, det var, som om netop den melodi, han ikke kunde komme paa, rummed mer end alle de andre. For hver melodi, han spilled, famled han efter »Valdershvælven», og da Perhusgutten saa paa klokken og sagde, at nu fik han nok gaa, saa brast Ole pludselig i graad:

Aa, Herregud, at han ikke kunde finde igjen den!»

Han saa op i angst, det var, som han ikke kunde slippe felen, før han havde fundet den.

Da sagde Perhusgutten:

»Dersom du vilde, saa kunde du gjærne beholde felen en ugestid.»

Ole saa op, forvirret, som om han ikke forstod det. Saa kom der et bredt smil i hans ansigt, men ligesaa pludselig gik det over til angst:

»Ja, nei — ja —» han greb bogen med den haand, hvori han holdt buen — »ja, dersom du vil laane denne og love mig at læse den ud saa fort som muligt! Du behøver ikke at begynde paa, — du kan begynde paa: *Den første trøstegrund.*»

Sognebud.

Gamle Hans Øvrebø laa i sengen ude i sit kammers. Der havde han nu ligget de sidste par maaneder, han var blit saa træt i ryggen nu ud paa vaarsiden, at han ikke orked at sidde oppe mer.

Paa en krak ved siden af sengen sad hans sønnesøn, Veslehans — han var opkaldt efter gamlen, han, og de havde altid været gode busser — med en katekismus i haanden og hørte bedstefar i den tredie artikel:

»Nei, det staar ikke saa, bedstefar!»

»Staar det ikke saa? Jovist staar det, det er bare du, som læser galt. Det maa være tufs til skolemester denne nye; jeg har mærket det før ogsaa, at du ikke kan læse rent indenad.»

»Nei da, bedstefar, saa staar det» — og han læste op det, som stod i bogen.

»Aa, din tul, ta hid bogen!»

»Ja, se selv.»

Gamle Hans tog bogen i sin lidt skjælvende, magre haand, flytted den frem og tilbage for at faa den i passe afstand fra øinene, snudde hovedet og prøvde.

»Hm, hm! Det var da svært saa mørkt, her skal være støt!» Han prøvde igjen.

»Nei, før jeg kan holde linjerne fra hinanden i dette mørke» — den lyseste vaarsol skinned ind gjennem vinduet.

»Ja, men det staar allikevel slig, bedstefar, du kan da vide, at jeg kan læse, — tilgavns ogsaa!»

»Ja, jeg trodde ogsaa det. Den er vel blit gjort om artikelen ogsaa som alt andet. Jeg ved ikke, hvad sligt skal være til! Det kunde forresten være det samme, naar jeg bare hugsed, hvad der stod dengang, jeg lærte det, for vil ikke præsten ta det for godt, saa kan han gjøre, hvad han vil. Gaa ud og se efter, hvad far din tar sig til, saa skal jeg tænke efter, men kom straks ind igjen og fortæl mig det.»

Veslehans listed sig ud; gamlen lytted efter ham lidt, men saa greb han sig i det og tog til at mumle paa den tredie artikel.

Sagen var, at han skulde faa besøg af præsten idag og faa sakramentet.

Det var nu ikke saa, at hverken han selv eller andre trodde, det egentlig var paa slutten med gamle Hans Øvrebø — han selv allermindst —, skjønt de andre nok tænkte, at naar en slig gammel hardhaus først røg tilsengs, saa kunde det gaa fortere, end nogen vented. Og heller ikke havde han selv saa stor trang til sakramentet.

Men det var dog hans eget paafund, at han vilde ha præsten.

Det var blit saa temmelig stusligt der ude i kammerset; Iver og Kari, sønnen og sønnekonen, var ikke rigtig som før; de snakked ikke om noget videre med ham, og om end Iver hørte paa det, han sagde, sommetider, saa fik han vide af Veslehans, at han allikevel gjorde anderledes

baade i fjøset og paa ageren. Nu ivaar for eksempel havde han begyndt at ale ned istedetfor harve ned erterne — var det lignament i sligt! Ogsaa havde han saad til Nerbakken med græsfrø — bedste ageren paa hele gaarden — føi!

Naar han endda havde havt nogen at snakke med om dette! Men naar han slog paa, at han vilde be til sig en eller anden, saa sagde de ogsaa bare ha og ja, og saa blev det ikke til noget likevel. Han var rigtig harm paa dem ofte; de var vist ræd, han skulde fortælle til folk, hvordan de stelte sig!

Javist kunde det være det samme for ham, han havde det godt nok, men det var harmeligt. Naar bare Veslehans havde været stor nok saa; det var andet tó i ham end i Iver!

Saa var det en dag, han fik det indfald, at han vilde ha præsten. Det vidste han da, de ikke vilde nægte ham, for det var tre aar, siden han havde været saa langt som ved kirken, og tog han ikke meget feil, saa var Kari begyndt at hænge lidt med hovedet i det sidste. Og den gamlepræsten var en urimelig hyggelig kar; det gik an at tale om mangt og meget med ham; kanske det ikke var saa rent umuligt at faa ham til at snakke Iver tilrette heller.

Straks gamlen bragte dette paa bane, blev det afgjort, og det var idag, præsten skulde komme.

I førstningen havde ikke gamle Hans tænkt videre over det hele, men for et par dage siden, da dagen var bestemt, og Iver alt havde snakket med præsten, saa kom Kari og spurgte, om han nu ogsaa hugsed noget af børnelærdommen, for det var greit, han maatte læse for præsten baade budene og artiklerne.

Om han kunde artiklerne? Hun skulde vide, at han havde staat fremst paa kirkegulvet, da han blev konfirmeret, og svaret paa hver eneste tøddel, han blev spurgt om.

Ja, men hun tænkte, han kanske kunde ha glemt dem; det var nu bedst, han tænkte lidt over det allikevel.

Dette tog til at dra efter med ham; det vilde nu være en urimelig skam, om præsten skulde spørge ham om noget, han ikke havde greie paa. Han prøvde sig selv, og dagen efter slog han alt paa for Iver, at det kanske ikke var værd at uleilige præsten nu midt i vaaraannen. Men Iver sagde, at det alt var afgjort, og at præsten havde lovet at komme.

Ja, da var det ikke noget at gjøre ved det — og han betrodde sig til Veslehans, — han maatte se at kunne budene og artiklerne. Det var dette, de to holdt paa med idag, saa ingen anden skulde vide det.

Veslehans kom en stund efter ud i kammerset igjen.

»Hvad holder han paa med, far din?»

»Han har begyndt at bytte om og pudse sig, til præsten skal komme.»

»Det var da endda bra, at han har saapas vet! Lager mor din istand noget traktement til ham? Han skulde da se, at det ikke er rigtig fattigfolk, han kommer til heller, om det ikke er paa Øvrebø som i gamle dage.»

»Ja da, de holder paa baade at koge og stege, saa det lugter helt bort paa jordet.»

»Ja, ja, saa faar vi læse over en gang til.»

De begyndte paa nyt og kom vel og bra gjennem baade budene og de to første artikler, men den tredie gik ikke, og han kunde ikke komme paa,

hvordan det havde staat, dengang han lærte den. Saa var det ikke andet raad, de fik ta den slig, som den stod i bogen. Veslehans læste foran, gamlen efter, mange gange. De prøvde igjen og igjen. Jo, endelig gik det da! De prøvde engang til. Da gik det ogsaa.

Saa sagde gamlen:

»Ja, nu kan præsten komme, naar han vil for mig. Se ud af glasset, om du ser noget til ham!»

Veslehans saa:

»Jo, nu kan jeg hilse dig fra ham. Nu er han ikke langt unda. Jeg ser ham nedpaa jordet.»

Lidt efter kom Kari ud i kammerset ogsaa og lagde et flunkende nyt var ovenpaa skindfælden.

* * *

Da præsten endelig kom ud i kammerset, laa gamle Hans med hænderne foldet ovenpaa fælden og et høitideligt ansigt. Præsten var ogsaa lidt høitidelig, han trodde aabenbart, det stod daarligere til med gamlen, end det gjorde.

Baade Iver og Kari og Veslehans var med.

Præsten nævehilstes med gamlen og sagde, det var morsomt at se ham igjen, og gamlen syntes ogsaa, det var morsomt at se »han far». »Han far» var rigtig begyndt at bli gammel ogsaa; han var blit dygtig graa paa disse tre aarene!

Aa ja, tiden gik.

Ja, det var længe siden, han far kom hid til bygden nu — ja, ikke for det, gamlen hugsed nok, da hans formand kom ogsaa. Han var ikke altid saa grei at komme ud af det med, han, men en real kar var det nu likevel, — det var overlag til præster, de havde havt der i bygden støt, — — — og før de vidste ordet af det, var de inde i bygdeforholdene i gamle dage.

Dette gik baade længe og vel, men saa kom der noget, som gamlen ikke hugsed, og der blev en pause.

Præsten mindtes da, at det var i et andet ærende, han var her, og kræmted saa eftertrykkelig, at gamle Hans saa forundret paa ham og glemte at sige mer.

Saa sagde præsten alvorlig:

»Det var jo saa, at du vilde tale med mig om alvorlige ting? — Ønsker du, at nogen skal være tilstede, eller skal vi være alene?»

Gamlen saa sig hurtig omkring, lidt hjælpeløs. Saa fatted han en rask beslutning:

»Jeg tænker, han Veslehans kan være, jeg.»

Iver og Kari gik stille ud, Veslehans satte sig paa krakken, liden og fattigslig, med foldede hænder.

Præsten begyndte med en indledning om, at det var vel betænkt dette, naar en var blit saapas gammel og svag, som Hans Øvrebø nu var.

Aa, saa svag var han just ikke, det var bare ryggen, som ikke vilde bære længer, men det var bedst at have sligt saa nogenlunde paa det rene likevel.

Ja, og han følte sig altsaa som en synder, der trængte naade?

Aa ja vist, han var ikke stort bedre han end alle andre.

Om der var noget særskilt, nogen særlig synd, som han vilde betro præsten?

Hm, — nei, han kunde ikke hugse nogen nu netop. Det var vel neppe nogen heller, for han havde været inde disse tre sidste aarene, siden han sidst gik til alters, saa der havde ikke været anledning til andet end sligt smaatteri, som det ikke var saa godt at hugse.

Saa talte de en del om angeren, gamlen kunde ikke sige andet, end han angred heller. Dermed var de da færdige, og præsten bad ham fremsige trosbekjendelsen.

Han folded hænderne igjen ovenpaa fælden og begyndte. Veslehans folded ogsaa hænder, og han bevæged læberne med i den største angst for, at bedstefar skulde komme udaf. Det gik bra, til de kom ud i tredie artikel. Ved det vanskelige sted brast det for ham.

Veslehans sad saa ivrig, at han glemte sig og sagde høit foran.

Præsten vendte sig forundret, Veslehans dukked paa krakken:

»Hm, set sligt! Gutungen bryder mig af, det er vist bedst, jeg tar hele artiklen om igjen.»

Saa gjorde han da, mens præsten strøg Veslehans venlig over haaret.

Da han var færdig, begyndte præsten at gjøre forberedelser til at give ham sakramentet.

Gamlen laa og fulgte ham med øinene, og af og til saa han paa Veslehans. Pludselig sagde han:

»Kanske præsten synes, det er bedst, vi sætter op til en anden gang, for det var nok saa lel, at jeg ikke kunde artikelen første gang?»

* * *

Da præsten havde spist middag og skulde til at reise, kom han ud i kammerset igjen for at tage afsked med Hans Øvrebø.

Gamlen havde saa urimelig meget at snakke om, han var ikke det mindste høitidelig længer, og præsten blev siddende en god stund og snakke baade om løst og fast. Da han skulde til at gaa,

syntes han nok, det var nødvendigt at optage traaden igjen, og saa sagde han:

»Ja, saa faar du love mig at vende dit sind fra alt verdsligt da, Hans Øvrebø. Du er jo ogsaa slig stillet, at du ikke trænger at bekymre dig om noget andet end det ene fornødne.»

Jo, det lovte da gamlen, og de tog farvel, og præsten loved at komme igjen snart og snakke med ham.

Da præsten var kommet til døren, sagde gamlen:

»Det er sandt, det havde jeg nær glemt, jeg maa nok faa snakke lidt til med ham far.»

Præsten kom bort til sengen igjen.

»Han far faar rigtig gjøre vel og snakke til ham Iver om, hvordan han steller sig med gaarden. Han vil ikke lyde mig mer. Kanske det tog lidt mer klem, naar han far sagde det.»

Seminaristen og Finn-Katrine.

Burman var kommet sig helt borti grinden straks nordenfor Storberget og stod der og stridgjødde nordover den smale sti, som førte gaardmellem i den dybe sne, og meldte af, at nu kom der storfremmede tilgaards.

Det var saa splitrende koldt, at den havde store rimdusker i de gamle, graa veirhaar omkring snuden, og mælet vilde ikke rigtig faa klang, det døde ligesom bort i frosttaagen. Den satte sig da heller ikke ned paa halen, som den ellers pleied, men stod og løfted snart paa den ene lab, snart paa den anden, eftersom kulden sved i dem; saa trak den sig tilbage helt til stuehjørnet, skydsed unda et par forfrosne griser, som holdt paa at trænge ind i gangen, tænkte saa smaat paa at gaa ind i peisen igjen, — nu vidste den jo, hvem det var, — men betænkte sig, stansed og tog til igjen; det gik nu ikke an at slippe folk tilgaards uden at have varslet ordentlig heller og ikke til dørs, før de var snuset paa.

Det var forresten svært saa varsomt, Finn-Katrine gik idag, hun pleied ret have fart ogsaa hun i kulden, og Burman vidste godt, det var ikke, fordi hun var ræd h a m; aa ja, kanske hun

ikke syntes, det hasted med at komme tilgaards, hun heller; her havde rigtig været saa rart og uhyggeligt den sidste tid, saa mange omskiftninger: madkoppen var flyttet ud i koven, ikke fik han lov at komme ud i kammerset, endda der var folk hele dagen, og de havde endog prøvd at faa ham til at ligge under trappen i gangen om natten; men det var der nu ikke blit noget af, han havde krafset saa eftertrykkelig paa døren, til de værsgod maatte slippe ham ind i peisen igjen; men saa havde de sluttet at lukke spjeldet i piben om natten ogsaa, saa der var slig træk, at d e r næsten ikke var værendes heller, en blev næsten trukket op i piben. Men Burman vidste nok, hvor det kom fra alt dette; det kom fra ham inde i kammerset, han, som altid kom saa nær, at han dulted til med skosnuderne, og altid gik og gren paa næsen og snused — som om h a n havde nogen lugt —! Men Burman skulde passe paa, naar han kom for nær, engang de var alene, og tage en ordentlig jafs af den skosnuden hans, saa han skulde kjende det i tærne ogsaa!

Og Burman skjelte bort til kammersglaset, som stod halvt aabent i den strænge kulde, og vedblev rolig at gjø nordover.

Snart kom der et ansigt med briller paa tilsyne i det aabne kammersglaset og saa nordover og kræmted bestemt og viljefast; der saa Kjersti Storberget selv ud af stueglaset, et par af ungerne kom ud i gangdøren, og straks blev det sagt ind over stuen baade fra den ene og den anden kant, men likesom forsigtigere og stilfærdigere end ellers, forat det ikke skulde høres ud i kammerset, at nu var det Finn-Katrine med følge, som kom tilgaards.

Det var saa sikkert, som at vinteren kom, at

Finn-Katrine »reiste» gjennem dalen, og det havde hun gjort i mangfoldige aar. Hun hørte til storfolket blandt omstreiferne, vilde ikke hede hverken omstreiferske eller taterske, hun var slet og ret »reisende» eller »vandrende», som hun selv kaldte det, og nogen fattigkjærring var hun visselig ikke, hun havde for den sags skyld søljer i brystet og ringlende sølv paa de korte, butte fingre, bar altid en vældig byldt med varme sengklæder paa ryggen, havde hest og sluffe og mandligt følge, som reiste efter almanveien nede i dalens bund, medens hun selv med en eller anden datter vandred fra gaard til gaard oppe i lierne i bestemte, afmaalte dagsmarscher og tog veitsle, om man vil; hun blev ialfald modtaget som en ventet, næsten som en gjæst, ialfald som om det skulde saa være. Hun kjendte da ogsaa folket, havde ikke saa faa hemmeligheder med kjærringerne bortover gaardene, kunde noget af hvert, vidste raad for sygdom baade for folk og fæ, naar en snakked forsigtig med hende paa tomandshaand, kunde kanske lidt mer end sit fadervor, naar det gjaldt at gjøre baade ondt og godt.

Men hun var allikevel vâr og vild som et skogens dyr, altid forsigtig, opmærksom, iagttagende, lytted ud paa lang led bortigjennem bygden, om der var nogen forandring nogensteds, om der var mandfolk hjemme — hun likte ikke at træffe stuen fuld af karfolk, de spurgte altid saa nærgaaende, undte likesom ikke en vandrende livsopholdet og var saa vantro i alting — om der var nogen syg, nogen død i hus eller stald eller fjøs, det var forunderligt, hvor hun likesom vidste alt paa forhaand. Det var nu ogsaa derfor, at hun idag, mer vâr og opmærksom end ellers, kom vaggende efter stien bortover mod Storberget med sin væl-

dige byldt paa ryggen, — medens de skarpe, grønne øine langt, langt inde fra et stort sjal for speidende rundt — fulgt lige i hælene af en høi, mørk, yngre kvinde med en mindre byldt paa ryggen: Hun vidste, at der var kommet en brillefant til bygden, og at han bodde paa Storberget.

Aa ja, hun havde mærket til ham paa lang led, han var en af disse, som skulde omgjøre alt, som var af gammel sæd og skik; jo nærmere hun kom, var de likesom blevet saa meget varere med at spørge om raad og at give, vilde ialfald gjøre det saa hemmelig, at det ikke kunde spørges. Ja, hun havde endda etsteds lytted ud, at han havde ymtet om, at han vilde have ende paa dette omstreifervæsenet og den dermed følgende overtro; han skulde nok eksaminere Finn-Katrine, naar hun kom, saa det skulde have klem. Det var da ogsaa svært, at der skulde komme noget saa stort fra den elendige fillepladsen der borti nabobygden, Finn-Katrine havde været der ofte og set karen, da han gik der med bukselaaget nede hele dagen, likere emne var det ikke.

Hun havde først saa smaat tænkt paa denne gang at drage Storberget forbi, — det var bedst at være vâr, naar en ikke netop havde kongens brev paa, at en kunde vandre, men — det var nu ikke forbudt d e r i bygden endda, — og traf hun Ola Storberget i godlunet, naar han vilde have morro, saa skulde hun altid greie den brillefanten i kjæften, skjønt hun havde hørt, at han alt havde stor magt i Storberget. Det var bedst at vaage det likevel, ellers blev det forbi med at vandre — hun fik fare forsigtig frem.

Da hun kom frem i grinden, saa hendes gløgge øine straks, at kammerglaset stod paa gløt —

det var da rart i denne kulden — tro, han ikke var hjemme? Aa jo, der saa hun i snærten paa ham, han vandred nok op og ned paa gulvet. Der kom Ola Storberget selv fra skaalen, gav sig ærende ind, lod, som han ikke saa hende, men skotted saa lønsk bort til kammersglaset; naa, Burman kjendte hende da igjen, gjødde bare lidt, snuste rundt skjørterne og jagede griserne af veien, som ogsaa vilde snuse; hm — pene griser nu ogsaa i Storberget, ja, det var ingenstedsfra flesket var saa drygt i panden, det gik ikke op i bare fedt, endda spækket var tommetykt.

Endelig var de inde i gangen. Hun løfted klinken høitidelig, aabned døren paa vid væg og traadte med værdighed over tærskelen. Med et blik oversaa hun hele stuen:

Ola sad selv oppi bænken ved bordet med en avis foran sig — øinene kom saa vidt over kanten —, bortved peisen paa spindesiden sad Kjerste med den mindste paa fanget, de to større ungerne stod bag hende, — Katrine saa, at hendes øine et øieblik streifed kammersdøren med et ængsteligt udtryk, medens hun raskt tulled flere klæder om barnet, — et par tjenestepiger pusled stilfærdig omkring, og skulde en have set paa magen, stod ikke glaset i stuen ogsaa aabent —! Ude i kammerset gik det op og ned, — der stansed det ved døren og lytted, der gik det igjen!

Hun skjøv det store sjal, som var tullet om hovedet, saapas tilbage, at det stærke, korte ansigt med de grønne, skarpe øine og de mørke haar paa overlæben kom frem.

»Guds fred i huset,» — det kom lige fort, men lidt mere dæmpet end sedvanligt, — »og Gud sign

dig, Kjerste Storberget, der du sidder, rødlet og trivelig iaar som ifjor, og under os vandrende — det ser jeg — lidt del i de Guds gaver, som du sidder midt oppi af mad og varme og godt hjertelag; du vil ikke formene to stakkars vandrende at sidde indpaa og varme sig lidt.»

»Nei, det vilde være synd i slig kulde,» sagde Kjersti. »Læg lidt mer paa varmen,» det sidste var henvendt til en af tjenestepigerne, »og saa faar I lægge af børerne, tage en krak og sætte jer indaat.»

»Aa ja,» — Katrine løste bylten op og satte sig paa peiskanten, vinked til den store, at hun skulde sætte sig bag, — »Vorherre lægger nok velsignelse baade til veden og varmen her, hvor det er saa snille folk. Jeg sagde det rigtig her borti Sørberget, da jeg spurgte kjærringen, om hun kunde overlade mig en næve uld af den store langrompesauen, og hun sagde nei: se til om ikke godt hjertelag giver fuld haand, sagde jeg, og om ikke et trangt hjerte kan skaffe langrompesauen din baade klaae og flein, for ingen har vel været saa villig til at give de vandrende en bite flesk som Kjersti Storberget, og ingen har heller havt slige griser. Og det saa jeg da rigtig, straks jeg kom tilgaards, at Vorherre rigelig har velsignet griserne dine for den velsignede fleskebiten du gav mig ifjor, som smagte slig, at jeg rigtig fik forlængsel, da jeg saa alt det deilige flesket gaa omkring saa rundt og blankt paa fire her udenfor døren.»

Ola saa op over avisen, han likte at høre griserne rost, for af dem havde han nu bedste slaget i hele bygden, de kunde sige, hvad de vilde, og den langbente langrompesauen borti Sørberget

var noget skrap, den hopped gard som en gjeit; men han sagde bare:

»Nei, har du griserne ude i denne kulde da, Kjersti, de kunde fare ilde.»

Kjersti blev forlegen:

»Ja, jeg — han mente, de skulde have godt af fresk luft.»

»Ja, hun er ialfald fresk nok ude nu; tror du ikke, vi skulde løse ud bølingen ogsaa?»

Katrine var paa vei til at tage et greb i eldmørjen med sin korte jernpibe, men glemte sig og stansed. Ola sagde det saa tørt, at hun ikke kunde høre, om han drev ap med Kjersti, eller om han mente det. Kunde Ola mene noget sligt som at løse bølingen i denne kulde, saa var her blit forandring for alvor.

Det var der nu ogsaa i retning af »fresk luft», siden de for en maaneds tid siden havde faat en logerende ude i kammerset paa Storberget. Han var netop kommet nybagt fra seminariet og skulde vikariere for den gamle skolemesteren, som var blevet syg. Han kunde jo faat bo i skolehuset, og Ola slog ogsaa paa det, da han spurgte om at faa bo hos ham, men nei, han havde »besluttet saavidt muligt at færdes blandt bønderne, her var jo saa meget at reformere baade i hygienisk og moralsk henseende, saa megen gammel sæd, som ikke havde sin rod i nogen videnskabelig begrundelse.» Og da Kjersti syntes, det skulde være overlag gjildt at faa i huset en slig en, som var saagodtsom præstlærd, saa gav han efter, — det kunde kanske blive morro af det ogsaa.

Men Ola maatte allerede klø sig bag øret den første dag, da han maatte sætte gangjern og hasper paa det andre kammersglaset ogsaa, — det

var bare det ene, som kunde aabnes, og gjennemtræk maatte det være, ellers blev der ikke frisk luft. Gjennemtræk der, hvor den gamle kakkelovnen trak luft som en liden orkan! Han tænkte nok, luften skulde blive frisk nok, naar det rigtig satte i med kulden. Og saa kom det ene paafund efter det andet, men de var nu nærmest løierlige, saa Ola havde morro af dem; ærgerlig blev han først, da seminaristen ikke var fornøiet med renskaaret spekeflesk, fordi der var for meget »kulhøidrat» i det og for lidet æggestof. Han vidste ikke af, at flesket havde været anderledes nogengang, og likere fandtes ikke der i bygden, og saa drivende hvidt var det, at ingen skulde komme og snakke om kul der. De var ikke vant til at leve paa storfolksvis med stegt flesk og æg i Storberget, de brugte flesk og ærterbrød, og det var kost at bie paa.

Siden den dag kom ikke seminaristen nogen vei med Ola: disse bønder er nu fastgroet i gammel slendrian, nei, da var kvinderne mere modtagelige for de moderne fremskridt paa videnskabelig grund, Kjersti var, om ikke en oplyst kvinde, saa dog en, som havde respekt for kundskaben. Hun begyndte med at udtale, at hun kunde ret ikke skjønne, hvordan saa megen lærdom kunde rummes i et hoved. Og at det var noget i dette med frisk luft, og at spjeldet ikke maatte lukkes om natten, det kunde hun da begribe; det var greit, det maatte blive lidt formeget saadant «kvældstof», især naar de havde spist poteter til aftens. Og saa var det lidt efter lidt blit saa, at Kjersti vilde indrette alting saavidt muligt »rationelt i hygienisk henseende»: spjeldet blev ikke lukket om natten, vinduet blev oppe om dagen, fjøsdøren ligesaa, griserne og hønerne blev skydset ud

i den strenge kulde, og madkoppen til Burman blev flyttet ud i gangen — hun lurte den nu ind i koven senere forresten — fordi han mente, det lugted surt af den; det hændte nu sjelden forresten, for Burman var kræsen, og hun skjønte ikke rigtig, det kunde være saa farligt heller, for det sure stoffet skulde jo være saa bra ellers. Vand og melk blev kogt, kosten blev lettere for at være let fordøielig, grøden blev næsten som velling, kaffeen blev tynd og af bare tilsætning; naar det skulde være, saa var det da bedre end kaffeïn, som var den rene forgift; vand med lidt farve paa var da ialfald uskadeligt. Og da Kjersti betrodde ham, at hun syntes, hun fik en styng under bringen af den tynde kaffeen, saa sagde han, at det var et rigtigt tegn, der kunde hun selv se, det var det forgiftede legeme, som kræved mere forgift.

Ola gik og lurte lidt paa dette, — han trodde, kjærringen var blit rusk. Men det kunde nu være morro at se, hvor langt de vilde drive det; han trodde nu ikke, at Kjersti kunde undvære den gode kaffedraaben om morgenen stort længer end han; og han mored sig ofte, som da han fandt en stivfrossen høne ude i snehaugen; da gik han ind og sagde alvorlig til Kjersti, at nu fik hun vist snart kyllinger, der var en høne ude, som laa paa reir; og dagen efter hørte han seminaristen sige, at han befandt sig saa vel, — høne var en sund, letfordøielig og nærende føde, selv om den ikke havde kunnet modstaa kulden, fordi dens konstitution var undergravet af mangel paa det nødvendige kvantum surstof. Lidt betænkelig blev han først, da Kjersti tog til at have saa lidet klæder paa ungerne og sætte sig med den mindste ved peisen lige mod glaset, hvor det

trak som en passelig nordenvind, og han slog paa, om nu dette var værd; de havde aldrig havt andet end spillende friske unger efter den gamle maaden, og nu var denne blevet forkjølet og havde faaet noget andet fanteri, som de ikke vidste hvad var. Ja, Kjersti havde nok tænkt det samme, men seminaristen havde sagt, at det bare var et tilfælde, at de havde staat den gamle maaden ud, og en fik tro paa den, som lærdommen havde, — Ola fik hugse, hvordan det gik dengang, han kurerte paa sig selv med den hestemedicinen; han holdt paa at stryge med; seminaristen havde ret baade rystet paa hovedet og leet, da hun fortalte det. Da bed sinnet Ola; dette var noget, han ikke gjærne vilde høre om, og nu skulde denne jyplingen ogsaa gaa og grine af det —! og saa loved han sig selv, at han nok skulde vente og se at faa has paa ham paa en eller anden maade.

Det var dette, som stak Ola, da han saa, at Finn-Katrine kom til gaards; det var derfor, han gav sig ærende fra skaalen og ind —; Kjersti havde lige stor respekt for Katrine som for seminaristen, det vidste han, og han havde med fryd set paa, hvor forlegen hun var blit, da Katrine kom ind.

Det var da ogsaa for at bringe dem ind paa sagen, at han sagde dette om griserne og bølingen.

Finn-Katrine vendte sig mod ham:

»Aa, Gud signe dig, Ola Storberget, du trænger saavist ikke at lade bølingen beite ude nu; men for griserne kan du være tryg, sligt flesk kan staa for sju vintre.»

»Vel er du klog, Finn-Katrine, men flesk forstaar du dig ikke paa lel. Flesket er ingenting tes, skal jeg sige dig, — det er for meget kulhøidrat i det.»

Haa, haa, havde hun ham der; nu begyndte hun at skjønne. Hun tog et rask greb i eldmørjen, der kom et raskt glimt i de grønne øine og et umærkeligt smil om de stramme, sammenbidte læber.

»Nei jassaa, Ola Storberget, er der kommet fankensdom paa flesket; ja vi vandrende har nu ikke bedre vet, end at vi i enfoldighed med tak og velsignelse vilde tage imod, om du gav os et stykke, men saa er der vel kommet noget paa veden ogsaa, siden du sætter glaset oppe og jager varmen i piben, før den faar gjøre stuen liflig.»

»Ja,» sagde Ola, »der er kommet kvælstof i den.»

»Hm, fankensdom paa flesket, fanteri paa veden,» hun havde reist sig, gjorde et raskt slag bortover gulvet, saa hun fik se ungen i ansigtet,— hun havde hørt den hoste — rokked med hovedet, »og sygdom paa det vakreste kjød og blod, en kan se, og letsind paa hende, som skulde have bedre vet end at udsætte ungt blod for kold sno,» — hun var raskt henne og lukked vinduet og stod nu bred og undersætsig midt paa gulvet —» jeg skal undres, om her ikke er kommet trold eller tuftkal tilhuse.»

»Frit er det vist ikke,» mente Ola.

»Nei, en skulde vel ikke tro saa galt lel,» sagde Kjersti ængstelig, hun forstod ikke, hvad de mente, og var kommet ind i den mystiske stemning, som altid fulgte Katrine.

»En faar tro, hvad en vil, naar en bare tier stil,» sagde Katrine, »men den, som vandrer, mærker fanteriet, længe før han er det saa nær som her.»

»Ja, men saa skal jo de vandrende vide raad for noget af hvert,» sagde Ola, »kanske du kunde greie det, du Finn-Katrine?»

»En vandrende ved ikke, hvor en venner har, og maa derfor være vâr, men med dit lov, Ola Storberget, saa vilde jeg gjerne se paa det.»

»Mit lov har du, og kan du sætte kløkken i det, skal ikke en pande flesk være dig misundt.»

»Uf, det er vel ikke syndigt,» sagde Kjersti.

»Vær rolig, du mor, jeg bruger aldrig andet end skriftens rene ord, men — denne gang ser det ikke ud til, at jeg behøver at mane —!»

Kammersdøren var gaat op paa vid væg; midt i aabningen stod seminaristen med et lidet bel mellem buksen og vesten, som den tyndslidte, tætknappede bonjour ikke naaed til at dække, blaafrosne, knoklede næver paa tynde skafter, der stak ud af de for korte ærmer, og briller foran de vandblaa øine. En isnende nordensno kom efter og feied hans lyse, lange haar frem i øinene og for ind i stuen.

Katrine gjorde en kort sving og gik hen og satte sig paa peisen igjen, medens hun fra siden mønstred ham med et roligt blik. Hendes ledsagerskes mørke, vildrende øine for fra den ene til den anden, hun havde taget en aarsgammel unge af ryggen og varmed den ved peisen; Kjersti blev forlegen, flytted sig paa krakken og saa ned, Burman skyndte sig op i krogen bag hende; bare Ola saa ret paa ham —: det saa ret ud, som han var blit kald nu, da vinduet var frosset til, saa han ikke fik det igjen hverken dag eller nat.

Seminaristen kræmted stærkt og begyndte — han hosted meget:

»Tillader de, at jeg opholder mig herinde en stund?»

»Javist faar du komme herind og varme dig, naar det bliver for koldt derude,» sagde Ola.

»Nei, det er ikke derfor, den menneskelige konstitution er skabt for kulden, men naar en tænker saa meget, har en undertiden trang til at tale.»

»Men du er nu blit forkjølet, likevel?»

Han lukked døren, kom frem og begyndte at drive frem og tilbage paa gulvet med hænderne paa ryggen:

»Det kommer af, at huset ikke er desinficeret; der er baciller i luften; herinde for eksempel vrimler der af dem, og I vil spærre dem inde, ser jeg, sætte dem paa gjødsti, vinduet er lukket.»

»Ja,» sagde Kjersti som en skolepige, der er grebet i fusk, »det var bare Katrine, som — vist mente, at kanske ungen — men det er rigtig sandt, her er kvalmt, kanske vi skulde lukke det op igjen?»

»Jasaa,» han hørtes meget krænket ud, »ja, her kom fremmede for en stund siden, saa jeg.» Han stansed foran Katrine:

»Hvem er du?»

Katrine tog piben af munden:

»Gud sign dig, goe herre, som vil nedlade sig til at spørge to stakkars vandrende, som ikke kan rose sig af at være kjendt af stort andre end Vorherre, saa det vist vil være ham til liden oplysning, at gode mennesker kalder mig Finn-Katrine; for jeg kan ikke vente, at slig lærd en herre skal erindre mig, endda baade jeg og datter min der kan hugse ham, fra han gik der borti Oppistupladsen, barbenet som en guds engel og saa liden, at han ikke kunde knappe sin egen brok.»

»Det kan ogsaa være det samme, hvad I heder, men maa jeg ogsaa spørge, hvad er eders bestilling?»

»Den er uanselig som vi selv; vi vandrer, naar Gud giver os føre og helsen dertil og raster, hvor godtfolk vil give os lidt mad for et par synaaler eller et godt raad.»

»Og hvad er det for raad, om jeg maa spørge?»

»Kun raad, som i enfoldighed er samlet af gammel erfaring, og som kun hjælper, naar Vorherre vil lægge sin velsignelse til.»

»Tal ikke om Vorherre i den forbindelse; jeg ved nok, at det er uvidenskabeligt kvaksalveri, hun driver, skiller folk ved helsen og snyder dem atpaa.»

»Aa, jeg tænker nok, Vorherre kan staa sig selv for din lærdom, endda han var saa uvidenskabelig, at han hjalp med et simpelt raad, dengang for nitten aar siden, da mor din med grædendes taare bad Finn-Katrine om hjælp for en fortørket unge, som bare mangled mad; og hvad snyderiet angaar, saa er dit eneste arvesølv — den knap, du bærer i skjorten — det, som Finn-Katrine var budt dengang, men som hun ikke vilde have, da hun aldrig tager fra fattigfolk.»

»Haa, haa, jeg mærker nok, du vil vri og vende for at komme bort fra sagen, men det skal ikke lykkes dig. Jeg har besluttet at tage det grundig. Men maa jeg først spørge, med hvilken ret du kommer her og lukker vinduet og stænger Vorherres friske luft ude, som skulde vederkvæge baade det syge barn og give alle en modstandsdygtig konstitution?»

»Jo, det skal jeg sige ham. Det er, fordi jeg i min enfoldighed har lært og tror, at naar Vorherre har set sig nødt til at gjøre luften saa frisk her oppe i det høie nord om vinteren, saa har han ladet veden vokse i skogen og givet os ild dertil, ikke for at vi skal slippe varmen ud i hans

store stue, men for at vi skal gjøre det lifligt i vor egen lille krog; havde han villet, vi skulde leve som ulv og bjørn, saa havde han vel givet os pels paa som dem; den, som tror noget andet, synes jeg foragter Guds gaver, enten han er læg eller lærd.»

»Nei, nu skal jeg sige hende, hvorfor hun gjør det. Det er, fordi hun vil stænge lys og luft og oplysning ude, fordi hun i sin ladhed intet vil bestille, men vil leve af overtro og mørke, vil, at folk skal tro mer paa hendes kvaksalveri og troldkunster end paa rationel hygiene paa videnskabeligt grundlag. Hun maa ikke indbilde nogen, at Vorherre har givet veden for at faa varmet hendes uterlige kjød, thi foruden overtro fører hun ogsaa moralsk smitte med sig ved sit eksempel; lediggang er en rod til alt ondt; hvordan har hun for eksempel selv faat sine døtre, og hvordan har hendes datter faat den ungen, hun holder i armen —? Jeg tænker, hverken det ene eller det andet staar i de lovlige kirkebøger. Hun er saa at sige en mørkets engel, der farer bygderne over og undergraver oplysningsarbeidet; men jeg agter at stanse hende med oplysningens skarpe sværd, og vil hun ikke stanse med det gode, saa skal hun vide, at øvrigheden har loven ihænde mod den, som intet lovligt erhverv har, og at den efter behørig anmeldelse visselig ikke bærer sværdet forgjæves ligeoverfor omstreifere og tatere.»

Kjersti skalv paa krakken, Ola hiksted bag avisen, Burman var kommet lidt frem, ungerne stod med fingrene i munden, og tjenestejenterne havde sluppet alt de havde i hænderne og stod ende op og ned.

Katrine var sprunget op, stod med hænderne i siden og stak ansigtet lige op i fjæset paa seminaristen. Hendes smaa, grønne øine gnistred. Han rykked uvilkaarlig et par skridt tilbage.

»Nei, nei, bliv staaende, medens en gammel finnekjærring ser dig ind i dit dum-dumme fjæs og læser et kapitel for dig, som du ikke har hørt paa den lærde skole! Var det tater, du sagde? Og var det mig, du vilde true med lov og øvrighed, en storvandring, som i fyrretyve aar har gaaet paa sin fod fra Bosekop marked til Kristianssand og altid været vel modtaget baade af folk med snor om luen og andre; var det kvaksalveri og troldkunster, du kaldte de simple raad, som jeg har lært af min mor og mormor, hvis sylgjer jeg bærer, og som var storvandringer som jeg, og er det dig, som vil lære os at føde unger og at stelle dem, du, som selv har faat sligt stel, at Vorherre maatte bruge et af mine simple raad for at holde liv i dig, — hvad han nu kan have ment med det! Men siden du tror, du er sligt et lærdommens vidunder, at du kan kaste vrag paa det, som er lært og gjemt af lange tiders erfaring, saa skal jeg sige, hvad du er: Du har ingenting lært; den megen lærdom virker paa dig som sur melk paa en nybaaren kalv, den har bare blaast dig op; naar vinden gaar ud, staar du der som den, lige mager og slaar knærne i kors af bare svækkelse. Og siden du tror, du er af slig adel, at du kan kalde det vandrende folk for omstreifere og tatere, saa skal jeg ogsaa fortælle dig, hvem du er: I dit slot var der nok af frisk luft, hver anden rude var stoppet med gamle filler, som du kunde trængt bedre paa din frosne krop, og madsmulen var ikke tjent ved lovligere erhverv, end at den var samlet i pose paa bygden, ligesaavel som den mad, en vandrende æder, saa du skulde være den sidste til at klandre, at der er folk i verden, som giver af et godt hjerte, og dem, som tager imod for at leve. Og naar du

haaner mit kjød og blod og tror, at min datter har avlet mit barnebarn i synd og uterlighed, saa kan jeg sige dig, at hun har faat ham paa naturlig maade efter Guds orden og efter ėn kirkebog, som staar for Vorherre, og at din mor først gifted sig med den gigtbrudne lægdkallen, efterat han var kommet hende for nær, og derfor er det rimeligt, at du er blit, som du er blit, for du er gjort under anger og ruelse og sorg for næring i frost og kulde og ikke som vi andre i lyst og glæde i en stille nattetime, og skulde der bli folk af dig, saa skulde du høre efter, hvad en gammel finkjærring siger, og saa fort som muligt se at komme tilbage til dit ophav, bli gjort op igjen og født paany.»

Seminaristen var rykket mer og mer tilbage, alt eftersom hun fulgte efter, nu forsvandt han baglængs ud gjennem kammersdøren og slog den fast i, som om han stængte for en fos.

»Amen!» Dette ord raabte hun efter ham.

Det var et øieblik saa stille i stuen, at en kunde hørt en naal falde. Saa pusted Katrine tungt ud og snudde sig:

»Og nu Kjersti Storberget steller du ordentlig om ungen og passer den for træk. Den har rosen i kroppen, og du behøver ikke at tro paa, hvad en finkjærring siger, men du kan jo prøve at blæse med smedjebælgen i lunkent vand og vaske ham godt med det hver kvæld, saa faar du se, om ikke udslettet er borte om fjorten dage. Og nu, Ola, tror jeg fanteriet er væk af flesket, saa du ikke trænger at være for let paa haanden, naar du skjærer i panden.»

Burman var kommet helt frem paa gulvet, stod og saa paa Katrine med store, forundrede øine.

De veifarendes julekvæld.

En liden ragget hest kom dultende med smaa sjanglende skridt henover den smale landevei, som smøg sig frem gjennem bygden nede ved kanten af moen — den lille frosne bjælde i bryst-remmen gav saa vidt lyd fra sig i den stærke kulde, — en ulden frosttaage fyldte hele dalen, og aftenmørket holdt paa at trænge ind i den, saa det hele blev graat i graat.

Den lille hest var saa rimet i haarene, at den havde mistet alle former, saa ud som en bylt med fire bevægelige støtter under, der trilled frem gjennem taagen; og det var heller ikke lettere at blive klog paa, hvad den trak efter sig; men det hvined i den frosne vei, som naar staal gnides mod sne, saa det maatte være noget lavt med meier under, vistnok en bred sluffe. Oven-paa den — bagerst — kunde man skimte omrid-sene af to umaadelige bylter, der rokked paa sig, og maaske kunde man etsteds derinde se glimt af et par aarvaagne, grønne øine, som en kats i mørke. Længre fremme var der en mindre bylt, bort til den løb tømmerne fra hesten, og man kunde da ogsaa der se glimtet af et par øine, som flytted sig og afvekslende speided frem-

over, snart paa den ene og snart paa den anden side af hesten.

Det gik smaat og langsommeligt fremover. Langs veien paa nedersiden fulgte moen hele tiden, mørk og tyst, og oppe i bakkerne paa den anden side laa nok gaardene, — af og til begyndte der at titte lys frem, røde som skibslanterner gjennem taagen. Saa dukked der op et ret foran, blev større og større og større, som naar et skib nærmer sig.

»Ptro» — det kom fra en af de bagerste bylter, og hesten stansed.

Den forreste bylt vendte sig spørgende bagover.

»Stop bjelden!»

Den forreste bylt reiste sig, gik frem til bryst-remmen og bandt bjelden op — det saa ud til at være en gut i trettenaars alderen.

Saa mumled der ud af en af de bagerste:

»Det er der, den nye bygdevægteren bor —, de veifarendes skal ikke engang ha fred i julen længer.»

»Er han Fredrik naaet frem, saa faar vi ialfald være i ro ikvæld.»

De rusled igjen fremover saa stille som muligt, lyset blev større og større, snart saaes et oplyst vindu og bag dette en skygge tæt inde paa ruden. Da de passered den lille stue lige ved veikanten, var seks skarpe øine, vant til at se i mørke, rettet mod gangdørens mørke gab.

De gled videre, det var ganske stille, ikke en lyd uden meiernes hvinen mod den frosne sne. Saa kom der som en dirren i taagen foran, den likesom aabned sig og gjorde vei for noget, som kom, lidt efter blev denne dirren til en ensformig tone, der kom fjerntfra der foran, den fulgtes af

flere, en høiere blanded sig ind, det steg til en fjern brusen gjennem taagen, — nu ringte nok det fastboende folk høitiden ind.

Bylterne rokked ikke mer, hovederne bøied sig, tre hænder kom langsomt frem og slog et kors paa brystet, den ene slog ogsaa kors for noget nede paa bunden af sluffen, — og saa rusled de langsomt videre.

»Ptro» — de var kommet til et led, hvor en smal sidevei tog af nedover mod moen — den forreste vendte sig spørgende om.

»Ja, det er her.»

De blev staaende lidt, saa raskt frem og tilbage langs veien og saa særlig nøie paa snekanten, — der var intet mærke at se. Saa slog gutten med svøbesnærten raskt et kors i den hvide flade paa nedersiden af veien, og de svinged ind gjennem leddet. Snart kom de ud paa en liden helding lige nede ved skogkanten, et lys mødte dem. Der laa en liden lav hytte, ved siden af den et lige saa lavt vedskur og lidt fra en endnu lavere smedje.

De kjørte ned paa den lille plads mellem husene, og det saa ud, som de var ventet, thi straks viste en liden, kroget mand med langt haar sig i døren og kom ud.

Bylterne steg af.

»Guds fred paa en hellig julekvæld, Joakim smed, du har vel endnu husrum for de veifarendes i denne stille tid?»

»Guds fred! Nei, mit lov faar I ikke, Katrine» — han nærmed sig og hvisked med de gløgge graa øine og det gamle rynkede ansigt tæt ind til hende — »om jeg skulde komme til at sværge paa det for retten, ser du» — saa vendte han sig og sagde sørgmodig: »Men I har jo i jer

magt at tvinge mig, gamle krok, til at forbryde mig mod kongens lov.»

»Ja, husrum har vi ret til med menneskens ret efter Guds lov, og det tar vi.»

»Ja, men I har ikke mit lov. Kommer der flere?»

»Fredrik.»

Han blinked forsigtig:

»Har han noget paa sig nu?»

»Ikke noget, de ved.»

»Aa ja, da er det vel ikke saa farligt. Jeg skal hjælpe vesle Andreas at stelle hesten, og saa faar I gaa ind. Vi skal bære ind af sluffen.»

De to bylter vagged mod døren og gik ind.

Inde i den lave, svarte stue, hvor der kun stod en bred seng, et bord og nogle krakker, brandt der et stort baal paa peisen, som lyste godt op. En stor kaffekjedel hang over. Paa en krak ved den ene side af peisen sad en gammel surøiet kjærring og røgte paa en kridtpibestump, — hendes ansigt var saa barket og brunt som en godt indrøget pibe, — og paa den anden side med ryggen mod døren en stor, kantet mand.

Katrine saa gløgt og spørgende henover denne ryg og hilste:

»Guds fred i huset, Mari smed.»

Kjærringen snudde sig paa krakken, og det lyste op i hendes ansigt.

»Aa Guds fred. I kommer sent, naar I skal videre idag.»

Katrine blinked:

»Vi slaar os ned uden lov, Mari. Kristenfolk skal ikke trænge at sværge falskt for vor skyld.»

De begyndte at rigge af sig alle de tørklæder og sjaler, de havde tullet sig ind i, og snart stod der en bred, undersætsig gammel kjærring, med

brede, stærke ansigtstræk, graat haar og skarpe, grønne øine, med diger sølvspænde i brystet og brede sølvringe paa de paafaldende smaa fingre, og ved siden en høi, slank, mørk kvinde med urolige, flakkende øine. I armen havde hun et aarsgammelt barn, som sov. Det var gamle Katrine og hendes datter Marja.

Manden ved den anden side af peisen reiste sig pludselig og vendte sig mod dem.

De studsed begge, og det blev stille et øieblik Gamle Katrine nærmed sig og spurgte raskt og dæmpet:

»Er du rømt, Andreas?»

»Nei, jeg fik eftergivet et halvt aar.»

»Da skal du være velkommen. Hils paa Marja.»

Han rakte haanden frem og opdaged barnet, saa spørgende fra den ene til den anden. Gamle Katrine sa:

»Ja, Vesle-Andreas er for liden, skjønt der er godt to i ham, — vi kunde ikke være uden voksent mandfolk i fire aar i disse vanskelige tider.»

»Hvem er det?»

»Fredrik, Lang-Fredrik. Han kommer her snart, over fra baglien.»

Idetsamme gik døren op, og Fredrik var der:

»Guds fred! I er alt kommet?»

Han tog et skridt frem, fik øie paa Andreas og stansed. Det blev ganske stille. Marjas øine for vildsomme fra den ene til den anden. Saa kom det dæmpet:

»Goddag. Jeg trodde, du sad endnu.»

»En af os kommer snart til at sidde igjen.»

Katrines gløgge øine la mærke til at begges hænder famled forsigtig nedmed siden. Hun traate imellem:

»Har I to noget mellemværende, saa skal I vente til en anden bygd. Her skal I holde fred, jeg har brug for jer begge. Giv mig for sikkerheds skyld knivene, — ellers kommer ikke flasken frem.»

Nølende kom deres hænder frem fra siderne, og uden et ord rakte de hende hver sin kniv, som hun putted ind paa barmen.

»Og saa sætter vi os alle og tar os en pibe, til kaffeen blir færdig, og saa skal vi holde kalas, — jeg kommer ikke tomhændet.»

Fra sluffen blev der saa baaret ind store bylter af sengklæder, og det var utroligt, hvor meget der fandtes indeni dem, smør og flesk og brændevin og kaffe og sukker og alt det, som godt var, og snart sad hele det brogede selskab rundt om peisen med hver sin pibe, mens flesket brased i panden.

Da den første pande var færdig, flytted man til bordet, panden blev sat paa et fladbrødstykke midt paa, og saa hugged de ind, til den var tømt, og slurped fedtet i sig af brødstykker, som de dypped, alt imens Katrine skjænked drammer i en hankeløs kaffekop. Saa blev der lavet ny pande, og saa gik det paa samme vis udover kvælden. Der faldt efterhaanden godt humør, tryghed og ro over dem, og der blev fortalt baade det ene og det andet om, hvilke bedrifter man havde gjort, ja, endog det falske guldsmedstempel, som Andreas havde siddet fire aar for, blev sendt rundt. — Joakim smed havde gjemt det saa godt, at øvrigheden ikke havde fundet det, hvormeget de end havde ledt.

Den eneste, som ikke følte sig rigtig tryg, var gamle Katrine; hendes skarpe øine havde syntes at skimte omridsene af en diger mand inde i

mørket i gangdøren paa det hus, de kjørte forbi paa veien.

Alt i et sendte hun uden at sige det til nogen anden Vesle-Andreas ud for at speide, og af og til gjorde hun sig ogsaa selv ærende ud.

Efter en saadan tur kom hun raskt ind:

»Vesle-Andreas!»

»Ja, bedstemor.»

»Skynd dig ud og se, om han kommer alene, eller hvormange det er, og kom ind og sig mig det.»

Han gik.

»Ryd fort bort, — og du, Andreas, og du, Fredrik, gaa ud i koven og vær aldeles stille, hvis jeg ikke sender bud.»

Det blev ryddet i en fart, brændevinet og madvarerne blev gjemt, kun den tomme fleskepande stod igjen paa bordet, da den digre, nye bygdevægter traadte ind. De to kvinder, Joakim og kjærringen hans sad rolig ved peisen og røgte:

»Godkvæld!»

Joakim reiste sig ydmyg:

»Godkvæld! Nei er det sligt folk ude og farer om julekvælden!»

»Ja, jeg kom vel uventet, — du har fremmede, ser jeg.»

»Veifarendes folk, som har tat sig husly en hellig aften, hr. vægter,» kom det fra Katrine.

»Slige veifarendes har ikke lov til at opholde sig inden vor bygds grænser. I faar se at komme afsted.»

»Aa nei, snille hr. vægter, I vil da ikke jage to enslige, kristne kvinder ud paa veien i denne hellige nat. Gud vil rigelig lønne denne bygd og eder, om I er miskundelig.»

I det samme kom Vesle-Andreas ind.

»Er I flere? Hvormange?» spurgte vægteren.

»Aa, Gud velsigne saa høi en mand, han kan da sikkert tælle.»

Vesle-Andreas fik hvisket til bedstemoderen, at vægteren var kommet alene; da blinked det i hendes øine, hun fik i hemmelighed git ham de to knive, hun havde gjemt paa brystet, og sendt ham ud i koven.

»Ja, se saa til at komme afsted.»

»Aa nei, snille vægter, lad os faa være i kvæld,» — og saa randt der en lang strøm af ord og velsignelser ud af hende.

Under dette var døren til koven gaat sagte op, og de to mænd gled ubemærket ind og fik sat sig paa hver sin side af bordet.

»Afsted, siger jeg!»

»Jeg vil saavist ikke sætte mig op mod øvrigheden, snille hr. vægter, men ikvæld blir jeg.»

»Satans kjærring —» han snudde sig for at gribe hende, — men stansed brat.

Paa hver sin side af bordet sad to digre mandfolk og legte med hver sin kniv, tilsyneladende ikke opmærksomme paa det hele. Den ene slap endda idetsamme kniven ned mellem sine ben, saa den stod med spidsen i gulvet.

Det blev blikkende stille.

Joakim smed og kjærringen krøb tæt sammen op i krogen, alle blev i den stilling, de i øieblikket havde, ingen rørte sig, kun et par sorte øine flagred omkring i stuen fra den ene til den anden.

Om Katrines mund spilled et smil, da hun en stund efter brød stilheden.

»Endnu en gang, snille hr. vægter, lad os faa lov at bli til iovermorgen, — Gud vil lønne jer for det.»

Vægteren bed tænderne sammen.

»Ja, I faar vel det da.»

Han snudde sig mod døren. Katrine efter ham:

»Aa Gud velsigne jer! Det er ingen sag for fattigt veifarende folk i en bygd som denne, hvor folk er saa snille og har saa snil en vægter.»

Mr. Johnson fra Amerika.

Høstkvælden havde allerede draget sit bløde, mørke tæppe tæt sammen over det trange, granbevokste dalføre, kun aasens linjer paa begge sider tegned sig med svage konturer mod den lysere himmel. Hele dalen var sunket hen i en hvilende stilhed, en uendelig ro og fred, ikke det svageste vindpust fik granerne til at svaie, ikke et blad eller en kongle faldt raslende til jorden, og ved grustagene langs det nye veianlæg, som holdt paa at trække sin stribe frem i bugtningen efter dalens side, laa trillebørene og de andre arbeidsredskaber i rad og række og sov.

Først ved en svingning af veien paa en plet, der laa godt i ly, var der brud paa stilheden, lyden af en hest, som stod og mumled ned i en havrepose, og et blafrende lysskjær ud gjennem en lav dør, som stod paa klem.

Lysskjæret kom fra et baal, som var tændt paa den simple peis inde i veiarbeidernes koie, og om dette sad eller laa paa halv helding et arbeidslag paa seks mand, som nu med snadderne i munden sad og snakked sammen. De vented post idag, kanske breve hjemmefra, og et og andet blad, som kunde bringe underretning om, hvad der var

hændt ude i verden i den sidste uge, — der var bud de to mil nede paa stationen, og budet kunde ventes paa denne side midnat.

En kraftig mand i skindtrøie med stort, rødt skjæg og over det et par lystige øine tændte snadden igjen med en brand.

»Naa, mister Johnson, hvor har du saa gjort af arbeidskameraten din fra ifjor?»

Spørgsmaalet var henvendt til en brun, skarp mand med ørnenæse og yankeeskjæg, og den rødskjæggede plired med øinene; det var tydeligt, at han vilde ha manden paa glid for at faa morro.

Mister Johnson hed slig, fordi han selv kaldte sig saa, sagde very well, og at han havde været i Amerika. Forresten vidste man ikke mer om ham, end hvad han selv fortalte.

Ifjor var han kommet hid op til veianlægget sammen med en anden, som ikke havde nogen amerikansk slæng paa navnet, men som hed slet og ret Edevart Hansen, og havde sagt, at de var minerere fra pacifikbanen i Amerika og vilde ha arbeide.

De fik ogsaa akkord paa en gjennemskjæring gjennem en fjeldknaus. Edevart var faamælt og sagde aldrig mer end det høist nødvendige, det var mister Johnson, som besørged alt det udvendige, baade naar der skulde snakkes med ingeniøren, og naar der var lønning. Men allikevel skjønte de nu snart, at det var Edevart, som kunde minere og vilde gjøre noget. Det var han, som hvæssed mineborene, og han, som bestemte retningen af borehullerne, og ofte bored han ganske alene ogsaa, mens mister Johnson kunde hænge hele timen borte ved et andet arbeidslag og fortælle, hvor storartet han, mister Johnson, havde

anlagt det sidste mineskud, og hvor mærkværdig det havde virket. Og om kvældene i koien var det mister Johnson, som fortalte, saa taget næsten løftedes af, og naar det blev altfor utroligt, saa sagde han: »Ja, det kan du bevidne, Edevart.»

Men da smilte bare Edevart og sagde ingenting.

Da de var færdige med akkorden, havde de draget sin vei. Det var, før veiarbeidet slutted ifjor høst. Siden havde ingen hørt noget til dem, før mister Johnson pludselig dukked op igjen nu for en tre fire dage siden. Han vilde inspicere, sa han, og se, om det var nogen rigtig smart akkord at faa gjort, — almindelig dagløn var ikke noget for ham. Og saa havde han slængt fra arbeidslag til arbeidslag og hjulpet til, saavidt han tjente føden.

Ikvæld var han da havnet i denne koie.

Da den rødskjæggede havde spurgt, strøg mister Johnson sig om yankeeskjægget og satte næsen op:

»Very well, jeg satte ham igjen nede i byen saalænge, han er med og murer paa en fabrikpibe.»

»Kan han mure ogsaa?»

»Oh yes, vi har sat op den høieste pibe i Amerika.»

»Den var vel høi?»

»Aa no, det tog bare to dage at gaa ned igjen, da jeg havde sat op lynaflederen.»

Karerne saa paa hinanden, og det blev stille en stund.

Saa tog den rødskjæggede til igjen:

»Men, hvorfor blev ikke dere i Amerika, — slige karer maatte da tjene forskrækkeligt?»

»Well, men det var Edevarts skyld. Han var saa smart til at lyve.»

»Var Edevart?»

»Oh yes; havde jeg vidst det fra først af, saa havde jeg vel ikke tat ham med, skjønt han var en flink kar i mange stykker; men man ved ikke alt, før det er forsent. Well, jeg kan gjerne 'fortælle, hvordan det hele gik til.»

Han stopped sin lange træpibe af en amerikansk tobakspung — mr. Johnson røgte shag og ikke skraatobak —, og de andre laved sig til at lytte.

»Yes, det er altsaa omtrent ni aar siden nu, at jeg kom over til Boston. Det kan være det samme, hvor jeg kom fra, men fin gentleman, penge paa lommen, og der traf jeg Edevart. Elendig som et benrangel, havde ikke spist paa en uge, ingen penge. »Halloi, landsmand,» sa jeg, »en bif og en porter og en business sammen.»

»Well,» sa han, — og jeg roser mig ikke af det, men jeg frelste jo likesom hans liv, og derfor har jeg siden havt godhed for ham. Vi slog os sammen og gjorde god business i nogen aar. Men jeg blev lei af det hele, og en dag saa sa jeg: »Well, kamerat,» sa jeg, »bedre at gjøre noget, som forslaar med en gang end at hænge i og slide bestandig.» »O yes,» sa han, og saa var det, vi gik til banen til det allerhøieste midt mellem New-York og Kalifornia. Ja, vi fikakkord paa engjennemskjæring, ogmandskab begyndteat melde sig, de trodde, vi maatte være mindst halvhundrede for at faa den færdig i ret tid.

«Well, Edevart,» sagde jeg, »skal vi dele med nogen?» »No,» sa han. Ja, saa gik vi i smedjen da og smidde os en bor, som kunde være saa omtrent en fod tyk, og saa begyndte vi at bore, og da vi havde holdt paa i fem maaneder, saa havde vi jo faat istand et lidet hul. Ja, saa laded vi da, og saa skreg vi »varsku her» omtrent i fjorten dage, og saa tændte vi paa og reiste en

tur nedover til Chikago. Da vi kom tilbage, gik skuddet, og jamen laa det ikke og brød i tre uger.

Men saa var det det med Edevart, da vi kom nedover paa den anden side af fjeldet, nedover mod Kalifornia, saa kunde han ikke la være at fortælle dette, ja, ikke slig, som jeg har fortalt det, nei, han overdrev bestandig saa fælt, at alle hørte, at han løi. Og løgn, det taaler ikke amerikaneren. Saa var det en kvæld, vi sad i koia som her, — han sad og løi, og jeg sad og trodde, og amerikanerne sad og sa ingenting; men ret som det var, gik der af en revolver og tog hovedet af snadden, som Edevart havde i munden. Han bare fortsatte, han, men ret som det var, gik der af en til og tog en stub af stilken. Endda gav han sig ikke, men da der kom en kugle til og tog stilken lige indved tænderne paa ham, saa brød jeg af og sa:

»Well, kamerat,» sa jeg, »du blir aldrig salig, hvis du fortæller din historie tilende, og jeg ved, du er saa indgrod i løgn, at du ikke kan vænnes af. Skal du ha udsigt til at komme i himlen, saa maa vi reise hjem til gamle Norge.»

»Very well,» sa han, og siden har han løiet paa denne siden af Atlantern.»

Mr. Johnson var færdig; og der blev en pause.

Netop som den rødskjæggede skulde til at purre ham igjen, hørtes skridt udenfor — det var posten, som kom. Hver fik sit, de tyed nærmere sammen om baalet for at se, det blev ganske stille en stund, kun raslen af breve, som brettedes over, eller aviser, som vendtes, — alt sambaand var likesom løst, tankerne var langt borte paa hver sin kant af verden.

Mr. Johnson havde ogsaa faat laane en ledig avis, som han studerte med en vigtig mine.

Pludselig lod han avisen synke, hans ansigt skifted udtryk, det skarpe og paagaaende slettedes likesom ud, øinene blev veke, og han blev siddende og stirre ret ind i ilden.

Denne pludselige skiften virked uvilkaarlig paa den nærmeste, saa han saa op og fæsted blikket paa mr. Johnson, — det smitted paa den næste, og saa paa den næste igjen, snart var alle breve og aviser nede, alle sad og saa frem, og det var et øieblik aldeles stille i koien.

Saa kom det dæmpet fra den rødskjæggede:

»Hvad er det, mr. Johnson?»

Mr. Johnson saa til siden med et fraværende blik.

»Aa, det er noget i avisen,» — han rakte den fra sig.

Den rødskjæggede tog den og saa:

»Ulykkestilfælde?»

Mr. Johnson nikked, og den anden læste:

»Ulykkestilfælde. Under opførelsen af den nye fabrikpibe hændte igaar en sørgelig ulykke, idet en arbeider, Edevart Hansen, faldt ned med et stillads og forslog sig, saa han i bevidstløs tilstand maatte bringes paa sygehuset. Tre timer efter afgik han ved døden. Ingen ved, hvor han egentlig var fra, men før døden kom han dog saa meget til bevidsthed, at han sagde, at han havde en kamerat ved navn Erik Johnson, som skulde have hans faa efterladenskaber, og som han bad hilse. Afdøde roses som en ualmindelig stilfærdig, dygtig og hæderlig arbeider.»

Det blev igjen aldeles stille i koien. Alle sad en stund og saa ind i ilden.

Endelig sa mr. Johnson stille:

»Aa ja, det var kanske ikke saa god en gjerning, at han hjalp mig dengang i Boston, men jeg tror nu, han blev salig, for om dere ikke har skjønt det, saa har nok Vorherre skjønt, at det støt var jeg, som løi, og han, som trodde.»

Folk og fæ.

Det er neppe saa stor forskjel paa folk og fæ, som de fleste tror; tænker vi os om, saa har vi sikkert nogen hver blandt vore venner et eller andet tvespand, der minder ikke saa lidet om gamle Opsal-Brunen og Lang-Simen, tjenestegutten paa Opsal, der heller ikke gik og gjaldt for stort mer end et fæ.

De havde tjent sammen i ti aar de to, saa de kjendte hinanden indvortes ud og ind, og enten det var medfødt ondskab eller temperamentsforskjellen, der bar skylden, — for verden saa det ud, som de ikke kunde komme ud af det, og som de benytted det intime kjendskab til rigtig at tærge hinanden ved enhver leilighed.

Forskjellige var de nu tilgavns.

Brunen var af naturen sen og sindig, sprat ikke til og sled og rev, hvor det ikke nytted, vilde lirke og lee sig frem, skjønt den ogsaa kunde ta et tag, naar det rigtig kneb. Og saa vilde den gjøre alting paa sin egen maade, al kommando gik ind af det ene øre og ud af det andet, den lod simpelthen, som den ikke forstod. Og det var ikke frit for, at disse egenskaber udvikled sig med aarene.

Lang-Simen derimod, stor og kraket, med hænder som en troldlab og store, skjæve flaader til fødder, hørte til dem, som bryder sig frem gjennem verden, — altid bent paa, tvers igjennem med braak og banden, det gjaldt ikke at spare kræfterne, heller fik fillegreierne ryke, end at han lirked eller gik udenom.

At disse to i begyndelsen kom paa en spændt fod med hinanden, er da bare naturligt. Simen forbandte sig paa, at saa raadden gamp havde han aldrig kjørt med, han kom ikke af flekken.

Aa, Opsalen mente, at den ikke var saa værst; naar det kneb, saa trodde han knap, han havde havt nogen likere.

Nei, kunde Opsalen være tjent med det, saa kunde Simen gjerne gaa og væve og late sig; han var vant til at faa udrettet noget, der han havde været før, men det forstaar sig, de havde gamper ogsaa der.

Brunen hørte det, men han saa lige blid ud og blev ikke raskere for det.

Enten det nu var, fordi de vænned sig til hinanden, eller det var, fordi de i dybeste hemmelighed lærte at sætte pris paa hinandens egenskaber, eftersom aarene gik, blev det til det, at de to ikke kunde undvære hinanden. Udadtil blev forholdet det samme, og der havde Simen et overtag, han kunde bagtale sin staldbroder. Det kunde nu Brunen ikke, men saa tog han det igjen, naar de var paa tomandshaand. Simen var saa overordentlig let at ærte, han havde ingen sans for det humoristiske, det skulde saa lidet til for at faa ham eitrende sint, og saa bandte han og skjældte og fandt paa de mest ærekrænkende udtryk; men han slog ikke, og da gjorde det ingenting. For eksempel, naar de

rusled opover den skjæve skogsveien, — akkurat i svingen passed Brunen paa at gaa saa nær ud paa kanten, at den tomme slæden svev udover, og saa løb den nogle skridt, til slæden tog fast i den store stenen straks ovenfor, saa stansed den og saa sig hjælpeløst tilbage. Simen bandte, men det var ingen anden raad, han maatte ud over veien og løfte slæden op igjen, — og det værste var, at han saa skindbarlig syntes, det lo i øinene paa Brunen med det samme. Eller naar han skulde paa sætren efter kløv om sommeren. En tung kløv, som kunde slaa sig i stykker, kasted Brunen aldrig af, nei, han gjorde det bare for at ærte; gik han med tomme kløvkurver, kunde Simen være saa forhakkende sikker paa, at han skubbed sig under et træ, saa han fik dem af, og om Simen passed sig næste gang ved de kjendte steder og kjendte sig tryg, naar han var kommet forbi dem, — det var akkurat, som Brunen havde set sig ud nye, sidst den gik der, for den valgte aldrig de samme; Simen maatte gaa og passe paa hele tiden. Men den største komedie var det altid der, hvor skogsveien og høveien til Lienget skiltes. Naar de kom til veiskillet, stansed Brunen uværgelig og saa sig spørgende tilbage. Nu var Simen saa usvigelig viss paa, at Brunen vidste ligesaa godt som han, enten det var ved eller hø, de skulde afsted efter, — Brunen kjendte nok forskjel paa en stutting og en høslæde, den havde draget saa mange. Hvorfor kunde den saa ikke gaa til den rigtige veien uden at vikes? Dette blev de aldrig enige om, Simen forsøgte vonord, kneb, lokkemidler. Nei, Brunen forstod ingenting. En dag havde da Simen foresat sig, at nu skulde den gi sig. Brunen stansed som sædvanlig.

»Værsaagod, nu kan du staa, til du blir fornøigd!»

Simen satte sig rolig paa slæden, tog tobakstubben frem, karved, lagde i piben, røgte. Brunen fik slig kløe bag det ene øre, den kløddde det mod forbenet og fik hovedlaget af, rusked op nogle straa i veien, og saa bagover. Simen skjelte ogsaa, det blev vist koldt for ham nu, det var ganske friskt i veiret og passelig nordensno.

Ja, Brunen havde tid til at vente, den kunde gjerne klæ af sig lidt mer. Den tog et skridt bagover, saa sæletøiet blev slapt, lirked lidt, til brystremkrogen slap. Saa gik den igjen fremover, forsigtig, nu gjaldt det bare at smætte læmpelig ud af buggjorden. Saa et par raske skridt og saa se sig tilbage!

Sælen klasked ned i veien, Simen sprat op:

»Nei, nu mener jeg — din skøier, din rakker, din svinepels, dit pølseemne —! Ja, jeg skulde gjerne tro, du kunde lægge sælen paa igjen ogsaa, dersom du vilde!»

Efter slige historier lasted siden Simen Brunens udueligheid, — han talte ikke om skøierstregerne, det var en hemmelighed dem to imellem, — han var gammel og støl og lad, dudde ikke til andet end pølse, og Opsalen pleied da ogsaa at sige, at saa kunde Simen gjerne ta Borken, hvis han heller vilde det. Da sagde Simen som oftest:

»Nei, den rakkerfanten skal ikke ha det saa godt og staa stille paa stalden, for saa blir den endda mer raadden!»

Men saa sint kunde han være, at han engang imellem tog Borken. Jøs, hvor det gik, — skjønt — det var nogle forbandede fillegreier al den

redskaben til Opsalen, støt gik der noget istykker, saa det blev plunder og hefte, — engang kom han endog hjem med tom slæde, fordi han havde brukket den ene meien.

Paa slige dage blev han endda sintere, han befandt sig ikke vel, det var likesom ikke hygge med nogenting — han trivdes ikke. Og naar han kom hjem og havde løst fra, saa var det første, han gjorde, at aabne stalddøren og spørge, om Brunen vilde komme ud og ha vand. Men da laa Brunen ligesaa sikkert oppe i et spiltaug — hvad den ellers aldrig gjorde om dagen — med hovedet mod væggen og rørte sig ikke: tak, den skulde ikke ha, og naar saa Simen kom ind i stalden og lagde hø i krybberne, saa reiste den sig ikke, saa ikke engang paa den kant: tak, den skulde ingenting ha!

Og saa var der hele eftermiddagen saa ødsligt og hyggeløst baade i huset og i stalden, næste dag var det ligesom selvsagt, at Brunen spændtes for, og da kunde der gaa en hel økt, at de to ikke ærgred hinanden.

* * *

Tidlig en vintermorgen, medens stjernerne endnu var oppe, rusled Brunen og Simen opover skogsveien, de skulde ind paa høifjeldet efter det sidste læs renmose. Det var langt, men bare som en lysttur likevel, for veien var godt opkjørt, de havde kjørt der med tre gamper en hel uge; men saa var der blit akkurat et læs igjen, og det var det, de nu skulde hente. Brunen vidste ogsaa, at det var langt, den gik raskere og tog færre pusterum end sædvanligt, den vidste, at jo før den kom hjem, jo før fik den hvile.

De steg raskt, snart var de ude af skogen oppe paa fjeldskraaningen, og da dagen kom, havde de allerede begyndt paa den store svingen uden om Stormyren, — sneen var kommet, før myren frøs til iaar, og saa havde de maattet lægge veien udenom.

Dagen kom ikke med nogen rødmen i øst, himlen blev ulden, saa blev den graa og lav, og det var ganske stille i luften, slet ikke koldt. Da de var forbi Stormyrsvingen og havde kjørt en times tid indover høiijeldssletten, laa der taage om topperne langt borte, og den sænked sig langsomt nedover, — før de var fremme, begyndte det saa smaat at sne.

Simen brød sig dog ikke videre om dette. Da de var fremme, gav han Brunen først, tog rolig skræppen og satte sig til at æde. Det skulde være et øiebliks sag at faa det moselæsset paa, og veien var god, om der kom en halv alen sne, gjorde ikke det noget.

Da han havde spist en stund, tænkte han uvilkaarlig, hvad tro klokken kunde være, — det var saa besynderlig mørkt. Han havde siddet i ly for moselæsset, — nu saa han op. Nei, mage til sneveir skulde en da aldrig have set, det var saa tæt som en mur, og det drev langs med marken, det var blit en jevn vind ogsaa —, han kunde ikke se en halv maalsvæg fra sig. Nei, han fik nok se at faa læsset paa og komme afsted, — han havde aldrig været ude for sligt før paa høifjeldet.

Han var færdig i en fart, satte Brunen for, satte sig selv paa læsset og drog afsted. Sandelig var veien ikke alt drevet helt til, det var ganske jevn flade, han kunde ikke se striben efter den engang. Ja, ja, de fik famle sig frem,

han skulde nu være kjendt her som hjemme paa stuegulvet, og Brunen holdt nok paa veien. Men jamen blev dette tungt, det var nu saa urimeligt stort det sidste læsset ogsaa.

De kjørte og kjørte i det uendelige. Simen syntes, det blev saa uendelig langt, som det altid blir, naar en ikke ser noget omkring sig; det snede og snede, Brunen gik snart nedi til op under maven. Simen sad og stirred stivt fremover, skjønt han ikke saa længer frem end til hestehovedet.

Da greb ham med en gang en intens angst, en vildring for i hans hoved, han stansed Brunen og hopped ned af læsset. Mon dette var rigtig retning, han havde ikke lagt mærke til, om de havde svinget af ved Stormyren, — de havde kjørt saa længe, at de maatte være der for længe siden. Kanske satte Brunen tvert over, og saa kjørte de i — begge to. Han syntes forresten, at bygden skulde ligge paa en anden kant, bag ham. Kanske havde Brunen gaat i ring. Ialfald maatte de nu være langt ude paa myren, han fik ialfald vende og se at finde veien, som gik langs med.

Dette for i hans hoved med slig kraft, at han ikke fik tid til at tænke paa, hvor urimeligt det var.

Han greb raskt i tømmerne og vilde snu. Brunen stred imod. Han blev sint, rev i tømmerne, Brunen prøvde, satte foden ud, sank, da den ikke længer havde veiens faste underlag, gjorde et hop og blev staaende i til langt op paa siderne. Simen raabte og rykked i, den gjorde et par bøks og gav sig over. I hast maatte da Simen løse fra, og efter meget arbeide fik han Brunen op paa veien og læsset snud, han

arbeided, saa sveden drev af ham. Saa tog han tømmerne og vilde drive Brunen frem, men den kasted sig til siden, og der laa den igjen. Simen baled og arbeided, det samme gjentog sig. Nei, det var ialfald intet udkomme med læsset, han fik vælte det af og se, om det gik med tom slæde. Det blev det samme, Brunen vilde til siden, den faldt i gang paa gang, og for hver gang gav den sig over, saa Simen næsten maatte løfte den op. Det for i hans hoved, at Brunen vist gjorde det paa tras ,og for første gang slog han den, slog den i vildeste sinne, gang paa gang; Brunen lagde ørene bagover, og der kom noget hadsk i øinene. Saa gjorde den et vældigt hop op paa veien, men vendte hovedet den vei, Simen ikke vilde. Han løb i fuldt sinne til, slog igjen og vilde vike den udfor, det var blevet ham en usvigelig vished, at de skulde snu.

Da lagde Brunen sig plent ned paa siden, Simen slog igjen et par gange, saa sank armene, og han blev staaende — raadløs.

At dette skulde blive hans og Brunens sidste færd!

Nei, han fik se at kravle sig hjem alene, saa fik gampen staa!

Han tog nogle skridt. Snedrevet var lige stærkt; han saa sig tilbage, saa ikke hesten længer, endda han neppe var gaat tredive skridt.

Da med et slap den vished ham, at han var paa ret vei. Han blev staaende, kjendte, hvorledes han skalv i knærne, skalv i hele kroppen af træthed. Han følte en blytyngsel over sig, kjendte kun trang til en ting: at lægge sig ende ned og sove. Han fik se at komme tilbage til slæden, det var hyggeligere at være hos Brunen likevel.

De faa skridt forekom ham uendelige, fødderne var som bly.

Brunen var kommet op paa knærne, lagde hovedet bagmed siden og saa, at Simen tog hestedækkenet, tulled det om hovedet og sank ned paa slæden.

Om Simen sov? Han huksed ikke noget bestemt, andet, end at der var svævet ham for et salmevers, som han havde læst til konfirmationen, at det var saa deilig varmt, at han kjendte et ryk og siden likesom vagged sagte afsted, — saa ingenting, — før han med engang kjendte et haardt stød. Han vaagned, følte sig næsten stiv af kulde, — der var skog omkring, han laa udfor skogsveien og havde stødt sig mod en granlæg. Slæden var glid udfor den skraa veien, og der stod Brunen og holdt den. Dampen stod af den, og paa slæden laa sneen høi, der var bare hul efter noget stort, som var trillet af. Her nede i skogen var der næsten ingen nysne i veien.

Han sansed sig, kravled sig op med klaprende tænder. Brunen saa sig tilbage, men Simen havde ondt for at se den i øinene.

* * *

Da Simen var kommet ned og havde faat Brunen vel indpaa stalden og netop lagde hø i krybben, kom Opsalen selv ned i stalden. Han saa rask paa den dampende hest og paa Simen, som endnu var bleg og klapred lidt i tænderne:

»Du kommer laslaus idag?»

Simen saa bort:

»Ja, han duer ret ikke til andet end pølse, Brunen nu.»

Brunen spised øren og humred. Simen kom til at se den i øinene. Blikket gled mod taget, og han sagde bortover mod Opsalen:

»Aa ja, skal jeg sige sandt, er det ikke sikkert, jeg havde duet til d e t engang, jeg nu, uden Brunen.»

Hvorledes Ola Titud fik en kone.

Det er saavist ikke altid en er herre over de tanker, som kan komme over en; men jamen var dette rart! Nu var han vel de fyrretyve aar, Ola Titud, og aldrig havde han, det han vidste, saameget som tænkt paa noget sligt, og saa skulde det komme saa braat over ham, akkurat med et, netop som han havde kastet vasarven ned i ringen til grisen sin og stod og læned sig over gjærdet for at se, om den aad, — mens solen bagte ham saa deilig i vesteryggen, og grisen gisped af varme!

Neimen om han havde! Han havde gaat der oppe i Titud al sin dag og havt andet at tænke paa. Dengang da far hans døde, var han bare en fremslæng, som ikke havde vundet at komme paa bygden endnu, og saa blev han gaaende hjemme og bruge pladsen for mor sin, saa længe hun leved, — hun var baade seig og grei kjærring, hun holdt ud, til hun var fem og halvfjers — og siden var han blit gaaende der alene og holde alting slig som i morens tid. Ja, Titud var ikke nogen kongsgaard just, hverken i huser eller andre herligheder, men det var da bergeligt i alle maader, og det var ikke saa frit for andet,

end at der fandtes baade klæder og kanske lidt paa kistebunden ogsaa, for moren havde en været forsynlig kjærring.

Vist laa det høit og var tungvint, men det var et tyligt sted likevel, han vidste ikke det, han vilde bytte med; for det bar ikke sit navn forgjæves, — fra vinduet kunde han ta hele dalen nedenunder i et tit. Om vinteren tog nok kanske veiret temmelig haardt, men ikke saa haardt, som de sagde nede i bygden, og saa kom linveiret først der, for det begyndte i høiden. Og om sommeren! Neimen om der fandtes noget andet sted med saa fin lugt af hæg og vild timian, — den kom i hele varmegufser op gjennem skaret nede fra uren. Han vidste ikke andet, end at han havde været tilfreds bestandig, ikke savnet nogenting, og saa skulde dette pludselig komme over ham!

Han blev staaende længe saaledes, glemte rent at se efter, om grisen var lige kræsen idag, som den havde været de sidste otte dage. Det var noget nyt, varmt, som strømmed ind paa ham. Han blev rent skjælven i knærne.

Jo, nu begyndte han kanske at skjønne, hvordan det var kommet likevel. Det var den grisen, som ikke vilde slaa sig til. Han havde altid havt framifraa griser her oppi Titud, aalædte og frøkne, og han vidste ikke andet, end at denne skulde være af det samme gode svineslaget, — han havde faat den paa Nordberg, da den var tre uger gammel. Men den havde slaat sig rent udaf, vokste bare op i bust og tryne, blev langbent som en traver, lagde sig ikke ud, men var saa let og letvindt, at den kunde sprætte sin egen høide ende i veiret. Og ikke vilde den æde, løb bare langs gjærdet og gnældred, om

der var fuldt af mad, ja den blev ikke kjælen engang, vilde ikke la sig klø, enten sprat den unda, eller ogsaa hug den til og rysted Ola i bukserne.

Saa var det sidste prækensøndag, Ola havde været i kirken, og havde ret hele tiden tænkt mer paa grisen, end rettelig kunde være, og da han paa hjemveien, som de andre kirkefolk fra den kant, havde været inde hos Jørgine Flaten for at ta i en kop kaffe, saa havde han ikke kunnet la være at sige, at det var rent forgalt, saa grisen hans slog sig udaf. Da havde Jørgine sagt, at det ikke var saa rart, griser traast altid, naar de ikke har kvindfolk om sig, det vil sige griser med lidt gemyt i da.

Ola svarte bare, at det blev nok ikke raad til at leie kvindfolkhjelp oppe i Titud.

Nei, mente Jørgine, det blev aldrig raad for ham Raadløs, og saa slog hun op en latter. Men det maatte nu bli ensomt baade for ham selv og grisen i længden deroppe?

Paa hjemveien havde Ola tænkt lidt over dette, men fandt straks, at det ikke var mening i det; leied han et kvindfolk, saa kunde jo hun stelle grisen og melke koen, med hvad skulde han saa selv gjøre? Ligge lad og betale, naar han kunde gjøre det selv? Nei!

Og saa havde det ikke saa meget som været i hans tanker igjen før netop idetsamme, han havde kastet vasarven over gjærdet og øiet faldt paa grisen, som krøb ud af huset.

Det var da en anden maade at gjøre det paa, saa en ikke trængte at betale. Sengen var bred nok til to og skindfælden ogsaa! Saameget han havde gaat og tænkt paa deroppe i Titud, dette var ret aldrig faldt ham ind før. Rart, at moren al-

drig havde slaat paa det! Men hun trodde nu aldrig, hun skulde dø, og saalænge hun leved, trængte han det jo ikke heller. Ja, det var ikke engang faldt ham ind, naar han læste, for nu huksed han med et saa tydelig, at han havde læst etsteds — enten i bibelen eller salmebogen —, at ægtestanden var en Gud velbehagelig stand, — og han havde virkelig saa nogenlunde fristet at leve efter det, han læste ogsaa.

Hans indre fred var med en gang forbi, — han søgte at kjæmpe imod tanken, men følte, at fra nu af vilde den følge ham altid.

»Føi,» sagde han til sig selv, »du kan staa og tænke paa sligt tul, saa meget du vil, det er saa ingen, som vil ha dig likevel!»

Aa nei da, var det ligt sig! Han, som det ikke var noget anseligt ved, stor og kraket og styg, som aldrig havde været spræk ungkarl, aldrig sat sin fod paa et dansegulv, ikke engang tat fra sig med kjæften, naar nogen havde været nærgaaende mod ham. Aa, nei da!

Forresten, — kvindfolkene var rare. Det blev jo ikke rene fattigdommen, ko og kalv og gris, bergelige hus, mange klæder efter moren, og en ny skindfæld foruden den brede paa sengen. Han fik ikke være for kaut og sigte efter det allergjildeste, han fik være nøisom, naar det bare var et kvindfolk.

Nei føi da, ikke staa og tænke paa sligt tul, som det ikke blev noget af likevel. Han havde sandelig andet at gjøre, han fik gaa bort og se at faa hyppet den potetesflækken sin!

Næsten i sinne retted han sig op fra gjærdet, saa ikke engang paa grisen, gik med lange skridt, som om det rigtig stormhasted, ned til stuevæg-

gen, tog et grev og skyndte sig bort paa potetesakren.

Jo, det saa ud til at bli pene poteter iaar, hvis det blev passeligt . . . med . . . regn . . . Saa behøved han ikke at staa op om morgenen, før kaffeen var færdig, det havde han aldrig gjort i morens tid, og det kunde være ganske ufysent og koldt om vintermorgenerne . . .

Hm! Hm! montro han ikke havde sat poteterne for grundt iaar, hvis det blev ved at være saa tørt . . . og saa blev det jo altid lidt varmere ogsaa, skjønt en egentlig ikke trængte at fryse under den skindfælden . . .

Han havde ikke ro til at grave. Før han vidste ordet af det, havde han sat hakken fra sig, tat nogle steg bortover mod stuen.

Han saa sig tilbage:

Det var vist for tidlig at hyppe poteterne endnu.

Han gik hjem og ind i stuen. Der drev han et par gange op og ned, han vidste likesom ikke, hvad han skulde ta sig til, og saa stansed han ved vinduet og saa sig i det lille sprukne speil, som hang paa vinduesposten:

»Huf, for en fæl fant!»

Han havde igrunden ikke noget at gjøre idag, det kunde være morsomt at ta sig en tur ned i dalen og træffe en eller anden, — kanske en kunde gaa af sig dette tullet.

Han vasked sig, tog søndagsklæderne paa og kjæmmed sig med vand foran det lille speil, saa haaret blev saa glat som en hestehale.

Se saa, nu var det straks en anden kar, og han smilte til sig selv med de stærke, hvide tænder.

Saa gik han.

Han gik og gik og havde ikke noget bestemt maal og vidste ikke ordet af, før han var kommet frem til Flaten.

Døren stod paa vid væg i sommervarmen, og paa dørstokken sad Jørgine stor og sværlemmet med en bunding.

»Gudag!»

»Gudag! Er det han Ola, som er ude og gaar?»

Jo, det var da det. Om han kunde faa en portion kaffe hos hende?

Jo, men hun havde ingen kogt, kunde han bie saa?

Jo, han havde dagen for sig.

Han skulde vel til kræmmeren da?

Han havde tænkt det.

De snakked en stund om løst og fast, kaffeen blev færdig og drukket.

»Det er rart med det,» sa Ola, »den blir bedre kaffeen, naar et kvindfolk har kogt den.»

»Ja, vi skulde vel ha likesom et bedre haandlag,» sa Jørgine.

Ola blev forlegen, han havde ikke mer at sige. Saa sagde Jørgine:

»Hvordan gaar det med grisen din da, vil den ikke slaa sig til?»

»Nei, det ser ikke ud til det.»

»Kanske det er noget, som feiler den?»

»Jeg synes ikke det heller, — men det er ikke godt at skjønne sligt for en karmand.»

Det blev en pause. Saa vaaged Ola sig til:

»Det var vel ikke ventendes, at du kunde ha tid til at se saa langt som oppi Titud engang vel, jeg vilde gjærne, du skulde se paa grisen, du skjønner dig paa sligt, du!»

»Aa, jeg ved ikke.»

Ola blev ivrigere:

»Ja, kunde det ikke være artig for dig ogsaa engang at faa se, hvordan en slig enslig ungkar har det. Det er nu ikke værre, end at jeg kanske kunde finde paa lidt at traktere dig med ogsaa.»

»Men det skulde være snart det da?»

»Ja, det skulde helst det.»

»Lad se, idag er det torsdag, søndag efter messen har jeg saa god tid, — og det er saa sjelden, jeg kommer nogensteds, saa det rigtig skulde være morsomt, — jeg skjænker paa en skvæt til, jeg —» hun havde netop gjort en sving forbi peisen efter kaffekjedlen.

*   *
*

Det kribled i hele kroppen paa Ola, da han havde sagt farvel og var kommet sig ud, og uden at tænke bestemt over det kom han til kræmmeren, hvor han kjøbte baade pebermynte, berlinerkranser og en flaske ribsvin, og da han paa tilbageveien gik forbi hos klokkeren, følte han sig saa alvorlig stemt, at han gik ind og skrev sig til alters med det samme.

*   *
*

Om søndagen var Ola til alters i sin bedste puds, men det var ingen, som fik snakke med ham eller fik følge hjemover; han var først af alle.

Oppe i Titud var det festligt; der var strød ener paa gulvet, fremi peisen stod kaffekjedlen paa hæld og putred, paa bordet var der dækket

med smør og æterbrød, og paa et lidet bord indenfor døren stod ribsvinflasken og skjænkeglas, ved siden laa pebermynte og berlinerkranser, og i vinduet stod Ola og keg nedover.

Jo, saa sandelig, der kom hun, — i hvidt skaut og et overlag fint kastetørklæde.

Han flytted en stol midt paa gulvet og skyndte sig ud.

»Gudag. Du faar versgod gaa ind!»

»Aa tak —!»

Han strøg over stolen med haanden:

»Du faar se til, du faar sidde.»

»Aa tak jeg faar nok sidde.»

Ola gik bort til det lille bord og skjænked:

»Versgod!»

»Aa tak, har du saa fin skjænk ogsaa du!»

»Du faar være saa god at ta ud.»

»Tak, det blir nu saa rent formeget det.»

»Versgod forsyn dig med biteti.»

»Tak, det blir nu rent forsæt dette.»

Efter megen nøden var hun da forsynet med to berlinerkranser og to pebermynter og satte sig igjen.

Samtalen vilde ikke komme igang. Da hun havde spist op, sagde hun saa, at de fik se paa grisen med det samme.

Ja, det gjorde de da.

Nei, hun kunde ikke se andet, end at det var en lækker gris, og at der ikke feilte den noget, men hun havde et og andet at sige paa grishuset, det var ikke frit for, at det var vandsig ind, saa det ikke blev tørt i bolet, og da blev der koldt om natten. Og for lidet bol var der ogsaa, grisen laa haardt, — og uden videre gik hun lige bort paa laaven, tog en vandel halm og bredte den udover. Nu skulde han nok se, at grisen gav sig.

Ola kom sig ikke til at sige noget, han havde aldrig syntes, det havde været saa hyggeligt at stelle grisen.

Saa gik de ind igjen, Ola bad hende tilbords og skjænkte selv kaffeen. Hun smagte paa den.

»Det er nok ikke farligt med andet, end at en ungkar kan koge god kaffe, kjender jeg.»

»Aa, du ved, det kommer mest an paa, at en har noget at ha paa.»

Hun laat særdeles vel om alting og sagde, at hun ret ikke havde troet, at en enslig mand kunde ha det saa gjildt.

Aa, saa gjildt var det ikke, men hvis hun brydde sig om det, saa skulde hun gjerne faa se over alting, naar de havde spist.

»Ja, det skulde rigtig være morsomt.»

Og de spiste, og hun takked saa meget for god bevertning, og Ola viste hende om baade i kjælderen og paa staburet og klædeskammeret, ja lige ned i morens gamle dragkiste.

Ola havde aldrig havt saa hyggelig dag; det var rart at ha nogen og snakke med, og han snakked, og hun snakked, og sligt braatænkt godt vet, som det var i alt, hun sagde. Den, som havde havt en slig en, var vel hjulpen.

Han tænkte flere gange paa at snakke fram-paa, men han kunde ikke komme sig til, og da han begyndte at tænke paa dette igjen, saa havde han ikke mer at sige, han blev saa skjælven baade i hænderne og knærne, at han rigtig trængte til at hvile ud lidt. Han gav sig derfor god tid med at laase dragkisten igjen, og Jørgine gik ud.

Da han kom efter, stod hun ved griseringens gjærde, og jamen laa ikke grisen flad paa siden, sagde »øf» og lod sig klø som de andre, han havde havt.

Da maatte han bryde ud:

»Nei, skulde en ha set magen! Har du ikke alt faat folk af ham!»

»Ja, der kan du se! Grisen trivst ikke uden kvindfolk.»

»Nei — nei — det er nok saa det . . . men . . . det var vel ikke ventendes . . . at du vilde ha mig vel?»

* * *

Det blev ikke liden undring paa nærmeste gaard, da Ola Titud engang i næste uge kom og vilde leie hest til byreise. Men forklaringen kom, da Per kjøgemester om lørdagen kom ind, tog luen af sig, haandhilste paa alle sammen, stilled sig ved døren og ramsed op:

»Jeg skulde gaa hid og hilse fra ham Ola Pedersen Titud og hende Jørgine Simensdatter Flaten og be dere, om dere vilde være saa god og komme oppi Titud paa deres hædersdag, fredag førstkommende klokken ti om morgenen, følge med til kirken for at overvære vielsen, bli med hjem fra kirken og siden ta tiltakke med, hvad husets leilighed kan formaa.»

Og der blev bryllup, og der dansed Ola Titud første og sidste gang i sit liv; men da julen kom, syntes Ola han aldrig havde smagt saa godt juleflæsk som af den grisen, der maatte ha kvindfolkstel for at trives.

Langt tilskogs.

Det hænder næsten altid mennesker, som tilbringer sit liv med at færdes ude i naturen, paa sjø, paa fjeld, i skog, at de mer end andre er underkastet hemmelighedsfulde stemninger, som de ikke selv kan gjøre rede for, at de ofte gribes af en uforklarlig angst, en uro, et tungsind, hvis aarsag de ikke kjender. De ved af det, det overrasker dem ikke som noget nyt, men de lider under det, beherskes af det, saa det næsten altid bringer dem til at handle, gjøre et eller andet, — ofte saa latterligt, intetsigende eller ialfald saa unødvendigt, at de ellers ikke vilde gjort det; men mens denne stemning er der, dukker en saadan ting frem, først som noget glemt, de med yderste anstrengelse søger at huske, saa uklart i dunkle omrids, saa vokser den, tar fast form, til slut blir det bare den ene ting til i verden, som de maa, hvor urimelig den end er. Og de sætter sig sjelden mod at handle, i indskydelsen tror de dunkelt at ane indflydelse af kræfter udenfra, der som oftest vil dem vel, og utallige er de eksempler paa, hvor en saadan handling af indskydelse menes at have frelst fra overhængende fare.

Men før og mens der handles, kan de ialfald ikke angive nogen rimelig grund, og det var da ogsaa med en vis art af forlegenhed, om end ilfærdigt, at en skogsmand med snesokkerne udenpaa bukserne og næverkonten paa ryggen i den sene vinterkvæld gik frem gjennem den lille bys svagt oplyste gade hen imod sin tømmerhusbonds bolig.

Han havde helt fra høsten af, Per Storberget, ligget i skogen der langt øst paa henimod grænsen for at greie et par større tømmerdrifter for sin husbond, kjøbmand Omberg her paa stedet.

Driften havde gaat bra, om der end som altid paa disse kanter kom meget sne lidt for tidlig. Der var nok tilgang baade af huggere og kjørere, og han havde streifet om i de store skoge fra huggerlag til huggerlag og havde sovet snart i den ene tømmerkoie, snart i den anden over al skogen, gaat paa ski efter tømmerveiene eller bent gjennem, baade før dagen gryed og den korte stund, mens solen var oppe, og ved det kolde maaneskin. Men det havde været saa inderlig nok at gjøre, at skogens underlige stemning ikke havde faat tag i ham; saa snart den var gryet frem, blev den dukket under i flommen af de tusen ting, som skulde iagttages, tænkes og gjøres.

Men igaaraftes, da han likesom med en gang saa enden paa det hele, da alt var ordnet, saa han kunde sige omtrent dag og time, naar de blev færdige, saa der ikke var mer at tænke paa, da kom det.

Han var ved det sidste huggerlag, talte op og maalte det, de havde hugget, og blev saa eitrende sint paa Lange-Andreas, som igjen havde forhugget et par af de gildeste stokker; for Lange-Andreas gjorde det ikke af dumhed, han kunde

det saa godt som nogen, vidste kanske bedre end de fleste, hvordan et træ bedst udnyttes, men kunde han snyde sig fra lidt arbeide eller til lidt fortjeneste, om det blev aldrig saa lidet, saa kunde han ikke la være, da kapped han stokken for kort eller for lang, selv om han hugget bort hele kronen for eieren. Han havde faat trukket fra ved opgjøret flere gange, men denne gang skulde han ingen ting faa for de stokker, som var forhugget, saa kanske han lærte til en anden gang.

Da hug Lange-Andreas øksen i stokken, saa den sank i til halvten, og bandte en drøi ed paa, at saa skulde det ogsaa være det sidste hug, han gjorde her i skogen — paa tømmerstokken ialfald.

Ja, som han vilde; de saa enden likevel nu, saa han kunde faa opgjør i denne kveld, om han vilde, saa snart de kom til koien, han trodde nok han havde saapas penge igjen.

Det var, da Per Storberget havde sagt dette og gik et stykke foran de andre bortover mod koien, at den underlige skogsangst greb ham med en gang.

Det var halvmørkt, kun det dæmpede, usikre lys, som sneen kaster, og det var saa sælsomt stille. Det var likesom ikke længere den skog, som gjenlød af rappe hug allevegne fra og gjennemkrydsedes af veie og stier i hver en krog; alt det travle liv, som der havde huseret, blev noget fjernt, tilbagelagt, ligegyldigt, som han var smuttet ud af; skogen var igjen den uendelige, ensomme stille, der i taushed kræved noget af ham, noget, som han maatte gjøre, noget ubestemmeligt, noget, som han havde glemt, og som det var forfærdelig galt, at han havde glemt; alt andet, han havde gjort, var ingen ting mod dette. Men han kunde ikke komme paa, hvad det var;

angsten steg, han maatte, maatte finde det, — hans skridt blev ilsommere, det var, som han vented at finde det i koien.

De andre blev ikke lidet forundret, da de kom efter. Han sad inde i koien paa en liden briks med haanden under kind og havde ikke engang gjort op varme paa ljoren.

Det var stillere end sædvanligt inde i koien den kvæld, der kom ingen af de sædvanlige skrøner og drøie historier, det var umuligt at faa en samtale igang, før Per likesom med en gang vaagned og sagde:

»Ja, det er sandt, du vilde have opgjør du, Andreas.»

Saa blev der igjen stille, mens han regned over; han fik ud nogle og tredive kroner. Saa tog han frem af indrelommen paa sin islandstrøie en stor skind-tegnebog og aabned den. Der var kun saavidt, det strak til. Han vrængte bogen og saa op med et halvt fraværende smil:

»Det var ret bare netop ogsaa det.»

»Ja, den var ret ikke rar nu,» bemærked en.

»Men den har huset mange den,» sa Ola Sørbraaten. »Havde jeg de penge, som har været der, tror jeg knapt, jeg blev fant, om jeg blev hundred aar og aad melkegrød hele tiden.»

»Aa Gud bevare dig, havde jeg bare de, som kommer der herefter i aar, skulde jeg ikke bli fant, om samlaget laa her ved koien,» mente Nils Sletten. »Husk paa fløitingen.»

»Havde jeg bare dem, som kommer der om fire dage, naar alle her skal ha opgjør, skulde ikke jeg røre øks mer,» sa Lange-Andreas.

»Ja, den som kunde passe op ham, som kommer med forsyningen, lidt afsides her bortpaa sko-

gen, og knærte ham lidt i hovedet med øksehammeren, vilde vist ha god dagløn,» mente Nils, »og kunde spare øksen de første aar.»

»Jeg er ræd, det vilde være et daarligt arbeide likevel,» sa Ola bestemt, og saa vedblev de to at smaasnakke og beruse sig i de mange penge.

Opgjør? Det dæmred frem i hans angst ved disse ord; der havde han det, det var det, han havde glemt, det var det, som ikke vilde gaa i orden af sig selv. Ombergen pleied jo at sende penge hver fjortende dag, og for en uge siden havde han alt underrettet ham om, at alt vilde være færdigt til endelig afregning i slutten af denne uge; men der kunde jo komme noget i veien, Ombergen kunde være blit syg, eller han kunde være død, eller han kunde være gaat fallit, — nei, det kunde han nu ikke forresten — eller han, som han sendte med pengene, kunde bli knærtet borte paa skogen. Ombergen kunde ogsaa finde paa at la det skure et par dages tid, fordi det ikke var beleiligt, han havde gjort sligt før; han kunde være svært ligegyldig, havde ikke skjøn paa, at sligt hasted og maatte være greit. Han havde ikke hørt fra ham paa længe, der maatte være noget i veien; dette var det, som havde ligget paa ham, nu skjønte han det; jo, det var noget i veien, Ombergen var gjerne død, — i morgen tidlig fik han drage fremover til byen.

Denne tanke var netop saa vidt færdig, da det kom bestemt fra Lange-Andreas:

»Du drar fremover imorgen?»

Per saa forundret op over, at han havde gjættet hans tanke. Ola saa ogsaa op:

»Drar du fremover?»

»Ja, jeg maa ned og snakke med Ombergen.»

»Det er synd, vi ikke kan slaa følge,» sa Lange-

Andreas. »Jeg tar nordover til Rødbergskogen. Jeg skal nok faa kappet en stok endnu iaar.»

Slig var det gaat til, at Per Storberget var taget de to mil ned fra skogen, havde reist lige saa langt paa landeveien til jernbanestationen og om kvælden var kommet frem til byen, hvor han nu gik frem gjennem den lange gade. Angsten havde ikke sluppet ham, han gik saa besynderlig let og vart hen over den kolde sne, som han var ræd for den stærke knirken under fødderne, saa ikke de mennesker, som gled forbi ham under de rim-frosne, mat-blaffende parafinlygter. Han saa ret frem og ilte hurtigere og hurtigere, det var, som det hus, han skulde til, vilde blive borte eller forandret, hvis han ikke kom fort nok. Nu var han ved svingen, i næste øieblik maatte han se det, nu — — det flimred for hans øine, saa han ikke ret opfatted, at de tre vinduer paa hjørnet, Ombergs dagligstue, lyste rolig udover sneen som sædvanligt. Nu var han paa trappen, og uden at stanse banked han paa.

Han holdt pusten og lytted; — først nu kjendte han, at han var saa træt og skalv i knæerne. Han syntes, det varte saa urimelig længe, og banked en gang til.

»Ja, ja, nu kommer jeg,» hørte han Ombergs lyse stemme indenfor og derpaa mumlende: »Hvem i alverden kan det være paa denne tid?»

Han aabned:

»Er det dig?» — det lød ikke overrasket, Omberg var vant til et og andet af Per Storberget.

»Ja, det er mig.»

Det blev en lang pause.

»Siden du er her, er det vel meningen, du vil komme ind og slaa dig ned til imorgen.»

»Det er ikke noget paafærde med dig?»

»Paafærde med mig? Nei, der er vel noget paafærde med dig, siden du er ude og løber tul nu? Ja, kom ind nu da, og lad os høre!»

Per fortalte ikke Ombergen, hvordan det var, han løi saa smaat. Han sagde, at han ikke var sikker paa, at det sidste brevet var kommet frem, og at de rimeligvis blev færdige et par dage, før han havde tænkt. Og da han ikke havde noget bud at sende, og det ikke gik an at lade folkene gaa og vente paa opgjør, naar de var færdige, saa var han lige saa godt taget hid over selv. Det var det greieste, om han kunde faa pengene nu, saa tog han lige saa godt et losemente ude i byen, saa var han sikker paa at komme med første tog imorgen, saa kunde han være tilbage imorgen kvæld.

Aa, vidste Omberg ret, saa blev de vel ikke færdige saa braafort. Han fik blive over imorgen, for han havde ikke pengene liggende, kunde nu slet ikke skaffe dem før banktid imorgen. En skulde ikke være saa braa altid, baade skogen og huggerne var nok der, til han kom igjen.

Per havde, da han saa Ombergen i bedste velgaaende som sædvanligt, et øieblik følelsen af, at nu havde han udrettet det, han maatte og skulde, nu skulde alt blive godt og fredeligt igjen; men ikke før havde Omberg nævnt, at han skulde blive over imorgen, før det, han skulde, ligesom gled ud igjen, flytted sig, blev noget ubestemt noget der borti skogen; hele denne reise havde været bare noget latterlig ingenting, det glimted med en gang som et lyn i hans hoved, at det eneste, han maatte, det var tilbage til skogen, helst

paa staaende flekken, hvis det var muligt, ialfald imorgen, selv om han maatte tage natten til hjælp; det stod pludselig for ham som det eneste absolut nødvendige i verden. Dèt gjaldt bare at faa Ombergen med saa langt som muligt.

Og han blev med en gang diplomat, forsøgte overtalelser — det kunde jo hænde, at Ombergen havde pengene liggende allikevel, sligt kunde ligne ham, — og reise uden kunde han jo ikke, naar han havde givet sig det ærende; og da det ikke hjalp, begyndte han at tage det alvorligt, til sidst ligefrem trygled han, saa Omberg tilslut med en mumlen om en braanøite, som han altid maatte føie, halvt forundret, halvt medlidende maatte love at være ved banken, i det samme den blev lukket op, saa Per ialfald kom med middagstoget. Og saa blev det.

Det var alt aften, da Per var kommet saa langt, at han skulde begynde paa de to mil fra landeveien ind over skogen. Men han tænkte ikke paa at slaa sig til ro, det gjaldt bare at komme videre, til skogs, til skogs, der var noget, som vented ham.

Det var ikke længer saa koldt, himlen var overskyet med et graat, uldent tæppe, men det tegned ikke til at blive mørkt, der bag stod maanen næsten halv og lyste som en mat hornlygte. Men det var ikke lys til at se paa afstand; alt, nært og fjærnt, fløed sammen til noget ubestemmelig lyst, uden farver, uden konturer, uden afstand, og skjønt Per havde skogsmandens skarpe øie, maatte han tro, at han tog feil, da han syntes, han saa en skikkelse foran sig lige i gabet, der hvor skogsveien smat ind i skogen.

Han gav sig forresten ikke tid til at tænke videre over det, han seg paa og gik i en time, i to, i tre gjennem den underlige, stille skog; han lagde ikke engang mærke til, at hver lyd blev borte, det knirked ikke engang under saalerne, han havde bare en følelse, som han svæved hen over.

Saa stansed han — saa op, — det var forlængst begyndt at sne. Og sandelig havde der ikke gaat en foran ham, han kunde tydelig se faret i den løse nysne, lange, jevne, viljefaste steg. Hvem i alverden kunde det være; tro, nogen af huggerne havde været fremover nu?

Han pusted ud og kjendte, at han var træt. Der steg en tanke op i ham om at tage af veien her straks borte og gaa op til Graaberg-koien, som bare laa et kvarter fra veien, og hvor han vidste, der ikke var folk nu, men han skjød den fra sig, — han maatte frem.

Han gik igjen. Aldeles uvilkaarlig blev hans blik hængende ved sporet foran som fasttryllet, han maatte sætte fødderne i det samme spor. Skridtene var længere end hans, og det var besværligt, men han maatte, det gjorde ligefrem ondt, naar han traadte udenfor. Han forsøgte at gaa til side, men uden at han vidste om det, var han der igjen.

Da sporene lidt længere bøied af og tog op til Graaberg-koien, fulgte han dem viljeløst, ganske som det skulde saa være.

Han kom op til koien og saa, at der lyste op gjennem ljorehullet, der brændte lystigt baal paa ljoren; men han blev slet ikke forundret, og det var ganske, som han vidste det, som det var selvsagt, selvfølgeligt, da han traadte ind, og Lange-Andreas vendte sig mod ham:

»Er du der endelig! Du ser, jeg har ventet dig!»

Da huggerne tidlig næste morgen kom ud i skogen, saa de en underlig lysning borte under Graaberg-aasen. De steg høiere i aasen for at se, og de stedkjendte kunde snart si, at det var Graaberg-koien, som brændte. Og det kunde de ikke andet end forundre sig over, for dė vidste ikke, at der skulde ligge folk paa de kanter af skogen nu.

I gamle dage.

Gamlepræsten vaagned tidlig hin juleaftens morgen, endda han havde været oppe nok saa sent om kvælden: først havde han været rundt i alle rum og set efter, om ild og lys var forsvarlig slukket, og saa havde han siddet og skrevet paa sin juleprædiken; og da han som sædvanligt endelig havde ladet de store postiller ligge og med de sidste rester i piben var gaat hen til det halvt isbelagte vindu for at kaste et blik ud i den stjerneklare nat, blev han var noget ude paa gaarden, som ialfald maatte siges at være høist uregelmæssigt: Først saa han noget, der i mørket saa ud som en tynd mand, der løb for livet, og lidt efter noget mørkt i side klæder, der saa ud som den skinbarlige selv. Og begge forsvandt de bag drengestuhjørnet.

Nu ja, det var vel af disse julebukke, som ganske vist kunde være et tilladeligt divertissement længere ude i julen, men som sandeligen burde holde sig inde ialfald til over St. Stefans dag. Han skulde saa vist paaminde om dette i sin andendagsprædiken. Og nu blev der ogsaa tændt lys over paa drengestukammerset, der hvor skomageren havde sit værksted! Han havde altid anset skomageren for en alvorlig mand, der vis-

selig ikke befatted sig med nogetslags julebukkegjænge, saa han havde sikkert ikke noget at gjøre med dette, han havde set. Nei, da havde han mindre tiltro til skrædderen, som havde rum ved siden af, — det var en noget letlivet person; men hos ham var det mørkt.

Skomageren kunde sandelig forrette sin aftenandagt i mørke, dette var unødig sløsen med lys, ikke at tale om, at det kunde foraarsage ildsvaade! Havde det ikke været saa sent, var han gaat over, men — han skulde minde dem alle om det imorgen.

Og saa havde han stoppet sin pibe og lagt den tilrette paa natbordet foran sengen.

Det første, han gjorde, da han vaagned, var at gribe efter piben og fyrtøiet. Sandelig havde han ikke været saa altereret om aftenen, at han havde stoppet piben for haardt, den vilde ikke trække! Ja da maatte han se at finde den anden, den han brugte paa reiser. Men hvor havde han nu den? Ja, røret var paa pibebordet, det vidste han nok, men hovedet —? han pleied at ta den fra hinanden, — jo, det maatte vist ligge i lommen paa hverdagssamarien, som hang ude paa gangen.

Det dured vel allerede i ovnen, dog det var allikevel koldt; men det var ingen anden raad, han fik vel gaa selv, for det var ikke vist, at nogen var inde nedenunder, som kunde høre ham banke.

Han hented samarien og satte sig paa sengkanten til at grave i de dybe lommer. Pibehovedet fandt han ikke, og det blev han ikke saa forundret over, for det fandt han siden under den store postillen paa bordet, men sandelig blev han ikke forundret, da han nede i lommen fandt — et sylskaft!

Vel pleied han at gaa over paa skomagerværkstedet og sidde der og prate et par timers tid om eftermiddagen; men han vidste da aldrig, at han havde havt samarie paa, — den tog han altid af, naar han kom hjem! Mon nogen skulde vove at gjøre fytner med ham, som han havde hørt, de havde gjort med hans formand, i hvis samarielomme de engang havde lagt en kortleik! Nei, det var utænkeligt, — han maatte have greie paa dette!

Han banked haardt i gulvet, og lidt efter kom hans syttenaarige datter, præstegaardsjomfruen, op.

»Godmorgen, mit barn! Kan du sige mig, hvordan dette syleskaft er kommet i min samarielomme?»

Jomfru Margrethe blev rød, da hun saa sylskaftet.

»Nei — ja, det maa vel være skomageren, som har lagt det der.»

»Skomageren? Jasaa. Ja, jeg ser, du ved noget, mit barn. Du kan likesaa godt tilstaa.»

Det var ikke andet for, jomfru Margrethe maatte tilstaa og blev paa stedet dikteret to dages stuearrest, som hun dog fik udsættelse med til mellem jul og nytaar.

Da hun var færdig, klædte gamlepræsten sig langsomt paa og tænkte efter:

Dette var sandelig en lidt vanskelig affære! Den røbed unægtelig en saa habil kombinationsevne hos det unge fruentimmer, at han kunde være genegen til at lade sagen passere. Men retteligen burde han vel forklare sammenhængen for ikke at geleide folk i overtro.

Paa den anden side, en saadan forklaring kunde lettelig rygge ved folks sande tro — selve tingen var jo ikke i skriften udelukket — og i tider

som disse var det sandelig bedre, at folk trodde for meget end for lidet! Den gode skomager og den gode skrædder kunde have godt af en vækker! Ja den skulde de ha. Han fik bare sørge for, at det ikke kom ud.

Og han sagde bestemt:

»Kald mig saa den skrædder og den skomager herop.»

Han satte sig vel tilrette i sin stol, tændte piben og lagde den største bog foran sig paa bordet.

* * *

At landsensskomageren og landsensskrædderen idag kom paa præstens studerkammer var gaat saaledes til:

Det var omtrent tre uger før jul, at Ole Skomager med sin skomagerklype over skulderen og værktøiskrinet i spandremmen bag paa ryggen, læsteknippe foran og i sine stadsklæder med langstøvler udenpaa buksen kom spankulerende fremover veien til præstegaarden.

Man kunde se, han var i storærende, han havde dybt sig i mundvigerne og tæt sammenkneben mund, ingen skulde behøve at spørge, hvor han skulde hen. Men det vidste de sagtens ogsaa, for det var en kjendt sag, at han var den eneste haandværker i bygden, som var betroet at arbeide baade til gamlepræsten og til præstejomfruen; men det forstaar sig, saa kunde han nu ogsaa sy med andet end begtraad, baade med kamgarn og hjemmespundet og pudse af en støvle, saa de kunde speile sig i den. Og ta maal! Han greb aldrig høiere end til ankelen, ialfald ikke, naar han maalte fruentimmerne paa præstegaarden. Nei, han var ikke født igaar, han vidste at føre

sig, for det var nu ligesom en finere bonitet i dem end i de andre i bygden; ikke at tale om præstegaardsjomfruen selv, men ogsaa i indejenten og i budeien; de gik i hat og fik sidde oppi stolen hos jomfruen i kirken. Ja, hun Marthe, budeien, fik han nu se til at faa snakke med denne gang. Hun vilde være noget for ham; skulde han ligne hende med noget, saa maatte det være med safrianskind. Og det vilde passe; for det var jo paa en maade »konsenerte» begge to. Der fandtes ikke løskar i bygden, som kunde maale sig med ham, hverken i beskedlig tale eller paa andre maader, — selve gamlepræsten kom da ogsaa ofte over paa værkstedet og talte med ham. Ja, han vidste nok, at denne Jens Skrædder gik og gjorde sig til og vilde være konsenert, knoted ogsaa til andre end storfolket, gik og satte næsen i veiret, sprat i springsko og skjæved hæler, fordi han altid skulde sætte tærne saa meget ud. Men han fik nu aldrig sy til gamlepræsten selv likevel! Han vidste ogsaa, at den spretten havde gjort sig til for Marthe Præstegaarden. Men det skulde der ikke bli noget af! Nu havde Ole arbeide paa præstegaarden til jul, og saa blev der vel altid en leilighed, skjønt det havde været vanskeligt nok før; i præstegaarden gik det jo ikke an at gaa om lørdagskvælden som andetsteds — det havde præsten udtrykkelig sagt i en præken for to aar siden, — og naar det ikke var mørkt, saa var det saa vanskeligt at komme sig til at snakke om slige ting; han havde prøvd mange gange at gaa ned i fjøset i skumringstimen, men da var Marthe aldrig alene, jomfruen var der og spurgte altid, om han kom for at faa lepmjølk; det var akkurat, som de begge havde skjønt, at han havde ærende, og vilde drille

ham; og rent ud sagt, saa havde han ikke videre lyst til at pusle om i præstegaardshusene i mørke, — dertil havde der været set og hørt for mange underlige ting.

Med disse tanker svinged Ole Skomager ind gjennem præstegaardsgrinden og meldte sig hos gamlepræsten.

Han blev ikke lidet ærgerlig, da han akkurat indenfor døren mødte Jens Skrædder, det gjorde sit eleganteste spræt i springskoene og snudde forbi ham, saa frakkeskjøderne stod ret ud.

Mon den sprætten skulde være der akkurat nu ogsaa? Han skjønte ikke, hvordan gamlepræsten stelte sig, som vilde ha to haandværkere paa en gang! Nu blev her ikke for hyggeligt!

»Nu, er du der, min gode Ole Skomager,» begyndte gamlepræsten, »præcis som altid.»

Ole kroed sig: »Jeg kan jo ikke narre han far, og han far er vel ikke synderlig skarpskod til jul.»

»Sandt, min gode Ole. Ja, du ved vel selv, hvor læderet og alting er, og hvad enhver skal have; du indretter dig, som du pleier. Men det er sandt, jeg skal ogsaa have Jens Skrædder her, og jeg mente, I kunde benytte samme værksted — det vilde bli besparelse baade i lys og brænde —; men det lod ikke til, at han var af samme mening. Skulde derfor være noget i veien?»

»Det gaar ikke an. Skal jeg trampe læderet ordentlig, kunde skrædderen falde ned af bordet eller faa ondt i hovedet» — han saa lidt forskrækket op, om han havde været for fripostig, og blev straks alvorlig:

»Nei, sandt at sige, følger der altid saa meget unødig prat med disse skræddere, at jeg ikke faar tid til at fundere, og der skal funderinger til for at gjøre støvler til han far.»

»Saa, min gode Ole? Ja, muligens; — ja, snak til jomfru Margrethe, saa ordner hun det.»

Da Ole kom ud paa trappen, stod Jens Skrædder og jomfru Margrethe og disputerte. Han hørte skrædderen sige:

»Nei, jomfru, det gaar umulig an, at der kommer beglugt i gamlepræstens klæder. Og desuden taaler jeg ikke denne gemene lugt, jeg faar haubit deraf.»

Saa sandelig trodde ikke Ole, at nu skulde han sy for præsten ogsaa!

Ole Skomager lod, som han ikke havde hørt, gik ned, hilste høitidelig paa jomfruen og sagde:

»Ja, det er vel bedst, at jeg faar igjen sørkammerset; gamlepræsten mente, det ikke var rigtig passende at sætte skrædderværksted op i hænderne paa mig, saa jeg ikke fik albuerum.»

Saa blev det da, Jens Skrædder fik nordkammerset, Ole Skomager sørkammerset ovenpaa i drengestuen, og snart var de i fuld virksomhed. Væver blev rullet op, og saksen gik inde paa nordkammerset, og inde paa sørkammerset lød der døn af læder, som blev hamret og trampet, saa hele huset risted. De skulde vise, at de var karer, de to. Og af og til skotted de ud af vinduet og tænkte paa, at de nok skulde lure sig ned i fjøset i skumringstimen.

Da skumringstimen kom, kom jomfru Margrethe op paa skomagerværkstedet. Da tænkte Jens Skrædder, at han skulde lure sig ud, men hun stansed ham paa gangen og bad ham komme ind og slaa af en passiar, og han kunde ikke sige nei, naar det var jomfruen.

Da de havde pratet lidt, sagde hun pludselig:

»Dersom I vil love mig at tie stille, saa har jeg noget, jeg vil fortælle jer. Men I maa ikke

sige det til nogen, at jeg har sagt det, og ikke til Marthe heller, — skjønt jeg tror nok, hun gjerne vil, I skal vide det.»

Ja, tie det skulde de da, naar det var jomfruen, som bad dem.

»I har vel hørt, at der altid har været hørt og set saa meget rart her paa præstegaarden?»

Ja, det var da bekjendt nok, at her spøgte.

»Aa spøgte, det var nok værre end det! Det var hun Marthe budeie, som var kommet saa rent ilde ud for det.»

»Hun Marthe?»

Ja, det var akkurat ifjor til jul, da havde hun glemt at sætte kors over fjøsdøren; hun havde ikke turdet sige det til andre end hende, Margrethe; men siden var det, likesom han sjøl, den hin manden, havde faat ret til at være i og omkring fjøset og en slags ret over hende ogsaa. Ja, han kunde ikke gjøre hende noget, for hun bar en splint af kirkevæggen paa sig, men han taalte ikke, at nogen mandsperson kom til hende i fjøset i mørkningen. Dersom de kunde tie, saa var det derfor, gaardsgutten brak benet ifjor.

»Har hun set ham?» spurgte skomageren.

»Den karen er vel ikke vanskelig at se, naar han først er løs,» mente skrædderen.

»Hun har ikke set ham mange gange,» sa Margrethe, »men hørt ham ofte; han pusler omkring fjøset i mørkningen. Og igaarkvæld hørte hun ham likesom synge.»

»Hvad sang han da?»

»Sju skræddere dansed paa et papirloft med persejern og skjære*,
Ind kom en skomager, han faldt igjennem og blev hængende i en kingelvæv.»

* Saks.

»Huf da! Hvad skulde det betyde?»

»Det vidste hun ikke; men hun trodde, det spaadde jer ulykke; for hun tænkte nok, at I vilde se indom. Og det vilde hun ogsaa saa gjærne. Derfor gaar hun idag til den kloge Kat-Kjersti, som skjønner sig paa sligt, for at faa vide, naar hun blir fri, eller hvad hun skal gjøre for at fordrive ham; men saa var hun saa ræd for, at I skulde komme før, det var gjort; det er vist bedst, at I ikke snakker til hende om dagen heller.»

»Naar det var saa fat,» mente skomageren, »skal jeg ikke engang se paa den kant, hun er.»

»Ikke jeg heller,» sagde skrædderen; »men kunde ikke gamlepræsten mane ham bort?»

»Det kan han nok; men hun tør ikke si det til ham. Jeg skal nok fortælle jer det, naar hun har faat vide, hvad hun skal gjøre.»

Den nat havde Ole Skomager og Jens Skrædder gjærne flytted sammen paa e t værksted, men ingen vilde sige det.

Dagene gik, det ene par sko efter det andet blev afpudset og sat hen, den ene klædning efter den anden blev hængt sirlig op paa sin knag, og hver skumring kom jomfru Margrethe op og fortalte dem nye historier, saa de skalv paa haanden, naar de skulde tænde lyset.

Saa en dag tog jomfru Margrethe Ole Sko mager tilside.

»Marthe har bedt mig snakke til dig, fordi hun tror, at du er modigere end skrædderen.»

»Ja, det skulde jeg mene!»

»Nu har hun faat vide af Kat-Kjersti, hvordan hun kan faa bli fri. Men det kommer an paa, om du tør.»

Ole Skomager kløddc sig i hovedet.

»Jeg maatte da først høre, hvad det er.»

»Ja, det kan ikke ske før lille julaften,» sa Kjersti, »og da maa en modig mand, som bryr sig om hende, ta et sylskaft i munden og fars hverdagssamarie paa, for den er bedre end den nye, som ikke har været saa ofte i kirken, og gaa rundt fjøset tre gange, og saa er hun fri, og han kan trygt gaa ind.»

»Faar han se ham?» spurgte Ole og skalv lidt i stemmen.

Det trodde hun ikke, men ialfald kunde han ikke gjøre ham noget.

Ole betænkte sig en stund, men saa loved han at prøve. Hun skulde lure ud samarien til ham, og de blev enige om, at det ikke var værd at sige noget til Jens Skrædder.

Siden tog hun Jens Skrædder tilside og sagde til ham, at Kjersti havde sagt, at lille julaften klokken lidt over 11 vilde Marthe og fjøset være frit, naar hun d a satte kors over fjøsdøren, for det var akkurat aarsdagen, efter at hun havde glemt det. Og da skulde han komme, men slet ikke før 11, for d e n h i n var aldeles rasende saadan paa slutten. Men det var bedst, han passed paa, for hun trodde næsten, at Ole Skomager ogsaa havde været hos Kjersti og spurgt.

* * *

Lille julaften kom. De slukked paa begge værksteder kl. 10 for at ta imod gamlepræsten, naar han gik sin runde, men begge tændte igjen og gav sig til at pusle med noget, da han var gaat.

Da det led paa, banked det i trappen udenfor. Skrædderen skvat til; mon dette skulde

være ham! Skomageren blev ikke ræd, han vidste, det var jomfru Margrethe med samarien.

Han slukked lyset og gik ned med sylskaftet i munden.

Der stod Margrethe og hjalp ham samarien paa.

Jens Skrædder lytted: Drog ikke den skomagersleiven afsted. Men klokken var ikke rigrig 11 endnu. Han fik vente, til den slog.

Margrethe sagde:

»Bid nu haardt i sylskaftet — du maa ikke tale — og husk at gaa fra høire til venstre!»

Ole var ganske bleg og skalv i knærne, tænkte et øieblik paa at kaste samarien og springe op igjen; men Margrethe tog hans hænder og folded dem midt foran paa samarien og gav ham et puf i ryggen.

Han vakled afsted.

Hun trak sig ind i gangen til drengestuen, og da Ole Skomager var vel forbi stuehjørnet, hørte hun, at skrædderen ogsaa kom lurendes ned.

Det var stjerneklart, men mørkt, og skomageren saa ikke, at nogen stod og gløtted paa gjedhusdøren. Han gik paa, og det var ikke frit for, at det gik lidt fort bag fjøset, og han bed i sylskaftet, saa der blev mærke efter. Da han var kommet næsten rundt, blev han modigere og traadte fastere.

Da med et svimled det for ham!

Stod ikke den skindbarlige selv der lige ved fjøshjørnet, med store horn og kom mod ham med et kast!

Han greb med begge hænder i samarien, skjørted op og lagde paa sprang. Han var saa forskræmt, at han ikke saa, at en tynd mand, som netop var kommet forbi stuehjørnet, snudde som

en hvirvelvind og gjorde mange korsets tegn paa sin bag, mens han sprang ind i gangen til drengestuen.

Den nat flytted Ole Skomager og Jens Skrædder sammen paa værkstedet.

*
*
*

Da de dagen efter kom ind paa gamlepræstens værelse, var de meget blege og fattigslige.

Præsten saa strængt paa dem:

»Naa min gode skomager og min gode skrædder! Jeg ved alt. I har befattet eder med ting, som I ikke magter, og som rettelig tilkommer mig.» Han trued med fingeren: »Lover I aldrig at gjøre saadant mer, men henvende jer til mig?»

»Ja.»

»Og hvordan saa du ham saa, Ole Skomager?»

»Han var stor og havde horn som den store gjedebukken.»

»Godt, og du, Jens Skrædder?»

»Det er leit at sige det, men jeg synes mest, han havde liknelse som han far.»

Det blev en pause. Saa sagde Ole Skomager:

»Han far vilde vel ikke være saa inderlig snil at binde ham igjen!»

»Det er sket. Her har du dit sylskaft, han maatte levere det tilbage.»

Ole saa paa det tvivlraadig; han syntes, han saa mærker efter klørne. Han turde ikke la være at ta imod det heller, men han tog det forsigtig i klypen, han var vist ræd, at det var varmt.

Julegjæster.

Det var næsten mørkt i den store husmandsstue. Baalet paa peisen var omtrent udbrændt og kasted et svagt flimrende skjær ud over gulvet uden at naa hen i krogene.

Midt i dette stod en høi, bleg kvinde, dvæled med et langt blik ved den store seng, som stod fremme i et af stuens hjørner, og gled saa lydløst mod døren og ud.

Døren knirked i den stærke kulde, og ogsaa efterat den var lukket, hørtes forsigtig knirkende fodtrin langs væggen rundt huset. De stansed paa den anden side lige bag vinduet med et forhæng for, der gik op til midten.

Og saa blev det ganske stille, kun kneppene af det store uhr med snorer og stenlodder hugged stilheden og mørket af i nøiagtig ligestore stumper, længe, indtil den pludselig begyndte at surre med et stort rabalder, forberedte sig til at slaa sine seks tunge slag. Baalet døde stille hen.

Da hørtes udenfra dumpet af en dør, som blev slaat igjen, lidt efter tunge, knirkende skridt og saa rammel af bøtter og spand, som nogen satte fra sig i gangen.

Døren gik op, og ind kom de to gamle husmandsfolk, Rasmus, graa og sammensunken, lidt

foran, og bagefter hans hustru, Karen, af udseende noget yngre, liden og spæd.

Rasmus gik hen til peisen, Karen blev staaende lidt ved døren og sagde med en underlig stille og ængstelig stemme:

»Du, Rasmus, jeg syntes saa skinbarlig, det knirked, som om nogen gik bag væggen.»

Han tog et fang tørkvist, som laa paa gulvet ved peisen, og lagde det paa varmen.

»Aa, det er bare kulden, som bryder og brækker i denne gamle rønne. Det er svært koldt ikvæld.»

»Nei, det var ikke slig som kulden, jeg skulde da vide, hvorledes det knager af den.»

»Du kan da vide, der er ikke folk ude og gaar helgeaften. Hvad andet skulde det saa være?»

»Nei, hvad andet skulde det være?»

Hun tied en stund og gik frem mod peisen:

»Uf, jeg blev rent fælen. Det var nu rart likevel.»

Rasmus snudde sig og gik mod døren.

»Hvor skal du hen?»

»Jeg faar kanske ud og se likevel.»

»Aa nei ikke gaa, Rasmus!»

»Kanhænde det er gjeden, som har lurt sig ud, mens vi var i fjøset.»

»Nei, gjeden var i bingen. Jeg saa efter. Nei, det var ingenting; naar jeg tænker mig om, saa var det slet ingenting, jeg hørte.»

Rasmus snudde og satte sig paa en stol ved peisen:

»Nei, det tror jeg ogsaa.»

Karen begyndte at stulle og stelle omkring og satte gryde over ilden. Rasmus tog snadden op af lommen og begyndte at karve tobak, men glæmte sig og blev siddende med den ene haand

i den anden og se ned i ilden. Karen saa flere gange paa ham, endelig sagde hun:

»Hvad sidder du og tænker paa, Rasmus?»

»Hm,» han gjorde en uvillig bevægelse, »jeg tænkte paa ingenting.»

»Jeg tror nok, jeg ved, hvad du tænkte paa.»

Da tog han i næsten heftig:

»Jeg tænkte paa ingenting, hører du.»

»Nei, nei. Vil du ikke tænde julelysene, Rasmus?»

»Hvad skal det være til. Vi kan nøie os med lampen som ellers.»

»Men det er da julekvæld.»

»Aa, det blir ingen jul likevel.»

Karen saa længe paa ham, rysted paa hovedet og mumled:

»Nei, saa du har forandret dig i det sidste aar!»

Det blev en lang pause. Karen satte sig ogsaa ved peisen; af og til rusked hun i ilden, mens hun vented paa, at gryden skulde koge op, og alt i et fæsted hun blikket paa Rasmus, der igjen sad og saa stivt ind i ilden.

Han mærked det og blev nervøs under dette forskende blik. Tilsidst reiste han sig og tog paa at drive om i stuen. Ingen sagde noget, og tausheden begyndte at bli trykkende. For at sige noget saa Rasmus ud af vinduet:

»Det er stjerneklart iaften og svært koldt.»

»Ja, det er koldt.»

Det blev igjen stille.

Gryden kogte op, Karen havde mel paa og fik julegrøden istand. Rasmus drev endda om paa gulvet:

»Det er saa besynderligt i stuen ikvæld, akkurat som her skulde være nogen.»

»Uf, som du snakker, Rasmus!»

mister vi dem. Har du tænkt paa det, har du ikke mærket, at her er blevet saa meget anderledes, siden Ragnhild reiste?»

»Aa jo, men jeg har nu saa meget andet at tænke paa og sørge for, jeg, baade koen og grisen og kalven, og saa gaar den ene dag med den andre.»

»Men det er anderledes med mig. Jeg er ikke til at kjende igjen fra ifjor, og derfor skal den tøite aldrig faa lov at høre saa meget som et ord —»

»Men, Rasmus da!»

»Aa, det er værre med mig, end du tror — jeg er formelig begyndt at gaa i barndommen. Ved du det, at naar vi har lagt os om kvælden og det er blit mørkt, saa kan jeg ligge vaagen og se ind i mørket, til jeg synes, jeg ser smaa barneansigter, og saa tænker jeg: gid vi var unge igjen, gid vi kunde faa et barn endnu — — —!»

Han slog hænderne for ansigtet og hulked med stærke ryk gjennem den brede ryg.

Et øiebliks stilhed, og saa midt i stilheden et svagt barneskrig gjennem stuen.

De rykked begge til og blev staaende og se paa hinanden et øieblik i aandeløs stilhed.

Skriget kom igjen noget stærkere.

Karen brød ud i angst:

»I Jøsses navn, hvad var det?»

»Ja, hvad var det!»

Skriget kom igjen.

»Det er barneskrig!»

»Det høres, som det kommer fra sengen!»

»Aa nei, Karen, her ligger et barn!»

»Hvad er det, du siger? I Jøsses navn! Nei rør det ikke, Rasmus.»

»Du kan da se, det er et virkeligt, levende barn.»

»Jeg ved ikke, hvad den snak skal til. De bryr sig ikke mer om os likevel. Fra Olaf har vi jo ikke faat Amerikabrev de sidste to aar, og Ragnhild har vi ikke hørt fra, siden hun kom ind til al den herligheden i byen.»

»Ja, men du var jo saa sint paa hende, sagde, du ikke vilde vide mer af hende; jeg har jo ikke engang faat lov at nævne hendes navn.»

»Synes du, hun har fortjent det anderledes; jeg tigged hende jo formelig om at blive hjemme!»

»Synes du, det var saa bra, som det var i den siste tiden? I gik jo dagevis og ikke saa paa hinanden; jeg græd ofte jeg, naar ingen af jer saa det.»

»Ja, det var, efterat disse reisetankerne kom paa hende. Hun var jo som et andet menneske, gik om, som om hun havde feber i kroppen, var urolig og tungsindet.»

»Jeg synes ikke, det er saa rart, om børnene vil ud, naar de blir saapas store. Det tænkte da du vist ogsaa paa i din ungdom.»

»Jeg sørged ialfald for, at far min ikke kom paa fattigkassen, da han blev gammel.»

»Ja, men det er der da ingen fare for for os.»

»Synes du det. Det er likesom alting gaar galt nu. Ingenting vil lykkes for mig mer, jeg har ogsaa tabt lysten paa alting.»

»Ja, jeg har set det. Men det er da din egen skyld.»

»Aa du kan tro, jeg har tænkt meget paa dette i det sidste aar. Kan det ikke være det samme, om vi saa kom paa fattigkassen!»

»Som du snakker, Rasmus!»

»Ja ved du, hvad jeg har tænkt. Vi fattigfolk har igrunden ingen anden glæde end den at opfostre børn. Men naar de blir saa store, saa

mister vi dem. Har du tænkt paa det, har du ikke mærket, at her er blevet saa meget anderledes, siden Ragnhild reiste?»

»Aa jo, men jeg har nu saa meget andet at tænke paa og sørge for, jeg, baade koen og grisen og kalven, og saa gaar den ene dag med den andre.»

»Men det er anderledes med mig. Jeg er ikke til at kjende igjen fra ifjor, og derfor skal den tøite aldrig faa lov at høre saa meget som et ord —»

»Men, Rasmus da!»

»Aa, det er værre med mig, end du tror — jeg er formelig begyndt at gaa i barndommen. Ved du det, at naar vi har lagt os om kvælden og det er blit mørkt, saa kan jeg ligge vaagen og se ind i mørket, til jeg synes, jeg ser smaa barneansigter, og saa tænker jeg: gid vi var unge igjen, gid vi kunde faa et barn endnu — — —!»

Han slog hænderne for ansigtet og hulked med stærke ryk gjennem den brede ryg.

Et øiebliks stilhed, og saa midt i stilheden et svagt barneskrig gjennem stuen.

De rykked begge til og blev staaende og se paa hinanden et øieblik i aandeløs stilhed.

Skriget kom igjen noget stærkere.

Karen brød ud i angst:

»I Jøsses navn, hvad var det?»

»Ja, hvad var det!»

Skriget kom igjen.

»Det er barneskrig!»

»Det høres, som det kommer fra sengen!»

»Aa nei, Karen, her ligger et barn!»

»Hvad er det, du siger? I Jøsses navn! Nei rør det ikke, Rasmus.»

»Du kan da se, det er et virkeligt, levende barn.»

»Et levende barn! Det er da umuligt!»

Rasmus blev staaende lidt, saa sagde han bestemt:

»Nogen maa ha lagt det der, mens vi var i fjøset.»

»Ja, men hvem kan det være!»

»En, som har villet skaffe sit barn husly i julen. Det var kanske noget, du hørte likevel. Tag barnet op og se at faa stagget det. Jeg faar ud og se. Gud ved, hvad h u n tænker paa i dette øieblik!»

Med skjælvende hænder tog Karen ned i sengen og løfted den lille op.

»Det er rigtig et stort, vakkert barn, Rasmus!»

Rasmus greb luen og gik mod døren.

»Uf, Rasmus, lov mig, bli ikke for længe borte. Jeg er rent ræd!»

Idetsamme hørtes forsigtige skridt ude i gangen, klinken blev varsomt løftet, og en høi, bleg kvinde kom ind:

»Godkvæld!»

Hun blev staaende ved døren i mørket, saa de ikke straks kunde se hende, og begge svared usikkert:

»Godkvæld!»

Hun tog et skridt frem:

»Mor!»

»I Jøsses navn er det dig, Ragnhild!»

Det blev en lang pause, hvori de alle tre stod og saa paa hinanden.

Rasmus saa henimod barnet og pegte. Ragnhild bøied hovedet til et nik.

»Faar jeg lov at være inde, far?» Det kom saa hjælpeløst og stilt.

Han knytted hænderne og tog et steg frem.

Idetsamme skreg barnet i. Han lod hænderne synke og strøg sig over panden. Saa gik der et forlegent smil over hans ansigt:

»Nei, slig som du er blit, Karen! Nu faar vi fremmede, og du har rent glemt at tænde julelysene. Skynd dig nu, saa skal jeg holde den lille saalænge.»

Da Braasetgamla skulde dø.

Gamle Kari Braaset sad i en armstol ved den store varme kakkelovn ude i kamerset sit. Paa den ene side af hende oppaa væggen hang et hængeskab og gabte, fuldt af flasker og alskens rare ting, og paa den andre siden af hende stod et bord, ogsaa fuldt af flasker og kopper. Paa bordet laa ogsaa en diger bog i læderpermer opslaat, og i den læste hun, mens hun alt i et flytted paa brillerne og fulgte linjen langsomt med fingeren — hun saa ikke rigtig godt længer og skalv lidt paa haanden.

Hun havde været en grei og ferm kjærring al sin dag, Kari Braaset, og det var hun kjendt for baade indenbygds og udenbygds, — hun havde vidst raad for al ting og hjulpet mange, baade folk og fæ.

Det var i hendes ungdom, mens hun var mellem de tredive og firti, at der en vinter var kommet en slem sot blandt kreaturerne paa Braaset, et par kjør var styrtet, og flere trued med det samme. Der blev hentet dyrlæger langveis fra, og Kari var den, som baade modtog alle ordrer og udførte dem, og da sotten ogsaa viste sig paa paa et par gaarde til, begyndte dyrlægen, som

havde lang vei, at ta hende til medhjælper, og da endelig sotten ude paa vaarparten var borte, forærte han hende en dyrlægebog, fordi hun havde saa gode anlæg. Og saa vared det ikke længe, før Kari maatte afsted baade hid og did, inden kort tid sad hun i en stor dyrlægepraksis, — selv de kloge mandfolkene hented hende til gampene sine, naar de da ikke havde skod dem galt, eller det var en ren ydre skade.

Da det havde varet et par aar, kom der en slags omreisende doktor til bygden. Han kom paa besøg til Kari, — han havde hørt, hun var saa mærkelig flink, og kolleger kunde ha godt af at snakke sammen, — ja han kurerte nu især mennesker. Om hun ikke havde befattet sig med det?

Aa, jo engang imellem, naar hun ikke slap.

Ja, det var jo likesom en anden videnskab det. De rigtige doktorer dudde ikke, for de trodde, at der fandtes sygdomme, som ikke kunde helbredes. Men det var bare en sygdom, som var uhelbredelig, og det var døden; den kunde ingen gjøre noget for, men alle andre, dem kunde han greie.

Ja, hun kunde nok have hug til at lære noget af dette, — men han vilde vel ikke lære det fra sig for god betaling?

Da han havde været paa Braaset og spist og drukket som en herremand i to dage, endte det med, at han for tredive daler overlod hende sin doktorbog, — den eneste af det slags, som fandtes; han kunde tilnød gjøre det, for han kunde den udenad, og i det samme han skulde reise, overlod han hende ogsaa en spaabog, efter hvilken hun kunde se efter, om det var døden eller ei —; den lod han gaa for ti, men hun maatte

love aldrig at vise nogen af disse til nogen doktor.

Efter den tid fik Kari stor søgning langveisfra, og enten det var hun eller troen, som hjalp: der var virkelig mange, som kom sig.

Det gik og gik bra; distriktslægen, som var tung og gammel, var glad over at slippe mangen lang reise. Men da distriktslægen døde, og der kom en ny, blev der en anden dans.

Det hjalp ikke, at Kari aldrig havde forlangt betaling, i høiden modtaget en foræring, naar det var velstaaende folk; hun blev mulkteret for kvaksalveri, endda hun selv var overbevist om, at hun kunde helbrede folk og kunde skaffe mange flere attester derfor end doktoren.

Dette var nu ti aar siden, og siden havde Kari trukket sig tilbage med et uslukkeligt had til alt, som doktor hed.

Skjønt hun forlængst var enke og paa føderaad, tog hun fra sit kammer ivrig del i gaardens stel —, sønnen Gudbrand fandt, at det ofte lønned sig at høre efter hende. Men af doktoreringen gjorde hun ikke mer, end at hun studerte paa sig selv; der skulde ingen doktor faa kludse med hende, naar hun skulde herfra, hun skulde vide at opgjøre den sag selv.

Dette talte hun forresten aldrig om til nogen, men det var netop dette, hun sad og studerte paa nu ogsaa, mens hun læste i den tykke bogen. Hun var bleven lidt skral i det sidste, og igaar havde hun faat en slig besynderlig styng under det ene skulderbladet. Hun var jo ogsaa de seks og halvfjers, saa hun kunde ikke vente at ha saa længe igjen; hun havde aldrig været syg, saa det var ikke saa urimeligt, at dette var den sygdom, som ikke kunde helbredes.

Hun læste og læste, læberne rørte sig i følge med ordene. Pludselig stansed fingeren og satte likesom punktum med et haardt tryk.

Saa flytted hun brillerne op i skallen og læned sig tilbage i stolen — uf, det gjorde saa ondt der bag i skulderbladet. Hun blev siddende lidt og se ret frem for sig med tæt sammenknebne læber. Saa var det, som hun fik en ny tanke og rakte haanden ud efter en skaal, som stod paa bordet, — det saa ud, som haanden skalv lidt mer end sædvanligt. I skaalen var der vand og der nedi udslaat et æg. Hun saa skarpt paa æggeblommen et øieblik, og saa satte hun skaalen bort, som om hun havde brændt sig paa fingrene.

Derpaa blev hun siddende længe og se ret frem for sig uden at se paa noget bestemt, og læberne kneb sig mer og mer sammen, saa de tilslut bare danned en tynd, hvid stribe. Saa nikked hun bestemt med hovedet, satte begge hænder fast paa stolarmene og reiste sig. Langsomt tog hun en for en alle sagerne paa bordet, flytted dem op i skabet, bogen ogsaa, slog døren igjen og laaste.

Hun satte sig igjen og sad længe ubevægelig og tænkte.

Saa var det, som hun selv blev grebet af en ny tanke og rakte haanden ud, tog stokken sin og dunked tre gange i gulvet. En jentunge stak hovedet indi kammersdøren:

»Vil du noget, bedstemor?»

»Ja, er far din inde?»

»Nei, han staar i skaalen og hugger ved.»

»Bed ham komme ind!»

En stund efter kom Gudbrand ud i kammerset.

»Hvad er det, du vil, mor?»

»Aa, jeg vil snakke lidt med dig.»

Gudbrand satte sig.

»Du venter fækarerne snart, hører jeg?»

»Ja, de skulde komme denne ugen.»

»Er det den rødsidede toaaringen, du har tænkt at sælge?»

»Ja, jeg tænkte det.»

»Hm, ja det var det, jeg vilde si, du skulde la være.»

Gudbrand saa forundret op.

»Ja, du har ingen, som er lugomere til slagt nu.»

Nu saa Gudbrand forbauset ud.

»Slagt? Jeg skal da ikke slagte paa denne aarstid.»

»Det kunde være, du kom til at trænge likfærdsslagt.»

Gudbrand reiste sig hurtig:

»Er du syg, mor?»

»Hys, det er ikke værdt, du snakker om det til de andre, men om fjorten dage kommer jeg til at vandre.»

»Er du syg? Skal jeg hente doktor?»

»Doktor, hvad skulde han gjøre? Nei, det greier jeg bedst selv.»

Gudbrand blev i førstningen lidt ræd, men da de havde snakket en stund og han fik ud, at hun ikke var videre syg heller, men bare følte sig skral, kom han til det, at det nok ikke var saa ganske frit for, at moren tog til at gaa lidt i barndommen, — og han fik føie hende for det første, beholde oksen, det var jo ikke farligere det, og forresten rette sig efter de andre ting, hun forordnet ogsaa, og han loved at tie med det for de andre, da hun endelig betrodde ham, at det vilde komme akkurat fjortendagsdagen fra idag.

De følgende dage kjændte Kari sig fremdeles skral, men hun havde saa meget at bestille, at

det ikke blev tid til at ligge. Alle skufferne hendes maatte en for en bæres bort paa bordet, og da kan det nok være, at alle børnene — Gudbrand havde mange — var tilstede, for her var der mange rare herligheder, som de ikke havde set før. Kari prøved, hvad hver havde mest lyst paa, og uddelte til dem baade søljer og sølvdaaser og snushorn og tørklæder og alt andet, og var der noget, som ikke passed for smaajenterne, saa lagde hun det til side og sagde til sønnekonen, at nu kunde hun flytte det over i skufferne sine. Og alt, det hun eied, bestemte hun over og sagde, hvem som skulde ha det, hun var jo saapas gammel nu, sagde hun, at hun ikke havde brug for saa meget længer.

Da hun var færdig med dette, som tog omtrent en uge, var hun blit dygtig skral, og da gik hun tilsengs.

Gudbrand vidste ikke rigtig, hvad han skulde tro, han slog paa doktor igjen, men da blev hun fornærmet, og han syntes ikke, hun blev saa meget værre heller; men det var jo lidt rart, at hun saa ofte vilde ha den største gutten til at sidde og læse bibel og salmevers for sig, og at hun snakket saa svært lidet om gaardsstellet og en dag spurgte, om han havde tinget snedker til at gjøre kiste. Det var jo ogsaa et og andet, hun havde glemt at bestemme, og da blev Gudbrand kaldt til hemmelig samtale.

Da hun havde ligget i fire dage, blev det slut med dette, og da sagde Gudbrand:

»Jeg tror, du er bedre nu, mor.»

Hun satte op en fornærmet mine:

»Aa ja, men det maa komme!»

Fjortendagsdagen laa Kari endnu, og Gudbrand kunde ikke la være at sige:

»Du har vist forregnet dig, mor.»

Kari laa saa inderlig sur og fornærmet, at hun ikke svarte engang.

Morgenen efter hørte de, at Kari stod op og klædde paa sig og aabned skabet. Hun tog bogen frem, satte brillerne paa og læste og læste om igjen. Saa slog hun bogen sammen og knytted den ind i et tørklæde, tog staven og banked.

Gudbrand kom ud:

»Nei, er du oppe idag, mor?»

»Ja, det ser du vel! Sig til Ane, at hun tar ned stasklærne mine fra klædeskamret.»

»Hvad vil du med dem?»

»Ha dem paa. Og saa sætter du Svarten for sluffen straks.»

»Skal du ud og reise, mor?»

»Ja, nu blir det ingen anden raad, end jeg faar reise til den nye doktoren. Han er jo ung og netop kommet ud af læren, saa han kan kanske vide noget.»

Kaffemarthe.

Den, som var kommet opover til Perstuen denne lørdag, vilde mødt et ganske rart syn og faat adskilligt at undre sig over.

Han vilde nu allerede syntes, det var rart, at han mødte Marthes — Kaffemarthes — velkjendte og velbrugte barkede kobberkjedel, — bygdekjendt under navnet Svarten — langt udenfor døren, liggende henslængt med bunden i veiret, tuten nedi græset og laaget et langt stykke fra. Men var han først kommet ind i stuen, saa kan det hænde, han havde faat saa meget andet at undres over, at han vilde glemt dette. Thi der vilde han faat se Marthe, hun, som var vant til at gaa omkring paa gaardene og bøte alle gamle klæder, han vilde faat se hende sidde paa bordkrakken med skomagerverktøi foran sig og den ene fod i strømpelæsten, bankende paa pluggen, saa den sprat i væggen, idet hun stræved med at sætte støit under en gammel, flinthaard sko, og han vilde faat se Jens, manden hendes, han, som var bygdeskomager og slet ikke skrædder, sidde med naal og traad og store sveddraaber i panden, strævende med at faa passet en

stor bot til et kanske endda større hul i bagenden paa sine gamle skogbukser.

Naar de to gamle folk kunde sidde og gjøre noget saa bagvendt, saa kan en vel skjønne saa omtrent, at de maatte være uvenner, og det var de ogsaa tilgavns, noget som ogsaa var rart; thi vel vidste man, at Marthe kunde have et ganske livligt gemyt, men ikke saa, at nogen havde hørt andet, end at der altid havde været den bedste forstaaelse mellem hende og Jens Ja, selv Jens forstod det ikke rigtig, — hun maatte have kommet til at tage vrangt skjørt paa sig sidste lørdag.

Han havde været borte nogle dage, været i Nordlien og lappet sko, var blevet færdig saapas tidlig, at han fik fri lørdags eftermiddag og var som sædvanlig gaat hjem med redskabskassen og læsteknippet. I Perstuen var ogsaa alt som sædvanligt, kaffekjedelen stod paa held fremme paa gløderne, og paa peiskrakken sad Marthe med bundingen. Han syntes nok, hun saa lidt sur ud, men ikke mer end sommetider ellers, og hun sagde da ialfald, at det var godt, han kom hjem, saa hun kunde faa lappet den ene skoen sin, — hun holdt paa at blive rent barfødt. Derpaa havde hun spurgt, hvordan det stod til i Nordlien, og saa havde han fortalt, at Ola Nordlien nu havde begyndt at indføre den skik, at de kun fik kaffe to gange om dagen, mens de alle andresteds brugte den tre gange.

Saa, han skulde begynde at bli gridug, han Ola?

Aa, han kunde ikke sige saa meget om det; det var bra med kostholdet forresten i Nordlien, og kaffeen var dyr. Han Ola havde rigtig snakket med ham om det og regnet ud for ham ogsaa,

at de bare i Perstuen kunde spare et halvt hundrede daler om aaret, hvis de ikke brugte kaffe.

Ja, han kunde vel vide stort om det, han!

Jo, han havde regnet efter halvanden skilling koppen og fem eller seks gange om dagen, og det blev vel saa omtrent rigtig, det.

Jasaa, han undte hende ikke længere den stakkars kaffedraaben heller! Hun vidste ikke rettere, end han selv var den værste, han sad ret og skottet fremi peisen alt i et, naar han sad hjemme og lapped sko. Men det var greit, h u n skulde have skylden!

Det kunde da ikke være farligt at snakke om det, lel?

Aa, hun skjønte nok, hvor han vilde hen. Men han kunde gjerne tie; aldrig saa hun, at han fandt paa at kjøbe med sig hjem saa meget som et halvt pund kaffe! Dette var sandfærdig første skvætten, hun havde paa idag; det var blevet ende paa igaar, og hun saa ikke andet, end at hun selv maatte gaa til kræmmeren idag — og skaffe skillingerne ogsaa, — og endda skulde han komme og give hende fantord!

Han gav ikke fantord, — men kjøbte han ikke kaffe, saa kjøbte han vel andet.

Kjøbte andet! Han skulde kanske ingenting kjøbe? Aa ja ikke for det, hun skulde nok greie sig ham foruden, — han skulde nok set, hvordan det var gaat ham, dersom han ikke havde havt hende!

Det kunde vel blit omtrent hip som hap.

Jasaa? Han skulde set, han havde ikke eiet buksen paa kroppen! Han skulde ikke indbilde sig, han var saa meget likere end hun, han som endog havde opnavn i bygden! Vilde han vide,

hvad de kaldte ham? De kaldte ham slet og ret for Sylspetten.

Da bed sinnet ogsaa Jens:

Nei, hør paa den forhakkende kjærringen! Vilde hun begynde at kalde ham! Ja, da var det bedst, hun fik vide, hvad de kaldte hende ogsaa, og det var ikke saa ueffent endda, for de kaldte hende Kaffemarthe. Nu vidste hun det!

Da var det, at Marthe for op, greb kaffekjedlen, saa den brune spruten stod ud af tuten paa den, rev døren op og slængte den langt bortover. Derpaa snudde hun sig, tramped i gulvet og raabte:

»Nu har du faat din sidste kaffeskvæt af mig, saa meget du ved det, sylspetten, du staar der!»

Det havde været en langsom uge, den som fulgte efter oppi Perstuen. Jens og Marthe havde gaat hver sin vei og ikke snakket et ord til hinanden. De havde ikke engang spist sammen. Jens maatte selv finde frem, naar han vilde have mad, — det eneste, hun gjorde, var at rydde væk; men det gjorde hun ikke, før han var gaat ud.

Mandag morgen tog han til at bære ind loen sin. Han havde ventet, at hun som sædvanligt skulde kommet bort paa laaven og hjulpet ham med at lægge støe. Men nei, da hun var færdig i fjøset, saa han, at hun tog bøtte og grev og sæk og gik bort paa potetesflekken deres og tog paa at tage op poteterne. Saaledes drev de paa hver sit arbeide, til han var færdig; da begyndte ogsaa han at tage op poteter; men da de fredag eftermiddag var færdige med det hele, havde de endnu ikke snakket et ord med hinanden.

Lørdag morgen sad hun som sædvanligt paa peiskrakken og han paa sengen, — paa varmen

var der slukket, den havde jo ikke noget at brænde efter.

Jens sad og keg bortpaa skoen hendes og tænkte paa, om han skulde byde sig til at lappe den. Det vilde være et passeligt ruslearbeide nu lørdag, paa mandag maatte han tilskogs og lage vinterveden.

Montro, hvordan det var med skogsbukserne hans? Han fandt dem frem. Jo, de var temmelig miserable bag. Han keg igjen bortpaa skoen hendes, men hun sad og saa ende frem for sig. Han fik lægge bukserne saaledes paa sengen, at hullet rigtig synte; hun vidste jo ligesaa godt som han, at nu, naar de havde alting i hus, maatte han tilskogs og lage ved. Og saa fik han gaa ud og prøve at slibe øksen, han fik da se, om hun ikke tog fat paa buksen da, — for det faldt hende naturligvis ikke ind at komme og drage slibestenen for ham nu, — han fik nok gaa paa bygden og faa slibt!

Det gjorde han saa.

Da han om en times tid kom tilbage, havde Marthe ladet bukserne ligge, hvor de laa, det saa han først; men det kan nok være, han spilte øinene op, da han saa Marthe sidde ved bordkrakken og stræve med at lappe skoen sin.

Jaja, kunde hun greie sig, saa kunde sagtens han ogsaa!

Saaledes var det gaat til, at Marthe sad og lapped sko, mens Jens bødte buksen.

Det var ganske stille i stuen, ingen sagde et ord. Af og til lurte de sig til at skotte over til hinanden.

Jo, det kunde Marthe skjønne blev fine greier! Der satte han boten udenpaa hullet istedetfor

at sætte den under og brætte kanten ind. Jo, der kunde en se vettet!

Hun bed tænderne sammen, bored sylen ind, sled den ud og satte plug i hullet, tog hammeren og drev til. Pluggen sprat unda og lige bort paa næsen til Jens.

Han keg op.

Jo, det blev vist til noget! Ha-ha, begyndte hun ikke at plugge i en tindrende tør sko uden saa meget som at bløde den!

De blev ved hver med sit en lang stund. For Marthe gik det næsten værst; alt hun bored, saa hun næsten fik blæmmer i hænderne, saa vilde ikke pluggen ned; enten sprat den unda, eller ogsaa krølled den sig.

Jens syntes, det gik bra, naalen gik let ud og ind. Men hvordan pokker det var — han syntes, han havde passet saa nøie til, men da han kom rundt paa den anden side af hullet, strak ikke boten til. Jo saa sandelig skulde den strække! Han tog i og drog. Au, der rev han ud holdet paa den anden side, saa hullet blev endda større.

Han kløddе sig bag øret og saa raadvild ud. Saa slængte han buksen paa sengen, reiste sig og stod likesom et øieblik og betænkte sig og gik saa raskt ud.

En stund efter kom han ind med noget rigtig finkløvet ved under den ene arm og kaffekjedlen i haanden.

Han gjorde op varme paa peisen og hængte kjedlen over. Marthes hænder var sunket ned i fanget, og hun snudde hovedet og saa paa.

Han fandt frem kaffe og tog til at male. Da kunde ikke Marthe holde sig længere:

»Du er vist ikke god for det der, du Jens.

Du skæmmer bare ud. Det kan vist hun Kaffemarthe bedre.»

»Ja, det tror jeg ogsaa. Det er kanske bedst, vi gjør byttearbeide.»

Han rakte hende kaffekværnen og satte sig til verkstedbænken.

Godt grandelag.

Hurr—ur—ur sa det inde fra det gamle, skakke kvernhuset hans Jens Nerlien, saa man formelig kunde se, hvorledes den store aflange kvernstenen humped afsted halvt paa heldingen den ogsaa.

Den var da ogsaa under ordentligt tryk idag, for det var midt i vaarflommen, og Jens havde vel neppe sluppet vandet paa, hvis det ikke havde været noget særligt om at gjøre. Men han vilde netop, at kvernen skulde gaa idag, og derfor havde han heldt paa et par mæle korn likevel. Han skulde vise baade Mads Sørlien og de andre, at om kvernen var gammel, saa var den god, — det trængtes slet ikke dette nymodens skrammel af en kvern baade med sigte og grynkvern, som han Mads havde sat op lige ved paa den andre siden af gjærdet! Uden saa meget som at snakke til ham og be ham gaa halvt! For det havde han kanske gjort. Dette blev bare ruinering for dem begge; hvad skulde de med to kverner her, hvor de saa rundelig kunde male alt de fik paa en!

Men han skjønte det nok; Mads vilde gjøre ham et pek, fordi han stængte ind sauerne hans ifjor vaar, da de var kommet gjennem gjærdet og bort paa rugakeren i Nerlien; men han havde

sin fulde ret til at stænge dem ind; det var Mads, som ikke havde sit gjærde istand! Sligt som han skulde, blev han aldrig færdig til! Men naar det gjaldt at lave kvern og fortrædige ham, da fik han det fra haanden, flabben!

Aa ja, han havde nu ikke snakket med Mads siden, og det skulde bli en stund til endnu ogsaa! Mads havde nok tænkt, at han skulde bli nødt til at lægge ned kvernen sin, men det skulde han bli blaa for; der skulde ikke komme saa meget som en mæle korn fra Nerlien paa Mads' kvern, — det skulde han vise ham!

Jens gik bort og roded lidt i teinen, saa gik han tilbage og keg ud af døren i kvernhuset sit.

Idag var nemlig Mads' kvern færdig, tømmermændene og han mekanikeren — ja, fint skal det være! — holdt paa at lempe til de sidste smaating, og saa skulde kvernen prøvekjøres. Det var derfor, Jens havde sat sin igang idag; Mads skulde ikke ha den glæde, at han var den eneste, som plasked i bækken!

Han satte hovedet helt ud, saa en kunde se, hvordan melet havde sat sig i store dusker i hans skjæg og øienhaar. Der kom bækken skummende hvid i solskinnet, løb ned i renden paa Mads' kvern og ned gjennem lugen, kom stillere ud igjen under renden, smat saa næsten brun gjennem gjærdet, som skilte mellem Jens og Mads, smøg sig ind i renden paa Jens' kvern, tog mer og mer fart, til det stupte udover knækken i renden og ret mod vingerne i kvernkallen, saa spruten stod høit i luften, og faldt ned som fin duskregn, der fanged solstraalerne til en svag skjælvende regnbue.

Aa, som det dured i kvernen! Han tænkte nok, at Mads skulde ærgre sig derover; han havde

da ogsaa sørget for, at han havde vidst dette en hel uge, saa han rigtig havde havt tid til at ærgre sig.

Forresten var det nu slet ikke saa sikkert, at Mads' kvern kom til at gaa; han kunde være mekaniker, saa meget han vilde, den lange fyren, som havde gaat der og gjort sig til; det var ikke saa greit at lave slige sager. Naar det kom til stykket, saa skulde han nok kapkjøre med dem endnu; han havde ikke sluppet paa stort mer end halvparten af vandet, — trak han op den andre lugen, saa skulde der blive andet til skyds!

Han saa bortover jordet til Sørlien. Jo, se, se, der kom Mads med en diger kornsæk paa ryggen, nu skulde de nok begynde. Ja, ja, lad dem det!

Han gik ud og gav sig til at pusle med renden sin; de skulde vist ikke faa se, at han brydde sig saa meget om det hele, at han saa opover engang; men alt i et lurte han øinene tæt op under hatteskyggen og keg opover.

Nu var de alle inde i kvernhuset — han saa op et øieblik — aa, saa pokker stod ikke der en gap i gluggen og saa nedover til ham!

Ja, gap saa meget du vil, flabben!

Han var nu kommet op til enden af renden og gav sig til at pusle med lugen. Over skulderen holdt han øie med, hvad der hændte ovenfor.

En stund efter kom Mads selv ud og rusled opover langs renden sin. Nu skulde han nok slippe vandet paa, — der var den lange ude i døren og raabte noget efter ham, og saa smat han raskt ind igjen.

Det skulde bli morsomt at se, hvor sid Mads, den ladfanten, blev i bagen, naar han skulde trække op den store lugen nu, naar vandet trykked saa haardt paa. Han skulde faa ta i nu, karen!

Nei, saa sandelig, han bare trykked paa en stang, og der fossed vandet alt ind i renden.

Han blev staaende med aanden i halsen: Aa, gid den ikke vilde gaa!

Det gav som et suk i kvernhuset med det samme; saa begyndte en sagte sus, som lidt efter lidt blev hurtigere. Jo, den rusled da, men jamen gik det sagte.

Der var den lange ude i døren igjen og raabte til Mads, som endnu stod med stangen i haanden. Han trykked den endnu længere ned — der flommed renden næsten fuld, — og Mads sprang nedover og ind i kvernhuset sit.

Hurrrr—r—r — der satte den afsted fortere og fortere, hurrrr—r—r—r — jo saa sandelig gik den og det fort —! Men — neimen om den dured saa meget som kvernen til Jens allikevel — den kunde næsten ikke høres. Nu skulde de piskadød faa høre rammel, som skulde drukne den elendige spinderokken deroppe!

Og før Jens vidste ordet af, havde han revet den andre lugen fra sin rende, saa den fossed ganske fuld. Han lytted.

Hurr—ur—ur— jo det var andre greier, nu kunde det filleværket ikke høres engang — ur — ur — — knæk — ur — — — ur — — — — ur — — — knæk — sss — s-s-s — — hvad i inderste var det! Var ikke kvernen hans stanset, saa fossen stod hvid om kvernkallen!

Han greb til lugerne og stængte vandet hurtig af. Ur—ur—ur lød det jævnt oppe fra det andre kvernhuset — der var de kommet ud og stod og glodde og gliste — ur—urr —.

Han sprang nedover og under kvernhuset sit for at se, hvad der var.

Der laa to fjæler og flød, to vinger paa kvernkallen var knækket.

Han tog dem op og saa paa dem. Jo saa sandelig var der ikke saget i en af dem, og det et friskt skjær ogsaa.

Han bed tænderne sammen og knytted haanden opover, men ingen kunde se ham, da han stod bag kvernhuset.

Mads gned sig i hænderne og var særdeles vel tilfreds, da han om kvælden stængte af kvernhuset sit og efter den langes raad havde lagt kvernstenene rigtig godt sammen, saa det ikke skulde lete formeget paa jernunderlaget.

Men han saa ikke fuldt saa tilfreds ud, da han om morgenen kom ruslende med en sæk paa ryggen for at more sig med kvernen sin endnu engang. Han kasted sækken ende i bakken.

Saa sandelig var ikke lugen brudt ned, saa vandet flommed ind i renden! Og inde i kvernhuset sukked og rusled det, som om kvernen arbeided sig saa sagtelig rundt!

Han rev døren op og kom sig fort ind. Det saa nok ud til, at kvernstenene havde ligget tæt nok sammen. Der gik den øverste og subbed sig besværlig rundt i en stor glodhed sandhaug, de var begge to temmelig sikkert blankpoleret paa de sider, som stødte sammen.

* * *

Der var nok af dem, som raaded baade Jens og Mads til at stevne hinanden til forligelseskommissionen, — det er den eneste rettens vei, man kjender til lidt afsides paa landet —, og de havde nok begge to, om end lidt ubestemt, erklæret, at saa skulde det bli.

Men det var ikke blit til noget endnu, fordi der simpelthen ikke havde været nogen forligelseskommission, og idag vandred baade Jens og Mads veien mod kirken, mens klokkerne fra den lille, hvidmalte kirke lød saa glad og freidig ud i den skinnende blanke og friske pinsedagsmorgen.

Det var mer end almindelig festligt paa alle kirkeveie idag; ikke alene var det pinsedag, men der var ogsaa altergang for sidste gang i vaar, og alle de, som ikke var kommet med søndag for fjorten dage siden, vilde frem idag, for de kjendte sig ikke rolige, uden de gik to gange om aaret. Alle var sortklædte og høitidelige, men mændene havde tat sine trøier af, saa de hvide skjorteærmer skinned i solen.

Mads og Jens var ogsaa i sin bedste puds, men de gik ikke sammen, de gik i hver sin flok et stykke fra hinanden.

Der blev snakket til Mads om dette med kvernen. Han knytted hænderne i lommen og keg bagover, men sagde meget spagfærdig, at en kunde jo ikke bevise, hvem som havde gjort det, skjønt — bækken kunde det ikke være, for den var ikke stærk nok.

Der blev snakket til Jens ogsaa, men han svarte, at vel havde han aldrig set et skjær i en fjæl, uden der havde været sag med, men enhver kunde ha nok med sit eget, han vilde ikke lægge nogen ud idag — de andre fik tænke, hvad de vilde, — og alle lagde mærke til, at da Gamlepræsten kom ruslende og menigheden delte sig i to hobe foran kirkeporten for at gjøre vei for ham, stod Jens og Mads bagerst paa hver sin side.

Det samme lagde de mærke til, da salmen var sunget og altergjængerne traadte frem paa gulvet for at høre paa skriftetalen.

Jens havde stillet sig magelig tilrette; han var ikke saa stærkt vant til at høre efter netop, hvad præsten sagde, men allerede før præsten begyndte, kom der likesom en bølge bagover i rækkerne, likesom om alle lytted paa forhaand. Han rykked til, han kunde ikke hukse, han havde set Gamlepræsten slig før. Han pleied altid at se likesom ovenover dem allesammen, men nu saa han ret ned iblandt dem; det var akkurat, som han saa paa hver enkelt paa en gang.

Da præsten begyndte at tale var det saa stille, at ingen i hele kirken kræmted engang:

De vidste alle, sa han, at han havde været i bygden længe. Naar han saa ud blandt dem, saa kjendte han dem allesammen. Han var derfor sikker paa, at de vidste alle, hvorfor de var kommet her idag, at de var kommet her med den overbevisning, at de skulde gaa lettere og gladere hjem. Og han trodde ogsaa, han haabed ialfald, at han paa en høieres vegne kunde love dem dette; thi han vidste, at de alle var kommet med en god vilje. Han vilde derfor ikke engang tale til dem om aabenbare, trodsige synder, nei, han vilde tale om saadanne, der var saa ligefremme, saa naturlige kunde han næsten sige, at man ikke blev dem var, ja kanske syntes, man var i sin gode ret. Med synder mente han ikke her bestemte handlinger, det at den ene fortrædiged den anden; han mente den sindstilstand, at den ene ikke undte den anden, det han havde. Eller ogsaa ikke undte en anden at faa del i det, som var til begges gavn.

Jens sank i det samme i knærne. Han syntes saa ligefrem, at Gamlepræstens blik streifed ham, idet det gled over til den anden side bagerst i rækken. Han skotted over til Mads. Mads stod med sænket hoved og saa ret ned i gulvet.

Præsten blev ved:

Han kunde kalde dette med et stygt ord misundelse. Han kunde kalde det med et mildere udtryk mangel paa næstekjærlighed. Men han vilde ikke gaa saa vidt, han vilde kalde det bare tankeløshed. Det kom igrunden bare deraf, at de aldrig rigtig for alvor havde søgt at sammenligne sig selv og sin nabo. Han vilde be hver især idag — de havde sikkert allesammen noget at udsætte paa sin nabo — at være rigtig ærlige og saa spørge sig selv, om ikke han, naboen, kanske er ligesaa bra, god, flink, ja det kunde hænde, du fandt, at han var ligesaa klog og forstandig som du — — — —

Præsten havde endt sin tale, og de forreste altergjængere kom frem paa knæfaldet.

Jens stod og hørte som i en døs, hvad der foregik.

Det ene knæfald kom frem efter det andet, og eftersom det blev tomt, trak de to fløie sig bagerst sammen. Jens kunde godt kommet frem ved det næstsidste, men det var likesom noget, der holdt ham tilbage. Han saa op, Mads var heller ikke blevet med.

Det næstsidste knæfald reiste sig. De to fløie var stødt sammen foran kirkens midtgang; der var kun nogle faa igjen.

Gamlepræsten trak veiret og saa ud over de tiloversblevne, før han gav klokkeren vink til at be dem træde frem.

Jens og Mads var kommet ganske nær sammen.

Pludselig tog Jens et raskt skridt til siden lige bort i øret til Mads, — han saa ikke, at klokkeren vinked idetsamme, og at de andre gik frem til knæfaldet.

»Jeg skal kjøbe igjen kvernstener til dig, — det var mig, som havde gjort det.»

Mads hvisked hurtig tilbage:

»Du skal faa halvt i kvernen da, saa slipper du at reparere det gamle skrapet, — kvernkalvingen havde nu gaat af likevel.»

De faldt paa knæ ved siden af hinanden, og alle sagde bagefter, at de syntes saa skinbarlig, Gamlepræsten havde smilt, idetsamme han snudde sig til alteret.

Et klip i øret.

Gamle Anders Nysveen skjønte ret ikke, hvordan det var med ham, han havde jo færdes i skogen al sin dag og hørt saa mange slags lyd og set baade det ene og det andet, baade bjørn og gaupe, uden saameget som at skvætte engang; og nu da han straks saa, hvad det var, og det slet ikke var andet end tre digre sauer, skulde det sætte en slig kløk i ham, at han ordentlig kjendte det som en knude under bringen. Aa nei, det maatte vel være det, at han blev for gammel — baade han og Berthe — nu til Mikkelsmes blev han firs og hun otte og halvfirs.

Berthe havde været lidt ussel, og en draabe rigtig god kaffe pleied hjælpe saa utrolig, og for at den skulde bli rigtig snarkogt og frisk — det havde regnet gjennem skaaletaget, saa veden ikke var rigtig tør — var han ruslet nogle maalsvægger op i skogen straks ovenfor Nysveen for at ruske lidt ekstra godt kaffesmaat, mens hun brændte kaffeen. Det var høgstdags og midtsommers, rigtig stegende sol, saa kvaen næsten drypped af træerne og insekterne summed søvnig i den stærke granduft. Akkurat med det samme han bøied sig for at ta op nogle tørre kviste,

lød der et døn, tre store sauer sprat op under en gran lige ved og satte til skogs som vilde dyr, saa den lange hale stod efter dem, og det drønned i marken. Da var det, Anders fik støkken, og det rare var, at den ikke slap ham, med det samme han saa, hvad det var. Han var likesom med engang blit skogræd, endda det var lyse dagen. Han skalv baade i knærne og paa hænderne, havde hast med at bli færdig og komme hjem igjen; og taget under bringen vilde slet ikke slippe, det sad der som en klump, der hverken vilde op eller ned. Og han var blit saa angst, det var, likesom han havde gjort noget galt, som han ikke kunde komme paa.

Da han kom hjem, var Berthe blit endda uslere, hun havde heldt sig lidt bortpaa sengen, og varmen var næsten slukket.

Hun kom sig dog saavidt op, at hun fik laget kaffeen og skjænket den i. Men hun smagte bare saavidt paa den, saa rusled hun tilbage til sengen og sa:

»Du faar drikke du, jeg faar helde mig nedpaa lidt igjen, jeg.»

Hun blev liggende og se paa ham, hun havde aldrig lagt mærke til før, at han saa saa gammel og tuslete ud.

»Er der nogen usmag paa kaffen, du drikker jo ikke, du heller?» — Anders havde likesom saa ondt for at svælge.

»Nei, men jeg blev saa rar oppi skogen. Jeg ved ikke, hvorledes det er fat med mig.»

Der blev ikke talt mer ud over eftermiddagen. Berthe blev liggende, og Anders gik urolig omkring, ud og ind, han havde ingen ro paa sig, og endda kjendte han den klumpen under bringen, som gjorde, at han havde ondt for at rette sig op.

Endelig spurgte han:

»Blir det laakere med dig, Berthe?»

»Ja, jeg er ikke bedre.»

»Skulde jeg kanske gjøre anstalter til, at vi fik sendt bud paa doktoren?»

»Aa nei, det er nu ikke værdt det for min skyld; vi faar ialfald vente til imorgen.»

Anders lagde sig ogsaa meget tidlig den aften.

Da klokken blev syv næste morgen, og naboen, han Ola Svehaugen, ikke saa nogen røg fra piben borti Nysveen — den pleied nu senest at komme klokken 6 —, kasted han ljaaen og sa til konen sin:

»Nei, jeg faar rigtig se bort til han Anders, for dette er rart. Det er stygt at la saa gamle folk være aldeles alene.»

Da han kom, laa baade Berthe og Anders i sengen, og han fik da høre, at Berthe var rigtig laak, og at Anders havde været oppe og prøvd at gjøre op varmen, men var blit saa svimmel, at han maatte gaa tilsengs igjen. Men det gav sig vel, naar det led udpaa dagen, mente Anders.

Aa, det var ikke sikkert det, mente Ola, han vilde ialfald sende bud paa doktoren, og saa skulde han sende konen sin bort og stelle lidt for dem.

De prøved at gjøre indvendinger; de syntes nu, det var at gjøre altfor stor stas paa dem at hente doktoren, og nogen til at opvarte sig havde de nu aldrig havt; men Ola stod paa sit, og saa blev det.

* * *

Det led udover til høgstdags. Olas kone var gaat hjem for at stelle ungerne.

Solen skinned ind gjennem de smaarudede, grønne vinduer i den rummelige, fattigslige stue, frisk ener var strød ud over gulvet, og i den store seng, som nu havde hvidt lagen paa, laa de to gamle, renvaskede og i hvide skjorter, side om side og vented paa doktoren, som nu snart kunde komme. De havde ligget hver med sine tanker og talte ikke videre sammen. Da sagde Anders:

»Jeg drømte saa besynderlig inat.»

»Ja, du var saa urolig, du sov vist ikke meget.»

»Jeg ved ikke, men jeg syntes, jeg laa paa marken og kunde ikke røre mig, og saa kom der en flok med saa urimelig diger sau, slig fin langrompesau, og løb i fuldt firsprang over mig, og hver og en satte de forbenene i brystet paa mig, saa det gav et døn, og klemte det sammen.»

»Aa ja, den sauen, den sauen ja,» sukked Berthe.

»Har du ogsaa tænkt paa den?»

»Aa ja, en slipper nok ikke for det.»

De laa en stund eftertænksomt og stille.

Da sagde Anders:

»Det er rart, at vi aldrig har snakket om det i alle disse aarene.»

»Aa, vi har vel helst villet glemme det begge to.»

De laa igjen stille længe. Endelig kom det fra Anders som ud fra en anden tankegang:

»Men vi var ialfald begge om det, for jeg saa paa dig, at du vilde det, du ogsaa.»

»Aa ja, Gud bedre det, jeg har kanske den meste skyld!»

Han kom til at se paa hende idetsamme, som hun laa der saa inderlig hjælpeløs og indskrum-

pet, og da hørte han ogsaa med det samme, hvor stygt det havde været, det han havde sagt.

Nei, det skulde det ikke komme til likevel, at Berthe skulde ha nogen skyld, og han skyndte sig at lægge til:

»Nei, nei, nei, jeg mente det ikke saa.»

Der blev ikke talt mer, for idetsamme hørte de Ola og doktoren udenfor.

Da den gamle doktoren havde snakket med dem og set paa dem en stund, saa vaaged Anders sig til at spørge:

»Hvad er det, som mangler?»

»Det er ikke vanskeligt at se,» sagde doktoren, »men det er værre at gjøre noget ved. Der mangler to nye kropper.»

Da maatte Anders smile:

»Nei, det kan ikke dere doktorer greie lel, hvor kloge dere er.»

»Nei, vi kan desværre ikke det» — doktoren reiste sig og blev pludselig alvorlig — »og I er jo gamle mennesker, som kan taale at høre det. Jeg kan ikke gjøre synderlig fra eller til, og ikke kan jeg vide heller, hvor længe det kan vare, og derfor,» — hans stemme blev mer blød og dæmpet, — »hvis, ja, dersom I har noget, I vil ha afgjort med menneskene eller — med — en anden, saa er det bedst — aa ja, I forstaar mig nok.»

Han snudde sig raskt og begyndte at pusle med sine sager.

Det blev saa forunderlig stille i stuen, en kunde tydelig høre fluernes surren i det solbelyste vindu.

* * *

Da doktoren og Ola gik, havde den siste det ærende at gaa indom presten paa veien. Han

bodde ikke saa langt borte, og ud paa eftermiddagen saa var han der.

Den gamle prest, som de kjendte saa godt, da han havde været der i bygden længe, hilste venlig paa dem, spurgte som en indledning, hvordan det stod til; men de var begge saa urolige, at der ikke kom nogen samtale igang, og saa maatte han da gaa lige paa sagen:

»Ja, I har sendt bud paa mig, tal kun trøstig ud, I maa vel have noget paa hjerte?»

»Ja, ja,» sagde Berthe, »jeg har en sau.»

»Nei, ti stille du, Berthe,» sa Anders, »det er ikke saa, det er ikke hun, men jeg, som har den; nu skal jeg fortælle presten fra først til sidst, akkurat som det er:

Doktoren har været her idag, og vi skjønte, at, ja, at vi kanske ikke har saa længe at være her, og saa er det bedst at faa det sagt. Presten ved, at vi har boet her i Nysveen i over fem og fyrretyve aar, og vi har kravlet saa godt, vi har kunnet, og ved ikke af, at vi med vor vilje har gjort saa svært meget galt, ialfald kan jeg ikke hukse det nu. Men smaat har det altid været. Og saa var det engang, ja, til Mikkelsmes er det akkurat — lad mig se —»

»Akkurat otte aar siden,» indskjød Berthe.

»Ja, akkurat otte aar, ja. Saa havde vi en kop-lamunge om vaaren, en rigtig stor og pen lamunge var det. Men den gik her alene og havde det studsligt, og saa en dag blev den søkkende borte; der gik da som nu meget sau her oppi aasen, som ret som det var var lige nedved grinden om vaaren, og jeg trodde, den var blit med der. Om sommeren sætter sauen indpaa fjeldet, ved en, og alt hvad jeg ledte, saa saa jeg ikke mer til lamungen min. Da det blev

høsten, saa begyndte sauen at lægge sig ned i lien igjen, og en kan vide, at vi ikke da kunde kjendt lamungen igjen, for den havde intet mærke. Saa en dag, da hun Berthe og jeg stod opved grinden og saa paa en slig flok, saa fik vi se en pen aarssau, som ikke havde noget mærke, alle de andre var mærket, — de tilhørte han Jon Opsal. Saa sa jeg:

»Jeg synes skinbarlig, den ligner lamungen vor!»

»Ja, saa stor kunde den akkurat været nu,» sa Berthe.

»Du skal se, det er den,» sa jeg.

»Ja, den som turde tro det,» sa Berthe.

»Jeg tror det nu likevel, jeg,» sa jeg, og dermed saa gik jeg ind efter saksen og klipped mærke i øret paa den, og om høsten saa meldte jeg mig paa Opsal og fik sauen, for den hørte ikke til der. Men siden er det, som denne sauen støt har gnaget paa os, endda vi ikke har talt om det, for det er slet ikke sikkert, at den var vor; vi vidste det ikke.»

»Nei, det er ikke sikkert,» sa Berthe.

»Men nu var det det, jeg vilde si,» fortsatte Anders ivrig, »at naar du skal fortælle dette til Vorherre, saa skal du sige, at Berthe ingen skyld har i det, for hun sagde ikke mer, end akkurat hvad jeg har sagt. Det var jeg, som klipped mærket.»

Den gamle prest maatte smile, da han lagde sine hænder paa de to gamles hoveder. Den nat sov de to meget bedre.

I bedstefars erende.

Burman sad paa halen ude paa gaarden midt i solsteken. Han gløtted med et øie bort paa hønsene, som spankulerte forsigtig omkring ham i en stor bue og ikke turde komme nær, og med det andet fulgte han, hvad der gik for sig andetsteds paa gaarden; katten, som gik og smøg der langs bygningen og huked sig flad ned, hvergang taarnsvalerne for over som sorte striber, saa det peb i luften, linerlerne, som tripped bortover og napped fly, og de to smaa griserne, som holdt paa at rode borte ved stalddøren. Han døsed saa smaat, for det var ikke noget videre at gjøre idag, hønsene lod ikke til at ville gaa ud i haven, og gangdøren var lukket, saa griserne ikke kunde komme ind der og gjøre ugagn.

Da gik det forsigtig i gangdøren, og Burman snudde hovedet. Det var Vesle-Jon, som kom ud paa dørhellen og lukked forsigtig efter sig.

Hvad tro, dette skulde betyde? Han saa sig saa lønsk omkring, og saa bar han noget under trøien?

Da Jon havde set sig omkring lidt, saa piled han over gaarden bagom staburet; ogsaa han gik i en liden bue udenom Burman, for de var

ikke videre venner de to. Baade syntes Jon, at Burman var styg med det lange ragget sit, og aldrig le'ed den paa halen, naar han klapped den, og aldrig saa den paa ham heller, bare saa ret frem og sad aldeles stille, eller ogsaa gik den sin vei. Og det gjorde Burman paa sin side, fordi han syntes, han havde alvorligere ting at ta vare end at gi sig af med en slig gutjavs, som kunde være plagsom nok, det vidste han fra sine yngre dage.

Om lidt kom Jon igjen — nu havde han ingenting under trøien —, gik ned og stilled sig paa den store stenen paa den andre siden af stuelaftet.

Burman saa efter ham, til han var vel forbi laftet, saa reiste den sig, saa sig endnu engang tilbage og rusled bagom staburet, den vilde se, hvad Jon havde lagt fra sig. Den gik og snused lidt, og saa fandt den gjemt under en helle bag stabursvæggen et tørklæde, som der var knyttet noget ind i; paa lugten skjønte han straks, at det var smørrebrød.

Hm, det var nok bedst at ha et øie med Jon idag!

Den gik frem paa gaarden igjen, lidt længer frem end før, saa den kunde se forbi stuelaftet, og satte sig ligegyldig ned paa halen, lod som ingenting.

Der stod Jon paa stenen, lænet mod væggen. Sandelig havde han ikke nyskjærfet paa ogsaa. Han stod med et meget alvorligt og fornemt ansigt og prøvde paa at gjøre store og fine kniks med hovedet, og for hvert sagde han:

»Guddag.»

Saa syntes han, han fik det rigtig til.

Et stort kniks:

»Guddag! Er det han Peder Sandvold?»

Han svarte ogsaa, likesom for en anden:

»Jo, det er da det. Du faar se til, du faar sidde.»

»Aa tak, jeg faar nok sidde.»

»Hvor er den karen ifra da?»

»Jeg er ifra Sørbø, — jeg skulde gaa hid og hilse dig fra ham bedstefar og si, at han vented dig paa besøg med det første, han havde noget, han endelig maatte snakke med dig om.»

»Nei, jasaa. Ja, du faar værsaagod gaa ud i kammerset og gi dig til til imorgen.»

Han tog det op igjen engang til, men da han skulde til tredie gang, kom folkene op til dugurs, og saa satte han sig ned paa stenen og lod som ingenting.

Sagen var den, at Jon havde tænkt sig til at gaa et erende for bedstefaren idag, men det skulde ingen vide, ikke engang bedstefaren selv.

Gamle Jon Sørbø, bedstefaren, var nu saa gammel og laak, at han laa tilsengs paa tredie aaret. Han var ikke syg, men det var kræfterne, som ikke slog til længer, og hukommelsen begyndte ogsaa saa smaat at svigte. Men som alle slige var han blit temmelig slem til at mase; naar han først havde sat sig noget i hovedet, da var det ikke saa let at faa det ud igjen. Og skjønt alle søgte at føie ham, saa langt som rimeligt var, saa syntes han ofte, de var lidt urimelige, og det var egentlig bare en, som kom rigtig godt ud af det med ham og var hans fortrolige; det var Vesle-Jon — men saa hed han nu ogsaa efter Gamle-Jon og var gardgutten, som skulde bringe alt i god gammel gjænge igjen engang paa Sørbø, — for gamlen syntes nu, at Jons far, som nu havde gaarden, stelte sig saa urimelig ulugomt i mange ting.

Nu paa vaarparten havde Gamle-Jon sat sig i hovedet, at han endelig maatte snakke med sin gamle ven, Peder Sandvold. Hvad det var, han vilde ham, det vidste han vist ikke rigtig selv, men længselen efter den gamle ven var der. Han slog paa det til sønnen, først paa den maade, at han sa:

»Naar der lier ud paa somren, saa blir jeg vel saapas, at jeg kan være oppe, og da vil jeg reise til ham Peder Sandvold, det er noget, jeg endelig maa snakke med ham om.»

Han saa, at sønnen smilte i skjægget, da han svarte:

»Ja, det skal du rigtig gjøre, far.»

Men somren kom, og Jon kjendte sig ikke stærk nok til at staa op.

Saa sagde han en dag:

»Du faar sende bud efter ham, Peder; jeg maa snakke med ham.»

»Aa ja, ved leilighed skal jeg nok gjøre det.»

Men gamlen forstod da, hvad det betød, og sendte Vesle-Jon efter ind fra kammerset, og denne kunde siden berette, at da faren kom ind, saa havde han sagt:

»Det er ingen mening i det, saa gammel som han Peder er, men vi faar holde med ham, saa glemmer han det snart.»

Siden betrodde gamlen sig ikke til andre end Vesle-Jon. Han spekulerte og spekulerte paa, hvordan han skulde faa sendt bud. Langt var det jo, rundt efter landeveien halvtredie mil, men tværs over aasen knapt en, naar en tog ret op skogsveien. Saa igaar fik Vesle-Jon lurt pen og papir ud til ham, og han prøvde at skrive; men det gik ikke, og saa blev de enige om, at de maatte vente, til Vesle-Jon havde lært at skrive;

men han skulde ikke begynde paa skolen før til høsten.

Da gamlen hørte det, sukked han:

»Herregud, det blir et langt aar at vente.»

I samme nu slog den tanke ned i Vesle-Jon, at han vilde gaa over aasen til Peder Sandvold og bringe ham bedstefarens bud.

Det var dette, han lurte paa idag, det var til denne reise, han havde gjemt niste.

Han blev staaende stille, til slaattekarerne havde slipt ljaaerne, spist og vel havde lagt sig til at hvile dugurshvilen.

Saa skyndte han sig bag staburet, tog madtullen og skyndte sig opover.

Burman var det eneste levende paa gaarden, som saa ham. Han snudde sig og satte sig igjen ganske stille ned og saa opover:

Han agted sig vel til Sjur Pladsen, der havde han før gaat alene.

Med et spidsed Burman øren — der tog han af skogsveien, og i det samme var han borte oppi skogen.

Burman satte i at gjø opover med sit grove mæle, saa det ljomed mellem husene og langt ud over dalen.

Lidt efter kom Jons far ud paa hellen, helt sint, fordi han var blit vækket.

I det samme Burman hørte døren gik, satte den i endnu stærkere, gjorde et par hop opover veien og saa sig tilbage.

»Fy hunden! Vækker os allesammen!»

Burman vedblev.

»Fy, vil du tie!» — han tog en sten og kasted efter den.

Burman for med halen mellem benene ned paa gaarden og lagde sig med et fornærmet blik og sagde ikke mer.

Da de kom ud efter dugurshvilen, gjødde den igjen stridt opover veien. Karene saa opover, og en sagde:

»Hvad er det, som gaar af hunden da? Tro her har gaat gesel?»

Men manden svarte:

»Det er bare unoter. Fy, vil du tie, naar du ikke har noget at gjø paa,» — og saa gik de alle bort i jordet igjen, og Burman lagde sig igjen paa gaarden med øinene vendt speidende opover.

Da de kom frem til middags, prøvde Burman endnu engang, sprang gjøende opover veien, saa ned til manden, saa opover igjen, og saa ned, men da blev manden sint for alvor:

»Fy, vil du tie,» — han gav den et spark, saa den for bortover — »har aldrig set slig fillebikje!»

Da de gik ind, sendte Burman et langt blik efter dem, og saa rusled den langsomt med halen hængende tungt efter og tungen ud af halsen opover veien i den hede solstek.

Vesle-Jon var vant til at rusle alene, og ingen havde savnet ham. Først da de havde spist, sagde moren:

»Hvor tro, han Vesle-Jon er? Har nogen set ham?»

Nei, ingen havde set ham siden dugursmaal.

Tro han skal være ude hos bedstefar? Hun ud i kammerset og spurgte.

Nei, bedstefar havde ikke set ham siden idag tidlig; da havde han saa travlt.

Hun fik otte paa sig og saa ud paa gaarden allesteds, hvor han pleied holde til. Hun blev fælen, kom ind og bad en af jenterne springe op til Sjur Pladsen og høre, om han var der. Hendes angst begyndte at smitte de andre, og nogen hver tog til at undres paa dette.

Pigen kom tilbage og sa, at Sjur ikke havde set noget til ham.

Da gik de ud saadan en efter en, keg rundt husene og indi husene, og tilslut tog moren til at rope paa ham.

Ved ropet var det, som angsten greb dem alle, og snart ropte de til hver sin kant. Intet svar.

Da huksed manden paa Burman:

»En skal da vel aldrig tro, at gutungen har sat tilskogs; hunden var saa rar idag!»

Ja, det huksed de alle. De begyndte at lokke paa Burman, og de blev ikke lidet forundret, da han ikke kom, for Burman gik aldrig af gaarden.

»Ja,» sa manden, »det blir ikke anden raad, vi faar la høiet ligge og dra tilskogs.»

* * *

Da Vesle-Jon tog af opover skogsveien, mødte han en rigtig stenet brat bakke, som solen stak ret ind i. Men han tænkte ikke paa det og satte til; jo længre han kom, des mer kroget blev knærne, og buksebagen blev saa besynderlig tung; da han var halvveis, maatte han stanse og trække trøien. Han tog den paa armen og drog videre.

Om en times tid var han oppe paa bakken, og saa skraaned det jevnt indover.

Han satte sig, — nu syntes han nok snart, han maatte være fremme; han vidste ikke saa nøie, hvormeget en mil var, men saa urimelig langt kunde det nu ikke være heller. Kanske var han alt lige ved gaarden, havde bare ikke set sig for.

Han saa fremover.

Nei, bare tykke skogen paa begge sider af veien; han fik kanske kilde paa, skulde han komme frem tilkvelds.

Han reiste sig og fortsatte; tankerne kom hen paa hans erende:

Et stort kniks.

»Guddag! Er det han Peder Sandvold?»

»Jo, det er da det, — du faar se til, du faar sidde.»

»Aa tak, jeg faar nok sidde.»

»Hvor er den karen ifra da?»

»Fra Sørbø, jeg skulde gaa hid og hilse dig fra han bedstefar og sige, at du snart maatte komme og besøge ham, for han har noget, han endelig maa snakke med dig om.»

»Nei, jasaa; du faar værsgod gaa ud i kammerset og gi dig til til imorgen.»

Tankerne fortsatte videre:

Og saa gaar jeg ud i kammerset, og saa byr de mig skjænk og kaffe og biteti, og om kvelden saa lægger jeg mig i en dunseng saa høi, saa høi — — —

I det samme fløi en aarfugl op lige foran benene paa ham, og han skvat, saa han hiksted. Han saa den saavidt, at han saa, det var en fugl, men kløkken var kommet i ham.

Han blev staaende dørgende stil en stund, før han saa sig omkring. Da saa han, at veien var borte, og han stod midt i skogen.

Pyt, veien maatte han da finde igjen. Han gik til siden, men nu var han blevet saa besynderlig vâr, var likesom ræd for at sætte benene ned, saa det knaged i kvistene.

Slig gik han længe. Det blev saa underligt, det var, som den veien var sunket ende ned. Og saa uhyggelig stilt, som det var, han skvat til og lytted spændt, bare et ekorn rasled med en kongle.

Han gik og gik, fortere og fortere, tilsidst blev det dilt; det knaged saa uhyggeligt, det rasled

alle steder; mundvigerne trak sig ud som til graat, men det blev ingen taarer, bare fortere og fortere gik det i sprang; det var, som noget var efter ham, som det kom fra siderne ogsaa, han sprang, sprang — — — til han snubled over en trærod og blev liggende i lyngen under en stor gran.

Han reiste sig rask op i siddende stilling med et skrig, nu syntes han, det havde fat i ham.

Nei, det var ingenting; men det var, som det lurte i skogen rundt omkring; han turde ikke røre sig, krøb bare tæt ind til granlæggen, det var, ligesom den lille plet var tryg.

Slig blev han siddende længe, saa og lytted til alle kanter i spændt angst.

Da hørte han noget tasle bag sig, der han var kommet fra.

Han klemte sig ind til granlæggen og sperred øinene vildt op. Der kom det, noget stort, sort, — nærmere — lige hen til ham — — — en hale le'ed sig ivrig høit oppe i veiret, et par blide øine saa paa ham — — —

Han skar i at graate og slog begge armene om halsen paa Burman.

Dennegang fik han lov, Burman lagde sig ned paa forlabberne og slikked hans ansigt og hænder.

* * *

Næste dag fik Vesle-Jon bredkjærre og skydsgut og skulde kjøre landeveien for at spørge, om han Peder Sandvold kunde komme paa besøg til han Gamle-Jon Sørbø.

Sjur sjøl.

Det var det samme, hvad som skulde gjøres, eller hvem som skulde gjøre det, saa endte det altid med, at Sjur Kampesveen sagde:

»Det er vist bedst, jeg gjør det sjøl.»

Derfor hed han nu heller ikke andet end Sjur sjøl i hele bygden.

Sjur bodde oppi Kampesveen. Det var en plads, som ogsaa laa for sig sjøl. Den laa høit, var skaaret ind i skogen paa den ene side, og paa den anden hang den udover en urimelig brat og dyb bækkedal. Over paa den andre siden af denne laa en anden plads, Kamphaug; men en kunde næsten ikke sige, de var naboer; det var ikke længer over bækkedalen, end en godt kunde høres over, naar en snakked høit og bækken ikke suste for meget, men skulde en nedenom bunden, saa tog det godt og vel en time, og endda maatte en klatre somme stykker.

Kamphaug stod forresten tom og havde staat slig mange aar.

Deroppe i Kampesveen havde Sjur bod for sig sjøl, saalænge de fleste kunde hugse, — det var nu vist over tyve aar siden, moren døde; det første aaret havde han prøvd at ha et kvind-

folk der til at stelle for sig, men det blev ikke af lang varighed.

»Det er bedst, jeg gjør det sjøl,» sagde Sjur, og saa var han blit gaaende der alene. Han var nu adskillig over de fyrretyve.

Han var ofte nede i bygden, Sjur sjøl, saadan paa en halv dags arbeide — han kom altid sent om morgenen og gik altid tidlig om eftermiddagen, for han maatte hjem og stelle, — og om søndagen trasked han støt afsted til kirken — om sommeren i skjorteærmerne med trøien paa armen, om vinteren i stort skjærf og et par ubegribelige skaftstøvler, som han havde gjort sjøl, — for han var ogsaa blit vanskelig paa det med aarene, det var ingen, som kunde gjøre noget rigtigt for ham.

Naar han var i bygden, saa hændte det ikke saa sjelden, at de spurgte ham, hvordan han greied sig:

»Greier mig? Jeg gjør det sjøl.»

Saa slog de paa, at det var rart, at han, som sad saa godt i det, ikke fik sig et kvindfolk i huset til at stelle og hygge for sig, rent ud sagt gifted sig.

Det var did, de vilde, for da lagde Sjur ud:

Kvindfolk! Nei, det slags skulde ikke komme til Kampesveen, saa længe han var der! Havde en nogensinde set, at de dudde til noget? Bare til at gaa paa stas og svinse med rumpen. Og endda blev den, som havde tat kvindfolk i huset, ingenting sjøl. Det havde han da sandelig set bortover hele bygden!

Ja, men han var da vel saapas kar, at han kunde kuske et kvindfolk?

Ja, havde tugt gjort det, saa var det ingen sag, alt, som tog tugt, kunde han raade med, —

han havde engang tugtet en traa gris, til den fulgte ham som en lamunge; men de fôr med underfundighed! Han havde sandt at sige tænkt paa det engang, ung og tullet som han var, men han havde da vet nok til at la det være, endda hun gjorde sig saa lækker og blid som en lærke; og siden havde han ikke saa meget som set paa den kant, kvindfolkene var. Og hvad skulde han med kvindfolk? Hvad kunde de gjøre? Nei, han gjorde det bedst sjøl.

Det blev bekjendt over bygden, at Sjur ikke kunde like kvindfolk, og saa var det blit skik, at jenterne fniste og gjorde sig til for ham, og saa kom en eller anden og sagde, at han havde hørt, at han vist tænkte paa den jenten, og da blev ikke Sjur blidere.

Saa var det ivaar, en morgen tidlig, han kom ud. Han maatte spile øinene op, for der røg det af piben over paa Kamphaug.

Hvad Satan vilde Opsalen ha folk der igjen? Eller hvad kunde det være? Han havde været i skogen igaarkvæld og var kommet lidt sent hjem og havde ikke set over siden — de maatte være flyttet ind, mens han var borte. Saa skulde han ikke sjøl faa være alene heroppe længer heller, men ha nogen til at kige over til sig støt og maatte gaa og ærgre sig over det elendige stellet der over paa den fillepladsen! Aa ja, heldigvis kunde det ikke vare længe; for ingen kunde berge sig derover, filleri som det hele var og for fæfod, som det havde ligget i mange aar. Det maatte være rigtig en stakkar, som havde tat den pladsen! Og saa havde han naturligvis kvindfolk med ogsaa, tosken, — ja — slige havde altid kvindfolk, saa en skulde være nødt til at gaa og se, hvordan de stelte alt borti væggen og tulled ham rundt.

Han maatte rigtig staa, til han kom ud, karen, og se, hvad det var for en stakkar! Det kunde vel ikke vare længe, siden det røg af piben.

Han blev staaende. Straks efter kom der ud fra stuen paa Kamphaug en gammel stut kjærring, men rask og kjæk og rørig. Hun bar spand i haanden og gik til fjøset.

Jasaa, han havde da ko; men han havde gamle kjærringer ogsaa, de var værre end de unge! Men han kom ikke selv, — kvindfolkene havde vel sat ham til at bøde sine egne bukser, ja for han havde naturligvis flere kvindfolk!

Ikke før havde han tænkt det, saa kom der ud af døren et stort, langbent kvindfolk med slige karslige manerer.

Hun stod ogsaa lidt, saa sig om, saa ogsaa over til ham. Men saa spytted hun i næverne, tog en staurstang, som stod ved væggen, og gav sig til at staure hul. — Nu saa han ogsaa, at der var lagt frem en del gjærdeved bortover. Han maatte skygge med haanden over øinene. Mente han ikke, at hun begyndte at gjærde!

Men hvor var da han — tosken!

Han blev staaende længe; en ko blev sluppet ud, den gamle kjærring gik ind igjen med et mælkespand, den andre staured og gjærded som en kar. Men hvor længe han stod, han saa ikke mer.

Nei, han maatte ned til bygden og faa greie paa, hvad dette var for noget!

Der nede fik han høre, at det var to udenbygds kvindfolk, en gammel kjærring, som hed Marthe Hemærking, og hendes aldrende datter Tonetta, som Opsalen havde sat bort Kamphaug til, — han havde endda laant dem en ko til at begynde med.

Bare kvindfolk ogsaa! Nu havde han aldrig hørt værre! Men det ligned Opsalen dette, han var ogsaa af dem, som skulde have kvindfolk gaaende i hver krog, og som var tilfreds, om de traakked ham ned, naar de bare forstod at godsnakke.

Sjur bed tænderne sammen og skyndte sig hjem.

Der over paa Kamphaug gik gjærdingen lige kvast! Jo, det skulde bli gjærde, havde han tænkt, som en gammel kjærring kunde hoppe tveføttes over!

Sjur kom sig ikke til at ta fat paa noget den dag; han blev bare gaaende urolig omkring og se over og kjendte, at han blev harmere og harmere.

Og det blev ikke bare med en dag. En kunde nok synes, det var unødvendigt for ham at harme sig over dem derover, han havde ingenting med dem at gjøre og havde ikke snakket med dem engang. Men denne stille ærgrelse seg ind paa ham og øged fra tid til tid.

Derover fik disse kvindfolkene op gjærdet, fik krafset op nogle agerflekker og saad baade korn og poteter, før han sjøl var færdig, og de gjorde endog noget, som vist skulde være have, hvor de satte kaal og persille og sligt tul, som han sjøl aldrig brugte.

Han begyndte rent ud at kjæle for denne ærgrelse; det var, likesom han maatte passe nøie paa, se vel efter hver evige stund og time paa dagen, om de ikke skulde gjøre noget rigtig rent borti natten — naturligvis var det rent borti natten alt, hvad de gjorde, — men det kom nok noget uhørt, som viste vettet og synte frem, at disse her var værre end kvindfolk flest, — for at

de var nogen tjon, det var han da saa sikker paa. Sjur fik paa den maade aldrig tid til at være borte en halv dag denne sommer. Han prøvde; men det var, som noget drog ham, han maatte hjem og ærgre sig, — det var, som noget vigtigt var forsømt, naar han ikke fik gjort det.

Men ærgrelse maa ogsaa ha luft.

Om søndagene var Sjur som sædvanlig i bygden og ved kirken. Folk lagde mærke til, at han nu saa gjerne vilde snakke; men det var ikke ganske som før, da han var brysk og byrg og nødig vilde til og altid talte om sig sjøl; nei, nu talte han lavere og gjerne paa tomandshaand og rent ud sagt, han talte saa nedsættende som muligt om to enslige kvindfolk oppi en plads.

Men det hjalp ham ikke, det tog ikke klem, for ingen likesom trodde. De sagde endda, det var greit at skjønne, hvorfor han sa sligt; det var, for at ingen skulde fatte mistanke, men det var da greit at skjønne, at han aldrig havde trivdes saa godt oppi Kampesveen som siden, han fik naboer, for nu kunde de ikke faa ham ned til bygden en halv dag!

Sommeren gik, høsten tog til at melde sig. De havde faat slaat og faat ind høet sit paa Kamphaug likesaavel som hos Sjur sjøl; og Sjur var tilslut blit saa eitrende ærgerlig paa dem, at han maatte begynde at finde paa noget, som kunde naa dem og ærgre dem; det var ikke nok at snakke til folk, han vidste ikke engang, om de fik høre det igjen, aa jo, det fik de nu vel, folk pleied ikke spare paa det —; men de brød sig ikke om det. Men noget maatte han gjøre. Naar han blev rigtig for harm, havde han ofte været paa vei til at rope over og sige dem sin mening, men det havde han dog ikke gjort;

for han var for god til at kjæftes med kvindfolk!

Men naar en ikke skulde snakke, saa var det ikke saa greit.

Saa om høsten, da de saa vidt havde begyndt at skjære, fandt han paa noget rigtig udspekulert, han blev formelig i godt humør.

Der var ikke saalidet kraake her oppe, som lagde sig ned i akeren, og en dag saa han, at baade Marthe Hemærking og Tonetta pludselig viste sig med en kraakesmælle og overrasked dem, saa de tog langt bort og ikke kom igjen den første dag.

Jo, det var fugleskræmsler, de var skabt til! Nu skulde han da faa sagt dem det uden at sige noget!

Hele den dag og den næste havde Sjur indearbeide, og tidlig om morgenen den tredie dag stod der ude paa akerens hans to store fugleskræmsler, klædt paa som kvindfolk og ikke værre, end at en nok til nød kunde tænke sig, at de skulde betyde Marthe Hemærking og datter hendes.

Da Sjur kom ud den morgen, — han trodde nu, han skulde passet paa og været først ogsaa idag — stod alt Tonetta paa hovedet i den bratte akeren sin og skar med agterdelen op mod lien.

Han syntes, hun rev endda raskere, end hun pleied. Hun var vist sint nu!

Han gik bort, stilte sig imellem fugleskræmslerne og saa over. Hun reiste sig ogsaa i akeren, satte hænderne i siden og saa paa ham.

Da kom han til at sige — han syntes med det samme, det var saa godt, at han ikke kunde la være:

»Du har ikke en kraaksmelle at laane bort vel?»

»Jo, jeg skjønner, du trænger en; nu skal jeg komme med den selv.»

Hvad pokker mente hun? Der slængte hun sjyruen fra sig og begyndte paa bækkedalen. Havde hun tat det for alvor?

Da hun dukked op af bækkedalen og kom lige mod ham, vidste Sjur rigtig ikke noget hverken at sige eller gjøre. Han blev nærmest lidt flad. Hun sagde:

»Du vilde laane kraaksmelle? Du faar undskylde, at den bare er simpel; men den smælder godt.»

Dermed smaldt en stor flad haand om ørerne paa Sjur, saa han tumled tilbage.

Han blev saa haandfalden, at han hverken kunde sige eller gjøre noget, gjorde ikke tegn til at ta igjen. De stod lidt og saa paa hinanden. Saa sagde hun lige rolig:

»Ja, saa er jeg færdig da; nu tænker jeg nok, kraaken skal sky. Og skulde der være noget andet, du ikke kan gjøre sjøl, saa bare rop over til mig.»

Hun var saa rolig og byrg og vugged saa fast i hofterne, da hun med hænderne i siden dukked ned i bækkedalen igjen — Sjur kom sig først da til at se paa hende — staut var hun, — og fanken til stærke undersaatter, hun havde! Opskjørtet tilknæs, fordi det var vaadt i akeren saa tidlig paa dagen — og saa meget større end andre kvindfolk!

Sjur skjønte ikke sig selv længer. Han var slet ikke blit sint med det samme, og han var ikke god for at bli rigtig sint, naar han tænkte paa det bagefter heller. Tænkte han redelig

efter, saa havde disse kvindfolkene igrunden ikke gjort ham noget, og det kom nu paa en maade heller ikke ham ved, hvordan de stelte sig derborte i Kamphaug.

Men bare dette ikke kom ud! Ingen havde set det; men kvindfolk kan nu ikke tie.

Det var ikke frit for, at han skalv lidt i knærne, Sjur, da han søndagen efter kom til kirken. Men han mærked ikke noget paa nogen. Marthe og Tonetta var der ogsaa, og da de hilste paa nogle, han stod i flok med, hilste de ogsaa paa ham, — som paa de andre; Tonetta saa ham ikke engang i ansigtet; men han syntes, at hun saa paa støvlerne, og han flytted uvilkaarlig paa føddeme, — det havde aldrig før faldt ham ind, at de sjølgjorte støvler ikke var de bedste og fineste ved kirken.

Det første, Sjur gjorde, da han kom fra kirken den dag, var at ta ned fugleskræmslerne sine, og det passed han paa at gjøre, saa de skulde se det over fra Kamphaug.

Og hvordan det var eller ikke var, næste søndag havde han skinbarlig ærende over did. Det var for galt, at han aldrig havde ordentlig fladbrød; naar han bagte sjøl, kunde han kjævle saa meget, han vilde, det blev lompe; ja for sligt var ikke karsarbeide; det var noget, som det passed for kvindfolk at pusle med.

Om de kanske nu, skuren var over, kunde komme og hjælpe ham at bage lidt?

Jo da; hvad skulde han ha bagt?

Aa, lidt fladbrød og tyndbrød og ærterbrød, — ja gjerne lidt finlefse og kanske lidt rosinkage ogsaa.

Skulde han ha lag da?

Hm — Sjur smilte — nei, lag —? men det kunde være artigt at ha lidt i huset ogsaa, om der kunde komme nogen, en undte lidt godt.

Sjur blev trakteret baade med kaffe og andet, og næste uge kom de begge over til ham; det blev likesom saa lidet at gjøre med engang, han fik skinbarlig ikke sjøl gjort andet end at hugge bagstveden og snakke.

Sjur viste knapt selv, hvordan det gik, men inden fjorten dage var han hos præsten og skulde bestille lysning for pigen Tonetta Kamphaug —

— »Tonetta Kamphaug — vel. Og brudgommen?»

»Hm — jeg sjøl.»

Midt i ugen derefter blev de gift.

Det var nok mange i bygden, som gjerne vilde vide, hvordan Sjur sjøl havde det nu, og det var da ikke længer end søndagen bagefter, at Opsalen selv kom stabbende opover til Kampesveen.

Da han kom der, var det ikke som før. Da mødte Sjur altid ude, — han vilde i det hele ikke ha folk ind. Nu saa han ikke noget til Sjur, men Tonetta kom stor og ferm ud og bad ham versgod gaa ind. Da han kom ind, slog hun kammersdøren paa vid væg og bad ham versgod gaa ud der.

Der sad Sjur i hvide skjorteærmer og lun kakkelovnsvarme og smilte baade saa forlegen og fornøiet.

»Guddag. Du ser ud, som du har det rigtig godt nu, Sjur.»

»Ja, naar en raar sig sjøl, kan en faa det, som en sjøl vil.»

»Og saa faar du vel bedre stunder nu? Jeg kommer nu for at høre, om jeg kunde faa dig til at være med i slagtningen til ugen, jeg.»

»Ja, jeg ved sandelig ikke, hvordan det er, jeg, om jeg kan eller ei. Du faar rigtig spørge »hende sjøl».»

Gjører hans stier rette.

Peder Skomager kunne ikke skjønne dette. Han havde haabet saa sikkert, at den skulde gi sig ikvæld denne agg, som han havde gaat med i de sidste fjorten dage, og som ikke havde undt ham ro paa nogen plet. Men det var bare blit værre og værre, og ikvæld havde den istedetfor at slippe ham ligefrem sat sig som en knude under bringen, saa han ikke kunde rette sig helt op, og han var blit mer urolig i sindet end nogensinde, — han vidste ikke ordet af, før han var oppe og drev paa gulvet, uden at han havde nogenting at gaa efter. Og han havde indrettet sig ligedan i kvæld som alle de julekvælder, han havde boet alene her i denne stuen, saa der kunde ikke være noget i veien med det. Det brandt paa peisen, og der paa hellen stod kaffekjedlen og putred, ved siden stod stegepanden paa hæld og surred og sendte en frisk duft ud i stuen, og paa værkstedsbænken under vinduet var alt ryddet tilside, og der stod to tændte lys og skinned rolig akkurat som ellers. Aa nei, det maatte nok være ham selv, det var noget galt fat med. Ja, ja, en blev jo gammel, men — syg havde han aldrig været; dog han var

skinbarlig ikke frisk! Mon han skulde prøve at ta en dram?

Han svev bort til skabet, men stansed med haanden paa skaaten. Aa nei, det var nok bedst, han saa til at faa rede i dette først — han havde skjøvet det fra sig; men han vidste nok, naar denne aggen var kommet; det var under prækenen søndag fjorten dage siden: »Gjører hans stier rette», havde presten sagt, og han havde gjentaget det mange gange, saa Peder, som ikke var vant til at høre efter, tilsidst havde hørt det, og det var da, det var kommet. Men i det samme var der kommet en hund helt bag alteret, som han maatte skydse ud, og saa havde han ikke hørt mer, hverken hvor det stod eller andet.

Det var vist bedst, han fandt det frem og greied det ud i kvæld, han fik saa ikke fred før likevel —, og Peder gik fra skabet bort til hylden og tog bibelen ned, satte sig foran værkstedsbænken, skjøv brillerne op i panden, kræmted og begyndte at blade.

* * *

Peder Skomagers stue laa oppe i bakken et par bøsseskud eller vel saa det fra kirkegaardsporten med skog indpaa paa de tre kanter og aabning ud mod den fjerde; og ud til den kant vendte stuens eneste vindu, hvorfra en kunde se hele den hvide kirken, som laa der nede paa knausen, og langt forbi den lige midt ind i præstegaardsgrinden. Og det kom godt med, for Peder Skomager var ikke bare det, navnet sagde, men han var ogsaa kirketjener, og naar han saa præsten i præstegaardsgrinden, havde han akkurat tid til at naa op i taarnet og begynde at ringe.

Kirketjener havde Peder været, saa længe nogen kunde hukse, han havde staat under hele fire præster, endda det var et sligt kald, hvor de blev siddende. Og han havde altid ordentlig forrettet sit kald, som bestod i at lægge i ovnene, skuffe vei fra kirkegaardsporten til indgangene, ringe til de rigtige tider og passe ordenen i kirken under prækenen.

Nogen videre Guds mand var Peder aldrig blevet hverken i det indre eller ydre. Han lærte aldrig at gaa paa taa indover kirkegulvet og ta smaa skridt og ikke at rette ryggen mer om søndagen end andre dage. Og gudsordet havde han ikke stor tid til at høre efter; han maatte passe dørene for alle de bikjerne, som vilde ind, og som sommetider lurte ham likevel, han maatte ha vand i døbefonten og passe paa det sidste amen, da der skulde ringes. Men ringe gjorde han i rette tid, kirken var ganske varm, naar det da ikke var saa sprengkaldt, at ingen fyring bed paa kulden, og vei var der fra kirkeporten til dørene, om det havde snet hele natten. Saa gamleprovsten — han som var før —, engang han kom fra lag, og Peder holdt udkik, saa han saa ham vælte nedi veien og kom og hjalp ham op fra snehaugen, havde klappet ham paa skulderen og sagt:

»Peder, det er klippen.»

Men saa var det nu fjorten dage før jul. Det havde faldt sig slig, at julebrændvinet var kommet, saa det skulde deles akkurat lørdag. Peder skulde ogsaa ha lidt til jul, han var blit med ved delingen, og saa var det blit til det, at der hændte ham noget, som aldrig havde hændt ham før, — han forsov sig søndag morgen. Haa vaagned ikke før klokken syv, og havde vist ikke vaagned endda, hvis

han ikke havde ligget og drømt om en diger hund, som satte sig op, da han vilde jage den ud af kirken. Saa var han kommet i skoerne og havde faret ud.

Om natten var der faldt en alen sne.

Han for ned i kirken — vondt i hovedet havde han ogsaa — og fik tændt op i ovnene; det greied sig vel til kirketid allikevel nu, naar det var saa mildt. Men dette tog vel en times tid, — veden var raa — og da han endelig kom ud og skulde begynde at maake vei, mærked han, at han havde glemt spade og maatte hjemover. Han begyndte at maake, men sneen var kram og tung, og det var ikke saa kort vei fra kirkegaardsporten til kirkedøren — han fik knibe ind lidt paa bredden. Han maaked, saa sveden drev, og da han endelig tog sig tid til at se op, havde han ogsaa gaat paa skakke, saa veien kom til at gjøre en krog. Han havde ikke tid til at rette paa det, maatte bare se at komme frem, og da han var kommet saa langt, at han skuffet det sidste ned af kirketrappen, begyndte alt kirkefolket at komme. Han maatte skyndsomt ta sig en trip op i taarnet og kime lidt, eftersom det var høitidsdag, — det blev forlidet — men endnu havde han ikke vei til præsteindgangen. Han maatte ned igjen og lave den — det blev bare en liden stoppe, som endda ikke var ret, og da han var færdig med den, saa han ogsaa præsten i præstegaardsgrinden. Han maatte op i taarnet igjen og ringe. Han gjorde en pause, som han pleied, mens præsten skulde gaa ind i kirken. Da læned han sig ud gjennem taarnlugen og saa ned, og da saa han, at præsten maatte løfte samarien helt op over knærne, mens han med lange skridt krydsed frem efter

den elendige stoppen hans. Og nede paa kirkegaarden hørte han nogen le og sige:

»Han har nok set skakt, han Peder idag.»

Under prækenen var han ikke som sædvanlig gaaet ned i kirken, men sad bare og keg ned igjennem taglugen, og da var det, han fik støkken, da han hørte præsten sige:

»Gjører hans stier rette.»

Han syntes, at alle saa op mod ham med det samme, og han skulde netop trække sig tilbage, da han fik se en hund, som labbet helt bagom alteret. Det var ikke andet for, han maatte ned; men nu hændte der ham ogsaa noget, som aldrig havde hændt ham før, — da han slog til hunden med skinluen sin, saa flækked den tænder og knurred mod ham; selv hundene var ikke ræd ham idag.

— — Siden den dag var det, at Peder havde faat uroen i sig, den han saa sikkert havde ventet skulde gi sig om julekvælden. Men istedet sad han nu der ved værkstedbænken mellem de to lys mer urolig end nogensinde og bladed frem og tilbage for at finde op det om de rette stier.

Han prøved baade i evangelierne og hos Paulus, i psalmerne og hos profeterne — aa nei, det var ikke saa greit at finde frem, det var nok utroligt, hvad de præsterne maatte kunne likevel —, og saa hopped han lige frem i Mosebøgerne — nei, det var ikke ligt til, at det kunde være der heller. Han bladed rent i vilrede, og fingrene skalv.

Da kogte kaffekjedlen over, saa det sused i asken.

Stakkars svarten, den havde han rent glemt, den stod der saa ene og forladt. Han fik prøve

med en kaffetaar, det pleied døive sugningen for bringen.

Han skjænkte sig en kop og drak, men det var, likesom den ikke smagte heller, og han havde ikke ro, han maatte til at blade igjen.

Saa var det pludselig likesom noget, han havde glemt, noget, han ikke kunde komme paa, og en besynderlig angst greb ham. Han søgte og søgte. Jo, det maatte vist være kyndler til at tænde op i kirkeovnene med imorgen tidlig. Han vidste nok, han havde nogen dernede, men kanske det ikke var nok. Varmt skulde de ialfald faa det i kirken juledagsmorgen, han skulde lægge i lovlig tidlig!

Han fandt kniv og ved og spikked en hel haug med kyndler. Saa kom der en saa underlig lugt i stuen. Nu havde han glemt stegepanden, saa den begyndte at bli svid ogsaa, han fik da ialfald prøve at spise lidt.

Han prøvde, men det gik ikke længe, det var, likesom han havde saa ondt for at svælge, som om der sad en klump i halsen og nede under bringen. Aldrig havde han nu kjendt før, at flesk sad fast i halsen! Aa nei, det nytted nok ingenting, før han han havde fundet frem dette; han maatte til igjen at lede!

Han satte sig ned og begyndte igjen at blade — frem og tilbage, frem og tilbage. Tilslut tænkte han at følge linjerne med fingeren, ikke læse, men bare passe paa, naar ordet »Stier» kom. Men fingeren skalv, saa den ikke vilde følge linjerne, og haanden skalv som i feber for at faa blade om og tog flere og flere blade om gangen. Han kom helt ud til enden af Johannes aabenbaring og begyndte at blade tilbage, — og klokken slog elve og den slog tolv, — han mærked ingenting, bare bladed og bladed. Tilslut var han ved enden

igjen, og fingrene gled uvilkaarlig ud paa den nøgne perm.

Da sansed han sig, idet klokken slog e t tungt slag.

Sandelig var ikke klokken alt et! Da var det nok paa tid at komme i seng; men han kjendte paa sig, at han fik ikke sove likevel. Hvad skulde han gjøre! Han fik ud og se paa veiret!

Da han kom ud i natten, var det, som et slags heftig glæde greb ham. Det var ganske mørkt, ingen stjerner at se, men han kunde kjende, at det var begyndt at sne, rigtig laved ned. Han stak armen ned i sneen og kjendte. Sandelig var der ikke faldt næsten en halv alen sne alt!

Nu havde han det. Han vilde gaa til kirken, gjøre alt istand, skuffe vei, de skulde faa det baade varmt og vei imorgen!

Nu var det, som al hans hu kun havde dette maal, og at det hasted. Han skyndte sig ind, samled sammen kyndlerne, tog baade spade og lime med — han vilde ogsaa feie idag og iled nedover mod kirken i det tætte mørke.

Han famled sig frem mod kirkedøren, satte nøglen i og aabned; laasen gik saa besynderlig villig og let, og døren knirked slet ikke paa hængslerne. Han skyndte sig ind og begyndte at tænde i ovnene, først nede ved døren og efterhaanden opover; men uroen havde endnu ikke sluppet ham. Det var, som det hasted saa forfærdelig. Da han havde tændt i den sidste der oppe i nærheden af alteret, strøg det blafrende skin fra ovnsdøren opover alteret, og han syntes, at apostlerne, som sad der om nadverdbordet, nikked alvorlig til ham, at han fik skynde sig.

Han iled ud, famled sig frem til kirkegaardsgrinden og begyndte at maake vei. Han saa ikke

op, bare skuffed og skuffed, og idag gjorde han den dobbelt saa bred som ellers, anla den saa bred som hele grinden.

Han arbeided længe, tænkte blot paa det ene, at nu gjaldt det at komme frem saa fort som muligt. Da han endelig kom til kirketrappen, bøied han af forbi hjørnet, det skulde blive ligesaa bred vei til præsteindgangen idag, det skulde ikke bli nogen elendig stoppe! Da han var færdig med den, kom han tilbage og begyndte paa kirketrappen. Først kasted han al sneen af med spaden, saa tog han limen og feied den ren som et stuegulv.

Da først stansed han og saa op.

Det havde holdt op at sne; himlen var klar, enkelte stjerner stod saa stille deroppe, men saa underlig store og blege; fra øst kom allerede morgenen og sendte sit lys frem over himlen. Han blev staaende, støttet paa spaden og saa mod øst. Han kjendte, hvorledes angsten likesom slap ham, og klumpen under bringen løste sig op i en mild varme, der gjød sig gjennem hele hans legeme.

Slig stod han en stund. Saa saa han fremover, morgenen var nu kommet, saavidt han kunde skimte fremover mod kirkegaardsgrinden. Mellem den og ham laa den vei, han havde lavet, bred og fjelg.

Han sank ned paa kirketrappens øverste trin, saa op og sagde høit for sig selv:

»Gjører hans stier rette.»

* * *

Da kirkefolket begyndte at komme om morgenen, fandt de Peder Skomager siddende paa kirketrappens øverste trin.

Han var ikke mer. Men hans ansigt var vendt opad og mod øst, og de syntes, at han smilte.

Naar julebrændvinet deles.

Midtvintersdag, en slig fra den sidste halvdel af december, hviler over den lille bygd. Kulden har endnu ikke faat helt magt over luftens fugtighed; der ligger en fin frosttaage over dalen, og langt, langt bagenfor arbeider et stort, koldt soløie lavt nede ved horisonten; det formaar endnu kun at trænge igjennem med et dumpt, rødligt skjær, der gir hele dalen farvetone som af en fjern ildebrand; men dets magt vokser, kulden hjælper trolig til, fælder taagen ned som fine, fine rimdusker paa trær, paa huse, paa alt, som staar op eller rager frem, stille, men uafladeligt og sikkert, — det er klart, at ogsaa veiret holder paa at lage sig til jul; julemorgen vil iaar som ellers oprinde med klar sol over tindrende sne, i knitrende kulde.

Menneskene holder ogsaa paa at lage sig til jul og er saa omtrent færdige; slagtningen er forlængst forbi, ribbe og pølse staar færdige, stegepanderne er skuret, paa staburet staar stabler af lefse og skriverbrød, og øltønden er spunset til gjæring. Det er bare de sidste smaating igjen, alt, som skal fjelges og ordnes og ta sig godt ud til den fjortendags hvile og stilstand.

Men idag vil det ikke rigtig gaa med at ta fat paa noget, og tar man fat, saa slipper man det straks igjen for at begynde paa noget andet, man har ikke ro paa sig, og ret som det er, tar en og anden sig en sving borti glaset eller ud paa bakken udenfor husene, skygger med haanden for øinene og ser langt og vedholdende fremover dalen; thi der langt borte, hvor dalsiderne likesom mødes for øiet, der smutter landeveien ind og snoger sig som en lang ensformig stribe frem gjennem dalen, mens den alt i et sender vredne grene op i bakkerne til gaarde og pladser og endnu længer. Men den kommer selv som en gren fra storveien ude i storbygden, der igjen bare er en gren af en endnu større, der langt, langt borte kommer ud af en stor sæk, byens torv. Det er den, som fører ind fra verden og ud til verden, — det er før den tid, da telefontraade iler langs alle veie, og digre postsække bringer pakker, som man har telefoneret efter eller bestilt pr. brevkortbrev; naar noget kommer derudefra efter veien, saa ved de det, og ved, hvad det er, der er noget høitideligt ved det, en begivenhed.

Og idag venter de noget, aldeles bestemt. Det er nu paa femte dagen, at Erik Stubflaten er borte, han som regelmæssig gjør sine byture med den vesle gule gampen sin og bringer bylas ind i bygden.

Det er ikke maade paa alle de kommissioner, Erik har i aarets løb, og det er ikke mange i bygden, for hvem han ikke bærer paa en eller anden hemmelighed, som han forstaar at bevare; og han er punktlig og nøiagtig, holder alle penge ud fra hinanden, endda han ikke kan skrive, og forstaar af sig selv, hvad der skal le-

veres i hemmelighed og hvad aabenlyst. Men juleturen — og det er den, han ventes fra idag — den er baade den mangfoldigste og høitideligste. Det er mangt, en skal have til jul, og der er hændt meget i aarets løb, som kan gi anledning til en liden foræring. Og — hvad der kanske er det allerhøitideligste — idag kommer julebrændvinet, det, som mange har lagt sig sammen om, idag har han fyrretyvepottersdunken med, iaften skal den deles, det ved hele bygden. Og denne deling er fra gammel tid en fest, den første indtroduktion til julen og den egentlige afslutning paa aaret, opgjørets dag, den store julerengjøring. Derfor er det, ingen rigtig har ro paa sig, men gaar og stirrer saa langt ud.

Endelig faar de øie paa noget derude, hvor veien smutter ind. Tro det kan være Erik? Luften er saa mørk, at de ikke kan se, om gampen er gul; men det er ialfald ingen storskyds, det ser de paa tralten, saa uendelig smaat det gaar. Jo, hvis Erik reiste fra byen igaarkvæld, og har han kjørt det meste af natten, som han pleier, saa skulde han akkurat ha vundet at være her nu; de faar ialfald se ind og undersøge i skabet om trepæglflaskerne er skyllet og i orden. Jo, de staar der baade trepæglflaskerne og pæglflaskerne akkurat afpasset til det, de skal ha. Ja, saa faar de ta sig en tur ud paa bakken igjen og se, nu er han sagtens kommet nærmere. Jo vist er det Erik, det var det, de vidste, om en halv times tid vil han være fremme paa Stubflaten! Ja, de faar vente, til han faar summet sig lidt, sat ind gampen og spist. Men det er nu ikke værd at vente for længe heller, for det begynder alt at mørkne.

En times tid efter kunde man saavidt i skumringen se dem komme ud paa veiene der langt oppi dalsiderne. De var helgeklædte og var saa besynderlig bulne allesteds, hvor der var lommer, baade paa brystet og bag i frakkeflagene, og det var ikke frit for, at der ogsaa hist og her stak en lang flaskehals op af bukslommerne. Og de gik fort og bestemt, som dem der har erende, men betænksomt, — de havde alle sit at tænke paa.

Der kom Ole Nordlien, som var den største blandt dem, som skulde ha fire potter og altid skjænkte to omgange ved delingen. Men nu tænkte han rigtig paa, hvordan han skulde bære sig ad, naar han kom hjem til kjærringen ikvæld; det var at faa git hende det kjoletøiet, som Erik havde med, for de havde ikke snakket mer end høist nødvendigt sammen, Ole Nordlien og kjærringen, de sidste tre ugers tid, siden han i harme kom til at sige, at det gromme folket, hun var af, ikke dudde til andet end at sidde paa stas. Han maatte se at faa blidket hende igjen, ellers blev det en maadelig jul; og hun var saa grei kjærring, at hun fortjente det, bare han kunde komme sig til at sige fra.

Og der kom Besseruden med bjugt i knærne; han tænkte paa, om han ikke nu i mange folks paahør kunde faa anledning til at gi Ola Nordlien en snært, fordi han fik slaat ned betalingen for lægdkallen hans i høst. Javist kunde lægdkallen hugge ved og rusle med andet smaat ogsaa; men hvad kom det Ola ved, — han skulde nu altld spare han, saadan i dette kommunale — naar det ikke gjaldt ham selv da.

Der kom Simen Snedker, som bare for et syns skyld skulde ha en halvpot; for han skulde i hemmelighed ha fra apoteket en tint med

»dobbelt aromatisk bittert» og en med karveessens til at sætte til det, han brændte selv; for ingen vidste, at der oppe hos ham havde bedstemoren gjæmt bort brændevinsapparatet, den gang lensmanden reiste rundt og brød dem istykker, og at hun kunde bruge det den dag idag; for det havde baade lensmanden og andre sagt, at slig rivendes dram som hos Simen Snedker, det fik de ikke der i bygden.

Der kom ogsaa langt oppefra Ola Titud paa sine lange krakete ben, saa inderlig velbarberet og smilende og nygift, — saa sandelig skulde han ikke for første gang være med paa delingen, nu han havde faat slig urimelig gjild kjærring, som fik grisen til at slaa sig saa til —, sandelig havde han ikke næsten ondt for at være saa længe borte fra hende!

Og der kom Per Skartlien, som slet ikke skulde ha noget, men som altid kom med og snikte, og som de ikke turde andet end skjænke, da han var saa urimelig kranglete og slem i kjæften, fordi han havde kriminalloven, saa de ikke kunde faa noget paa ham, hvad han end sagde. Han havde lidt til nogen hver, men han undredes ret paa, om ikke han haltepinken, han kræmmeren, tog sig en tur bort til delingen, for saa skulde han faa høre, hvad kar han var, som havde nægtet Per henstand med en halv sæk mel!

Der kom den spræke løskar Torstein Ophus med skaftestøvler og skjærfet udenpaa frakken; han havde saagodtsom faat jaord af Iverslijenten sidst lørdag, — han fik vise sig og ruve lidt nu i julen, to potter brændevin og pebbermynte for 12 skilling.

Og der kom den stilfærdige Jon Sveum, som blandt andet ogsaa skulde ha et silkebasttørklæde,

— han skjønte ret ikke, hvordan han var kommet sig til at si det til Erik, — som han vilde prøve at by Iverslijenten, endda han havde hørt, at Torstein Ophus var begyndt at vanke der, — aa ja, aa ja, san —!

Og der kom mange, mange andre baade med og uden erende.

Høitidelig og stille samledes de inde i stuen paa Stubflaten, hvor der var tændt lys som til helg, satte sig langs væggene og sagde ikke stort.

Erik selv havde baaret af lasset; da de kom, laa der bare igjen paa slæden en lang høsæk, og under den stak noget stort frem i en anden sæk; alle skotted did, det var nok dunken.

Erik selv holdt til i kammerset. Af og til kom han frem i døren og bad om at faa snakke med en eller anden, og saa gik vedkommende likesom forundret afsted, — ingen maatte tro, at han havde nogen hemmeligheder med Erik Stubflaten! Og det tog lang tid, for baade skulde der forklares, hvor tingene var kjøbt, og hvad de havde kostet, og huskes op igjen, hvormange penge han havde faat, og regnes ud, hvormange han skulde give igjen.

Tiden faldt lang for dem, som havde været først, og det var ikke frit for, at Ola Nordlien stak fingren gjennem pakpapiret og følte paa kjoletøiet, og at Simen Snedker lurte tinten op af lommen, gik bort til lyset og saa efter om den var stemplet »dobbelt aromatisk bittert».

Endelig kom Erik ud, og nu havde han trøie paa.

»Ja, er det nogen, som tør ta i julegrisen med mig da, saa faar vi ta den ind og stikke den.»

Ola Nordlien reiste sig som den, der var selvskreven til et saa betroet hverv, og lidt efter kom de høitidelig bærende ind med dunken og satte

den godt tilrette paa bordet, — høisækken, som laa over den, reiste de opmed gjærdet.

Ola Nordlien bored høitidelig spunset under stor stilhed, bierhanen blev skruet i, dreiet om, det risled klart ned i potmaalet — delingen af julebrændvinet var begyndt.

Selvfølgelig fik Ole Nordlien først, og da han havde faat paa den første flasken, skjænket han en omgang. Det gik stivt og formelt for sig. Og dermed skulde det være, sagde han, julen var lang, det var for tidligt at begynde den nu. Han begyndte ogsaa likesom at lave sig til at gaa, men saa spurgte Besseruden, om han ikke kunde bie, saa de kunde følges ad. Jo, hvis han skyndte sig, Ola Nordlien havde det travelt. Ja, det havde Besseruden ogsaa, det var bedst, han fik sit nu først. Men da Besseruden havde faat paa en flaske, saa vilde ikke han være ringere end Ola, han vilde ogsaa skjænke en omgang! Ja, ja, naar det ikke var anden raad, saa —! Men saa vilde da Ola ialfald skjænke en omgang til, den sidste. Aa ja, det var da vist ingen, som sa nei til en dram af Ola Nordlien!

Saa blev det da, og de gjorde sig færdige til at gaa, men da de kom til døren, saa havde Ola Titud akkurat faat paa sin første flaske:

»Nei, bi nu lidt, karer! Naar jeg er med og deler med de bedste mænd i bygden, saa skal dere ikke forsmaa en dram af mig heller, — det er samme slaget.»

Ja, de havde ikke stunder, men saa sandelig fik de gjøre det lel, siden Ola var blit gift, for neimen om det var nogen, som trodde, det skulde gaat den veien med ham!

Tituden smilte helt bort til begge ørene og skjænkte rundt. Men under dette kom Ola Nord-

lien og Besseruden til at sætte sig, kom i prat sammen, og hvordan det var eller ikke, de glæmte at reise sig igjen.

Delingen tog tid, det var ikke greit at faa det rigtig tilpasset paa flaskerne, og for hver ny blev der skjænket en ny omgang. Og alt som tiden led, blev det livligt i stuen, den dæmpede tale steg til høirøstet, den høirøstede til støi og latter. Alle fik trang til at snakke og ingen til at høre, mundene og hjærterne aabnedes, der kom mangt et lidet opgjør mand og mand imellem, man fik høre, hvad de mente om hinanden, baade af godt og ondt, og hvad de mente om sig selv. Ola Nordlien var det magtpaaliggende at faa gjort begribeligt, at vel var kjærringen hans af bra folk, men han var ikke af daarligere for det; Besseruden slog efter en længere udvikling i bordet og slog fast, at til næste aar skulde han ta lægdkallen for intet, og saa skulde Ola Nordlien faa tie paa fattigdelingen dengang, og Ola Titud lovte paa det, at han skulde holde julegjæstebud for dem allesammen, — de skulde faa smage paa juleflæsket hans og se paa kjærringen, som gik der saa inderlig bli, at en næsten kunde faa graaten i halsen; Jon Sveum betrodde Torstein Ophus, at alt var blit saa leit paa det sidste, at han trodde, han drog til Amerika til vaaren — ja, det berodde paa noget, som Torstein ikke kunde vide, — for det var meget rart og tungt i verden, san; men da svor Torstein paa, at her vilde han bli; der var ikke likere jenter i Amerika, saa blanke i øinene og røde i kinderne, — ja, han vilde ikke sige mer, for han kunde forsnakke sig! Men Simen Snedker snakked uafladelig om en mælkeko, han havde, som han ikke vilde bytte bort for hele Besserudbølingen, for den mælked

noget, der smagte omentrentlig som dette her — han holdt flasken i veiret, — naar en da satte til lidt af dette her, som var dobbelt aromatisk bittert, og som de nu skulde faa smage. Men da vaagned Per Skartlien: dette var noget, som smurte tungen, han havde et og andet, han skulde sagt men det skulde til af dette her, og saa en kræmmer, — kom ikke han haltepinken, han kræmmeren her! Han skulde neise* ham, saa det skulde smage som salt i sure øine, og ustraffet skulde han gjøre det, for han havde læst kriminialloven, før han gik. De kunde være trygge de andre idag, selv han Erik — —

Men da for Erik op: Vilde han til at vri kjæften sin nu igjen, — sniken!

Aa nei, Per havde ikke tænkt at snike sig til noget af det havremelet, som Erik smurte om mulen paa gampen sin, for at de skulde tro, han fôred godt; nei var det nogen, som snikte paa Erik, saa var det kræmmeren, det havde han vist selv faat føle!

Ja, deri havde Per ret, og kunde han rigtig renbarbere kræmmeren, saa skulde det ikke mangle paa en dram eller to, for nu skulde han høre — og saa begyndte de at lægge ud for hinanden om kræmmeren, mens hver fortsatte med sit.

Det var en eneste summen i stuen, og lysene blaffed.

Lidt efter lidt seg det ind paa en og anden, at de vist havde sagt dette før, og saa blev han med et stille, kunde ikke finde paa noget nyt; og saa dæmred det for ham, at det vist ogsaa var noget andet end at sidde her og drikke, han skulde ha gjort iaften; saa svev han ud, kjøled

* haane med ord.

sig, kom ind igjen, famled i lommerne, om han havde, hvad han skulde, og forsvandt ligesaa hastig og lydløst, som han var kommet. Da en gjorde det, var det, som det smitted, snart gik to og to, flere, ret som det var, sad bare Erik og Per igjen alene, men de mærked det ikke, for de blev netop forligte om, at de skulde aflægge kræmmeren et besøg den kvæld i kvæld.

* * *

Da maanen den aften steg op over dalen fuld og klar, — kulden havde nu fældt al frosttaage til jorden — fandt den Ola Nordlien siddende paa sengkanten, skjænke kjærringen sin og brede ud et fint kjoletøi for hende og skrydende af folket hendes, og Besseruden vævende om i dørene for at finde ind til lægdkallen sin, for sandelig vilde han ikke skjænke ham en dram ikvæld!

Men den saa ogsaa en gut staa med et silkebasttørklæde i haanden og graate, fordi han netop havde set en anden smutte ind gjennem Iversligrinden, og oppi Titud saa den en stor krakete mand, som gik rundt og var saa forelsket i kjærringen sin, at han snakked bare tul. Og den saa mangt og meget.

Men det snodigste saa den vel nede paa Stubflaten, for ude paa tunet der stod Erik Stubflaten og Per Skartlien og neiste en høsæk, som stod opmed gjærdet baade for ligt og uligt, fordi de tog den for kræmmeren.

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 01047 2218

